

FEB 1999

॥ श्री स्वामिनारायणो जयति ॥

મુખના તંત્રી

અ. શા. બાલકૃષ્ણાનંદજી નાશિકવાળાની
અંત્ય અવસ્થાએ ઉદ્ભવેલી વિપરીત મતિનું

દિગ્દર્શન

અને

“સ્વામિનારાયણ” નામનો શાસ્ત્રીય

સત્ય અર્થ

અને

તદ્વિરુદ્ધ અંડાર્થનું

ખંડન

સંપાદક : શા. હરિજીવનદાસ
વડતાલ.

Kamantai Poojashan

Ar. & Co. W. B. A.

1981. Broad

॥ श्रीहरिः शरणं भम ॥

श्री स्वामिनारायणो विजयतेतराम् ।

श्री स्वामिनारायण-संप्रदाय-मुખपत्र-भासिक

જય શ્રી હરિ

— સંચાલકો : —

તંત્રી : મુદ્રક : પ્રકાશક :

શાસ્ત્રી હરિભવનદાસજી

મગનભાઈ માધવભાઈ પટેલ

તથા

C/o ઇન્ડિયન એન્ડ પ્રો-ગ્રેસીવ

શાસ્ત્રી કૃષ્ણસ્વરૂપદાસજી

એચ્યુરંસ કં. લી.

વડતાલ.

અમદાવાદી પોળ સામે-વડોદરા.

પ્રકાશન સ્થલ : વાકળ પ્રિન્ટરી, રાવપુરા, વડોદરા.

વર્ષ ૧ } વાર્ષિક લગભગ ૫ મી નવેમ્બર | પરદેશ લગભગ { અંક ૫
દેશમાં રૂ. ૩ | ૧૯૫૫ | શીલીંગ ૬

શ્રી સ્વામિનારાયણો વિજયતેતરામ્ ।

મુખા ભાસિકના અર્થે સીધા તંત્રી બનેલા અ. શા. બાળકૃષ્ણાનંદજી નાસિકવાળા આત્મ મહે—

(જેમના સંપ્રદાયના સ્વકર્તવ્યાર્થને છેક તરછોડીને, નાસિકના અદેવવાદી સંન્યાસી સ્થાપિત કેરટના આશ્રિત પ્રેરક દષ્ટા સંચાલક બનીને, તેમાં આપના સંપ્રદાયના આશ્રિતોને કુટુમ્બિકૃતપ્રસુક્તિએથી દેવપરાની મહા મહેનત મુખા ભાસિક દ્વારા કરી રહ્યા છે)

આપશ્રીએ સુધાના વર્ષ ૨૬ અંક ૧૧-૧૨ (બેળા) માં પૃષ્ઠ ૧૬૦ ઉપર “ સંપ્રદાયીય ” એવા સંસ્કૃત શીર્ષકથી બ્યંગ્ય ભાષામાં યથા તથા લખાતા બ્યમ્ર અમ્ર લેખમાં “ આનંદની વાત છે !! ” એવું જુદું હેડીંગ મુખા આધીને “ શ્રી હરિ ” ભાસિકના સંબંધમાં વગર પ્રસંગે, વગર કારણે આડાઅવળા અટપટા અનેક પ્રકારના અટકચાળા અપ્રકૃત અસંબંધ અનુપયુક્ત અલુક્ત અસજ્જ પોણા પેજમાં સ્વેરે રોષ-દ્વેષભર્યા કથો છે. એનો જુબ જવાબ તરતજ લખાઇને તૈયાર થએલો, પણ પ્રથમ આસે મહિકાપાત જેવી આરંભમાંજ એવી ચિત્ર ચર્ચા આવે અને વળી તે રજની પેઠે માસે માસે ચાલુજ રહે અને એથી આપ જેને આવશ્યક પ્રથમોપયોગી ચર્ચા માનો છો તેને

સ્થાન ન મળે અને એથી ગ્રાહકો વાચકોના મનમાં ક્ષોભ કે અશુભનો થવાનો કુધા પ્રસંગ આવે, ઇત્યાદિ કારણોને વિચારીને છાપો ન હતો. 'મોનિંગ કલ્લેજ નાસ્તિક' એ નીતિએ હિંમતના ભલા માટે સહન કરી ગયા. આપનો અસહાયકતા આરંભમાંથી જ વિચિત્ર ચર્ચામાં ચોમેર ઉતારી દેવા કે જેથી કશું તત્વશાસ્ત્રીય શુભ કાર્ય કરી શકે નહિ. તે પછી તો નાસિકીય-સુધાનીજ છુરી દશા સુધા કુધા દયાળનક સ્વેપાછાંત આવી પડવાથી ઉપરથી શાંત રહ્યા. પરંતુ કિચિત્ ઉપલેક રચિત સુધરતાં વળી વર્ષ ૨૮ અંક પડવાથી આમાન્યતઃ સમારંભ કરીને ૧૯ અંકમાં તો અપ્રકૃત અનુપયોગી અવગચ્છાઈ અમરોદ વિશેષજ કરી. એ પછી વર્ષ ૨૮ અંક ૨૬માં પણ અપ્રયોજન અતિ વિચિત્ર અમરોદ ગઈ એમ તેમ કરી. એમ જે તે સુધા કુધા રીતિએ શ્રીહરિ-માસિક અને તેના સંવાદોને હલકા ઉતારી-પાડીને, લોકોમાં અશુભનો ઉપગમીને, સુધાને અને પોતાને પ્રમુખ પદે લાવવાની બદ્ધાનત ઉઘાડી સમજાવાથી અને કેટલાક નીતિનિપુણ સુઝોની મચના સમવાનુસારી મળવાથી ખરા ચોખ્ખા જવાબને પાત્ર છે એમ જણાયું. અનિચ્છા છતાં મારી મેચકાવીને ઉરકેરીને સામા ભલા કરવા જેવી વાત છે. માટે મુગ્ર ગ્રાહકોએ શાંત રાત્રિ શુધિને બળ આપીને, ઉપેક્ષાને છોડીને અક્ષરશઃ વાંચવો અને વિચારવો અને શુધ્ધ સાર ભાવ સ્વીકારવો. આમાં ખાસ જણવા જેવી અને આચરવા જેવી બહુ બાબતો સંપ્રદાયમાન્ય સંગ્રાહ શુધ્ધ ભાવામાં આવશેજ. કેંઈ નહિ તો હેય બંડ રંગથી રંજીતનું ખરું સ્વરૂપ તો જોળખવામાં આવશે.

“સત્સંગમાં કેટલાંએ માસિક પત્રો ઉદય પામ્યાં ને અસ્ત પામ્યાં ને કેટલાંક ચાલે છે. તેમાં એક શ્રીહરિ નામના માસિક પત્રનો ઉમેરો થયો એ આનંદની વાત છે.” એવો મમંભયો આરંભ કર્યો છે. ધણી વખત જાતે કે જુદાં જુદાં નામ રૂપથી પણ સુધામાં માસિક પત્રોવિષે વિમુખ સન્મુખ કે બાહ્ય અબાહ્ય એવો આત્મવૈતિક વિભાગ હેથોપાદેય માન માટે પાડીને, વિમુખ બાહ્યને ઉઘાડા નિંદતા, બાંડતા અને બિજારતા હતા. હવે એમનેજ પાછા સત્સંગનાં માસિક પત્ર તરીકે માનવા મતાવાની અને શ્રીહરિને પણ એવા એક સૂત્રમાં પરાવવાની કૃષ્ટતા વાપરવા જવ છે, એ આપની ‘અર્ધમ ધર્મમિતિ યા મન્યતે તમસાનૃતા । સર્વાચિન્ વિપરીતાંશ્વ કુદ્ધિઃ સા પાર્થ તામસી ॥’ આ ગીતા વાક્યમાં શ્રીકૃષ્ણે કહ્યા મુજબ શુધ્ધિની વિપરીતતા શું નથી આવતી? શુધ્ધિમાં તિમિરને તેજ કે કાચને મણિ કે કાંકરે કાચલ કે બકને લસ કે ફુલને મુગળ માનવા જેટલો અત્યંત વિપરીત ભાવ રજા છે તેને કયા કારણે સમજ શકતા નથી. જુઓ-વર્ષ ૧૭ અંક ૮ માં “હાલ સત્સંગમાં મુખ્ય પત્ર બે ચાલે છે. અને બે સત્સંગ બહારનાં છે.” એવા શબ્દ લખીને ઉદવસંપ્રદાય અને સુધાને સત્સંગનાં અને બોચાસણવાળાના સ્વા. ના. પ્રકાશને અને જાણવાળાના સ્વા. ના. દિગ્વિજયને સત્સંગ બહારનાં કહેવાનો ચોખ્ખો અભિપ્રાય છે. જુઓ-વર્ષ ૧૧ અંક ૧૦ માં “શ્રીજીના સત્સંગી બન્ધુઓ સાવચેત !” એવું હેડીંગ કરીને “શ્રી પૂર્વ આદિકા સત્સંગ મંડળમાં શરૂઆતથી જ સત્સંગે વિમુખ કરેલી સંસ્થાનો ગંધ દેખાતો હતો... પરંતુ તેમના આદમ રિપોર્ટથી આ સંસ્થાએ પોતાનું સ્વરૂપ પુરેપુરું પ્રકાશ કર્યું છે. જેમાં શુણ્ણાતીતાનંદ સ્વામીની જીમીએ ઉપર તેમના શુરવી માન્યતા મુજબ નામ લખાયાં તથા સંપ્રદાયમાંથી કોઈ મોટા સંતનો ફોટો નહિ મુકતાં ફક્ત શાસ્ત્રીજી યતપુરુષદાસજીનો ફોટો મુક્યો અને તેમના વાણરૂપ

“ગમ વિનાનાં ગાડે બેઠા ને ગાવા માંડ્યાં ગીત, વરરાખને પુલાય તેવી, કહે ગોવિંદરામ એ અકકલ દીણીની રીત, ગમગા આ પ્રમાણે પડ્યા મોયા તો પણ રાંગ હોયો” એવા પ્રકવાદ કરવા એ બધું છે... અમે તો સત્યાસત્યના નિર્ણય માટે એકજ ચારી રાખી મૂકી છે કે-જે આચાર કે વિચાર સમાજની એકતા રાખી શકે તે સત્ય અને જે એકતાને ભેદી નાખે તે અસત્ય. કોઈને કુસંગી વિગેરે શબ્દથી કહોતા હોઈએ તો પણ એવીજ દૃષ્ટિ... અમારે તો સત્સંગની એકતા અખંડિત રાખવાનું જ એક તાન છે... શ્રીજીએ જ અંગેનો સત્સંગ પ્રવર્તાવેલો છે તે જાણે અંગે જે સિદ્ધાંતને સ્વીકારતા હોય તે સિદ્ધાંત જ સત્ય ને બીજો અસત્ય. એ અંગે પણ શ્રીજી સંસ્થાપિત હોવાં જોઈએ. આપણે કદી કોઈએ તે શ્રીજીના સત્સંગનાં અંગે ન કહેવાય... પરંતુ સત્સંગનું મૂળ શ્રીજી મહારાજ છે તેમાં શ્રીજીએ નમનરૂપ અને હૃદયમીન રાવણ એ બે દિવ્ય વક્તો ઉભાં કર્યા છે ને તે પ્રત્યેકના રક્ષણાર્થે જે અવગચ્છાઈ નમ્યા છે ને તેની વ્યવસ્થા બાધી શસ્ત્રો સંતો ને મંદિરો વહેંચી આપ્યા છે તેમાં ને રહે ન તેને અનુસરે તેજ શ્રીજીનો સત્સંગી અને બીજો તે અનુસરે તેજ સંગી કહેવાય-થાય, અને તેમને ફળોના સ્વાદ પણ તેવોજ મળે, જે જીવતાં બદ્ધમુખ ને કરીને પણ અનિર્મુખ રહે. તેના ધણી શ્રીજીનો ન જ થાય. કારણ કે તે તો મૂળ વક્ત્રમાંથી વિખુદી એક શાખા પડીને વક્ત્ર થયો તેનો આશ્રય થયો છે પણ મૂળ વક્ત્રનો આશ્રય નથી ન... શ્રીજીમહારાજે અને સંતો તથા હરિમંત્રોએ અગાવ અમ લઇને જે મોક્ષનો માર્ગ-સત્સંગ પ્રવર્તાવેલો છે તે અક્ષરરૂપ છે તેના વિભાગ કરવા કે દેશના વિભાગ કરવા તે દેહના અરે અક્ષરના વિભાગ કરવા જેવું મહા પાપ છે. સ્વામિનારાયણ નામ અખંડ એક છે તેમાં વિભાગ કરવા, સત્સંગના વિભાગ કરવા કે ઉપાસના એકને બદલે અનેકની કરવી-કરાવવી તેનો સમાજનો ભંગ અને શ્રીજીનો બેદ કરવા જેવું મહાપાપ છે. એવા પાપમાં પ્રવર્તેલાઓ જીવતાં નરકના જેવું બન્યાં હોય જોગવ છે ને મર્યા પછી પણ અધોગતિનેજ પામે છે... જે આચાર કે વિચાર રાખવાથી સમાજની એકતા રહે તે સાચા ને જે આચાર કે વિચાર સમાજની વિખુદા ને ખોટા એજ અમારો નિર્ણય છે” ઇત્યાદિ (આ લેખ બોચાસણવાળા, અપાવણા વિગે

૩૫

૪

સવેંએ વાંચવા વિચારવા જેવો છે. આમાં બોચાસજીવાળાને ઉદ્દેશીને હૃદયપારતું (વિદ્યુત્તંત્રી નાંખ્યું છે, આથી અત્યારનો અત્યંત વિપરીત માત્રમ યોજના દેખાઈ આવશે.)

પ્રાકૃત પ્રદર્શમાત્રનો ઉદય-અસ્ત થયા જ કરે છે. એ અપરિહાર્ય અને સર્વસાધારણ અને પર્ણીયાગત છે. એ આખરને શ્રીહરિના ઉદય પ્રસંગે જણાવવાની કશી જરૂર ન હતી. સુધા બહુ વર્ષથી ચાલે છે, અસ્ત થયું નથી. અને બીજાં તો અસ્ત થઈ ગયાં છે એવું ગરડાપણુંનું આદર્શ અભિમાન જણાવનારા એ માર્મિક શબ્દો છે. એવા શબ્દો તો સુધામાં હગલાખવ હાલ્યા છે. વર્ષ ૨૭ અને ૧૮માં તો “હાલની ‘સુધા’ની દ્રષ્ટિએ કેઈ સત્સંગી વિમુખ નથી”-એમ જણાવીને “એક વિનંતિ” એવું મથાળું કરીને “સુધા” પત્ર તમામ સત્સંગનું પત્ર છે, તે દરેકને પોતાનો અવાજ રજુ કરવાનો હક્ક છે. કોઈ પણ એક વિભાગ કે એક વર્ગ માટે આ પત્ર નથી જ, પાકીનાં પત્રો પોતપોતાના પક્ષ તરીકે જ લખાણ કરે છે તે વાચકદૃષ્ટ સમજી શકે તેવું છે.” એમ સ્પષ્ટ કરેલું જણાવીને સુધાને સ્વમુખે વખાણે છે. અને બીજાં બધાંને વખોડે છે. (આ લેખ બધાં માસિકોના તંત્રો અને સંચાલકોએ સમજવા જેવો છે.)

શ્રીહરિ માસિકના ઉમેરણી આનંદની વાત થાય છે? કે આનંદની વાત થાય છે? એતો અંતરાત્મા જાણે. ‘વિમલ’ કલુષોન્મિદ્ય ચેતઃ કથયત્યેવ દિતૈષિણં રિપુ’ સ’ એવું નીતિ વાક્ય છે. શબ્દછળથી આનંદની વાત છે પરંતુ પાશ્વત્ય મહંડ મરોડ અને મચકુરો મેળવતાં આનંદનો વાત થાય છે એ સ્પષ્ટ અર્થ છે જેને સત્સંગ બહારનાં વિમુખ કહેતા હતા તેને પોતાનાં મિત્ર માની લીધાં અને પોતાનાં નમનું મિત્ર માની લીધું. એટલે હવે સુધાને બધાં કે મિત્રા રહી નહિ. પરંતુ શ્રીહરિનો ઉદય તો મહાભય કે મહાચિંતાનું નવું કારણ બન્યું જણાય છે. એથીજ બધા મમંબર્યા શબ્દો લખાય છે. ગમે તેવા અંતરનો આશય હશે એવું કંઈ નહિ, પરંતુ અમે તો આનંદની વાત મનીએ છીએ. કેમકે વગર પ્રેરણાએ, વિના મહેનતે અને વગર અર્થ આપાય સંપ્રદાયને શ્રીહરિના ઉદયની ખબર થઈ છે. અસ્તુ-જેને તેને ‘એક અડપલાં છોકરો’ એમ આડાં અવળાં અડપલાં કરવાની કુટેવ પડી ગઈ છે. તેતો ‘પડી રેવ તેતો ટળે કેમ ટાળી’ એમ રહે એવી નથી. ‘પ્રકૃતિ યાન્તિ ભૂતાનિ’ આ સહિત્યે તમે બહુવાર બીજાઓ માટે લખ્યું છે.

વળી “બાળકનાં જન્મની જેમ પત્રનો જન્મ પણ કોઈ વખત આપનારો નિવડે તે કોઈ વખત શોક આપનારો પણ નિવડે છે” આવા માર્મિક શબ્દો લખ્યા છે. ‘જાતસ્ય દિ ધ્રુવો મૃત્યુઃ’ ‘મરણ પ્રકૃતિઃ શરીરિણાં વિકૃતિર્જીવિતમુચ્યતે વૃષ્ટિઃ’ એમાં કલા પ્રમાણે જન્મેલાનું મરણ નિશ્ચિત સર્વસાધારણ છે. જન્મે ત્યારે આનંદ થાય અને મરે ત્યારે શોક થાય એ પણ સર્વલોકકષ્ટ છે. માસિક સારી રીતે ચાલે તો આનંદ અને ન ચાલે તો શોક થાય એ પણ સર્વાનુભવસિધ્ધ છે. આવી સર્વસાધારણ માળતમાં એકલા શ્રીહરિ માસિકને બાળકના જન્મનું દર્શન દઈને જન્મના આનંદ સાથેજ આજણથી અનુશોકનું અપલપન કરવાની કશી જરૂર નથી. આથી તો વિદ્યાર્થી અદેખાઈ રેખાઈ આવે છે.

સુધાનું જન્મ અન્યદારા બોટાદમાં સં. ૧૯૮૪ ની શ્રીહરિ નવમીએ ઉધ્ધવ

સંપ્રદાયની સેવા અર્થે થયું, પછીથી રાજકોટમાં તમારા હસ્તક મોડું થયું અને ત્યાંજ મરી ગયું અને પાછું નાસિકથી દૂર સંન્યાસી સ્થાનમાં નવેસર જન્મ્યું, એમ તમે જાતેજ નિરાનંદ થઈને શોકમાવથી સ્પષ્ટ શબ્દોમાં જણાવો છો-વર્ષ ૨૬ અને ૧૯ “સુધા બંધ પડશે?” એવું બોટા ટીપમાં હેડિંગ કરીને રાજકોટ છોડીને નાસિક આવ્યા પછી “સુધા” માથે આપત્તિ લણી પડી છે. એમાંથી છુટેવાનાં દાર દેખાય છે પણ હજુ દૂર છે. પુસ્તકોનો સંપ્રદાયલેખનો અર્થાઈ ગયો છે. પ્રેસ માથે કરજનો બોલો થઈ ગયો છે. બે પ્રેસ કાઢી નાખ્યું પડે તો “સુધા” અલગ થાય. હાલમાં બ્યારસોમાંથી સાતસો માહુકો થઈ ગયા છે. તે પતાવી આપે છે કે સત્સંગને પોતાના મુખપત્રરૂપ “સુધા” પત્રની જરૂર નથી. અને બે એમજ જણાશે તો “સુધા” બંધ કરવું જ પડશે. પરંતુ આજે ૨૬ વર્ષ સેવા કરનાર પત્રને મરી જવા દેવામાં સત્સંગ સમાજની કૃતજ્ઞતા (કદર) નહિ કહેવાય” એમ દીર્ઘ શોક પ્રદર્શીતે, વળી વર્ષ ૨૬ અને ૨૧ માં ‘સહર્ષનિવેદન’ એવું શીર્ષક કરીને સુધાના સ્વા. ના. સં. તરફથી નાસિક મળતાં હર્ષ જણાવ્યો છે. વર્ષ ૨૫ અને ૨૩-૨૪ “સૂચના” એવું મથાળું આપીને “આ વર્ષમાં સુધાને ચત્રાવવામાં અમને લણીજ મુશ્કેલીઓ પડી છે. સ્થાન બદલી થતાં ને પાક્ષિક બનાવતાં જ મહિના બંધ રાખવું પડ્યું છે”

વળી વર્ષ ૨૭ અને ૮ અંકમાં હર્ષાવનનું શીર્ષક કરીને, “આ ઠેકાણે નવા સત્સંગની બાજુ માટે સુધા વિષેના એ શબ્દો મને લખવા યોગ્ય લાગે છે તે નીચે પ્રમાણે છે-સુધા પત્ર સત્સંગની એક ધારી સેવા રૂપ છે કે રૂપીયા જેવી મામુલી લવાજમથી પચીસ વર્ષ સુધી ફરી છે. પછી લડાઈ વીત્યા બાદ આ આના વધારવા પડવા હતા. પરંતુ છેલ્લા દોઢ વર્ષ તેને રાજકોટથી નાસિક જવાની કાંતિમાં જન્મની કાંતિ જેવાં ભોગવવાં પડ્યાં છે. એટલે એવું નહું સ્પષ્ટ છે તે નવા જન્મ પણ માની શકાય. એવા સમય દેશને, સમાજને, સર્વને આવે છે ને એમાંથી બે પસાર થઈ જાય તો નવા જન્મ એવું નહું સ્પષ્ટ મેળવે છે. આવે પ્રસંગે “ગચ્છતઃ સ્તલ્લન” કાપિ ભવરયેવ પ્રમાદતઃ । હસન્તિ વૃક્ષઃ કાસ્ત્રત્ત સમાદર્શત સાધવઃ ॥” “ચાલતો માણસ કહાંચિત અવસ્થાથી કે મોટાકારીનાં લથડી પડે તેને દેખીને મૂખોઓ હસે છે ને ડાહ્યાઓ ધીરજ આપે છે.” એ ત્યારે સુધાની કાંતિક્ષા કે સ્પષ્ટાંતરને દેખી કોઈ મરકરી પણ કરતા હશે ને કોઈ દવાલાવે ધીરજ પણ આપે છે તથા આશીર્વાદ અને પ્રેતસાહન પણ પાડે છે. સુધાનો જન્મ બોટાદમાં થતાં સત્સંગ સુધા નામ રાખ્યું ને તેનો પહેલો અંક ગઢપુરમાં શ્રી. ગોપીનાથજી મહારાજના કરકમળમાં મુકાયો છે અને સહયુગ અક્ષરાનંદસ્વામી જેવા મહાપુરુષે પ્રેતસાહન તથા આશીર્વાદ આપેલ છે. એ બળજ સુધા આટલાં વર્ષ સુધી કોશકટીના લડાઈના સમયમાં પણ ટકી રહ્યું છે. ત્યારે કેટલાંક પત્રો સત્સંગમાં જન્મ પામી દૂંક અવસ્થા ભોગવી અસ્ત થઈ ગયાં છે. એ સુધાને આટલાં પચીસ વર્ષમાંજ શ્રી ગોપીનાથજી મહારાજ, ગઢપુરવાસી સંતો તેમજ ભાવિક સત્સંગીઓ કેમ મરવા દેશે. છેવટે અહા-નંદસ્વામીની જેમ પોતાની આયુષ આપી ભોગ આપીને પણ બચાવશે. વળી જ્યારે સુધાનો જન્મ થયો ત્યારે તેનું નામ “સત્સંગસુધા” હતું તે વખતે આફ્રિકાના સત્સંગ તરફથી સાડાં પાંચણ મળ્યું હતું. તે પછી તેમાંથી સત્સંગ નામ કોઈ

કારણે કાઠી નાખવામાં આવ્યું. તે નામથી હાલમાં આફ્રિકાથી પત્રિકા નીકળતી થઈ છે તેને અને સુધાને સુમેળ છે તે શ્રીછત્રી ઈચ્છા યજ્ઞે તો બનને મળાને ફરીને સત્સંગસુધા નામ ધારી લેશે. પ્રેસની મુશ્કેલી હતી તે પણ હવે સદંતર દૂર થઈ ગઈ છે. અને થોડા સમયમાં જ રાજકોટ હાલુ તેથીએ સાફ થઈ જશે. એટલે હવે સુધાની પહોંતી છે એમ માનીને કાંઈએ દયા ખાવી, ચિતા કરવી, મસ્કરી કરવા જેવું નથી. રાજકોટથી સુધા તરફ ભાવ ધરાવતા એક સત્સંગીભાઈએ દયાબળક શબ્દોથી સુધા માટે ફિલગીરી લખેલ છે” એમ દુરંત દયાબળક કુદંશા દર્શાવી છે. વળી આની બહુ પૂર્વે વર્ષ ૧૬ અંક ૧માં “ સુધાપત્ર આજે બહુ કપરા સમયમાં ઉતરે છે. કેશ કાળે મહુ નજાળા છે, નાણાની બીડ સહજ રહે છે, તેમાં વળી કાલના સમયમાં કાળ મેળવવા પુરતાં નાણાં ન હોય ને નાણાં મળે તોપણ કાળજી ન મળે એવા સમય આલે છે. આવી કટોકટીમાંથી પસાર થવા માટે સુધાનાં પાનગ્રામાં કરકસર કરવી પડે ત્યારે આપના લેખો કે કવિતાઓ સુધામાં લેવાનો અવકાશ થોડો જ મળે” એમ સુધા માટે કટોકટીનો કપરા સમય સ્વયં જણાવે છે. વળી ત્રણ ચાર માસ હિપર મેં મુક્તાનંદ કાવ્યની બહેરાત માટેનું લખાણ છાપવા મોકલેલું. તેનો જવાબ એવા મળેલો કે—“આવતા અંકમાં જરૂર લઈશું” છાપખાનું નરસીમિતાના ગાડા જેવું ચાલે છે. કંપોઝીટર ફક્ત એક જ છે તે બીમાર પડી જતાં બીજા મળતો નથી જેથી સુધાનાં પણ બે પાનાં વધારે કાઢવાં હતાં તેના મદલે બે પાનાં ગ્રાહ્ય કાઢવાં છે” એમ પ્રેસની અને પેપરની કુદંશા દેખાડવામાં આવી છે.

વખાણ મુજબ લગભગ પચાસ વર્ષની રકમ અગત્યની જોઈએ. આ તે અન્યથા જોડાણ કરવાય. આ અવસરે ની સમીક્ષા અમરૂત અમારે કરવી નથી.

મુઆઘમાં મતભેદની વાત કરે છે તે પ્રથમ હતી, પણ નાસિકના પરાધીન દ્રષ્ટ મહાં પરાણે પેદા પછી મતભેદમાં વિચિત્ર વિષમ વધારો આપેજ કર્યો છે, જે અઘાપિ હતુંજ નહિ એવું “સ્વા. ના. સંધ” નામનું હુત મુઆઘ આવીને ઉમું કયું. તેનું બંધારણ ઘડવા મંદિરમાં સભા ભરવાની ફરતી અને કેટલાક આખ્યા પણ ખરા. પરંતુ કોઠારી ચતુર ભડતે મંદિરમાં સભા ભરવાનું ના કહેવાથી રા. રા. શાહ છોટાલાલ નાનાલાલ (સોલીસીટર) ને ઘેર સભા કરી. તેમાં પોતે હાજરી આપીને તેનું બંધારણ કાગળે પર હિંદી ભાષામાં ઘડાવ્યું. એનો જાહેરાત વર્ષ ૨૬ અંક ૫ માં કરી છે. અને વળી આપણી મે “સર્વ સત્સંગી પ્રત્યે નિવેદન” એવા મથાળાથી નિવેદન બહાર પાડ્યું છે. સંધના સભ્ય અને મંત્રી મોહનલાલ શ્રીજીનાએ વર્ષ ૨૫ અંક ૧ માં “શ્રી સ્વામિનારાયણ સંધ” એવું હેડિંગ આપીને “તા. ૨-૧૦-૫૧ ના રોજ સંજના પાંચ વાગે ઉપરોક્ત સંધનું બંધારણ તેમજ ધારાધોરણ નક્કી કરવા શ્રીયુક્ત છોટાલાલ નાનાલાલ શાહ (સોલીસીટર) ને ઘેર મુઆઘમાં રહેતા અગ્રણ્ય સત્સંગીઓની સભા મળી હતી. તે સભામાં સંધને સ્થાપિત કરનાર તથા તેના પ્રણેતા સદ્યુરુ બ્રહ્મચારી સાસ્ત્રી જાણકુબાનંદજીએ પણ હાજરી આપી સભાને શોભાવી હતી” એમ જણાવીને, શ્રી માણેકચંદ માધવજી ગાંધી વિગેરે ૧૬ સભ્યોનાં નામોનો નિર્દેશ કરીને, શરૂઆતમાં શેશ્વી જોવિંદજીભાઈએ તથા શ્રીયુક્ત છોટાલાલ શાહે સંધ સ્થાપવાના હેતુએ સમજાવ્યા હતા. હાલમાં સાસ્ત્રી જાણકુબાનંદજીના અધ્યક્ષપણા અને હેમરેખ નીચે “શ્રી તપોવન બ્રહ્મચર્ય” આશ્રમ આચારોડ નાસિક આવે છે તેની વ્યવસ્થા અને વિકાસ ઉપર વિચેચન થયાં હતાં... ધારાધોરણ સભામાં શ્રીયુક્ત છોટાલાલ શાહે વિમતવાર વાંચ્યા હતા... વિગેરે વિવેચન કરીને કાયદાવાદક સમિતિના ૧૫ નામોનો નિર્દેશ કરીને, તા. ૧૩-૧૦-૫૧ ના રોજ સ્વામિનારાયણ સંધની સભા મળી હતી. તેમાં નીચે મુજબ સભાએ નીચે મુજબના અધિકારીઓની નિમણૂક કરી છે. શ્રી માણેકચંદ માધવજી ગાંધી પ્રમુખ, છોટાલાલ નાનાલાલ સોલીસીટર ઉપપ્રમુખ, જોવિંદજી કલ્યાણજી પારેખ અમનચી, નવનીતલાલ મોતીલાલ મહેતા તથા મોહનલાલ ચિતરામ શ્રીજીના મંત્રીઓ. આ બધું વિવેચન કરીને, લી. મોહનલાલ વિરનામ શ્રીજીના, એમ સહી કરી છે. (ઉપરનાં બધાં બંધારણીય વિવેચનો સર્વેએ વાંચવા વિચારવા જેવાં છે) ઉપરનું સંધનું નવું બહરીખળ નાસિકના સંજાસી દરના સ્વહસ્તક ચંચાલન માટે ઉમું કયું. એમ કરીને સંપ્રદાયતા ખરા સત્સંગીઓને પણ વાગે સડાવ્યા. મુજબનો વર્ણોથી ચાલુ જે સત્સંગસમાજ છે તેના મેરખરોનાં રા. નામે મુધામાં જાહેરમાં આવી ગયાં છે. તેઓ ઉપરના સંધમાં ભળ્યા જણાતા નથી. મુજબ પુરતી નહિ પણ આખા સંપ્રદાયના સત્સંગીઓને સંધમાં સડાવવાની જાહેરાત કરી હતી પણ બહારના સત્સંગીઓ બચી ગયા છે.

એમ તેમ હોય પણ મુઆઘના સત્સંગીઓએ કુદંશા હેખીને દયાવશાત સારો સહાર જેતે દારે આપ્યો છે એ ખરી વાત છે. તથાપિ તેઓને પણ જાહેરમાં વગોવવા આપણને અપવાદે અટક્યાના કયાં વિના રહ્યા નથી. મુધા વર્ષ ૨૮ અંક ૨૩

પેજ ૧૮૩ મુંબઈ- “અત્રે જે વર્ણોથી એક “સત્સંગ બાલમંડળ”ની સ્થાપના થઈ છે. તેમાંથી “શ્રી સુમર્ધ સ્વામિનારાયણ મંદિર બાલસેવા મંડળ” જુદું પડ્યું. જણવામાં આવે છે. વચનામૃતનો અલ્પાસ કરીને તથા સત્સંગમાં સેવા કરીને પણ મોટા સત્સંગીઓ નોખા પડે છે તેો નાનાંએ પણ તેમ શિખરું જોઈએ ને? ગીતામાં કહેલ છે કે “મોટા કરે તેમ બીજાઓ વતે” છે” ને નોખા પડવા માટે ગમે તે કારણો (મિથ્યા કે સત્ય) દેવાય છે. સત્સંગના કેવા ભાગ્યયોગ છે કે કોઈ ગામમાં સત્સંગની એકતા ભાગ્યેજ હોય છે” કલ્યાદિ કટુ કટાક્ષથી વાત કરે છે. એમ ઉપકારી કે અનુપકારી કોઈને પણ છેડતા નથી. એ મત મધ્યે પોતે કયા મતમાં છે? એ જાહેરમાં જણાવશે, જેથી કોઈને છેતરાવાનો પ્રસંગ ન રહે. જેના સ્થાપક પોતે છે તે સંધ અને મુધાતંત્રો વચ્ચે નાસિક બાબત માટે પડેલા મતભેદની એક પત્રિકા પણ બહાર પડી જાણી હતી. એમ તે જાહેર સનામાં મતભેદ સુકીને એકતા સાધવાની વાત અનેકવાર કરી છે તે સર્વ મૂઠ જાતે છે. અસ્તુ. આતો સંધના સ્થાપક વર્ણોજી છે એટલું જણવા પુરતું વધુ વિવેચન છે.

“શ્રીહરિ એ સ્વામિનારાયણ ભગવાનનું જ નામ છે. તેતો આનંદ આપનાર જ હોય પણ નિવડે વખાણ.” એમ શ્રીહરિના નામના આનંદને અમથું આગળ ધરીને નિવડે વખાણનું અડપણું અગ્રસકત કયું છે. માસિકનું શ્રીહરિ નામ રાખ્યું છે તેનાં અહ કારણો અને એની મહત્તા આરંભમાં જ જણાવી છે. એ નામ સ્વા. ના. તુજ છે એમ માનીને આનંદ આપનાર સાચા દીસે માનતા હો તેો સારી વાત છે. પરંતુ આપના વર્તનમાં અઘાપિ સ્વા. ના. ની સ્મૃતિ સજ કરાવે એવું કોઈ નામ માસિક માટે કેમ અપાયું નથી એ અજ્યબીનો ખીના છે. સંપ્રદાયને નામે સન્મુખ કે વિમુખ ધણું માસિકો નીકળે છે. સર્વકોઠાએ સ્વા. ના. ની કે તત્ત્વપરિત ઉદ્ભવસંપ્રદાયની સદા સ્મૃતિ રહેવા માટે સ્વામિનારાયણ નામનો પૂર્વ પ્રયોગ રાખે છે. અમલયા કે જણીને કોઈ ‘મિ’ અક્ષરને હસવ કે દીધ કરતા હોમ પણ મંગળ નામ તેો શ્રીહરિનું જ મુખ્ય રાખ્યું છે. આપણને મુધા નામ માસિકનું રાખ્યું છે તે સ્વા. ના. ની સ્મૃતિને બીલકુલ આપતું નથી. તેમજ સંપ્રદાયનું કયુંજ ઓળખાણ આપતું નથી. આરંભમાં “સત્સંગમુધા” નામ હતું તે અમુક અરે સ્વા. ના. સંપ્રદાયનું મુખ્યક સંદર હતું. તેમાંથી પ્રાણસમાન સત્સંગ શબ્દને કાઢી નાખીને એકલું મુધા રાખ્યું. વર્ષ ૨૭ અંક ૮ માં “કોઈ કારણસર કાઢી નાખ્યું” એમ જણાવ્યું છે પણ કારણ ખુલ્લું દર્શાવ્યું નથી. કોઈએ મુધાની મુધા કુધા અવગાહિ અનુભવીને “કુચંગકુધા” એમ અવળું લખ્યું હશે. એ કારણથી નામ ફેરવી નાખ્યું મનાય છે. કોઈની ટીકાથી તેમ કર્યું તે હાચત નથી. વર્ષ ૨૫ અંક ૪-૫ માં સ્વા. ના. નામની સર્વત્ર પ્રવૃત્તિ માટે દરેક ખાતામાં એ નામ જોડતું એવું આપે હડાપણુ તેો ખુદ કયું છે. પણ તે પોતામાટે નહિ પણ બીજા માટે જણાય છે. “જેમ સ્વા. ના. મંદિરો છે, તેમ સ્વા. ના. ગુરુકુળ, સ્વા. ના. જાત્રાલય, સ્વા. ના. વિદ્યાલય, સ્વા. ના. મુદ્રણાલય, સ્વા. ના. પ્રથમજાળ, સ્વા. ના. ઓપધાલય, સ્વા. ના. હામંસી, સ્વા. ના. મંડળ, સ્વા. ના. સંધ, વિગેરે અનેક પ્રકારે અનેક કામની સાથે સ્વા. ના. શબ્દને જોડી દેવાય તેવાં અનેક કામો કરવાં જેથી સહજ સહજ બાવે કે વિના બાવે પણ અનેક જવા સ્વા. ના. નામ બોલતા ચાલ” વિગેરે. આમાં રાજકોટના યુરુકલથી આરંભ કરીને વચ્ચે

ખીજીએને કહીને અત્યે નાસિકના સ્થાને લાવ્યા છે તે કાંઈક અર્થસંચક છે. આ બાબત અવિચારિતરમણીય છે. કોઈ જાતના હલકા કાપમાં પણ સ્વા. ના. નામ આપી એસે તો ઇશ્ટદેવી હલકાઈ ધણ જમ કે નહિ? નામ બદલતી વખતે પણ 'સ્વા. ના. મુધા' નામ રાખ્યું હોત તો ડડાપણ એવે લાગત. અને આનંદની વાત થાત. હવે જરા નીચું નિહાળીને જુવો કે નાસિકના આશ્રમમાં સ્વા. ના. નું મુખ્ય દારે નામ નિધાન કે તેમાં સ્વા. ના. સંપ્રદાયનું કથુજ મોહકીપણું છે? દુરુદ સ્વા. ના. ને નામે થયું હોત તો કાંઈ કહેવાનું થાત. તે પણ નથી. વર્ષ ૨૦૦૮-૯ને આશ્રમનો હેવાલ અને હિસાબ દુરુદીઓએ ઓડીટ કરાવીને મુખ્યમાં બપાએલો મુધાના વધારા તરીકે સ્વાના કરાયો છે જેમાં આપનો અગ્રાધ્યક્ષ તિલક ચાંદલા વિનાનો ફોટો પડેલો છે. ખીજા નંબરે દુરુદના ઉપાધ્યક્ષ આત્મસંનિવરણતીનો ફોટો છે ત્રીજા નંબરે વધુ દાન આપનાર શેઠનો ફોટો છે, પછી ખીજા દુરુદીઓનાં નામો અને બંધારણ અને ભૂતપૂર્વ વર્ષનો હિસાબ ઓડીટ થયેલો બાપો છે. એને હજીને દિવ્ય કરીને કે અશમાં ચડાવીને બરાબર વાંચો અને વિચારો? એનાં સ્વા. ના. નો મોવાળી પણ છે? પાઠશાળાના શાસ્ત્રીનો માસિક પગાર સંધ આપે છે. તેથી એક ચીરદીએ સ્વા. ના. પાઠશાળા નામ રાખવા દીધું છે, તેમાં પણ દુરુદીઓનો વધો તો આણ છેજ. વરતુરિથિત ઉપરોક્ત ખરી છે. હવે નાસિકને નામે સત્સંગીઓને છેતરવાના અનેક પ્રકારના પ્રયોગો કરતા હશે. તેને કોઈ ના કહેનાર અત્યારે નથી. આ તો નામના પ્રસંગથી કહેવાયું છે તો કોણએ અચળું ન સમજવું.

શ્રીહરિ માસિકનો તો હાલમાં ઉદય થાય છે. એના ઉપરોગી ઉચ્ચ ઉદ્દેશ મુજબ કામ કરે છે. એને નિવડવાની અને વખાણવાની હજી વાર છે. મુધા કેવું નિવડ્યું છે અને કેવું વખણાય છે? વગેવાય છે એની સાચી સારી સમીક્ષા સુધામાં સંપૂર્ણ સંપ્રદેશ જાણીતો અનુવાદક સ્વશબ્દોથી જ કરીએ—વર્ષ ૨૮ અંક ૩ “શ્રી પૂર્વ આફ્રિકા સત્સંગ મંડળ સત્યદર્શન.” હમણાં હમણાં તાજેતરમાં મુધા માસિકમાં નૈરોબીના સમાચાર તરીકે ત્રિવિધ લખાણો કોઈ બોચાસણ પત્ર કરતા હોય એમ લાગ્યા કરે છે. વધારે નવાઈની વાત તો એ છે કે તેના સંચાલક અલ્લાચારી બાલકૃષ્ણાનંદજી જેવા બુદ્ધિ સમાચારોને સ્થાન આપે છે. મુધાની નીતિમાં એવો એકેય દિવસ ભાગ્યેજ જતો કે બ્યારે બોચાસણની ઉપાસના વિષય તરફે લખ્યું ન હોય! અલ્લાચારીશ્રી પાછલી ઉંમરમાં કાંઈ ભ્રમણામાં તથા પડ્યાને? સ્વાર્થ છુટી ચીજ છે. કોઈ પડાયે કોસલાયે કે મદદનો દેખાવ કરે એટલે તેના ગુણ ગાવા માંડીશું પણ આત્માનું ગૌરવ અને ઉપાસના ગુમારી લોકોતક મુખનાં હવે વલખાં મારવાનાં હોય? અલ્લાચારીશ્રીને બાંધત કરવા બાંધલી ટોકાર ખસ થયે ” (આમાં પૂર્વ આફ્રિકા સત્સંગ મંડળ કે જે પ્રથમનું લખ્યું છે ને ખરી ખુદ્દી ટોકાર સમજવા જેવી કરે છે) વર્ષ ૨૮ અંક ૧૦માં “ખોટો ધોખખો—મુધાના આહમા અંકમાં આવેલા વજુભાઈ પટેલના લખાણથી મુધાની નીતિ માટે કોઈ કોઈ હરિભક્ત તરફથી ધોખખા ભરેલા પત્રો અમને આવ્યા છે. એ બાબત અમારે જાહેર જવાબ આપવાનો છે. એ ધોખખો તદ્દન ખોટો છે. સુધાની નીતિ સત્ય અને વિશાળ છે. તેની દૃષ્ટિમાં ભગવાનથી કોઈ વિમુખ કે નાસ્તિક નથી (આ લેખ સર્વેએ વાંચવા જેવો છે) આમાં સાચા ધોખખાને પણ ખોટા બનાવવાની અધી બુદ્ધિની વિપરીતતાની ખંડીયા

વાચકો વાંચક વાંચક કરે છે પ્રાચીન નીતિ એ અનીતિ થઈ જાય છે !)

વાયલી વઘઈ વતે કરે છપ્રાચીના નીતિ વિષે ચોખવટ " એવું મથાળું ગાંધીને
 વર્ષ ૨૮ અંક ૧૫ " સુધા પત્રના નીતિ વિષે ચોખવટ " એવું મથાળું ગાંધીને
 પછી જોઈને પત્રોની ચક્રેચ્છ નીતિ બજાવીને, " અને સંપ્રદાયિક પેપરો પોતાના
 સંપ્રદાયિક સંબંધી જ લખાણ કરે છે. સંપ્રદાયમાં ઘણા વાગાઓ હોય છે. તેમાં પોત-
 પોતાના વાગાનું લખાણ સૌ કોઈ કરે છે. આપણા સંપ્રદાયમાં પણ ઘણા પેપરો નીકળે છે
 તેમાં જે દેશનું હોય તે પોતાના પ્રાધાન્યપણાનું જ લખાણ કરે છે... સુધા પત્રની
 નીતિ નિરાળી છે. આ પેપર સંપ્રદાયનું મુખપત્ર છે, જેમાં સ્વામિનારાયણના નામે
 જે કોઈ પ્રવૃત્તિ (વિમુખ સન્મુખ) આવતી હોય તેઓ પોતાનાં મુખ દુઃખ માનાપમાન
 વિગેરે સુધા દ્વારા જનતાને જણ કરે છે. સુધા પત્ર સિવાય કોઈપણ પત્ર મુશ્કેલી ભરેલા
 સવાલની ચર્ચા કરવાને હિમત કરતું નથી. પણ સુધા પત્ર નિરપણે સારા શબ્દો જે શ્રવ
 કરતો હોય તેને કહી શકે છે, ઉદાહરણ પણ પાંડી શકે છે, જેથી સંકેત પાતાવરણ પેદા કરનારને
 જરૂર ડર લાગે છે... બોચાસણ મણીનગર વિગેરે ઘણા વિલાસો પડી ગયા છે પરંતુ
 સુધાપત્રને જો બાળતું ઉડા ઉતરવા કોઈ જરૂર નથીજ... સ્વા. ના. નામે પ્રચાર કરનારા
 (સન્મુખ કે વિમુખ) હરકોઈ વ્યક્તિ સુધામાં પોતાના વિચારો દાવવી શકે છે. આથી કેટલાક
 અણસમજ માણસો "સુધા" બોચાસણીયું થઈ ગયું, આપાવાળાનું થઈ ગયું, શાસ્ત્રી
 બગાડી ગયા, પોતાનો મોક્ષ બગાડે છે, આવા ઘણા અણસમજ ભરેલા કાગળો
 આવે છે. તે વાંચી સાંભળીને લખનારની અણસમજ માટે હસવું આવે છે. જેથી સરવેને
 ફરી ચેતવણી આપીએ છીએ કે "સુધા" સ્વા. ના. નો બધી શાખાઓનું છે. માટે
 સંકેત વગર દરેકને લખવાની છુટ છે, સિધ્ધાંત પોતાને માટે પોતાનો સાચો હોય તે
 બગાડે છે પણ બીજાનો સિધ્ધાંત ખોટો છે એમ કહેવાને કોઈને હક નથી"
 વિગેરે (આ લેખ તો તમામ આશ્રિતોએ ખાસ વાંચવા વિચારવા જેવો છે. આમાં વિમુખ
 મત ઉન્મત પ્રમત પ્રલપન પુષ્કળ છે. સઘળી દિગ્લમ્બની દશા દર્શાવી છે. કોઈ સાચું સીધું મુદ્દ
 દિતનું કહે છે ત્યારે ચોડાઈ ખીજાને જેમ તેમ લખવા માટે છે એનો જવાબ અવસરે સવિનય
 અપાશે) વર્ષ ૨૮ અંક ૧૨ "સુધા પત્રના તત્ત્વીય શા. બાલકૃષ્ણાનંદજીને
 ઉપદેશ અને ધમકી" એવું હેડીંગ આપીને "ધંધુકા તાલુકાના ગામ બાવલાના રહીશ હક્કર
 જયંતીલાલ હેમચંદભાઈએ શ્રી બાલકૃષ્ણાનંદજી ઉપર આખા કુલેશકર્તાના આઠ પાનાં
 ભરી ઉપદેશનો કાગળ લખ્યો છે. અને સાથે સાથે બન્ને દેશના આચાર્યોની મહી મંજી
 મને જવાબ નહિ લખો તો હું ગુજરાત સમાચારમાં લખીશ, વિગેરે વિગેરે... મુખ્ય હેતુ
 એટલોજ છે કે બન્ને દેશના આચાર્યોએ વિમુખ કરેલા બોચાસણવાળા
 બંદીયાઓને તમે વખાણો છો. તેઓ લાખો મનુષ્યોને મોક્ષમાંથી પાડનારા
 પાખંડીઓ છે, તેના પક્ષમાં રહી તમે પણ પાખંડી છો, વિગેરે તેની લુપ્ત મુખ્ય
 ન લખાય એવું તેનું વર્ણન છે વિગેરે. (આ કાગળના શબ્દો સર્વેએ વાંચવા ધારના
 જેવા છે. આમાં તો હદ વળી છે) વર્ષ ૨૬ અંક ૧ "કેટલાક વડીલ સત્સંગી
 બંધુઓ મુધાની નીતિ પૈસાની લાલચ અને દુધમાં તથા હાલીમાં હાથ
 રાખવાની કહે છે " વિગેરે આ ઉપરથી આવા દેવકાના લેખો પત્રો અનેક હશે એમ
 જણાય છે. એમાંથી થોડા શબ્દોને અનુવાદ કર્યો છે.
 હવે બલા શાસ્ત્રી ! સુધામાં બે... વિલી દિલ્લી સત્સંગી લોકોની સહુ કાને દુરમદને દુર

કરીને અત્યાર સુધી પોતે આચરેલા સાંપ્રદાયિક સદાચારનો અને સ્વલેખોનો શાંતાચત્રે ચોમેર વિચાર કરશે તો સુધા માસિક બોટાદિયું રાજકોટિયું જુનાગઢીયું મરીને હવે ખુણીયું નાસિકીયું, સન્મુખીયું મરીને વિમુખીયું, બંડીયું બોચાસપ્તીયું તથા આપસીયું, સદિવાનું સમોવડીયું કે સામાવાડીયું, લોભિયું પ્રલોભનિયું, અત્યે બંડાગીયું ભમાડીયું શુભમણિયું નિવડ્યું છે એ સ્વયં સમજી શકશે. એમ થતાં સુધા સીધું સુધુ મરીને સાવ સુધા કુધા થઈને 'અતો વ્રટસ્તતો વ્રટઃ' થઈને આપે માનેલા શાખા પ્રશાખા વિશિષ્ટ અખિલ સત્સંગસમાજે અત્યંત હેય તુચ્છ બની ગય છે તેની કાંઈ ખચર રહી? જેને તમેએ હજારોવાર બંડીયા કુસંગી વિમુખ કહ્યા છે તેઓ પણ સાચી કે જુડી પકડેલી સાનપતાને વેરાના નાડાની પેઠે આપે અસંખ્યાત પ્રહારો સખત ઉઘાડા કરી છતાં જરા છોડતા નથી. તમારે મતે તો કોઈ કાયમી સિધ્ધાંતજ સ્વીકાર્ય ન હોય એમ એકસ સાખીન થાય છે. એ તો બહુ ડોળ્યું પણ કરી દંગ દાળ આવ્યો નહિ અને પોતાના કામમાં કિચિત પણ આવડ્યું નહિ. અત્યંત અવસ્થાએ ઉદ્ભવેલી સુધાની નિરાળી નીતિમાં કઈ જનનું નિયત સત્ય કે પક્ષ કે આજ્ઞા-મર્બોદા ઉપાસના છે તે કોઈને સમજાય મનાય એવું નથી. વિશાખાને શાખા શાખા કે એ અત્યંત અવળું વદતોગ્યાધાત પણ છે. વર્ષ ૨૦ અંક ૧ એ ઘડીવાળા એક સંપ્રદાયને મૂળ વૃક્ષ તરીકે નિરૂપીને ખાસ બોચાસણવાળા માટે "તે તો મૂળ વૃક્ષમાંથી વિખુટી એક શાખા પડીને વૃક્ષ થયો તેનો આશ્રયી થયો" એમ ચોખ્ખું લખ્યું છે. ક્ષણે ક્ષણે બદલાતી નીતિ સમજણની બહિષ્કારી છે. પોતાના બેલની પણ કીમત નથી. છેક છેટી નમસ્કાર કરવા જેની નિવડી છે.

બીજી બાજુ રીતિએ સુધા કેવું નિવડ્યું છે તો માસિકમયી પાક્ષિક બન્યું અને વળી શુદ્ધ વહીના અંકો ભેળા કાઢ્યા. ચોપડીયાટ રોપલ સાંઝમાં હતું તે કુલીસકેક સાંઝમાં છુટું લાંબુ બન્યું. જુદા રેપર ઉપર ચિરનામા થતાં તે હવે ટાઇટલ પેચ ઉપર યવા લાખાં. કોઈ વખત બાળ બોધ ટાઇપ અને લાલ શાહીમાં પણ છપાયું. વળી સત્સંગસુધા મરીને એકલું સુધા બન્યું. ૨૪ વર્ષ સુધી પાને પાને સૂચવાતા ઉચ્ચ ઉદ્દેશોને ઉલ્લેખીને "શાખા પ્રશાખા વિશિષ્ટ અખિલ સત્સંગસમાજનું મુખપત્ર" વિમુખપત્ર બંડોળીયું બન્યું. આજ્ઞા-મર્બોદા ભક્તિ ઉપાસનાની ચર્ચાને બંધ કે ગોણ કરીને આડા અવળા સાચા ખોટા ફક્ત સમાચારનું જ સાધન બન્યું. છેવટે વિમુખ સન્મુખના સહ સમાચારનું ધામ ખીચડીયું બન્યું. અત્યે કેવું નિવડ્યું છે તે ચસમાં ચઢાવીને જોઈ લેશો. આ બધા દુરંત દોષો દેખ્યા હોત તો થીહરિ સુધા જવું ન પડત. હવે વખાણાય છે? કે વખોડાય છે? કે વખોવાય છે કે વલોવાય છે કે ડખોળાય છે તે સુધામાં સંપ્રદેશો લોકવાક્યોથી આપ સમજી લેશો.

આ પ્રસંગે અવશ્ય બાણવા જેવું—

ખરું ખુલ્લું કહીએ તો બધા બંડોનું મૂળ ધામ જુનાગઢ દેશમાં જન્મ છે, જુનાગઢ મંદિરમાં દીક્ષા જન્મ છે. જળધુધીમાંથી વિમુખોનો ચોમેરનો પ્રસંગ હતો. સ. ગુણાતીતા નંદ સ્વામીને ખોટો નામે બીજાએ ગુચી કાઢેલી બાળકુણ્ડરોહપયંવસાથી અપ્રમાણ આગ્રાજ વાતોના ખાસ અભ્યાસી હતા. રાજકોટમાં કે ગોડલમાં રહ્યા ત્યાં પણ સર્વોગ પ્રસંગ રાજાજ પ્રખળ હતો. સુધા માસિક સ્વહસ્તક આવતા મુખમાનમાં "શ્રીજીની સુધા" "સંતની સુધા" એવા એવા અનેક આડબરી સદર્શન્ય હંડીઓથી લખાતા લેખમાં

બહુધા અવતારકોહી અમાન્ય વા. પોતાનાજ ઉતારા લખાતા. બીજા સ્વલેખોમાં પણ એવા જ ગરજડ જોટાળા ગરજડવત. પોતાને વાતો જ મુખ્ય શાસ્ત્ર મનાએડું હોવાથી તે વાતો બે ત્રણ વખત સ્વયં છપાવેલી. અને સુધા દ્વારા પ્રચુર પ્રચાર પણ આચરતા. તેમજ વડતાલ વિગેરે જે જે સ્થળે જતા ત્યાં જઈને તેની પોટલીથી સાથે ફેરવતા અને વેચતા. શાસ્ત્રીપણ એમાં જ આણું વાપરત. વાતોનો પ્રખળ પ્રસંગ હોવાથી સંપ્રદાયનાં મુખ્ય માન્ય શાસ્ત્રો સત્સંગિજીવન શિક્ષાપત્રી વચનામૃત વિગેરેને અનુપયોગી ગોણ ગણતા. કંઈક અવજનીય પ્રસંગે દાખલા તરીકે પ્રમાણને લેતા તો કલ્પિત કૂટ યુક્તિપ્રયુક્તિથી વિમુખમાન્ય અવળા અથો બેદહ કરતા. (જેનું દિગ્દર્શન ઉધ્ધવ સંપ્રદાય માસિકમાં ૧૭૮ પેજથી કરાવવું પડેલું) સંપ્રદાયમાં રહેવાનું હોવાથી અને સમાજમાં માન રાખવાનું હોવાથી વિમુખ વિરુધ્ધ લેખો પણ અનેકલા લખતા. એમાં પણ છુટી જવાની છટક-ખારીઓ બહુધા છુટી રાખતા. એમ દેતરવામાં છેક કીટ બન્યા હતા. જેમાં સંપ્રદાયનું કાંઈ સ્વતંત્ર નથી એવા નાસિકીય ખુણીયા વાડા અખાડામાં ધામા નાંખ્યા પછી અને મુખાધના સ્વા. તા. સંથે સહકાર આપ્યા પછી પહેલાં સંપ્રદાયની જરા બીક હતી તે મરી જતાં "હિવાનું હોઠે આવે" "આહાર એવો એકકાર" એ કહેવતે અંતરને વિમુખ બગદો બહાર બેશામ ફેંકવા મંડ્યા. વિમુખોનો પ્રસંગ સ્વાયંપુરતો પ્રખળ ધવાથી તેમજે પણ "વિમુખ આપે વિમ્મ વાતમાં, વણસી જાયે જો વાત" એ પ્રમાણે એર રેડ્યું તે રંગરંગમાં મરી ગયું. પરિણામે સંપ્રદાયનિષ્ઠ સર્વેને પોતા જેવા બહિમુખ મનાવાના વેતરણમાં પડ્યા. સુધાના સીધા સુધા જુના ઉદ્દેશોને ત્રણ તિલાંજલિ આપીને બધા બાજુ બંડોના સંપ્રદ માટે શાખા પ્રશાખા ઢેને કહેલી તેનું બાન છતાં સાવ બુલીને મેહાનમાં "શાખા પ્રશાખા વિશિષ્ટ અખિલ સત્સંગ સમાજનું મુખપત્ર" એનું નવ નામ નિરાળું મનસ્વી આપીને, બધાના લેખો સમાચારો વિગેરેનો આડો અવળો બંડોળ સેળસેળ ખીચડો અચૂત-વિષ જેવો કરીને એકબીજાને બજાડવા, નિંદવા વંદવાનો ઈજારો લઈ મેદા. એમ નવી સુધા અને નવા તંત્રોથી થીહરિસ્થાપિત સર્વ અંગ્રેથી-પતિત બાજ બની ગયા. આમાં નવી નિવડેલી નિરાળી સુધા જ પ્રમાણ છે. બીજા પ્રમાણની જરૂર નથી. પરાપદેશે પોલિત પ્રદર્શનમાં પુરા પ્રતીજ્ઞ નિરાળા નિવડ્યા છે. સંપ્રદાયના અધિષ્ઠાતા આચાર્યશ્રી, અનુપમી ત્યાગીઓ, હરિમહતો વિગેરેને તેમજ બધા જ બહિમુખોને પણ કતબધને કપાડે જોરશીરથી બહેરમાં આપવા મંડ્યા છે, પણ પોતાને એના અણુ પણ આચરેલા નથી. હવે નાસિકીયા સંપ્રદાયનાં સધળાં તુત ટીખળ તોફાનોને સવાચન પડતાં મુકીને, સુધા-ત્રેચને વેચી દઇને પણ સદા સંતાપકર કરજનો બોળે કાઢી નાખીને, સ્વસ્થાન જુનાગઢ ને, સંપ્રદાયની સ્થાપિત પધ્ધતિ મુજબ ગુરુપરંપરાગ્રામ દેવસેવા કે મંડળસેવામાં સીધા બેડાઈ જાય તો કતબાચે કર્યો કહેવાશે અને સર્વ કોઈ ઉપદેશને સ્વીકારશે અને અખિલ સત્સંગ સમાજ ખુગ ખુશી થશે. સંપ્રદાય વિષે સાચી ગ્રંથાનિષ્ઠા હોય તો એમ કરવું કશું કંઈજ નથી. આ તો પ્રસંગથી સર્વની જાણ માટે તત્વરદસ્ય બહુજી છે.

વર્ષ ૨૮ અંક ૧ "કેટલાક પરમાચાર્ય" કાય દેખાડી અંદર સ્વાર્થના કીડા પુલાડનારા, પોતાનું જ નહિ પણ પાછળના જેને પોતાના માનેલા છે તેમનું પણ બગાડે છે. ધર્મરે જન્મ સાથે જ ને વંશ વારસદાર આપેલા છે તેને તજીને "પોતાનો

પરિવાર પરદરી. લીધો પરનો સંતાપછ" આ નિબંધવાનંદમુનિના કથન મુજબ આપમેળે મેળવેલને માની લીધેલા વંશવારસો માટે પરોપકારનો વેપ કરીને જે સ્વાર્થ મેળવાય છે" ક્યાંદિ બહુ હાપણુ ડોલ્યું છે. નિ. મુનિ અને પોતાના કથન મુજબ સ્વદેશ સ્વયંરૂપંડળાદિ વારસદારોને છોડીને તેમજ સંપ્રદાયના ધારાધોરણ બંધારણ તરછોડીને, નાસિક તપોવન બ્રહ્મચર્ય આશ્રમ કે જે સંન્યાસીએ કાયદેસરનું રજીસ્ટર કર્યું છે. જેમાં સ્વાના સંપ્રદાયનું લેણી સ્વત્વ નથી. અને ખરૂં કહીએ તો ઉમર ગામનું પોતુ ભરવા જેવા કે મળવું ધર માટે રાખવા જેવા કે હેડમાં પગ ધાલવું જેવા કે તાંદુલ વિનાના કુવકા ખોડ્યા જેવા કે આકુતીયા ધર જેવા બ્યારે ત્યારે ખાત કરવા પડે એવા છે તેનો આખો સંતાપ બહુ ઉભયમી વહેરી બેઠા હો. આશ્રમમાં રહેવાનાં જોખમી, જવાબદારીભર્યા સંભાળવા પડે છે તેમાં પ્રથમ તો દરદના પંધા કાયદે સંભાળવા પડે છે. દરદીઓની ગોદાદળ સહેવી પડે છે. હિસાબો રાખીને જોડી કરાવવા પડે છે. વિભાર્યાઓને સંભાળવા પડે, લડે વટે તો છોડાવવા પડે છે. આશ્રમ અંગની જમીનો ખેડાવવી વવરાવવી વિગેરેનો કબુલ સંતાપ તો અનવધિ છે. તેને માટે બળદીયા ખેડુતો જોખમી વિગેરેને સંભાળવા પડે છે ગોશાળાનો ગાયો, આખર વાછરડી વિગેરેની સંભાળના કરવી પડે, ન સંભાળે તો પરત્રોકના પ્રત્યવાયો ભોગવવા પડે, આવતા સંન્યાસીઓને તો પહેલા પોષવા જોઈએ, સોડા અંગના સંતાપો તે સતતીયા શતધા સહેવા પડે છે. સહાયી સંધના સંતાપો તો ખાસ સહેવાજ પડે. સરકાર સંતાપો અસહ્ય આવે તે જેમ તેમ કરી પતાવવા પડે. અંદર અંદરના જટિલ કટિલ કથકાએ આવે તેના સંતાપો તો રહસ્યમાં છે. આ બધા પારકા ધરનું વાસીદુ વાળવા જેવા સંતાપો શા માટે સહેવા પડે? આમાં શો પરમાર્થ છે. સંપ્રદાય માટે એ જુધુ હોય તો લેખે છે. કરતાં જો સંપ્રદાયના સ્વત્વવાળું પૃથક મંદિર કાશી જપેત કલકત્તા વિગેરેમાં છે તે ક્યું હોત અને તેમાં સત્સંગિઓના પેસા ઉપયોગી થઈ હોત તો લેખે હતું. હવે બધી સંપ્રદાયના પ્રવૃત્તિના પ્રસાર માટે જ સુધામાં પાખંડી પ્રચારો વિધરિવ ભાતન કરવા પડે છે. હવે નાસિકીયું સુધા કેવું નિવડ્યું છે તે દખલ નોંધ લે: સંસુખ વિમુખ અખિલ થઈ વિમુખ નિવડ્યું કે નહિ? સીદીનો છોકરો સીદીને સારો લાગે એ કોઈ મોટા પંડિતની કહેવતે હવે સુધાને વખાણવા કોઈ કેલ ના કહેનાર નથી, પત્તવ વિચાર સિધર મતિથી એકતિ કરશે.

વળી "શ્રીહરિનું વડોદરાના આંધળા ખુણામાંથી પ્રકાશન કરવાનું રાખ્યું" તેના કરતા વડતાલ જેવા ધામમાંથી રાખ્યું હત અને સંચાલકો જ તંત્રી રહ્યા હતા તો વધારે અનુકૂળતા રહેત" એમ આંધળા ખુણાનું ઉદાગ નિદર્શન અડવીને માસિકની હલકામ સુધા કુશ રીતિએ જણાવતા છતાં કાપટ્ય નાસિકીય આંધળા ખુણામાંથી કડું છે. શ્રીહરિનું પ્રકાશન આંધળાને પણ દેખાય વંચાય અને સમભય એવું "તંત્રી મુક પ્રકાશક શિવજીભાઈ દેવશીભાઈ ચોક્સો, મુદ્રણ પ્રકાશન સ્થાન લુહાણામિત્ર પ્રિ. પ્રેસ શિયાપુરા વડોદરા" આ રીતનું મોટા ટેપ પ્રથમનાજ ટાઈટલ પેજ ઉપર જોખ્યું લખ્યું છે, તે પ્રમાણે એક બે અંકે નહિ પણ બે વધેના બધાજ અંકોમાં ચાલુ આવ્યું છે. આમાં આંધળા ખુણામાંથી પ્રકાશન વાતજ ક્યાં છે? છતાં મુદ્રણ પ્રકાશન સ્થાન લુહાણા મિત્ર પ્રેસને ઉઘાની દીધું એ

અંધારું દર્શાવેલ ગાઢ આપની આંખ ઉપર આવી બરાધું હશે તેનો નાસિકીય ખુણામાં અંધારામાં અટવાતા અચડાતા બ્રહ્મચારીજી જાણે! નાસિકના સત્સંગિયાજી ખરેખર આંધળા ખુણામાંથી સુધાનું પ્રકાશન સત્સંગિનાશન કરાય છે તેનો ભ્રમ પ્રવેશી ગયો નથી ને? અંદરના બગમાં તંત્રીએ પોતાના ધનનું શીરનામ. "સુલતાનપુરા આંધળા ખુણા" એવું આપ્યું છે તે તો કાષ્ટને ખાનગી પુછપરજ બીજે સમયે કરવી હોય તો કરી શકે એવા હિસાબે આપ્યું છે. આંધળા ખુણામાંથી પ્રકાશન થવાનું તંત્રીએ પણ લખ્યું નથી અને તે અજાણિ થયું પણ નથી એ ખરી હકીકત છે. આતો સત્ત્વ સારને પડી મૂકીને અસત્ત્વ અસારને ગ્રહણ કરવાની અવળી પ્રકૃતિ ચાલની જેવી જુડો કહેવાય. અથવા "પર્યવ્રતિ ન પર્યવતિ" કે "પુરીવમિત્ત વિદ્યમુક્ત" એના જેવું કહેવાય. સુલતાનપુરામાં તો અનેક ભાગો હશે એમાં કોઈ એક ભાગની આંધળા ખુણા અટકાવી પણ વાસ્તવિક અર્થ નથી. એમાં તો બહુ વિભળી પતિએ છે. (જે નાસિકમાં નથી, એક બે મગીયાં દાનસંથી કામ લેવાય છે.) છતાં એવો અવળો અર્થ કરવા જાય છે. તો તંત્રી પણ એવો અર્થોત્તર કરે કે આંધળા ખુણાનું જે અંધારું હતું તે સંપ્રદાય અદિમુખ નાસિકીય ખુણામાં જે તે માર્ગે મોકલી દીધું છે અને તેનાજ ધોર અંધારામાં તંત્રી અને સુધા બન્ને સાથ અટક્યા ગયા છે. એમ કહે તો તે સાચું જ દરે તેમ છે. આપના દુરત દીલગીરીના ચબ્બોનો સહજ વિચાર કરીએ તો એમજ સાળીત ચાવ એવું છે. જુઓ-વર્ષ ૨૬ અંક ૨૩-૨૪ "રાજકોટથી અહીં આવ્યા પછી સુધા અને પ્રેસને આજસુધી ધોર અંધારાના ભોગ થવું પડ્યું છે. અને જે જે દીવાઓની સહાય મેળવી તેમણે પ્રકાર ન આપતાં કાઢજ ક્યો છે. આમ અંધારામાં દૈવ્ય થતાં સુધા અનિયામિત થઈ ગયું અને અંતે બન્નેને નષ્ટ થવાનો સમય આવી ગયો. જ્યો કો વણજ નામુશ થઈ તુટવા માંડ્યા ને કેટલાક માત્ર લાગણીથી જ ટકી રહ્યા. આવા કામચૂંથી ગ્રાહક વાચકોને જે અમે સંતાપ નથી આપી શક્યા તે માટે ઘણા જ દીલગીર છીએ ને ક્ષમા માગીએ છીએ. હવે મુંબઈના સત્સંગી સહાનુભૂતિથી અને અન્ય ગ્રાહક વાચકોની મુશ્કેલી ટકાવવાની લાગણીથી ફરી જન્મ થાય તેમ સુધાને ત્યાં પ્રેસને કાંઈક પ્રકારમાં લાવવા પામ્યા છીએ" વિગેરે. આ બધો આંધળા ખુણામાંથી મોકલેલા અંધારાનો જ પ્રભાવ કહીએ તો બરોબર અંધમેસતું સાચ તેમ છે. બીજાને સળાંથી કરવાથી કે સુંખળાં ઘોચવાથી કે ચુંટીઓ ખણવાથી કે આંખમાં આંખળાંથી લાલવાથી શો કાંઈ કાઢવાના છે? આ તો ક્યાં અસુધાનું અપલક્ષણ જાહેરમાં આવે છે.

વડોદરા કરતાં વડતાલ જેવા ધામમાંથી પ્રકાશન કરવામાં વધારે અનુકૂળતાનો ઉપદેશ આપો છો એ કીક છે. પરંતુ વડતાલમાં પ્રેસ નહિ હોવાથી વડોદરા છપાવીનેજ વડતાલ લાવવું પડે એ અમને પાલવે નહિ. એતો પ્રેસ અને પેપર બન્ને સાથે લઈને કરનારા આપને પાલવે. જેમ સુધા પ્રથમ રાજકોટમાં છપાવું અને મોટાદથી પ્રકાશન થવું, એમ પોતા જેવું કરવા માગતા હો એમ જણાય છે. વડોદરામાં છપાવીને વડતાલ ધામે લાવીને રવાના કરીએ એમાંતો બધીજ મહેનત શીર કરવા, પેપર ચોટાડવાં, પોસ્ટમાં મોકલવાં વિગેરે અમારે શિરે આવે. વળી અમારા તો ચીડીમાં કરવાનું અમે ત્યાં દૂર પણ હોય છે. કથાવાતાં કરવાની અને નામ ધર્મોદો ઉવરાવાની પ્રવૃત્તિ હોય છે.

ન કહેવાય? આ બધો સંપ્રદાય' નહિ તેમ પરમાઈ' નહિ પણ સ્વાઈ' છે. સંપ્રદાય
ગેરે હોય તો પરમાઈ' કહેવાય. અંતરમાં બહુ ઉંડા ઉતરીને અત્યાર સુધી અભ્યસવા
અત્સંગાઈ'ને વિચારી જોશો તો સ્પષ્ટ એવું જણાઈ આવશે. જે કે અમારે આશ્રમ
પ્રત્યે કંઈ દોષભાવ નથી અને અઘાપિ જણાવ્યો પણ નથી. પરંતુ ભૂલે સંપ્રદાયનિકને
દોષરોપથી ઉતારી પાડવા જાવ છો એટલે ન છુટકે ખરું જુલું કહેવું પડે છે. અસ્તુ.

— સત્યનું અભિમાન તો પારાવર જણાવો છો પણ 'સત્યસ્ય વચન' શ્રેયઃ સત્ય-
જ્ઞાનં તુ કુષ્કરમ્ ॥' (ભારત) આમાં કલા પ્રમાણે શ્રી હરિએ સંપ્રદાય સિધ્ધાંતે કેવું
સત્ય સ્વીકૃત્યું છે તેવું જાન કેટલું છે? અને કેટલું વર્તનમાં છે? સત્યનું સ્વરૂપ
સુધાને પાને બહુધા આલેખ્યું છે પણ હવે તે તદન બદલાઈ ગયું છે. વસ્તીઆવાત
જેવું બન્યું છે. એવું અમે અહિં વિવેચન કરવા માગતા નથી. પ્રસંગે કરતા રહીશું. અને
તો અર્થના ઠાસ નહિ બનીને પ્રસંગ આવતાં કહેવા ચોગ્ય સત્ય કહ્યું છે અને અઘાપિ
કહીએ છીએ અને તેનો અમલ પણ અવસરે થયો છે અને થાય છે. તે સંપ્રદાયના
સર્વ જગીરું છે. કોઇ અવસર કોઈ સત્ય કહ્યું હોય તો તેને અસત્ય દેરાવવા સ્વયં તો
કોઈમાં પ્રવેશ કરીને કે અન્ય નામરૂપ ધરીને બીજાને ઉરફરીને પણ સામા આબ્યા છે.
એવા તો અનેક દાખલાઓ સુધાને પાને દર્શન દે છે. હવે તો એ બધી જુની વાત
ક્યાં કરવાની છે? અત્યારે તો અસત્યને સત્ય, અધર્મને ધર્મ, અયોગ્યને યોગ્ય, અહિનને
દિત, અપ્રિયને પ્રિય, કૃસંગીને સત્સંગી અને વિમુખને સન્મુખ એમ વિપરીત કરાવવું
એ તો આપને બાહ્યરમત ગમત જેવું સહેજું અને સહજ થઈ ગયું છે. આ બધું અવળું
અર્થદાસત્વ વિના બીજું કશું કરાવે છે? એવું વિવેચન અવસરે થશે.

બુધધારલની દેહકો પછે બુધધને પડતું મૂકીને ધર્માત્મા યુધિષ્ઠિર મહારાજ બીજા
બાહ્યોએ વાંધો છો. અને સામા કોરવોને જેતાં છતાં તેમનો અનાદર કરીને, વિવેક
ખતર બીજાનિક પામે બદને વિનયથી બુધધની આજ્ઞા અને આશીષ માગતાં, બીજાપિતા,
દોષ, પાપ, કૃપાયાય, શત્રુ રાજ, આ ચાર મહાજનોએ બુધધની આજ્ઞા અને વિનય
પરના વરદાન આપ્યા પછી, કોરવ સાથે બંધાઈ રહેવાનું ખરું કારણ કહેતાં તેમણે
'અર્થસ્વ પુરુષો દાક્ષા દાક્ષસ્ત્વયો ન કસ્યચિત્ । इति सत्यं महाराज ! बद्धो-
ऽर्थस्त्वन कौरवैः ॥' (ભારત બીજાપર ૨-૪૩) આ એક શ્લોક આદૃતિથી લખી
ને. આ શ્લોકાઈને અમારા ત્રણ વિષેજ અડવાણું અટક્યાણું શા માટે કરવું નેહએ ?
અને એ અનર્થ છે પણ એના વિના એક પણ પગલું ચાલવું નથી એ સર્વસાધ રણ
અનુભવાતી વાત છે. જેમાં સમાન દોષ કે સમાન પરિહાર આવતો હોય એવી બાબતમાં
એકને પદ્મયોગ ન કરવે. જોહએ તથાપિ જાણે હું એકલોજ અર્થદાસ નથી એવા
ગર્વથી અમને અર્થદાસ કહેવાનો આક્રોશ કરો છો જેથી જરા કહેવું પડે છે. જેમ
બક્ત બીમાદિકેઃ અર્થ માટે કોરવો સાથે બંધાઈને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન અને તેમના બક્તો
પાંડરાદિકો સાથે આમરણાંત લડ્યા હતા. તેમ તમે પણ અર્થ માટે કૃસંગી રિકુઓ
સાથે બંધાઈને સંપ્રદાયના સર્વ પૂજ્ય અંગો સામે આમરણાંત લડવા તૈયાર થયા નથી
ને? અર્થ જુરી બીજ છે એવો અવગોષ તમને આક્રિકાધકો દાહમાં સકારે જ્યો છે. વળી
વર્ષ ૧૧ અંક ૧૦ પેજ ૪ ઉપર કોઈ આક્રિકવાલી બોચાસહુના અનુભવ આપ ઉપર
છમેલ વિરુદ્ધ લેખ સ્વયં છાપ્યો છે. જોડે કે—“બુદ્ધિના મંડળના હંડયનો સુર” x
“સુધાનાં લવાજમ હવે અહિં કોઈ આપે તેમ નથી. કારણ હવે અહિંના સત્ય જો

હવે અન્ય પેરગાદનો વિમર્શ કરીએ—“અમદાવાદ દેશમાં ત્યાગીઓ સંપ્ર-
 દાયનું સંચાલન કરવા કોટીય કરતા બહુતા નથી. બ્યારે વડતાલ દેશમાં
 આવી તમન્ના ત્યાગી જનોમાં બેવાય છે એ પણ એક આનંદની વાત છે.
 સંસાર તણ ત્યાગી થયેલા તે સમાજના સેવકો જ છે. બે સમયે તો બહુ
 કરી શકે છે” એમ વડા તથા સુમેળ ક્રમેળ બેવા વિના વિવરો છે. અમારા પ્રશ્ન
 બહુ છે તે મધ્યે અમદાવાદ દેશના ત્યાગીઓ માટે સંપ્રદાયનું સંચાલન કરવા કોટીય
 કરતા બહુતા નથી” એવી તીવ્ર ટકાર કરવાનું ક્યું કારણ નથી અપ્રકૃત છે વડતાલ
 વાળા કરે છે અને અમદાવાદવાળા કરતા નથી એમ કાંઈક ગોણતા બજાવોને પાછી
 મદાવીને નાસિક જેનું નાટ્ય કરાવાને ધરાદો કારણ જો સ્વાત્મ તરફ સત્ત્વજીઓને
 વળતા હશે કે મુંડી કે તો તેમનું બહિષ્કૃત્ય માનસ બજે. કેની કોટીય કરીએ તો
 સંપ્રદાયનું સંચાલન કહેવાય એ તો અબ્બકત છે. સંપ્રદાયના કબ્જેદેવ શ્રીદરિએ ને ને
 આપ્તાએ પોરણ અને તેમના મદાજનોએ મનોદા વ્યવસ્થા બાંધી છે તેના સંચાલનની
 કોટીય તો સત્ કાઠ કરે છે. નાસિક નહિ કાઠતા હોય કે નાસિક જેવાં તુલ-રીખલ
 સત્ત્વ સામે નહિ કરતા હોય એ ઉપરથી સંપ્રદાયનું સંચાલન નથી કરતા એમ કેમ
 કહેવાય કે મંદિરમાં દિક્ષુધનની મોટી પરિવહ બરી હતી અને તેમાં બધા આચાર્યો
 આળ્યા હતા અને તેમની સધળી બ્યવસ્થા કરી હતી. એમ કરીને સંપ્રદાયના સુવર્તક

સાધ્યો હતો. વળી હાલમાં અંત્યજ્ઞેને મંદિરપ્રવેશની રાજકરણી બાબતમાં પણ અમદાવાદ દેશેજ અમ્ર ભાગ લેધો હતો અને અધી રાજ્યની ઉપાધિ સહન કરીને, કોર્ટમાં હાજરી રૂપીયા ખર્ચને કરેા લડીને આખા ભારતમાં મોટો વિજય મેળવ્યો છે. એમ સમયે સમયે જો કોશીષ કરી પડે તે સંપ્રદાયો કહે છે. તમારા જેવું શુદ્ધ પડીને કરે તેજ સંપ્રદાયનું સંચાલન કયું કહેવાય એ તો આપની દિગ્ભ્રમણ છે. અમદાવાદમાં મંદિર તરફથી સંસ્કૃત પાઠશાળા ચાલે છે. તેમાં જો પડિતો રાખ્યા છે. ઘણા વિદ્યાર્થીઓ મંદિરના તેમજ બહારના ભણે છે. પરીક્ષામાં પાસ થાય છે. છતાં આંહુ અવળું સમજાવીને પ્રવેશાવીને નાસિકના સંપ્રદાયવાળા વાડામાં લઈ ગયા હો, તેમને તમારા જેવા સંપ્રદાયવાળા બ્રાહ્મણો બનાવતા નહિ. સંગ તેવો રંગ ચડે છે. અમદાવાદવાળા સારા છે કે વિદ્યાર્થીઓને નાસિક જવા દેકે અને તમાર પાઠશાળાનું દુર ચાલવા દેકે. આ બાબતમાં અમે બહુ કઠી થયોયે તેમ કે પણ કોઈ એવો શબ્દ આવી જાય તો વળી ઉપાધી થાય એમ જાણીને વધુ કહેવા મગતા નથી. સંપ્રદાયનું સંચાલન કરવા કોશીષ કરતા બજાતા નથી” આ દેકે.રને વિશેષ જવાબ આપી હતો તે અમદાવાદના ત્યાગીઓ તમને આપશે. વહતાલ દેશના ત્યાગીઓમાં સંપ્ર નું સંગ કરવાની તમન્ના આત્યાની વાત કરીને આનંદના વાત કરો કે તે અધિવાનિતવર્ણીય છે. તમન્નામાં તીવ્ર ભેદ છે. સંપ્રદાયસિદ્ધ કરો તો સાર છે, નહિ તો નરમું છે. નાંસાર તજ ત્યાગી યજ્ઞલ એને સમાજ સેવામાં જોડાવાની ભલામણ કરો છો તે કોઈ રીતે ઠીક છે. પણ તમારી પેટે સંપ્રદાયધર્મે સંતોષ નહિ. આજ યજ્ઞને બહુ સમાજસેવા કરે એનો કશો અર્થ નથી. એનો એકડા વાતના મોડાં જેવું નિરર્થક છે. સંપ્રદાયમાં રહીને સંપ્રદાયમાં રહેલા સમાજની સેવા કરવાની છે. સંપ્રદાયનું સંચાલન હવે આપે કંચાલનમાં કીધે ઘઈ જવા માંડયું છે. વડતાલ દેશમાંયો વિદ્યાર્થીઓને નાસિકમાં લઈ જાતને તમારા અને મુધા જેવા ભક્તિવાળ કરવા માગતા દરો. સંપ્રદાયના સંચાલક હવે કેવા બનાવશે તે જીવતા હોઈયું તો જોઈયું. ઘણા ત્યાં આવીને પસ્તાઈને પાછા સ્વસ્થાને આવે છે અને અવાચ વાતને વદે છે. આતો વડતાલ દેશના ત્યાગીઓના તમન્નાની વાત કરી તેથી જરા વિવેચન કયું છે. તમારી નતી તમન્ના પ્રમાણે તમે કમી કરો પણ હવે મીનને સ્વલુપ તમન્નામાં વેગ લગાડતા નહિ. સંપ્રદાય શો! અને તેનું સંચાલન કેવું? અને તેની તમન્ના મેં? અને એની કોશીષ કેવી? જે નધુ ધારાધોરેલ નધારેલ પ્રમાણે તમે સમજો તો સાર છે. સંપ્રદાયમાન્ય દેવ આશ્રય સંત હરિભક્ત મંદિર સાઓની સેવાને સમી સારી છે એમતો તમે મુધામાં પાને પાને લખ્યું છે. અત્યારે વિષમ કમાંયો પેઠો! હજી વખત જોતો રહો નથી. જાગ્યા ત્યાંથી સ્વાર.

વળી ‘સંચાલક મહાશયોને છેવટમાં જરા સૂચના કે વિનંતિ કરીયું કે વિશિષ્ટાદેવ સિદ્ધાંતને સાચા રૂપમાં સમજી તેને અમલમાં મુકાય અને “અક્ષલથી કોઈ અધુરો હોતો નથી” એ ત્યાં ‘મારજ સાયુ કે ફૂળ સંગ’ એવા લુદ્ધિના વમળમાં નહિ પડતાં, ઉપાસનાની કુચલીમાં નહિ અથડાતાં ને શાસ્ત્રના ડોળા ફોડવાનો પત્ત નહિ કરતાં, અતિઆવશ્યક અને પ્રયોગપયોગી એકજ આનંદારિક તંત્ર સુધારવા સંપુર્ણ પત્ત થયે તો ઘણું સાર છે, મુવા પછીની મુક્તિ કરતાં જીવતાં જોરી અવેરીમાંથી મુક્તિ કરવાની પ્રથમ જરૂર છે પણ તે કેવળ પત્રથી કે બોલવાથી નથી થતી. તેમાં તો ધન અને

તનની પણ કદાચ આજીવી આપવી પડે. શ્રીજી સત્સંગના સેવકોને એવું બળ આપે એવા (યોગ્ય હોય તો) આશીર્વાદ સાથે શ્રીજીની પ્રાર્થના કરીએ. **જી-ખાલકુળાનંદ** આપે આ લાભો પેરમાશ્રમવળી ધણી ધુનવણીઓ અશકનોતર ગોઠવે છે. પરંતુ એનો ઉત્તર છેવટે આપેલા આશીર્વાદ બળથી અદ્ય આપી શકીશું. સંચાલકોને મહાશય પદથી સંભોધો છો એ આપની મહાશયતાને શોભવું છે! મોટાએને નાનાએની વિનતિ કરવાની હોય નહિ સૂચના કરે એમાં વધો નહિ. કરેલી સૂચના શબ્દથી જરા છે પણ અર્થથી અતિમોટી છે. આપની પ્રાર્થનાથી શ્રીજી બળ આપે અને વળી આપ આશીર્વાદ આપો. એટલે દિગુણ બળ થાય. કદાચ આ બળના વિશ્વાસથી સૂચના કે વિનતિ પ્રમાણે કરવા જતાં અવનતિ કે અપહતિ થાય તો અમારી કેવી દશાં આવે? **‘માગીવાંદસદહમુ રોમવુસિનં જાયતે’** આ અભિપ્રયુક્ત આશીર્વાદમાં આશંકા લાગે છે. અતે (યોગ્ય હોય તો) એમ કોસમાં લખીને આશીર્વાદદાનમાં મોગ્યતાનો સવાલ લાગ્યો છો તો હવે આપને મોગ્ય અમોગ્ય ને લગે તે પ્રમાણે બેલાશક કરો. સત્સંગના સેવકો અમારી ઉપરતો શ્રીહરિનો અને તેમના મહાનમોનો આશીર્વાદ છે. વિશિષ્ટદેવ સિધ્ધાંતને સાચા રૂપમાં સમજી તેને અમલમાં મુકવાની સૂચના કે વિનતિ અતે કરો છે, એમાં અમને અતિશય અળખથી ઉપજે છે. શ્રીહરિએ પ્રાચીન તરીકે પરિગ્રહેલા ઔપનિષદ તાત્ત્વિક વિશિષ્ટદેવ સિધ્ધાંત કે જે શિક્ષાપત્રોમાં ‘મત વિશિષ્ટદેવ’ મે’ એમ સ્વીકાર્યો છે. તેના વેદાન્તાનુસારી અર્થો પણ વિજ્ઞાન વૃધ્ધિએ શિક્ષાપત્રીભાષ્ય આદિકમાં કર્યો છે. અને એના વિવરણ માટે પૃથક્ પ્રબન્ધો પણ વિરચ્યા છે. એનન અચેતન સમસ્ત વસ્તુઓ વિશેષ પરમાત્માનું વિશેષણ (શરીર) થાય છે. તેણે વિશિષ્ટ (દુક્ત) એવા પરમાત્મા અદેવ (એકં) છે, એવો બીજો કોઈ નથી, એવો એનો તાત્પર્યો છે. પ્રામાણિકોએ પરિગ્રહેલા અર્થને સિધ્ધાંત કહે છે. આવા વિશિષ્ટદેવ સિધ્ધાંતને સચો નહિ સમજીને કોઈ જુદા નિરાળા વિ. સિધ્ધાંતને સમજવાનું કહેતા હો એવો તમારા વાક્યોનો ભાવાર્થ નીકળે છે. સાચા રૂપમાં સમજવાનું અને તે વાણીવિલાસમાત્ર નહિ પણ તેને અમલમાં મુકવા સુધીની લાંબી વાત કરતા છો. કોઈ સાચા રૂપમાં વિશિષ્ટદેવ સમજ્યા નથી અને કોઈએ અમલમાં મુક્યો નથી એવા આદ્યકારિક ઇત્યર્થો પણ આપના કચનનો નીકળે છે. કયો સિધ્ધાંત સાચા રૂપનો છે તેનો અહીં કહેતા નથી. અંતરમાં રાખીને વાત કરો છો. જે તમારો અર્થોન્તરી સિધ્ધાંત કે જે અણપિ સુધાપાને વર્ષ ૨૦ અંક ૧ માં ‘અમે તો સત્યાસત્વના નિજીય માટે એકંજ ચાવી રાખી મુકી છે કે જે આચાર કે વિચાર સમાજની એકતા અપ્પડિત રાખવાનું અને એકતાને બેદી નાખે તે અસત્ય, અમારે તો સત્સંગની એકતા અપ્પડિત રાખવાનું એક તાન છે. શ્રીજીએ જ અંગેનો સત્સંગ પ્રવર્તીવેલો છે તે જોએ આંગે ને સિધ્ધાંતને સ્વીકારતા હોય તે સિધ્ધાંત સત્ય ને બીજો અસત્ય. એ આંગે પણ શ્રીજીસંસ્થાપિત હોવાં જોઈએ, આપણે કલ્પી કાઢીએ તે શ્રીજીનાં સત્સંગનાં અંગ ન કહેવાય. પડગ સત્સંગનું મૂળ શ્રીજીમહારાજ છે. તેમાં શ્રીહરિએ નરનારાયણ અને લક્ષ્મીનારાયણ એ બે દિવ્ય વૃક્ષો ઉભા કર્યા છે ને તે પ્રત્યેકના રક્ષણાર્થે એ આચાર્યો નોમ્યા છે. ને તેની વચ્ચે આંધો શાસ્ત્રો, સંતો, ને મંદિરો વહેંચી આપ્યાં છે, તેમાં ને રહે ને અનુસરે તેજ શ્રીજીનાં સત્સંગી અને બીજો તો બીજોને સત્સંગી કહેવાય. જે જીવતાં પદિમુખ્ય તે મરીને પણ

અરિમુખજ ૨૨. તેના ધણી શ્રીજી તો નજ યાય, કારણ કે તે તો મૂળ વૃક્ષમાંથી વિખુટી શાખા પડીને વૃક્ષ થયો તેનો આશ્રયી થયો છે પણ મૂળ વૃક્ષનો આશ્રયી નથી.” આવા શબ્દોમાં પદલાં પ્રવર્તતા હોય, તેની સૂચના વિનતિને તો સર્વકોઈ સ્વીકારવા તૈયાર છે. હવે અત્યારે જે વિમુખ સન્મુખ, વિરોધિ અનુરોધી, કુસંગી સત્સંગી. વિગેરે સર્વને સંપ્રદાયમાં સંપ્રદ કરવારૂપ સિધ્ધાંતાંતર કે અપસિધ્ધાંત ઉઠાંગ છે. વર્ષ ૨૭ અંક ૧ થી “શાખા પ્રશાખા વિશિષ્ટ અખિલ સત્સંગ સમાજ” એના અર્થોન્તરનો જોઈએ છે તેને સાચો અમે સમજતા નથી. તો અમલનીતો વાતજ કયાં છે? શાખા પ્રશાખા, વિશિષ્ટ, અખિલ, આ બધા શબ્દો ગૂઢાર્થ સંસ્કૃત વાપર્યો છે. તેને સામાન્ય માણસો સમજી શકે નહિ. શાખા કોને કહેવી અને પ્રશાખા કોને કહેવી એ પણ અરુપદ્ય છે. સંપ્રદાયમતે તો તમારા સત્ય કચન મુજબ શ્રીહરિસંસ્થાપિત એક અપ્પડિત સત્સંગ વૃક્ષ છે, તેની બે નરનારાયણ અને લક્ષ્મીનારાયણ એ બે શાખાઓ છે. અને તેને અનુસરીને જે શિખરમંથ કે હરિમંદિરો અને તેને આશ્રયે રહેતા ત્યાગી હરિભક્તો વિગેરે છે તે પ્રશાખા છે, તેણે વિશિષ્ટ અખિલ સત્સંગ સમાજનું એક અદેવ (એકં) છે. આજ અર્થ છે, પ્રાચીન તમારા કચન મુજબ સાચો સારો સંગત છે. તે તો સર્વકોઈને શિરોમાન્ય છે. પરંતુ અત્યારે અતિવેપરીત્યથી બેચાસણવાળા, બાપાવાળા વિગેરે કે જે અપ્પડિત સત્સંગ વૃક્ષથી સાવ વિખુટા પાડ્યા છે તેમને શાખા પ્રશાખા તરીકે સંપ્રદાવવા બન છે. એ તો અત્યંત અવળો અર્થ છે અને આપની પૂર્વોક્ત સાચી સંપ્રદાય માન્યતાથી વિરુદ્ધ ખેડો છે. અને સંપ્રદાયનિઃ કોઈ માનવા તૈયાર નથી. કદાચ તમારા મના માને એથી વિશિષ્ટતા કદાપિ થઈ શકતી નથી. એતો વૃક્ષથી વિખુટી પડેલી શાખાવત જુદાજ પડી ગયા છે, એનો કશો મેળ મૂળવૃક્ષ સાથે નથી. નરનારી વિમુખોને શાખા પ્રશાખામાં સંપ્રદાને તત્ત્વિષ્ટ અખિલ સત્સંગ સમાજ કરવા જતાં કેમ શરમાતા નથી? હવે તમે અમને મનઃકલ્પિત વિશિષ્ટદેવ સિધ્ધાંતને સમજીને અમલ કરવાનો વહેલ વાત કરો છો તે કેમ બનશે? સંપ્રદાયવિદ્યોતોને અત્યાર સુધી મૂળ વૃક્ષમાંથી કાપીને વિખુટી પાડેલી શાખાના સિધ્ધા દર્શાવ્યો નહોતો કે પછી (જુદા) એ અપ્પડિત નેટલુ બણતા હતા. હવે કયાંથી વિશિષ્ટદેવ કરવા આવ્યા છો. તમે જે સિધ્ધાંત તંતરે કે અપસિધ્ધાંત તૂટત માનતા હો તેને મુખથી માનો અને પ્રવર્તાવો અને તેના માટેના હજારો શબ્દો કોણમાં નિષ્પજ નિવેર્યા છે. વિશિષ્ટદેવ શબ્દ કે જે સંપ્રદાયિક તત્ત્વસિધ્ધાંતસંદર્શી પુન્ય છે તેને આવી ઉઠાંગ વિમુખ સન્મુખની અદેવતામાં શા માટે મુદ્દેન મારવો જોઈએ. આ અવસરે એક વાદ આવે છે-આપે બ્રહ્માનંદરામીની આયુષ્ય વધારવાનું જીવું દર્શાવે આપીને સુધાની આયુષ્ય વધારવાની વાત કરી છે. એ ઉપરથી હરિલીલામૃત કળશ, વિશ્રામ ઇડમાં વિવેચ્યા મુજબ અત્ય અવરથાએ આવેલી સુધાને કોઈ વિપરીતમર્ત વદકારી રાંડે વધુ જીવન માટે અત્ય અવરથાએ આવેલી સુધાને કોઈ વિપરીતમર્ત વદકારી રાંડે વધુ જીવન માટે આવુષ્ય આપી હશે કે નેથી સુધાની શુદ્ધસિધ્ધિમાં વિપરીત ભાવ આવી ગયો છે એમ પણ બનવા ભોગ છે. એથીજ સુધાની ધારા (અરણ્ય) ને સુધી સીધો સન્મુખ તરફ અણપિ વહેતી હતી તે હવે વિમુખ તરફ પણ વધુ વહેતી થાય છે. મોહનિરૂપ ભગવાને તો સમુદ્રમંથનથી નીકળેલી સુધા વિમુખ અમુરોને અપાત્ર બણીને નહિ પાતાં ભક્ત મુરોનેજ પાત્ર બણીને અમુરોને છેતરીને પણ પાઈ હતી. અને વળી છાની રીતે દેવપંકિતમાં પેશીને

સામાવાડીયા હરિદો સિવાય બીજા કોઈ સંપ્રદાયરથે ચોખ્ખો જણાવ્યો નથી. આ તો 'ન મૂતો ન મવિષ્યતિ' છે. ને એવી ઉચ્ચ પ્રકારિયતિ વર્તતી હોય અથવા એવો ઉપદેશ હતા એકને આપતા હોય તો ટીકાને પાત્ર નથી પરંતુ આ તો પ્રત્યક્ષ અદા અનુભવની અર્થ વાત કરે છે એવી પૂર્ણ ટીકાને પાત્ર છે. 'અક્ષલના ઉલ્લાસ' કે 'અક્ષલમાં કોઈ અધુરો નહિ' કે 'હું સાચો અને હું જ સ્વર્ગ' એ જે વાક્યો અક્ષરપદી તથા અમારા પ્રતિ બહુવાર ઉચ્ચારી છે એવું આદ્ય ઉદાહરણ તો ઉપરનો ભેખ વાંચતાં આપણને મળે છે તે કેમ જરા જોતા નથી ?

જે સત્સંગનાં પદોને પૂર્ણ સેવ્ય માને છે તેની ઉપરતો પદેપદે જુદીજુદી રીતે અવગુણ-રૂપભાવ ઉપડી જાય છે. આથી જો, તો આપે વચ્ચેથી નિયુજ્ય-દિવ્યભાવ કયા મૂલ સ્થાનમાં રહે છે ? અક્ષલો મેળવતાં તો સધળો અન્યથા ભાવ દેખાય છે. જેને બહિષ્કૃત સામાવાડીયા હરિક સ્વરૂપ કહેશે તેમાં તો કોઈ 'ક' શ્રીજીને સાક્ષાત્ અવતાર હું' તો કોઈ 'ક' મળ અક્ષર હું' તો કોઈ 'ક' અનાદિ મુક્ત અક્ષરધામમાંથી પ્રગટ થઈને આપણે હું' તો કોઈ અને સત્સંગમાં દિવ્ય-નિયુજ્ય ભાવ હોવાથી શ્રીજી અને તેમના મહતોને પ્રત્યક્ષ બેઠું' તો કોઈ 'ક' જોષીનાયજીનો અવતાર હું કે મને જોષીનાયજીએ આશીર્વાદ એમનું આપ્યું છે' વિગેરે અનેક બાતનાં ધૂત પતંગો અને ખજાણોનાં કાનિક કમોલ જાય છે તેમ તમે પણ તેવું એક નવું વૃત્ત તોફાન લખને નાસિકના ખુણામાં મેલા. હવે કહેવું કે ? પ્રગટ ભગવાન અને તેમની મુક્તમંડળીને મદિમા કહેવા એ તો ઠીક છે પણ તેને પોતામાં જ ઘટાતી મેલા એ તો અકલ્પ્ય મારી ગઈ કે તેવું લીલામ કરી હોયું કેમ કેમ ન કહેવાય ? જે સ્વનાનુભવની વાત કરી હોત તો કંઈક અંશે માનવા યોગ્ય થાય, પણ આપે તો પ્રત્યક્ષ અને વળી કાયમ ફરતું દેખ્યા સુધાની દીર્ઘ વાત કરો છો એ તો અપૂર્વ અજ્ઞાન અજ્ઞાનથી કહેવાય. શ્રીજી અને એમના મુક્તોને સત્સંગમાં કોઈ એવું સત્પાત્ર નહિ મળ્યું હોય કે શું ? જેથી સત્સંગને છોડીને નાસિકના તીર્થ બહારના ફર ખૂણામાં આપની પાસે આવી બસાયા ! ! સુધા કુધા કાનિક દિવ્ય-નિયુજ્યભાવમાં હેતરાયા તો નહિ હોય ? શ્રીજી અને મુક્તોને અક્ષરધામનું અલૌકિક નિત્ય મુગ્ધ લેવા દેવું હતું. શા માટે પાછળ બમાંત્રીને લૌકિક કુંત દુઃખના પાત્ર બનાવ્યા છે. શ્રીજી અને તેમની મુક્તમંડળી કોઈ સંપ્રદાયરથ નહિ અનન્ય ભક્ત હોય તેન પાછળ મત્તવની મારી ફાંફે કરે એ તો બ્યાજની છે, પણ સાચી મહારાજ (મય) અને બાપો (અજી) કે જેમને તમે બાંધકુળ માનતિ બહેરમાં ધોકારતા છો તેઓ શા માટે આપની પાછળ કાયમ ફાંફે કરે છે ? શું તમને પોતાનો અપસિદ્ધાત સમજારોને ચેલા કરવાનો લાભ છે ? (જે હવે સફળ થઈ છે. બીજા પ્રાચીન પૂર્વોએ પાછળ ફર્યાનો મદનત કરી પણ નિષ્ફળ ગઈ છે.) પ્રાચીન આધુનિક કોઈને પણ નહિ, ફક્ત એકલા મદન-શાંતીને મહારાજ સ્વદેશી સંબોધો છો એમાં શ્રી રહસ્યાય' હશે એ તો આપ એકલા અંતરમાં જણતા હશે, ધન્ય છે આપની અક્ષલની અવગણને ! ! શુભ અને વળી વિવેચક. ઇશાનદેવ પાછળ ફરતા હોય તે તો કદાચ શિખરને હે દાખવવા કે શિખરના ચુકાવ દેખવા માટે હોય, પરંતુ શુદ્ધ દિવ્ય વચ્ચે આજીજીને નેટલો અભિપ્રાયભેદ કે વર્તનફેર થઈ ગયો જાણવા પછી પાછળ ફરે ખરા ? લોકમાં અભિ

પ્રાભેદ કે વર્તનફેર થતાં સંબન્ધ રહેતો નથી એ દેખીતી વાત છે. શુદ્ધનો અભિપ્રાય અને વર્તનને અનુસરતો આપનો અભિપ્રાય કે વર્તન રહ્યું છે ? આવી વાત વાતમાં અક્ષરવાતી શુદ્ધ કે જે સગા કાકા પુત્રાશ્રમમાં હતા તેમને જોડવા ન જોઈએ એ સચ્ચી અને સારી વાત છે. કદાચ શહેરથી બહુ દૂર આવેલા, નિર્જન વન જેવા, અધકારમય ખુણામાં પોતાપાછળ રાત્રીએ લુતાવળી બટકતી હોય અને તેને પ્રત્યક્ષ અનુભવતા હોય એમાં શ્રીજી અને એની મુક્તમંડળીની પ્રત્યક્ષ બાવના કરી મેલા હોય એમ પણ બનવા બહુવા જાય છે. સત્સંગમાં રહીને અલૌકિક સુખ મેળવવાની વાત અંતરથી સાચી અને સારી સ્વીકારતા છો તો સત્સંગમાં સેવ્ય પદોને તરછોડીને કે જોષી કરીને 'જોષીનાયજી' નામ નિસાન નથી, એટલું જ નહિ પણ તેનાથી વિપરીત ભાવવાળા બીજા અનેક માતા. વાળા સ્વતંત્ર્યના જાન્યારીક દરમાં શા માટે સ્વયં આવી બસાયા છો ? એમાં કઈ ભરતું અલૌકિક સુખ આવે છે ? સુધામાં સ્વયં સચ્ચી મુખ્ય કહેજો તો કે જાણ લોકિક દુઃખને પ્રત્યક્ષ અનુભવી રહ્યા છો.

ન્યારે જ્યાંદિ સાધન સંપત્તિ વિનાજ પ્રભુ સાથેનું મુક્તમંડળ કાયમ અહોનિત નિરવાય આપની રક્ષા કરવા પાછળ ફરતું હોય અને આનંદ આપતું હોય તો આપનાં અહોભાગ્ય માનવા પડે. પરંતુ આ ભાવન બંધ બેસતી થાય છે ? જેમની ડોંચ જેવી નથી જણાતી ? જે આ બાબત સાચી હોય તો પ્રભુ સાથેની મંડળી રક્ષા માટે કાયમ ફરતી પડે. જે નેદરે તે માગી જાય ? શું તે અશક્ત અદ્યાણ છે ? એમને પડ્યા મુશ્કેલી બીજાં રવા. ના. કંઈ વિગેરે અનંત ખાતાં ખોલીને અનેક પ્રકારની પાયલા સુગંધથી નુરોતી ગઈ. આ બંધનાં પેપરા શા માટે બસાયા છો ? આતો બાળકોને હસાવવા એટલે જાનની મરત રમત હોય તો કંઈ નહિ. આપનાં તાગ સાધનો અને સમગ્ર સુખ પૂર્ણ પૂરવેને એ મરતેલો કે આચરેલી સાધનો અને સમગ્ર સુખમાં રાત્રિ દિવા નેટલું જમર નાતરેલી જાય છે તેવું શું ? સાચો કે ખોટો, પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ દિવ્ય-નિયુજ્યભાવ નહિ. આમાવાડીયા હોય એવો અત્યાગ્રહથી આહરી રહ્યા છે એવા બહિષ્કૃતોને સત્સંગમાં નિયુજ્ય-દિવ્યભાવ રાખવાનો ઉપદેશ દાસભાવ, સેવકભાવે વિનંતિ પૂરક 'મને તે દેવતા હો છે, બાપાવાળા હો, કે મોસાસજીવાળા હો, પણ શ્રીજીની સ્વામીની કે આપની પ્રસન્નતા લેવા હોય તો સત્સંગમાં દિવ્યભાવ રાખવાનું મળશે' એવો આપો છો એ સત્સંગમાં સારી સાચી વાત છે. શ્રીજીને અને સર્વ મુક્તોને આમ્રક સત્સંગ ઉપર દિવ્ય-નિયુજ્યભાવ રાખવાનો આપને દેખાય છે અને દિવ્ય-નિયુજ્યભાવ વિના શ્રીજીની પ્રસન્નતા મળતી નથી એમ મનથી માનતા છો તો આચરેલું કેમ મુક્ત નથી ? અને તેજાતિમર નેટલું અત્યંત અંતર છે એવા સન્મુખ વિમુખને એક સૂત્રમાં પરાવાનો મુધા મદનત શા માટે કરો છો ? ચાલુ અવશ્યુભાવ અને દિવ્યભાવને નિયુજ્ય-દિવ્યભાવ પછે અક્ષલના ઉલ્લાસથી વચ્ચેવતા છો તો અમારે કંઈ કહેવાનું નથી. આ અ. ભેખ નાશકમાં નક્કી ધાસા નાખ્યા પછી અક્ષરપદી તથા બાપાપદા વિગેરે બહિષ્કૃતોની મત્તવતાના મદન માટે ખાસ લખ્યો હોય એમ ચોકકસ થાય છે, કેમકે એમાં મરોડ મચકુરે આજ્ઞાત એમનેમ આવાજ મુક્તિપુરુષને મૂક જોડ્યા છે. અમો તો અક્ષલમાં અધુરા,

આણે પેરદાશના અંત્ય ભાગમાં “પરંતુ પોતાની યોગ્યતા મુજબ અને કલ્પસંગી સામાન્ય જનતા સમજી શકે તેવી ક્ષાપા વાપરવા અમારી વિનંતિ છે. વિશેષ

આવતે અંકે લખીશું” એમ આગળ ઉપર વિશેષ કહેવાનું અવશેષ રાખીને આ લેખની
કિંતિ લાખ્યા હો. આની આજ બાબત અંક ૧૬ પેજ ૧૪૬ ઉપર વિશેષ પ્રમાણમાં
“અને આપની બાપા પણ મુખ્યની તો સમજી શકાશે તેવી નીકળે છે. પણ કલમમાં થકને
તો એટલી બધી સંસ્કૃત નીકળે છે કે જે સામાન્ય જનતાને વાંચવું ન ગમે. આ તો
વાંચકને કંઈ સમજી શકે નહિ, માટે આપ જો આ સેવા સામાન્ય જનતા માટે કરતા
હો તો એવી કલમ વાપરો કે જે તમારે લખેલાં બાપાંતરો કે અન્ય લખાણો સહેલાઈથી
શ્રીહરિનાં વચનની જેમ સમજી શકાય” આ રીતે લખાણ છે. તાત્પર્ય તો એકજ છે.
આમાં એક તો પોતાની યોગ્યતા મુજબની અને બીજી સત્સંગની સામાન્ય જનતા
સમજી શકે તેવી ભાષા વાપરવાની વિનંતિ કરી છે. એવીજ વિનંતિ પૂર્વે પણ કેટલીક
વાર કરી હતી. તેને અમે માન્ય કરીએ છીએ. તમે પોતાની યોગ્યતાને પ્રથમ આગળ
ધરો છો તો તે મુજબ અમને શાસ્ત્રીઓને એ યોગ્ય લાગે છે. શાસ્ત્રીઓની બધા
શાસ્ત્રીયજ્ઞ આવે એ સહજ છે અને તેમને માટે તે યોગ્ય છે. તેમાં પણ કાઠીવાવાડી
શાસ્ત્રી હોય તો તેવા શબ્દો આવે અને ગુજરાતી હોય તો તેવા શબ્દો આવે એ પણ સહજ છે.
માનસિકમાં શા. કૃષ્ણનો લેખ આવે છે એ યોગ્યતા મુજબનો અને સામાન્ય જનતા સમજી
શકે એવો સહેલો આવે છે. બીજા પણ લેખો એવા જ આવે છે. ફક્ત મારો એક લેખ
તત્ત્વ વિષયનો આવે છે તે છો તો યોગ્યતા મુજબનો, પણ સામાન્ય જનતા બહુજા
સમજી શકે તેવા હોય છે, કોઈ મહન વિષય હોય તોજ ન સમજી શકે. શ્રીહરિ માનસિકમાં
તત્ત્વ, હિત અને પુરુષાર્થ આ ત્રણ બાબતનો રાહ લેખ ૮૪ પેજ સુધીનો આપ્યો છે.
એટલો વિષયજ્ઞ એવો મહન અમમ છે. “સુચન્તિ યસ્યસ્ય” એમ પોતે શાસ્ત્રજ્ઞ કહે છે.
જયશ્રીહરિમાં માયાતત્ત્વ સંગ્રહી લેખ શરૂ કર્યો છે તે પણ તેવા જ માયાવત્ત મહન છે. એમાં
માયા, તમઃ, ત્રિગુણાત્મિકા, કૃષ્ણચક્રિત ઈત્યાદિ શબ્દોના અર્થો મહન છે. વળી એ બાબતમાં
વિવહીઓ અન્યઅન્ય અવળું કરેલાં હોય એવું યુક્તિ ન્યાયથી બહુ ખડન આવે એટલે
કોઈ અંશે સામાન્ય જનતા ન સમજી શકે એવું પણ બને. કોઈ એવો કહિન શબ્દ
કારણકર મુક્યો હોય છે તો તેનો નીચે કે કોઈમાં કે આગળ ઉપર અર્થ પણ
મુક્યો હોય છે. એટલે જનતા પ્રમત્તને સામાન્ય જનતા સમજી શકે એવી ભાષા
હોય છે. પરંતુ વિષયજ્ઞ એવો હોય એટલે ઉપાય નથી. હવે સંસ્કૃત ગ્રંથોના
બાપાંતર સંગ્રહમાં તમારી વિનંતિ છે તો એને માટે અધિક આ ઉત્તર સમુચિત છે.
કાબ્યની ગૌરવતામાં પદલાલિત્ય, શબ્દસોપાન અને અર્થગૌરવ, આ ત્રણને અને અર્થ
કારને પણ હેતુ કહે છે. તે ચોડા પદોનો કાબ્યમાં પણ એવું અનુસંધાન આવે અને
તેજો બાપાંતર કરે તેમાં પણ તેવું ગૌરવ આવે એ સહજ છે. તેમાં પણ જેવા વિષય
હોય એવી સહેલી કે કઠણ ભાષા થાય છે. જેમકે અત્યારે કોઈ વેદ, ઉપનિષદ, વ્યાસ-
સૂત્ર, ગીતા આદિક ગ્રંથો ઉપર યજ્ઞેલાં બાપો કે ટીકાને અનુસારે ભાષા કરવા જાય તો
તે કહિનજ થાય અને તેને સામાન્ય જનતા ન સમજી શકે એ પણ સહજ છે.
જુઓ. સાંકરમ.આદિકનાં બાપાંતરોને. આમાં એક જ ઉદાહરણ લઈએ—માયવજ્ઞ
સ્મૃતિના આચાર, વ્યવહાર અને પ્રાપચીક આ ત્રણ અખ્યાઓ છે, તેમાં આચાર અને
પ્રાપચીક અખ્યાનું બાપાંતર કે કયા આપણે સમજી શકીએ. પણ વ્યવહારાખ્યા કે જે

રાજપ્રકરણી છે તેનું બાપાંતર પણ આપણે ન સમજી શકીએ એવું છે. કારણ કે મૂળના
શબ્દોનું બાપાંતર કરવું જ પ્રથમ કહિન છે. ટીકા મિત ક્ષત્રી હોયને અર્થગંબીર છે.
વળી એમાં એમ પણ છે કે જેને જે વિષયનો અભ્યાસ હોય તે સામાન્ય પણ સમજી શકે
અને જેને જે વિષયનો અભ્યાસ ન હોય અને નવેજ આદર હોય તે ન સમજી શકે એ
સહજ છે. અને એવા શબ્દો તો પ્રત્યેકની ભાષામાં હોયના કેઈ આવી જાય છે. વળી
કોઈ સ્થળે તો સંસ્કૃતમાં જે શબ્દ હોય એજ મુકે તો કીક થાય, નહિ તો અર્થાંતર
કરે જાય. કોઈ એક સત્સંગિજનના બાપાંતરકારે “સર્વતોમત્ર”નો અર્થ “ચારે તરફ
સાર” એવો કર્યો તે યોગ્ય નથી. એટલે એક સંક્રિતિક સંદેહ છે.

વળી ગ્રંથો ઉપર બાબત કે ટીકા થઈ હોય છે, એમાં મૂળ પદો ઉપરથી બાપાંતર
તાત્પર્યથી જન્યથા વ્યુત્પાદ્ય વિચારે કાઢ્યા હોય છે અને ઉપપાદન માટે ઉદાહરણો પ્રમાણે
પણ પ્રદર્શોલાં હોય છે. હવે જો એવું અનુસંધાન બાપાંતરમાં ગૌરવ માટે લેવા જઈએ
તો તે કહિન થાય અને પૂર્વ પણ વાંચે એ સહજ છે જો ૧૬ પદનો અર્થ કરીએ અને
બાબત ટીકાને અર્થ નુદાહરણે તે મહાજ્ઞને આપણને સમજાવવા માટેજ મહામહેનત લીધી
હોય એ નિરર્થક કહે જાય. એટલે એનો પણ સંપેક્ષમાં સમાવેશ કરવો પડે. તેની
અને તમારા જેવા બીજા પણ આંગડો દેખાડેલાં વિના વિવેકે બાપાંતરને ખોટી ટીકા
કે જેને મારે એક શ્લોક સત્સંગિજનના પ્રયત્નોજ લઈએ. એમાં મૂળમાં સર્વ
વાચક અંશુમાન શબ્દ અને અધિકારવાચક તમશબ્દ અને અન્તઃ, સાક્ષાત્ આદિક
શબ્દો છે તેનું તાત્પર્ય ટીકામાં ટુંકમાં કાઢ્યું છે. હવે એને જો બાપાંતરમાં લઈએ તો કંઈ
થાય અને ગ્રંથ પણ વહે અને અન્યમાં પણ કહિનતા આવે એ અવગનીય છે.
એજ રીતે કોઈ તત્ત્વજ્ઞાની વિષય આવે ત્યારે એજ પ્રમાણે ભાષા કહિનજ થાય. હવે
જો અર્થનો અર્થ કરીને બહુ સમજાવવા જઈએ તો પુર પડી જાય, એને તો સહન
કરવાની શક્તિ ન હોય એટલે ચોડા શબ્દોમાં ઘટાવવું પડે છે. ચોડા શબ્દોમાં બાબ્યાન
થાય એને પુત્રોત્તરવૃદ્ધ વ્યાકરણી માને છે. કોઈ સ્થળે પદલાલિત્ય કે શબ્દસોપાન કે
અર્થગૌરવ કે અર્થકાર આવ્યો હોય તો તે ભાષાની જનતા માટે છે. એ હોય નહિ પણ
મુજબ જણાય. વાસ્તવમાંહાત્મ્યનું બાપાંતર મારું કર્યું છે. તેમાં ટીકામાં બહુ બીજા
નહિ હોવાથી, શરબ અને ટુંકું થયું છે. એજ રીતે સત્સંગિજનના ચાકરમની ટીકા
કરી છે તે સહેલી સામાન્ય જનતા સમજી શકે એવી છે, કેમકે એમાં વિદેશીઓનો
સમાવેશ મળી. સત્સંગિજનના અવળું પ્રકરણના ૪૪ અખ્યા સિદ્ધાંતોનું બાપાંતર કે
તે બાબ્યાનના અનુસંધાનથી લખ્યું છે તે કહિનજ હોય. જનમંત્રને સર્વગ્રંથ અધિકાર
બાપાંતરો લખ્યાં છે તે નામોનું નિર્વાચન સપ્રમાણ કયું હોવાથી કહિનજ થાય. એમ પણ
વિષય પરત્વે છે. મુખમાંથી નીકળે છે ત્યારે સહેલું અને કલમમાંથી નીકળે છે ત્યારે કહિન
થાય છે એ આપણું કલ્પન અવિચારિત છે. જેવા વિષય હોય એવું થાય છે એમ મનાયતો માનો.
“શ્રીહરિનાં વચનજ જેમ” એવું ઉદાહરણ આપીને જે વચનાનુષ્ટો છે તે સામાન્ય જનતા
સમજી શકે એમાં છે એજ આપણું વડવું છે, તો હવે તેનો જરા વિચાર કરીએ—
વચનાનુષ્ટ એ ચાર મહાસદગુરુઓએ સંગ્રહીત ગુજરાતી-માધ્યમ છે. તેમાં પણ કંઈ
સરખા, શીઘ્રપણું, હેય, બાપ, દર, રૂપાન, અર્થ આદિક લખ્યા શબ્દો સંસ્કૃત

ઉ.
શકે
એ
વળી
નિતર
તરફ

ત્રાજ
માને
પ્રકર
અને
લીધી
તમે
દીકા
સુર
આદિક
કડવ
પે છે.
૧૫. હવે
સહન
શખ્યાન
પ્રકર
નહિ પણ
લીધી
દીકા
સુર
આદિક
એમ મધુ
પર કહિન
પતો માનો.
ન્ય જનતા
કરીએ-
પણ કંઈ
દો સંસ્કૃત

આપના છે તેને સામાન્ય જનતા સમજી શકે નહિ એમાં પણ પ્રથમ-૧૪ માં જેમાં જેમાં શરીરશબ્દનો પ્રયોગ છે તે સર્વમાં મળતું આવે એવું શરીરશબ્દ બ્યાપ્તપણું અધીન-પણું અસમજીપણું વિગેરે અને તેના નિરૂપણ માટે શ્રુતિઓ લખી છે તેને કયો સામાન્ય જન સમજે છે? તે જરા જણાવશો. વિશિષ્ટાદિતની ચારી સમજણ નહિ હોવાથી એના અર્થ માટે મૂળમાંથી ઘણા જોટાળા વાચ્યાથ" દ્વય" વિગેરે કેટલાકે લખ્યા છે (આત્મારે વિચેયન કરતા નથી) કિં બહુના પ્રથમ ૧૨ માં પ્રકૃતિ પુરુષ અને તેનાં કાર્યનાં લક્ષણ ક્યાં છે તે કઈ સામાન્ય જનતા સમજે છે? અગત્યને લીધે જ કોઈ બાઈએ 'ગુણસામ્ય' એ આપાનું વર્ણન છે તેનો અર્થ 'કાળ' એવો પડે છે. સામ્ય શબ્દનો 'કાળ' એવો અર્થ થાય નહિ પણ ગુણની સમતા એવો અર્થ છે. એટલે વિષય પરત્વે છે.

મુકતાનંદ કાવ્ય નિષ્કુળાનંદ કાવ્ય પ્રહાનંદ કાવ્ય પ્રેમાનંદ કાવ્ય આદિકમાં તો સાવ અપ્રસિધ્ધ સંસ્કૃત શબ્દો જ શબ્દસૌખ્ય માટે કે અર્થકાર માટે ઢગલામધ વાપર્યા છે. ઉદાહરણરૂપમાં પદલાલિત આદિક માટે ઘણા શબ્દો સંસ્કૃત જ લીધા છે. જે કે આ તો કવિતારૂપમાં હોવાથી કોઈ સ્થળે એવા શબ્દો અકામે પણ વાપરવા પડે છે. જેમ તમે અમારી વાત કરો છે તેમ અમે તમારી કરીએ તો તમેએ એક સાથે સાખા, પ્રસાખા, વિશિષ્ટ, અખિલ આદિક અનેક શબ્દો મથાળામાં લીધા છે. તેને સામાન્ય જનતા સમજી શકે છે? પછી કોઈ ગ્રાહકને કે વાચકને? વિશિષ્ટ શું? અને અખિલ શું? આના પરા અર્થો સંસ્કૃત ભણેલા પાસે પુછવા જવું પડે એવા કહિન છે. એવા તો ખીબા અનેક છે. આવા સંસ્કૃત શબ્દો વાપર્યા કે એને અમે દોષ તરીકે કહેતા નથી, અમે તો ઉદાસી એમ કહેવા માગીએ છીએ કે-તમે પ્રહારી શક્તી પદ ધારી છે તો તમારી યોગ્યતા પ્રમાણે સંસ્કૃત શબ્દો પણ વાપરવા જોઈએ. બાપાને આવ ગામડી મેકુલીયા કરી દેવી તે યોગ્યતાની ખદાર છે. કોઈ અર્થનું આપે ભાષાંતર કદું જણાવું નથી. હોત તો અમે કંઈક અલ્લામાં વધુ કહી શકે. સામાન્ય જનતા કોને કહેવી? એ પણ એક પ્રશ્નજ છે. પરંતુ પ્રશ્ન કહીએ તો પ્રથમ યુગમાં સંસ્કૃત ભાષા જ હતી. યુગરાતી વિગેરે ભાષા તો તેના અપભ્રંશ છે.

આપતો વિદ્વાન શાસ્ત્રી છે તે અમને ગમે તે બાવે કહે તે માનનીય છે, પરંતુ એવેલોચન-૦૫ થી બીજા કોઈ અવિદ્વાનો પણ એવું પ્રલયન થયેલું કરી રહ્યા છે તેવું ચાંદકું પ્રસંગાત્ર કોઈકે ઉલ્લીચે-સુધા વર્ષ ૨૭ અંક ૧૭ થી ૧૦૧ ઉપર કોઈ રામભાઈ નારાયણભાઈ પટેલ "નેરોબી" દેડીગથી લખેલા લેખમાં એક પેરગ્રાહ તરીકે સત્સંગિજીવનની ગુજરાતી ભાષા એવી અલંકારિક છે કે સાધારણ વ્યક્તિ સમજી શકે નહિ અને મારા જેવાએ તો તેને માળીએ ચઢાવી મુકેલ છે. માટે આવાં ધાર્મિક પુસ્તકો એવાં અલંકારમાં જેમ છે તેમજ છપાવવામાં આવે તોજ સત્સંગે આશીર્વાદ નીવડવાનાં આટલા શબ્દો સત્સંગિજીવનના ભાષાંતર સંબંધે બાપ્યા છે. આના અનુઅધાનમાં કેઈ નોકરી માટે મહેમદાવાદમાં રહેલા કલુભાઈ જાનશંકર રાવને 'અનોખી સેવા' એવું મથાળું પાંધીને એજ વર્ષના ૧૩ અંકમાં લખેલા લેખમાં કરના સત્સંગિજીવનના ભાષાંતર સંબંધની દીકા વિગેરેની અવળી દીકાને સ્વત્વ ગણીને લેખનો આરંભ રામભાઈએ કર્યો છે. જે કે અંતેને ઉત્તર અંગે એજ સમયે આપી પરંતુ તેમના બધા માટે આપ્યો નથી.

પરંતુ ઉપરનો સંક્ષિપ્ત ઉત્તર એમણે પણ વાંચી લેવો. એજ શિક્ષાપત્રી સત્સંગિજીવન વિગેરે માટે સંક્ષેપ મુજબ દીકા કરી છે પણ કોઈ આ વાત ચાચી બચાવી હોત તો તરતજ રોકડો. અડખાતોડ જગમ એ બાઈને મળી જાત અને અનોખીની વાત નોખી રહી જાત. સેવા કરવા મથા પણ બાલ નોખી થઈ ગઈ.

અંગેએ તો અકલના ઉલ્લાસી બહીને ઉપેક્ષા કરી હતી પરંતુ એવી ભાષાંતર-કર્તા શાસ્ત્રીઓની અને 'ન મૃતં ન મજિતવતિ' એવા બબ્બ ભાષાંતરની અવળી અક્ષર્ય જોડી દીકા વાંચી વિચારીને, મિનનમન થએલા ચાતા પ્રાગજી દેવરામ દાકર કે જે નાશિકના તપોવન બ્રહ્મચર્યમથના મુખ્ય દરદી હોઈને ય. શાસ્ત્રી બાળકુશાનંદજીને એ આશ્રમ સોંપાવનાર હોઈને આત્મારે પણ તેમાં કાર્યવાહક છે. તેમણે વર્ષ ૨૭ અંક ૧૮ માં જ લખેલા તેમના લેખના આરંભમાં "પરંતુ જે ચર્ચાપત્રો સુધામાં આવે છે તેમાં કેટલીક વખત વિવેક છોડીને લખણ થાય છે તે મહાદુઃખની ખીના છે. થીજીએ આપણને કોથી પ્રથમ વિવેક શિખવ્યો છે, માટે વિવેક સાથે સારા શબ્દોમાં ચર્ચાપત્રો લખવાથી લખનારની કીમત વધે છે. ગુરુસાના આવેશમાં આવી જઈ વિવેક છોડી લખવું તે બેરોબર નથી" આવો વિવેક પ્રસ્તાવ કરીને, "સુધા અંક ૧૭ પાન ૬૮-૬૯માં નેરોબીથી (એજ રામભાઈએ સંપ્રદાયની બહુ બાજતોની અતિ બીભત્સ અવળી દીકા કરી છે) જે ચર્ચાપત્ર છે તેમાં જે લખાણ છે તે જરા અતિશયોક્તિ અને ગુરુસામાં લખાણેલું જણાય છે. આની કંઈવી ભાષાથી દૂષ વધે છે અને વિદ્વાન કે સમજદાર વ્યક્તિની હલમથી આવું લખાણ લખાય તે સત્સંગની શોભારૂપ નથી એમ હું માનું છું. એટલું જ નહિ પણ આમ ધૂળ ઉડાડવાથી સત્સંગમાં સુધાનો થાય તેપણુ આશા અસ્થાને છે. તેનીજ રીતે પાનાં ૧૦૧ ઉપર સત્સંગિજીવનની દીકા નથા વચનામૃતો માટે લખાણ (લેખક રામભાઈ) આ બાજતો વિદ્વાન વર્ગની છે. સત્સંગિજીવનની 'ગુજરાતી' દીકા કરનારે સત્સંગમાં સાહિત્યની કેટલી સેવા કરી છે અને હજીપણ કરી રહ્યા છે તેનો આપણે ખ્યાલ કરવા જરૂર છે. કહી કરનાર ઉપર દીકા કરવી સહેલજ છે પરંતુ કાર્ય કેમ થાય છે તે કાયં કરનારજ બંધુ છે, તેને કેટલી મુશીમતો નડે છે તે દુરથી ખ્યાલ આવવો મુશ્કેલ છે. ફરેક સંસ્કૃત ગ્રંથોની આમજ દીકા થાય છે. પછી ધીમે ધીમે સરળ બનવાય છે. હજીપણ સત્સંગિજીવનને સરળ ગુજરાતીમાં લખવું હોય તો પણ તેજોજ લખવાને જરૂર તેવાર થરેજ. પરંતુ પ્રસ્તક છપાય તેની નહોતી ખરે ત્યાંસુધી તેના ખરચને પડેલો વળતા માટે નાણાંની મોટી રકમની જરૂર રહે છે તે કોઈ આત્મારે આપવા તેવાર નથી. તેઓ હજી પણ અપ્રકર ગ્રંથોનું સંશોધન કરી છપાવવાનાજ કામમાં પડ્યા છે, હાથે લખવું હાથે મુદ્રારવું અને વિદ્વાન સમાજ આગળ મુકવું. નાણાંની સંગવડ કરવી. મુદ્ર તપાસવાં આવી આવી કેટલી મુશ્કેલીઓ તેને નડે છે. તે ચાર લીટીના ચર્ચાપત્રો તે પણ પોતાની કચ્ચિ મુજબ લખનારને ખવાલ આવતો નથી...હુ આપના ચર્ચાપત્રનો જગમ લખતો નથી પણ આપ જરૂરેને મારો આગ્રહમરો વિનંતિ છે કે સમજ્યા વગર કે વિવેક વગર ગમે તેવું લખવું તેમાં સત્સંગી કે સત્સંગી શોભા નથી...આત્મારે ગણ્યા ગાડ્યા ત્યાગીઓ સત્સંગની સેવા કરી રહ્યા છે તેવા ભવિષ્યમાં મળશે

કેકેમ? તે શંકા છે. મારે તેનાથી અને તેટલું કાજ પ્રેમપૂર્વક કરાવી લેવું તેમાં આપણુ અને સત્તંગનું હિત જ. આવી ખોટી ચરચા વધારે ન સાચ તેમજ શોભા છે. હું તે બાબત વધારે ચરચા ના ઇચ્છતા નથી. અરુ" આ રીતે રામબાઈની રાવણી દીકા અને અંતર્ગત કુટુંબાંત્રી રાવણી દીકાને સુખ મંજ સહ જ સાચ આપ્યો છે.

હવે આ પ્રસંગે અમારે એટલું જ કહેવું છે કે - જ્યારે અર્પણરત્ની કે મુરલિધારની
 કે તેના કર્તા શાસ્ત્રીઓની જે તે પાપરો - ખોટી ટીકા કરવા જન છે ત્યારે આવકે વાચકે
 પણ આંતરવા વાંચવાની યોગ્યતા પણ મેળવતી જોડે. એમ હોવાથી જ શ્રીદરિ
 'કર્તવ્ય: સત્કાલ્યાણ્યાસ માદરાત' 'સ્વહિતેચ્છુમિરેનાનિ મત્તિલ્લયૈ: સકલૈરપિ
 મોતધ્યાન્યથ પાઠયાનિ કવનીયાનિ ચ દ્વિજૈ: ॥ (શિક્ષાપત્રી) નામ સર્વેને સચ્ચાંસ-
 ર્વાચની આરસ્થકતા કહે . શિષ્યાવાસ તો એક ખાસ વ્યવસ્થા તરીકે રાખવો એમ પણ
 કહ્યું છે. સચ્ચાંસના અભ્યાસ વિનાનાને પશુપુત્ર કહ્યો છે. પોતાને બચવાની જરા મહેનત
 કરવી નથી અને એ કે ત્રણ ચોપડી ભરવા એટલામાં વેદાંત સમજી જવું છે એ કેમ
 અને ? 'એ'ની આગળ બામતત' જેવી વાત છે. 'અન્ધસ્ય દીપો વધિરસ્ય ગીત'
 એમ પણ છે. 'વોદારો મત્તરમ્સતા: પ્રમથ: સમયદૂષિતા: । અશક્તાસ્તપદગન્તુ'
 તતો નિન્દ્યા પ્રકુલ'તે' એમ પણ મળ્યા છે. 'વિદ્વાંનેવ વિજ્ઞાનાતિ વિદ્વજનન'શ્રમમ'
 એમ પણ છે. 'સતીના બહો તેની સાથે જતાના પણ બહો' એમ પણ લોકિક વચન છે.
 સંપ્રદાયપદ્ધિમુખ મનાતા અને તેની બીનતંત્ર ટીકા કરે તેથી અમને કશી ચિંતા કે સ્થેમ
 નથી. કેમકે તેઓ તેમની વિપુલપ્રકૃતિ મુજબનું અવશું કાવું કરશેજ. પાંતુ પદ્ધિસુષોને
 તેમ કરવાને કસોજી અધિકાર રહેતો નથી, એ ખરી વાત છે. 'નાસ્તિ સંગતિરસ્માક'
 યુસ્માક' ચ પરસ્પરમ' એમાં દંસા મુજબ માગે જ તેજ અધિકાર જેટલા જુદા પડી ગયા છે.
 પ્રસંગાત્ રામભાર્તના એવા એવા...

પ્રસંગાત્ રામભાર્ગના જોભ્યા જોળખાણુ આટે જિચિત્ કહેવાનું મન થાય છે—આ
ભાર્ગ કરમચઢ નામના મોટા મામના મૂળ પતની પણુ લેર લધાયો નેરોળીમાં ફેરે વસી રહ્યા
જણાય છે. તેઓ ૫૦ વર્ષથી રતા. નહિ સંપ્રતિમ યકી રીતસર માલ થએલા બોયાચણુ નિરસર
અકારવંતી પરોપાસક સુનંદા સુમતી સાંઢા જેલો વધેપોથી થયા જણાય છે. એમના
કુવાય ૩ જનામ ૩ અન્ય નામના લાગા લેખો આપવળા અનેક જાતના હાલમાં
સુધાની વધારે પાત રોકતા હોયા છે. એમાં સંપ્રદાયના દેવ આચાર્ય સંતો સાચો
વિજેર છેવે પૂજ્ય માન્ય છેવે અંગેની આદી અવળા મીખાસ આસુરી દીકાએ કરીને
વેતિ થાનેલા વિમુખવંતી હરીદ સામાવાડીયા સધળી પ્રવર્તિની પુષ્કળ વખાણુ કરવામાં
આવે છે. આદિકાના સમાચારમાં પૂ. આ. સતસંગ મંડલે પ્રથમ કરેલા તથા બાપા-
પંથજોએ તથા ઠઠીજોએ કરેલા મંદિરોની અને તદાશ્રિતોની જે તે અવળા રીતે
અવળગતા મનમાંની કરીને, બોયાચણુ પક્ષવાઝે કરેલા મંદિરોની અને તદાશ્રિતોની
પારોપાર પ્રસંગમાં જોટાં ડીમ મારવામાં આવે છે. સુધાને સુધા કુપા કરવામાં મોટા
કાજો આ ભાષનોજ સમઝાય છે. જેમાં પોતાના લગ લેખો લેવાય છે એવા સુધા માલિકને
પણ કુપાની હવથા આપનારા પણુ એજ છે. આ વાતમાં સંકશીલોએ સુધામાં આવતા આ
ભાર્ગના લખાણુ લેખો વાંચી વિચારી લેવા સુધામાંજ નહિ, પરંતુ બોયાચણુ સુધાતીત
દીનમંડળના વાણુત્રજમા રતા ના પ્રકાશ માલિકમાં તેમજ લેખો પ્રથમ આવતા હાલમાં

૧૧-૧૬ બાંકેડ પેશ ૬૪ થી મુક્તાનંદસ્વામિકૃત “ ધીર પુરવંગ શરા સાયા
અશા” આ પ્રભાતીયાનું વિવેચન કરતા અક્ષરપંચાશ્રિતોને બળ શૈયને વેગ વધરનાના
ફરફેલથી મુક્તાનંદ સખેલુ-છપ-યુ-છે આપણ વાંગો લેવેલા આટલું જ અનુક્રમનથી વાંચશો તો
અરમ્મ પાકુ ચોખ્ખુ કાગળખાલે ઘઈ જશે, જેથી સંપ્રદાયના કોઈને પાછળથી પસ્તાવાનું ન આવે

આ કુશીન કહેતાતા પટેલ બાર વચનામૃત. સત્સંગિજીવન, સિક્ષાપત્રી, લેખ આદિકાં
 બોલનાંય સવંત્રાણ સ્વચ્છાઓને અને હેવટે મુદ્ધા વિચેરે સવળાં છાપાને તેમજ અદિકામાં
 નીકળતી સ્વકીય પત્રિકાને પણ જે તે એક જે મિથ્યા અપવાદ એમ તેમ કુદાંગ આપીને
 જે કહેને સાવ હેય પટેલે તારી પાડીને અટકવા નથી. પરંતુ ય. સ્વામીના નિશા નામે
 બીજા અભણેએ પાછળથી એમ તેમ જોડતી કહેતી વાતુ કે જે પોપ રામ મુખારિ
 અવતારના પરિબ્રોહમાં અને તેમનાં એમ દિવ્ય ચરિતોના દોષકથનમાં પર્વવચ્ચાન પામનારી
 યજ્ઞશત્રુ લેખને આખા સંપ્રદાયે હમારંભથી સર્વથા અમાન્ય આત્રાણ કરેલો અને કોટ
 પણ વાદીપ્રતિવાદીના પુરા પુરાવા લખને હેય ગ્રહેલો. તેમજ વાતુને વર્ણવર્ણ છપાવીને
 માત્ર કે પડી કીમતે વર્કેથી વેચીને તેનેજ એક બહોળા પ્રચાર સર્વત્ર કરવામાં બંક
 તાપુને લઈ જવામાં એકતાન બન્યા છે. ત્રીજો એ કુળવાન બાઈનાં વૈષ્ણવી વાક્યોને-
 વર્કે દિવસે એકાદ સ્વામીની વાતો જેવી ચોપડી બહાર પાડે અને વિના મુદ્દે
 કે પછતરે કીમતે આપવામાં આવે તો પત્રિકાએ (આદિકાની) કે છુટા પાનાનાં પેપરે
 (મુદ્દાની) અને બાંધેલ માસિકા (સદિવા, શ્રીહરિ, સ્વા. ના. પ્રકાશ, સ્વા. ના. દિગ્વિજય
 વગેરે) કચરા ટાપડીમાં ચાલ્યાં બાય. તેને ગદ્યે આ પુસ્તકો સ્વામી રહે અને શાસ્ત્ર
 તરીકે ભવિષ્યમાં ઉપોગી યાય." છતાંદિ. જેવાં બીજાં તો બીજાસ બહુતર છે પણ વિસ્તાર
 અર્થથી લખતા નથી. આ પટેલના પટલાપેય કેવા વચ્ચે ત્રિપુષપ્રમુખ છે તે હેવટના
 પોત્રાદથી કહેને સ્પષ્ટ સમજાઈ જશે. બીજું કઈ નહિ પણ સત્સંગિજીવન કલકિત
 આવ છે એટલો બધ રાખ્યો હોત તો સર્વ હળું કરમકર્મમાં આવા ઠાઈ પટેલ સત્સંગી
 પોત્રાદમાં કે હવે આ મોટા બાઈ નમારા જેવાએ તો તેને (સત્સંગિજીવનને)
 બીજાએ ચલાવી મુકે છે. એમ લખે એ સમી વિચુઆનુવાસી માત્ર જાતને જાણતું
 હેવાય. 'યદા યદા મુક્ષતિ વાક્યજ્ઞાન' તથા તદા જાતિકુલપ્રમાણ' જેવી અભિપ્રાય
 કે નમારે હપદેવ શ્રીહરિએ સ્વકરતે સ્થાપેલા. ઉપાસ્ય હકમીનારાયણ નરનારાયણ
 આદિક દેવો, પુણ્ય આચાર્યો, કોતલ્ય યાતલ્ય સ્વચ્છાઓ, હેલ્ય સંતો અને સખ્ય
 સત્સંગિઓ વિચેરેને તેમજ સંપ્રદાયની સખળી કલ્યાણકારી આગ-મયોદા, પારાશરણ
 અને બંધારણને કે કલ્યાણ માટે શ્રીજીએ હપદેલેલા સ્વ.સંપ્રદાયનાજ નિયમ, નિમજ
 પદને પણ ધકાવને માળીએ અપુનરાદિત ચલાવી મુક્યા તો બાંધંતરની તો વાતજ થી
 કહેવી કે કુસંગિજીવનને સત્સંગિજીવનની જરૂર થી? અને કીમત: શું? એતો નકામો ગણીને
 માળીએ ચલાવી મુકેલા હેય ત્રિપુષ: અગદાજ ધરમાં વચાવીને વાપરનારા છે. તેઓ
 સત્સંગિજીવનને માળીએ મુકે કે તેવે ચલાવે. કચરાપેડીમાં નાખે એમાં નવાઈ થી? આ
 સત્સંગિજીવનને માળીએ મુકે કે તેવે ચલાવે. કચરાપેડીમાં નાખે એમાં નવાઈ થી? આ
 બાંધંતર ન સમજાયું તો બીજું બાવ સહે વિનાગું પણ બાંધંતર સહેલું છપાજેલું છે
 તેને લખને વાંચવું હળું? આતો હકત એમનું અર્થ સ્વરૂપ બીજાએને સ્વલ્પ જાણઆવા
 પુરતું અલ્પાંદથી વિવેચન કરું છે. અમારે કરો પૂર્વગદ નથી. સંચાલક શાસ્ત્રીએને

આચા
વાના
શો તો
અને

આદિક
કામાં
આપીને
નામે
કુળાદિ
તમની
ને કોઈ
છપાતીને
માં બંધ
ના કયોને-
ના મુદ્રે
નાં પેપરા
દેખવજ
ને શાસ્ત્ર
કુ વિસ્તાર
કેવડના
કલકિત
ક સત્વગી
જેજવનને)
જાણવું
અભિપ્રાય
નરનારાવજ
અને સખ
ધારાધીરજ
યમ, નિમજ
વાતજ શી
કામે ગળીને
ક. તેજો
ક શી ? આ
છપાજેલું. છે
ક. જાણવા
ક શાઓને

અને સંપ્રદાયનાં શાસ્ત્રોને પૂર્વગ્રહી ગમે તે અપવહીને રાજ-રાજ રહે. એથી અમને ચિંત
કે શોભ નથી. આ રામભાઈ પટેલનું પટલાપયેય બરેલું રામાયણ તો સુધાને પાને
પાને અપરંપાર આકુ-અવળું પાણું છે એને ઉકેલીએ તો અત્યારે પાર આવે તેમ નહિ
હોવ શો હાલમાં એમને રામરામ કહીને વિરામ પાખીએ છીએ. સ્વસ્તિ. આ રીતે “આવે
નય શ્રીહરિ” એ લેખનો જીવ જવાળ છે. અંતમાં “વિશેષ આવતે આંકે લખીશું”
એમ આગળથી ચેતવણી આપીને ચિત્રશું છે તેનો જવાબ હવે આપીશું.
વર્ષ ૨૮ અંક ૧૯ પેજ ૧૪૬ સંપાદકીય લેખમાં “નય શ્રીહરિના સંચાલક
શુભેચ્છાને” એવું હેડિંગ સંચાલકો મારેજ સ્પેશીયલ સંપાદીને “સુધાના ગયા અંકમાં
અમે ટુંકા શબ્દોથી તો જણાવી દીધું છે પણ કાંઈક વિશેષ કહેવાનું-વિનંતિ કરવાનું
રહે છે, તે વડીલ તરીકે ઉપદેશ કરતો નથી કે વિરોધી તરીકે વડતો નથી પણ માત્ર
સેવક તરીકે વિનંતિજ કરે છું. તે વિનંતિ કરવાનો તો હક્ક સેવકને હોવજ” આ
પ્રથમ પેરેગ્રાફ વિનંતિનો છે. અમને સેવકોને યુરુ તરીકે સંબોધો કે યુરુ હોખને સેવક
તરીકે અમને વિનંતિ કરો એ અતિ અચોક્કસ છે. યુરુ તરીકે તથા વડીલ તરીકે ઉપદેશ
કરો કે વિરોધી તરીકે વડો એ સુચોક્કસ છે. યુરુ તરીકે કે વિરોધી તરીકે વડો તો અમને
સેવકને હુત્તર આપવાનો હક્ક તો સંબંધથીજ સિધ્ધ છે. ગયા અંકમાં ટુંકા શબ્દોથી
જણાવી દીધું પણ આ અંકે વિશેષતઃ કહે છે તો એનો હુત્તર પણ વિશેષતઃ આવે
એ સહજ છે.
બીજા પેરેગ્રાફમાં “પ્રથમ માલિકનો મુખ્ય ઉદ્દેશ જણાવતાં “શ્રીહરિ” ની
આવશ્યકતા કહેવી તે તો બરેબર છે, પણ બીજાને કાંઈનું પૂછડું વાંકું કહેવું ને કાંઈનું
શીંગડું વાંકું કહેવું ને કાંઈની ચંચ વાંકી કહેવું એવું તો જેમ એક આચાર્યને શિષ્યે
પૂછ્યું કે “મહારાજ! વૈષ્ણવ સંપ્રદાયનો તમે કહો પણ શ્વામિનારાયણ સંપ્રદાય કેવો?”
ત્યારે કહે “પહેલો શીતળા દેરી જેવો ને બીજો તેના વાહન જેવો” એમ બધા સંપ્રદાયને
ફણ લગાડીને પોતાના સંપ્રદાયને બીજાનું કહેવો એવો તદ્દન એક દેશી મૂખ
કાશીની સભા છતી આવ્યો તેના જેવું છે” આ પ્રમાણે સેવક તરીકેનો હક્ક સંપાદન
કરતે યુરુઓ માટે ત્રણ અપદ્ધાંતો અસંમત અહમ્મ નહુ હાખડે મોળી લાવીને એક
સાથે અમને અડાવ્યાં. આ કેવો યુરુ-વડીલભાવ? અને કેવો સેવકભાવ? નહીં નીચ
મનોરંજક મશકરીયોજ છે. ગમે તે બાવે યુરુ-વડીલ કહે તે સેવક સહ છે. પરંતુ
અવસિપ્ત, ઉત્પત્ય પ્રતિપન્ન અને કાયાકાપને નહિ જાણનારા યુરુઓ તો ત્યાગ કરવાનો
શ છે કહો છે એટલે હવે યુરુભાવને છોડીને યુરુના આશીર્વાદથી પ્રાપ્ત થએલી વિષાતા
ખળથી જ હવે તો એજીએ જવાબ આપવાનો આવ્યો. કાંઈએ ઉંટને કહ્યું કે કાંઈ સાથે
મૈત્રી રાખો તો સાહે. તેનો જવાબ (કવિત) “હંટ કહે મા સમામાં વાંકા
અગવાલા મુઠા, મુનલમાં પક્ષીઓ ને પશુઓ અપાર છે. જગલાની ટોક વાંકી
પોપટની વાંચ વાંકી, કુતરાની પુછડીનો વાંકાજ વિસ્તાર છે. વારણની
સુંદ વાંકી વાળના છે નહ વાંકા, મેંસને તો શિર વાંકાં શીંગડાનો ખાર છે.
સુળી પક શુક કહે સુંગો મલા હંટમાઈ, અન્યનું તો પક વાંકું આપનાં
મદાર છે.” (કવિવર હાલપતરામકૃત અલંકારાદશ પ્રંય) આ હંટ હંટ દષ્ટાંત
અડાવીને અમને એમ અપદ્ધવાનો અભિપ્રાય છે કે નય શ્રીહરિનાં છતાં પેઠે અદારે

અંજો વાંકું છે છતાં વખાણો છે અને સુધા વિરોધનું બીજ પશુની પેઠે એકાદ અંગ
વાંકું છે તેને નિંદો છે. યુરુ શિષ્યને ઉભા કરીને વે. સંપ્રદાય અને રા. ના. સંપ્રદાય
સંબંધમાં “વાદચ્છી શીતળા દેવી તારણ સરવાહનમ” (જેવી શીતળા દેવી મુદ છે
તેવું જ તેવું પર વાહન મુદ છે) આ વાક્યનો બાપાઈ અમને અડાવ્યો છે. કાંઈ યુરુ-
શિષ્યે સંપ્રદાય સંબંધે આવે પ્રશ્નોત્તર કરેલો ઉપલબ્ધ નથી. ઉદાંગ ગોઠવ્યું જણાય છે.
દરહાત અમે દષ્ટાંતાઈને જાગતિ નથી. રસસંપ્રદાયનાં વખાણ કરીને પરની નિદા કરી
હેન તો દષ્ટાંત એસવું આવે, આચાર્યે તો રસસંપ્રદાયને શીતળા દેવીના દષ્ટાંતથી
અપકર્ષ કહો અને રા. ના. સંપ્રદાયને ખરના દષ્ટાંતથી અપકર્ષ કહો. એમ એણે તો
બંનેને ફણ આપ્યું છે. તમે તો “બધા સંપ્રદાયને ફણ લગાડીને પોતાના સંપ્રદાયને
બીજાનું કહેવો” એવો સિધ્ધાંતાઈ કરેવા માગો છો. પ્રથમ દષ્ટાંતની સાથે બીજા
દષ્ટાંતને બેળવીને તમારે તો અમને એજળ કહેવું છે કે-તમે બીજાને ફણ આપીને
પોતાને વખાણો છે. બીજ સાથે બેળવીને ત્રીજું દષ્ટાંત અડાવ્યું છે તેથી એમ કહેવા
માગો છો કે જેમ “કાઈ મૂખ” માણસે કાશીની સભા છતી તેમ તમે મૂખીધથી બીજા
કાઈ મોટા સાચુ કહે તેને મોટું કહીને છત કરો છો. એટલે તમે મૂખી છો એમ
કહેવાનું અંત્ય તાત્પર્ય છે. આવા વાંકાં અસંમત અપદ્ધાંતો મામડી મોટી લાવીને
સિધ્ધાંતાઈ એવો કહેવો છે કે “સ્વામિજીનો મુખ્ય ઉદ્દેશ જણાવવો અને આવશ્યકતા
કહેવી તે બરાબર છે પણ બીજાનો દોષ જણાવવો કે અનાવશ્યકતા કહેવી તે બરાબર
નથી. અમે પણ એજ અભિપ્રાયના અચુક હતા, પણ યુરુનાં સુધાવાક્યો પૂર્વપરના
અનસંધાનથી અતઃપ્રવેશ કરીને વાંચમાં ત્યારે તો એવું મોજીયું જણાયું કે આતો
‘સહજાન્નદશઃ સ્વકુલંયે પરદોષેષ્ણવિવચસુઃ’ એમાં કહ્યા મુજબ બીજા
માલિકોના વ્યેચ્છ મોટા મોટા-દોષો દર્શાવીને પોતાનાને નિર્દોષ સર્વોપયોગી સર્વોપરી
કરાવા માગે છે. ‘સ્વઃ સર્વપમાત્રાણિ પરહિત્રાણિ વચ્ચતિ. આત્મનો મેરુમાત્રાણિ
વચ્ચત્તપિ ન વચ્ચતિ’ આ રીતે ખળનો સ્વભાવ જણીને એનું મનમાં દુઃખ લાગ્યા
નહિ સહન કરી ગયા. પરંતુ જેને તમે ઉધાડે છે તે સ્વમુખે સંપ્રદાયબાદિમુખ કુસંગી
કહેતા અને તદાચિત શિવાબાઈ, રામબાઈ આદિકના લેખોને વિમુખી કહીને માલિકમાં
પણ લેતા ન હતા અને ઉલટું તેનાં માન્યતાને ખુબ ખંડન કરતા હતા એજ બંડીયા
અને તેનાં પેપરાનાં સાથમાં અમને મળીને સરખીજ કોમત અંકવા લાગ્યા ત્યારે ‘મુજ્જયા સહ
જોલનમ’ એમાં કહ્યા પ્રમાણે બીજુ તો કાંઈ નહિ પણ મુવજુને સ્વેદીથી સાથે તોળવાથી
મુવજુને દુઃખ યાવ તેમ ખડુ દુઃખ થવા લાગ્યું. એનેજ પરિણામે અમારે સામાનાં
સત્ય દોષ અને સાચીજ અનાવશ્યકતા પ્રદર્શવવાપૂર્વક પોતાના માલિકની નિર્દોષતા
અને આવશ્યકતા સાચીજ સ્વચરી પડી છે. એમાં મિથ્યા પંદોષપદ્યન કે મિથ્યા
સ્વતંત્રતાને રચાન નથી. અમે પરનો દોષ કે પોતાનો શુદ્ધ કહો છે એમ માનતા હો તો
પણ તે આપ્યા સંપ્રદાયના અને પોતાના પણ લાભાર્થે છે અને સંપ્રદાયને એક ખરી
ચેતવણીરૂપ છે. તમે જેને સંપ્રદાય બાજુ કહેતા તેને અમે વાંકું યુકું કે અનુપયોગી
કહ્યું છે. તમે જેને એક પક્ષનું કે એક દેશનું કહેતા હતા તેને તેમ કહ્યું છે. તમે
ત્યારે સન્મુખે સાથે નહિમુખોને સંપ્રદાયનાં શાખા પ્રશાખામાં ગળીને સરખા
દરજામાં બંડેળવા આગ્રહથી મંદ્યા ત્યારે તમને તેવા કહ્યા છે. જેનું જેનું વાંકું પૂછડું

કે શીગડું કે ચાંચ તે મુજબ કહ્યું છે. મનમાં સમજે નો એમાં અમે કયું જ બોલું કહ્યું નથી. આપે બનશુ તોનો અનુવાદ સુધમાં લીધો છે તે તેવા જ સ્વપ્ને છે છતાં અમ કહી બોલું કહ્યું હોય તો જણાવશો. અમે સ્વીકારવા સન્ન હ છએ. હું જ સાચો અને હજી સર્વજ્ઞ એવું આકરું અભિમાન આપની પેટે અમે ધરાવી બેઠા નથી. ઉપરની માન્યતાનો સ્વતંત્રતા માટે થોડાં સુધાનાં વાક્યો જોઈએ—

જે પેજમાં આ લેખ છે એના બ અંતમાં “અવલોકન” એવું ખાશું હોઈએ કરીને નાશિકમાં એક જ રાત્રિ પ્રસંગે આવી વસેલા કવિ માવજાનજી પામે એક દૈહીકર “જેમાં યુરુકુળ આશ્રમે, જગાલયો અનેક; શ્રી શિક્ષણ બોજન મળે, અભ્યાસમાં શ્રમ એક (૧) જ્ઞાનયત્ર શ્રમયત્ર સહ, વર્તન વાણી વિવેક; તપોવનમાં મધ્ય જે, અભ્યાસશ્રમ એક. (૨) આવો કરાવીને જાણે છે. આમાં યુરુકુળ (રાજકોટ વિજેરનાં) આશ્રમે જગાલયો (વડવાણી વિજેરનાં) વિજેરને અગત્યની એક પોવન અભ્યાસશ્રમ કે જેમાં પોતાનું કયું સ્વતંત્ર કે તત્ત્વ કે મહત્ત્વ નથી તેનું જ બારે વખતે રસ કરવામાં આવ્યાં છે. એમાં કેવો જ્ઞાનયત્ર, શ્રમયત્ર, વર્તન, વાણી, વિવેક, તપ, અભ્યાસને આચરનારા અને શ્રી શિક્ષણ બોજન બેનારા કેવા કેટલા છે? તેને જાણ્યું જાણે છે. હોજીએ હોમ હોમ જેવી વાચક વાત છે. આ શું પોતાની એકની પ્રશંસા માટે અને મોબ જધા સંપ્રદાયને જનો અને વડતાલ અમદાવાદ ગાદી તળે શ્રી ચાલતી પાઠશાળા યુરુકુળ આશ્રમે વિજેરનો અગત્યની કરી ન કહેવાય? પુછો પ્રમથ યુરુકુળવાળા મિત્રને! વળી વર્ષ ૨૮ અંક ૧ ના રજિત ટાઈટલ પેજ ઉપર જ “નૂતન વર્ષોભિનંદન અથવા આશીર્વાદ” એવું હોઈએ અડાવ ને, “વાણી મજ્જકરુપિણી” આ એક મંગળ શ્લોક કે જે શિક્ષણપત્રના પ્રથમ શ્લોકનાં રીકામાં છે તેને સ્વરાતી ટેપમાં જાણીને, (જેની વાણી, હાથ, નેત્ર, હસ્તવિલાસ, મુખ, પાદગતિ વિજેર સર્વ અંગે મંગળ છે તે મંગળમૂર્તિ શ્રીહરિ સમસ્ત જગતનું મંગળ કરે એવા માવાયને છે) એવું હોઈએ તદ્દપ્ત સુધામાં સુધા ધરાવવા માટે “જેની વાણી, સુધાસ્વ છે, જેની નેત્રોમાંથી ‘સુધા’ ઝરે છે, જેના બન્ને હાથ ‘સુધા’ વાળે છે, જેનું મુખ ‘સુધા’ કરે છે, જેના ચરણની રમ ‘સુધા’ મળે છે, જેના હૃદયમાં ‘સુધા’ ભરેલ છે, જેનું હિર ‘સુધા’ કુંભ છે, ને ‘સુધા’ પ્રતીવચની આગ કરનારા, સ્વા ના પ્રકાશ આપનારા, સ્વતંત્રને અખંડ રાખે, સર્વજ્ઞ કલ્યાણ કરે ને સર્વના હૃદયમાં ‘સુધા’ ભરે” આવા રૂપક બંધ વાક્યો સુધાની પ્રસંગાપવંચાળી યુક્તિને આલંકારિક કૃત લખ્યાં છે, જેનો અર્થ રામભાઈ જેવી સમસ્ત જગત સહ નહિ. બ્યારે જોનાનું મંગળ વાંચવું હતું તો “વાણી મજ્જકરુપિણી” આ ચતાનંદ મુનિકૃત મંગળ શ્લોકને પ્રસાદગુણ અલંકરો. જેના કેટલાંક પદોને રાગ પુરતા ફેરવવાનું મહાપણ હોઈ અને અખતર કયું છે. આમાં સ્વાના પ્રકાશ અને સ્વા ના દિગ્વિજયને કરનારા અને સાદિશ પ્રવૃત્તિ આગ આપનારા પણ બજવાન શ્રીહરિને બોલી રીતે લખ્યા છે. એ કવેના હૃદયમાં સુધા ભરવાનું અર્થે તાત્પર્ય તાજી ગયા છે. ‘સુધા’ પુછે ત્યારે નાગ્ન્યેર ધર તરે જાયે” એ કહેવત જેનું કયું કહેવાય.

આરે સુધા સીધી હતી ત્યારે કોણ ના કહેવું હતું પરંતુ બ્યારે જેની રમગમમાં વિમુખ વિગરી મુખ ત્યારે તો જેની વાણી વિવેકિએ “વિષ” સ્વયં યાય છે, જેના નેત્રોમાંથી નિરીક્ષકા ઝેર ઝડું જુલે છે, જેના બન્ને હાથ વિષને વધતા વિચારોને વિરિત યાય છે, જેનું મુખ ‘વિષા’ કર (વિપત્તિ ખાણ) વિલોકનારને અજીત યાય છે, જેના ચરણની રમ વિષમય હોતી-દેરીએને દેખાય છે, જેના હૃદયમાં વિષ હોઈએ ભરેલું પદ્મોદ્ભવ બોને પ્રતીત યાય છે, જેનું હિર વિપદાન વિગાનિએ વિરિત યાય છે, એથીજ હૃદયમાં અસદિશનું આધાન કરનારી, સ્વા ના ને પ્રકાશ નહિ પણ અપ્રકાશક હોઈને પ્રકાશને પ્રતિરોધ કરનારી, સ્વા ના ને દિગ્વિજય નહિ પણ અદિગ્વિજય હોઈને દિગ્વિજયને રોકનારી, સ્વતંત્રને કુસંગ કરનારી અને શ્રીહરિને તો અશ્રીહરિ કરનારી જેવે નીવડી છે. એમ થતાં અત્યારની સુધા તો અપેષ અપ્રેષ અરૂપ અદસ્ય અશ્રોતબ અને અમતબ ચર્ચ મળે છે. સુમતિથી અંતઃપ્રવેશ કરીને પૂર્ણપરના અનુસંધાનબળથી જુલે તો રસ જણાય આવશે. આરે કંઈ કહેવાનું રહેશે નહિ. તાર્કિક અંગની વાત કરો છો તો રસ જણાય આવશે. આરે કંઈ કહેવાનું રહેશે નહિ. તાર્કિક અંગ વાંકાં થઈ મળે છે. એણું તે હોઈ કોણનું એક બે, પરંતુ આપનાં તો અદારે અંગ વાંકાં થઈ મળે છે. તેણું આપને વિષે જણવું હોઈએ. મુખ માણસે સમા જીવાની વાત કરો છો તેણું આપને વિષે જણવું હોઈએ, કારણ કે લખા સમાજદો, મિત્રો દિતરથીયો વિજેરે લખું કહે છે પણ કોણનું જાનતા નથી. નેરાનું નાંક હોઈતા નથી. હજીપણ જેને વિમુખ કુસંગ હોઈએ કહેતા ને દુઃખવાળને છેક હોઈ દેશ તો સુધા કહેવાશે. શ્રીજના શબ્દમાં કહીએ તો એમ કુસંગમાં સુધા લાળ નાખી હોય તેને જે કોણ પીવે તેના પ્રાણ નાશ યાય જેથી તે અપેષ કરવાય છે. જેમ સોગવડા સુવર્ણમાં તાંબા રૂપાને ભેગ બને ત્યારે તેના પ્રમાણે દય કે માર વધુ થઈને અલપકમિતવાનું થઈ જાય છે તેમ સુધા પણ સુધા કુધા યાય. માટેજ અમે સેનસેનને હોઈ દેખે અને વિષવાળને બંધ કરીને ‘ચાપુર’ શુધ રહેવાની વિનંતિ કરીએ છીએ. આતો વિષમય સુધાને સર્વમાં ભરવાની જેવે વાત લાંબા એટલે માની આવી અવળી સ્થિતિ જણાવવી પડે છે.

વળી આજ વર્ષના પ્રથમ અંકમાં “અપાદીય” લેખના આરંભમાં “નૂતન વર્ષોભિનંદન” નું નૂતન નાટ્ય બજવતા “સુધા” પછી સર્વને અભિનંદન અને આશીર્વાદ સંપ્રદાનમાં સર્વ સામયિકોને સાથે રાખીને જ આપ્યા છે. મધ્ય પત્રો સુધાને વાદ કરે ન કરે પણ સુધા પોતાને વીરલ માને છે તે બીજાને કેમ શુભે વીરલનો ધર્મ લાવેલ” આ રીતે વિમુખ સન્મુખ સર્વ સામયિકોને એક પત્રમાં સાથે સંડોવીને વીરલ તરીકે આ રીતે અભિનંદન આશીર્વાદ આપવાની યોગ્યતાનું અભિમાન પ્રદર્શીને, વળી “આમારે સર્વને અભિનંદન આશીર્વાદ આપવાનું માગશી” જેમ અતર્થામોની અને અતર્થામો જેવા શું આપવું? એવું મથાણું માગશી “જેમ અતર્થામોની અને અતર્થામો જેવા તેમના સમાસદોની પ્રેરણા થઈ છે તેમ આપું છું” હું સમજું છું કે મને સ્વતંત્રતા સમાસદોની પ્રેરણા થઈ છે... અને પણ અતર્થામો અને સમાસદો પ્રેરણા કરે એટલે મારે મારાં દોહડાં હોઈ કહે છે... અને પણ અતર્થામો અને સમાસદો પ્રેરણા કરે એટલે મારે કહેવું જોઈએ અને લખવું જોઈએ” એવા કુરંત દામિક પ્રસ્તાવ કરીને, “સુધાવિષે” જેવું પણ પૃથ્થ મથાણું કરીને “રાજકોટમાં યુરુકુળની સ્થાપના થતાની સાથેજ અમને આશ્રમ સુપ્રત મળી જેથી આમારે નાસિક જવું પડશે, સુધા યુરુકુળને સુપ્રત મળે ચાતો વતમાન પરંતુ સ્વ લેશે... સ્વતંત્રમાં એક પત્ર કે સંસ્થા એક પ્રકારની સેવા કરે ત્યારે બીજાને

વિરૂપણ બનાવે છે એ રીતે જાતની અદેશદા? કંઈ સમજાતું નથી, મન મુકાય છે.

સમગ્ર સામયિકને એક સાથે સંડોવીને આશીર્વાદનામાં આવતી એક દષ્ટિને ઠાંકવા માટે અંતર્યામી અને અંતર્યામી જેવા તેમના સમાસદોની પ્રેરણાને મુખ્ય અવગણનો લાગ્યા છે. એ પણ એક દંભોળનું પુરુષ પદ્યોન છે. કોણ અંતર્યામી અને કોણ તેના સદાસદો? એ પણ અણુકેરો એક મોટાળોજ ગણાયો છે. અંતર્યામી જેવા સમાસદોમાં તો કેવળ સંપ્રાપનાજ નહિ પણ આપના મત મુજબ ખાલ્યો બોલ્યાસુ પડના અને બાપા પંથના પણ અમણી હોયજ. એ સમાસદો સજીવાને સુધની અને સુધાને ચંદની અને શ્રાદરિને જુના પ્રજાલિકાને વળગી રહેનારા અને જોગ બેને કરી ઉપમાજ નહિ એવા ઉઘાડા પક્ષપાત બધા આશીર્વાદને આપે ખરા? આ કૃત્ય સમાસદોને સરમાજા જેવું કરવાય કે નહિ? અને એવા ભેદદષ્ટિમયો આશીર્વાદ આપવા જાય તો અંદર અંદર મંદાન મતભેદ પડે કે નહિ? અંતર્યામી કે તત્સદય સમાસદોની પ્રેરણા નહિ, પણ આપના અક્ષરના ઉત્સાહ કરે તો અંતર્યામી અને તેના સમાસદો ઉપર વૈષમ્ય નેણપવનો મહાદોષ ન આવે. અંતર્યામી તો કમીનુસારે પ્રેરણા કરનાર છે તેમજ સામયિકના કમીનુસારે પ્રેરણા કરી હશે કે સ્વેચ્છાનુસારે? એ પણ એક પ્રશ્નનો ઉત્તર કરવો પડશે. અંતર્યામીએ કંઈ પ્રેરણા કરી હશે અને આપ અન્યથા કહેતા હો તો પણ કોણ જાણે છે? પોતે કરેલો દોષ અંતર્યામી અને તત્સદય સમાસદો ઉપર ચઢાવો તો નાસ્તિકકમ કહેવાય. ખરું કહીએ તો 'ચોડન્ટર્પામિતયા સ્થિતઃ' એમ અંતર્યામી તો પરમાત્માને જ કહેવાય. સંધની અંદર આત્માપણે રહીને સર્વને નિયમન કરે અને અંતર્યામી કહે કે, એના જેવો બીજો કોઈ પણ અંતર્યામી યદ્ય શકે નહિ એ યદ્ય સિમ્બ બાબત છે. એમાં અંતર્યામીને લેવાના હતા. બીજાને શીધા છે તે બારે જુલ છે, કેમકે એમાં મોટો વિવાદ છે. એ કે આશીર્વાદમાં કશો દાખડો નથી અને એથી સમાને કશો લાભ પણ નથી. પરંતુ બપારે સર્વેશ્વર સર્વોન્તર્યામી સુધીની સર્વોપરી પ્રેરણા ન છુટકાની લાગ્યા અને વડીલપણાનો આભિમાનિક ડોળ લાગ્યા ત્યારે એમાં આપે જણાવ્યા મુજબનો પક્ષપાત ન થવો જોઈએ. એટલું અમારે સ્વયં કહેવું છે. બપારે સુધાને કોઈ પત્ર વાંચ કરવું નથી તો તમારે બીજાને વાંચ નજ કરવું જોઈએ. વડીલપણાનું અભિમાન તો તિરસ્ક અને અનુક નીવડે છે એમ આપ સર્વગની જાણમાં કેમ નથી આવતું? એક સદિવા સંભારે છે તો તેને સંભારે અને વડીલપણાનો એક મુશી ઘો. રાજકોટમાં યુરુકળની અને નાસિકમાં આશ્રમ સુપ્રતની એક સાથે વાત લાગ્યા છે. એ પણ બનાવતી છે. ભરતે સુધાથી યાકોને યુરુકળને સોંપવાની પણ વાત લાગ્યા છે. સુધને વતમાનપત્ર બનાવવાની વાત તે ૧૩ મા વર્ષથી કરતા હતા તે ૨૭ માં સિમ્બ કરી. જેમ મંજાકામ બહુ વર્ષ વિચારીને સિમ્બમાં ભરવા હતા તેમ બપારા છે એમ લોકો કહે છે. એ મિત્રો વચ્ચે હરિશ્ચંદ્ર કરવાના ઇરાદાની ના કહો છો પણ આરંભ સુતમાં જ યદ્ય હતી. યુરુકળવાળાને એ આશ્રમ લેવાની રેતી હતી અને એને માટે નાસિક પણ એક મેવાર જઈ આભા હતા પણ આપે કિતાવજ કરીને ઇસ્તીએ જેમ કહ્યું તેમ લખી આપને આપે લઈ લીધો છે. તમે જેને વેવલા કહો છો એવા સંવેશની સેજબેજ દેવાથી ઉપરથી મિત્રતા બતાવવા વિના છુટકો નથી. હરિશ્ચંદ્રે કોઈપણ અનુભવી આજ છે. રાજ-અ મદ રાખવાની ના કહો છો તે પણ સાલ જ છે.

શ્રી. શા. બાળકૃષ્ણાનંદજી નાસિકવાળાના આનંદ માટે-

(ગતાંકથી ચાલુ)

એક મુધા સુપ્રતની વાત મિત્રને કરેલી પણ નહિ સોંપવાથી મિત્રે સામી સદિવા ખરી કરી અને સુધાનું સ્થાનજ રાજકોટ રાખ્યું. એક મોટા મંદિરની સાધક ગોશાળા કરી તો બીજાએ પણ કરી. એક સિમ્બત્વ મંદિરની પેઠે ઉડાંગ ઉત્સવો ગોઠવ્યા તો બીજાએ એજ રીતે ગોઠવ્યા. એકે વાર્ષિક ગાંધી ઉત્સવના આદંતર કર્યો તો બીજાએ એક મહાપંદિરની સાધક આશ્રમમાં યજ્ઞ ઉત્થાપન, પારાયણાદિ વ્રત ગોઠવું તો બીજાએ પણ એમજ કરવા માંડ્યું. એકે મુદ્રણલય ગોઠવ્યું તો બીજાએ મોટારૂપમાં ગોઠવ્યું. એકે શુભાતીતાનંદસ્વામીની વાત અમાન્ય હેવ જાણી તો બીજાએ પણ હપ.વજ ની સરખાત કરી. એકે સંસ્કૃત પાઠશાળા કે જે સિદ્ધાપત્રી વચન મુજબ આચાર્યશ્રીના અધિકારવાળી છે તે સ્થાપી તો બીજા મિત્રે પણ સ્થાપી. તેમાં વિશ્વશ્રી ત્યાગિએને નહિ રાખવાની વાત સુધાના સુતધારે વર્ષ ૨૩ અંક ૪ મંત્રે અભિપ્રાય જેવું ખાલ્યું હોય સમાજીને યુરુકળ સ્થાપનના પ્રથમ પ્રેરક પણ પોતેજ બનીને, એ અંગેની અનેક વાતોને વિલપીને, "વળા જોડું" બીજા પણ કહેવાની બજર છે કે-આ સ્થાનમાં વિદ્યાર્થીઓ સાથે ત્યાગીઓના સહવાસ તો થયું? પરંતુ સંચાર સરખો પણ ન હોવો જોઈએ, જે ત્યાગીઓને વિદ્યાર્થી તરીકે રાખવા હોય તેઓ પણ મંદિરના વાતવરણથી હજી દેવાઈ ગયા ન હોય તેના નવા ત્યાગિઓનેજ રાખવા દેવા વાતવરણથી હજી દેવાઈ ગયા ન હોય તેના નવા ત્યાગિઓમાં કોરણકે આપણે હૃદયમાં બળતાં પણ કહેવું પડે છે કે આપણા ત્યાગીઓમાં વણા વર્ગ ખાલુ, ખાલો ને ખાલો, મોજ શોખ પદાર્થ સંઘડીને આળસનાજ ઉપાસકો હોય છે..... માટે મંદિરની હવા બેના હૃદયમાં અસર ન થઈ હોય તેવાજ રાખવા જોઈએ. શ્રીજીને ગમતી વસ્તુ (અઘાયર)નો આપણે યુરુકળના વિદ્યાર્થીઓમાં ન રેડી શકીએ તો પ્રયાસ બધો વ્યર્થ છે, માટે સંસ્થાની બોલકાતની વ્યવહાર શુદ્ધિ અને વિદ્યાર્થીઓની આચારવિચાર શુદ્ધિ ઉપર પણ સંસ્થાના સંચાલકોનું હું ખાસ ધ્યાન ખેંચું છું." આવા સુદંર સ્પષ્ટ ચંદ્રેમાં સંસ્થાના સંચાલકોને કરેલી, પણ તેને તુરજ રીતે અવગણીને બને મિત્રોએ રાજ સંસ્થા સદિવાના સુધારાને કરેલી, પણ તેને તુરજ રીતે અવગણીને બને મિત્રોએ રાજ આશ્રમથી દેખાઈથી હરિશ્ચંદ્રના ઉત્તરીને નાના વિશ્વશ્રી ત્યાગીએને ખાસ રાખ્યા. એટલેથી અવકાશ બચકાયા કે સરમાજા નથી. પરંતુ 'શા. ના. સં. પાઠશાળા' જેવું હોય અઘાવીને 'શ્રી તપોવન' અઘાયર આશ્રમ નાસિક જેવું ટેકાણું પણ હમકારીને, "આ પાઠશાળામાં અવકાશ કરવા સ્વા. ના. ના આશ્રિત કોઈપણ ત્યાગી આવી શકે છે. તેને સંસ્કૃત યજ્ઞરાત્રી હોઈ વિજેરે તથા ધર્મિક પુરતકોને અભ્યાસ કરવાય છે." આ રીતે સાલુ જાહેરાત પણ અપાય છે. અંતર્યામી અઘાયર બપ્ટ ઘૂંટ નપ્ટ ઇસ્ટ બને સ્થાનમાં રહેતા સંચાલક અવસ્થાપક જુનાગઢી ટાંચીઓ, પુરાણીઓ, સેવકો, વિદ્યાર્થીઓ વિજેરે ત્યાગીઓ મંદિરના વાતાવરણથી નહિ દેવાજેલા, હૃદયમાં મંદિરની હવાના નહિ અસર વાળા, ખાલુ ખાલો ખાલો અને મોજ શોખ પદાર્થના સંઘડી આળસના નહિ ઉપાસકો બનેલા અને શ્રીજીને ગમતી વસ્તુ રેડી સમાજ એવા નવા સ્વાભિપ્રાય મુજબના શુભ છે.

વાળાં ત્રણ ઉપાસા સંદેશમાં સ્વમુખે બહુતા હતા તે બાલ વિમુખપત્રની સાથે શ્રીહરિને જોડી દઈને જેની અળખામણી કરખામણીમાં સેળમેળ સડાવે છે. એજ મોડું કુખ હાલે છે. એજ અકળાઈને સાચો ધોખો કરવાની કૃત્ર પડે છે. જેમ કુખ અને પાણીને કે સુધા અને વિષને સેળમેળ કરવામાં આવે તેમ આરા નરસાને એક પાડમાં મણવા જેવું જ નામ જડાળ કહેવાય. જે તમે મોચાસજવાળા વિમુખના લેખને સુધામાં લઈને સેળમેળ (વિમુખ સન્મુખની) કરવાની રોકડો નાજ પરખાવતા હતા અને વળી જેઓ સુધાને તથા સુધાના તંત્રીને તથા આપ સંચાલક શાસ્ત્રીને પણ અનેક પ્રકારે વિનંદતા હતા તેમના જ લેખોને તેના તેજ તમે તેજ સુધાનાં ઉત્તર દ્યો એટલે મડોળિયું કે મહાકિયું થાય કે નહિ? આ બામતનો ખરી ખાચો મારે વાંચા નૈરામીથી આવેલા ચિવાભાઈ નારાયણમાઈ કે જે રામભાઈના મોટા ભાઈ થાય છે તેમનાં અસદ્ વાક્યો ઉપરનાં આપનાં સૂચકાણે—

૧૧ અંક ૧૨ પેજ ૨૫ ઉપર ખુલ્લો પત્ર. પ. મ. શિવાભાઈ પટેલ નૈરામી. આપને નોટપેડ પત્ર તા. ૧૮-૩-૩૬ નો તંત્રી ઉપર લખેલ મળ્યો છે. એ પત્રનો ખુલ્લો જવાબ આપના સવાલ મુજબ આપું છું જેથી આપને કીલગીરી મરૂર દર થશે. આપનો પત્ર અમે “સુધા” માં ન છાપીએ એથી આપને કીલગીરી થાય એ સ્વભાવિક છે, પરંતુ બાઈઓ! આ “સુધાપત્ર” ખાસ “સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાય” સત્સંગનું છે. એટલે સંપ્રદાય બહારની વાત ન લે એમાં કઈ દેવમુખિ કહેવાય નહિ. ને એકજ સંપ્રદાય તરફનો દષ્ટિ રહે જ અને સત્સંગ અમે બે આચાર્યો અને તેની સાથે સમન્વય કરાવતા દેવ મંદિર સાકુ સાસુ સત્સંગિઓનેજ માનીએ છીએ. ને તેમાંથી કુદા પટેલાને વિમુખ માનીએ છીએ અને અમારો ઢાળ સહાકાળ ઉપર કહેલા સત્સંગ તરફજ રહેવાનો ને રહે એમ અમે શ્રીજી પાસે માગીએ છીએ. સુધાના માલિકો વધારી અમરે જડમુડી મેળવવાને આમદ નથી, પણ કુખ અને પાણીની પેઠે સેળમેળ થએલ સત્સંગ લેવા કુખાતા કુસંગ થકી સત્સંગિઓને બચાવવા અને સાચો સત્સંગ દારી અતાવવો એજ નીતિથી અમે સુધા મલાવીએ છીએ... સત્સંગ બહાર નિકળેલાની જેને પ્રતીતિ આવી તેનાતો જીવનો નારા થશે તે પાછા સત્સંગને પામી રાકશેજ નહિ... આ સત્સંગનો શ્રીજી મહારાજનું સ્વરૂપ છે ને આચાર્ય, ત્યાગી, સત્સંગી, દેવ, શાસ્ત્ર અને મંદિરો એ જ શ્રીજીની મૂર્તિનાં અંગ છે.” ઇત્યાદિ બહુ છે. આખો લેખ અમને મળ્યો હોત તો બહુ મઠા આવત. (આ લેખ મે ચાલણવાળા વિગેરે સર્વેએ ખાસ નીચવા વિમરવા નેવો છે)

વળી ૧૪ અંક ૬ એક પત્ર (લે. શિવાભાઈ ના. પટેલ નૈરામી તા. ૧૮-૩-૪૧) “આ પત્ર બહુધા સત્સંગના સિખાંતથી વિરુદ્ધ અને અશાસ્ત્રીય લખાણવાળો તથા કપાળ કલિપત ખોરા પક્ષની પ્રશંસા કરનારો હોવાથી તે પત્ર અમે સુધામાં લઈ રાકતા નથી. સુધામાં સંપ્રદાયને અનુસરતા અને વચનામૃત વગેરે લખોને તથા હૃદયરોગના વચનને અનુસરતા લેખો લઈ રાકાય છે.” ઇત્યાદિ અનેક અંગતો છે. વળી ૧૮ અંક ૫ પ. મ. બાઈ મણીપર પી. અમીન નૈરામી “આપનો

લેખ ‘સુધા’ ના ધ્યેયથી વિરુદ્ધ અને અક્ષર પંથવાળાને લગતો હોવાથી તેમના પત્રમાં આપવા લાયક છે.” ૧૧ વર્ષ ૨૮ અંક ૬ “કુસંગી થકી રક્ષા મટે ભગવાનની પ્રાપ્તિ” જેવું મથાણું આપના ચાર પ્રકારના બહારના કુસંગોનું વિવેચન કરીને, જેમ જે સત્સંગ બહારના કુસંગી હજી તેમ સત્સંગમાં પણ હાલમાં એવાજ કુસંગી છે. તે રક્ષા ભગવાન પાસે રક્ષા માગરી. તે કુસંગી પણ ચાર પ્રકારના છે. (૧) પરાક્રમથી, (૨) વિષમ વિલાસી, (૩) બાપાપંથી અને (૪) અક્ષરપંથી... અને જે બાપાપંથીના મુખ થાય તો બીજાને વિષે ભગવાનપણું મનાવીને તથા ભગવાનની સેવાને બદલે ભગવાનની મૂર્તિમાં લીન થવારૂપ અદ્વૈતપણું સમજાવીને શુદ્ધ ઉપાસતા થકી બ્રહ્મ કરે ને સત્સંગમાં કલેશ કરાવીને સત્સંગમાંથી પણ બ્રહ્મ કરે અને જે અક્ષરપંથીના મુખ થાય તો ‘સ્વામિનારાયણ’ નામના મે વિભાગ કરી ‘શ્રીજી સ્વામી’ ‘અક્ષર પુરોહિતમ’ એવા તેના મોટા અર્થ સમજાવી ચાર ચરણની યુગલ ઉપાસનામાં જોડેને શ્રીજી મહારાજનો દ્રોહ કરાવે ને શુદ્ધ સર્વોપરી મે ચરણની ઉપસનામાંથી બ્રહ્મ કરે” વિગેરે.

વળી ૧૫ અંક ૧૧-૧૨ તંત્રીચાલેથી “અમારા પૂર્વ તંત્રીશ્રી બાજીજી વકીને સુધાના પુસ્તક ૨૧ ના અંક ૭ માં તંત્રીલેખ લખી સંપ્રદાયની અપૂર્વ સેવા કરી છે તેવું તે સ્પષ્ટ વક્તાના સ્પષ્ટ લખાણથી સંપ્રદાયના ધોરણ અને સંપ્રદાયની શ્રીજી સ્થાપિત મર્યાદાથી વચ્ચિત રહેલો...વગેરે” (મોચાસજવાળો) રડી કડ્યો છે અને સમજાવું નથી કે આવો રાગ દેવ શા માટે જોડેલો નૈરામી (આદિકા) થા પટેલ રામભાઈએ અમારા પર એક પત્ર લખેલો અને તે “ખુલ્લાપત્ર” તરીકે ‘સત્સંગ-સાચાંઈ’ એ અમારા પર એક પત્ર લખેલો કારભારીના તંત્રીપટે નીકળવું હતું ‘સમાચાર’ કે જે અમદાવાદથી કેશવલાલ નાગરદાસ કારભારીના તંત્રીપટે નીકળવું હતું તેના બીજા વર્ષના છઠ્ઠા અંકમાં પ્રસિધ્ધ પણ કરવામાં આવ્યો છે. એટલું જ નહિ પણ તા. ૧૫-૮-૪૮ ના રાત્ર “સુધા” ના વ્યવસ્થાપક ઉપર પણ એક ઉવદેશપત્ર તેજ મોચક મહાશયે પાઠવ્યો, બન્ને પત્રો રાગદેવપૂર્ણ છે” આ પ્રમાણે તંત્રીની પ્રસ્તાવ કરીને, ‘ખુલ્લો પત્ર’ લખવાની કૃષ્ણ કરનાર રામભાઈ ના. પટેલ ન્યારે બહુવે છે કે સાચો મહારાજ (૫૪) તમારા લખવા મુજબ આંમળીને જેટ ગણાય તેટલાં મંદિરો બાંધ્યાં, માનીં દ્યો, પણ હું (રામભાઈ) તંત્રી, સત્સંગ અને આચાર્યશ્રીઓને પૂછું છું કે તે બધાંવેલામાંવું એકપણ મંદિર શાસ્ત્રીજીએ બંધાવેલા મંદિરને જેટ આવે તેવું છે ખરું? આ રીતે ભલે મોચાસજીવાએ આંમળીને વેદ ગણાય તેટલાં મોટાં મંદિર બાંધ્યાં પણ તેની જોડે શ્રીજી અને આચાર્યોએ અત્યારે સુધી બંધાવેલા અનેક મંદિરો પૈકી એક પણ આવડું નથી એમ ચિયુપાલી રીતે સંપ્રદાયનાં સંધર્ષા મંદિરોને ઉતારી પાડીને બાલ મોચાસજીવાને ખુબ ખુબ વખણીને,

શિક્ષાપત્રી કથન મુજબ મંદિરોમાં મૂર્તિપ્રતિષ્ઠા કરવાના અધિકારવાળા આચાર્યોના સંબંધમાં “મહારાજે પોતાની ગાદી ઉપર જ્ઞાનાચાર્ય” નીમ્યા છે અને તેમને મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠા કરવાનો અધિકાર આપ્યો છે પણ તેવા જ્ઞાનાચાર્યો અત્યારના આચાર્યો છે? હાલ તો સત્સંગની વૃદ્ધિ કેટલી થઈ? આ રીતે ધર્મવંશી આચાર્ય પાદને મૂળથીજ અવગણીને, પ્રતિષ્ઠા અધિકાર તો જે જ્ઞાનાચાર્ય ત્યાગી કે શુદ્ધ દેવ જેનો કરાવીને તેવા જ્ઞાનાચાર્ય અત્યારના આચાર્યો નથી પણ મોચાસજીવા શાસ્ત્રી છે

એમ
મૂર્તિ
બસ
જુદા
સારો
અ
તે ન
સુધા
શાસ્ત્રી
ધર્મો
કે!
દેરાઈ
વિગેરે
આપ
નંદજી
રામન
શિવાજી
પોતે
બહુઈ
દેશમ
વખાણ
ને પો
૧૫
અને
કરજી
પ્રસાદ
શ્રીની
શાંતદેવ
વાંચીને
સાચું
વિમુખ
સંસ્થા

કાવાથી તેમના
મટે ભગવાનની
સેવા કરીને, જેમ
કુસંગી છે. તે
પરોપકારી, (૨)
તે આપણથીને
પદને ભગવાનની
કર ને સત્સંગમાં
સંગ થાય તે
નોતમ એવા તેના
મહારાજનો શ્રોત

શ્રી ભગજી વહીને
સેવા કરી છે
સંપ્રદાયની શ્રીજી
ઉદયો છે અને
આક્રિષ્ટ થી પડેલ
તરીકે સત્સંગ-
સંપદ ને કળવું હતું
એટલું જ નહિ પણ
તે ઉદ્દેશ્ય તેજ
ત્રીશ્રી પ્રસ્તાવ કરીને,
જણાવે છે કે શાસ્ત્રી
ય તેજા મંદિરો
ને આચાર્યશ્રીઓને
ધાવેલા મંદિરને
આગળને વેઠે જણાવ
શે એવારે સુધી
વાહી રીતે સંપ્રદાયની
વખણીને,

હારવાળા આચાર્યોના
યા છે અને તેમને
નાચાર્યો અત્યારના
રિતે ધર્મવંશી આચાર્ય
ત્યાગી કે મુક્ત્ય હોય
ભાગ્યશુભીયા શાસ્ત્રી છે

એમ પણ ઉદાગ દરાવીને એમને જ મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠાનો અધિકાર છે અને એમણે રથાપેલી
મૂર્તિઓ પૂજ્ય છે એમ પણ ઉપક હિમજા જણાવીને,
“સંપ્રદાયના રાજપાથી શું વળવાવું હતું? મહારાજનો રાજપા છે તે
બસ છે” આ રીતે સંપ્રદાય યહી શ્રીજી મહારાજને પણ વિમુખ પોતાની પેઠે જાવ
જુદા ગણીને સંપ્રદાયના રાજપાની કથી જરૂર નથી એવી પણ જાહેરતા જણાવી છે.
ઉપરનાં અને બીજાં પણ કેટલાંક રામભાઈના દેવપૂજ પત્રનાં વૈખરી વાક્યોનો
સારો એવો જડાતોડ જવાબ પણ તંત્રી કેશવલાલભાઈ વહીવે આપ્યા પછી છેવટે
“આ લેખકે સુધાના બ્યવસ્થાપકને તો “જ્યારે દલીલ ખુદે ત્યારે ગાલીદાન કરે”
તે નાચે ગાલીપ્રદાન કરવાનું તેમના તા. ૧૫-૮-૪૮ના પત્રમાં સ્પષ્ટ કરી દીધું છે,
“સુધાને ‘કુધા’ કહી, નિષ્કામ ભાવે સુધાની સેવા કરનારા સુધાના બ્યવસ્થાપક
શાસ્ત્રી બાલકૃષ્ણનંદજીને ક્ષમાચારીના ધર્મો તથા ધર્મમૃતતામાં કહેલા ત્યાગીઓના
ધર્મોનું સ્મરણ કરાવીને વચનામૃતનો મોલમ ઉપદેશ પ્રવાહ વહેતો મુકી દીધો
છે !!! આવી વખમાગી સલાહ આપનારાની કયા ખોટ છે? ... કેવળ રાગદ્વેષથી
દારાઈ નહીં કોઈના હાથાંચે મિથ્યાપવાદ મુકવા સુધી પણ અચકચ નહિ”
વિચેરે આ રીતે સુધાના બ્યવસ્થાપકને દલીલ ખુદે ત્યારે ગાલીદાન કરવાનો અપવાદ
આપનારા અને સુધાને ખાસ કુધા કહેનારા અને સુધાના બ્યવસ્થાપક વહી બાલકૃષ્ણ-
નંદજી માટે તો બૃહદ્ ધર્મ અને ધર્મમૃતતા ધર્મોનું સ્મરણ કરાવી આપનારા ભાઈ
રામના બે ગાલીદાન પત્રનો યથોક્ત જવાબ રાખમશી આદોશથી આપાયો છે.

અંતે પૃથક્ પેરેમદથી “ઉપર મુજબ સત્સંગના અજ્ઞાનથી ભરેલો પત્ર
શિવાભાઈ ના. (અને ભાઈઓ યાય છે) પટેલનો નાઈરામીયો આવેલ છે તેમાં પણ
પોતે અથવા પોતાનાઓ બાકુતી હોવાને કારણે સત્સંગમાં સેવા કરનારાઓને પણ
બાકુતીજ દેખે છે પણ તેમને તો આ દેશનું જ્ઞાન કયાંથી હોય? કોઈ બાકુતીએ
દેશમાંથી લખી વાળજી હોય તેમજ તે આપણા લખે ને? પણ પોતાના ગુરુનાં
વખણ કરવા માટે પોતાના ભગવાનની કે તેના ભક્તોની નિંદા કરવી એ તો ભગવાનની
ને પોતાના ગુરુની કુસંગ છે ‘પ્રકાશક સુધા’. આ રીતે વિરુદ્ધ લખાણ છે વળી
વર્ષ ૧૨ અંક-૧૨ “શિવાભાઈ ના. પટેલ નેરામી—” તમેએ લખેલ “સત્સંગી
અને વિમુખની સમજણ” સંપ્રદાયના મંતવ્યોથી વિરુદ્ધ છે. તે શબ્દોનું ‘ખર’ સ્પષ્ટ-
કરણ “સુધા” તા. ૧-૩-૪૦ના અંકમાં આવી ગયેલ છે. (શુદ્ધ દક્ષીનારાયણ
પ્રસાદ નાયજીભાઈએ કરેલું છે)

હવે સુધાના સ્વતંત્ર તંત્રી શાસ્ત્રીજી! ઉપરનાં સુધાના સ્વકીયતંત્રીનાં તથા આપ-
શ્રીનાં અને તેની સામેનાં ભોગ્યાસજીવાળા રામભાઈ તથા શિવાભાઈનાં વામ અશિવ વાક્યોને
શતહરે હું મનને દુરાગ્રહને દૂર કરીને સ્વદમ બુધ્ધિથી પૂરીપરના અનુસંધાનથી
વાંચીને વિમથ કરશે તો સુધાને કે તેના તંત્રીને ને કોઈ અમે વાંકુચુકું હલું છે તે સવળું
સાચું જ સાબીત થશે. ને પત્રને રાખમશી આદોશથી સત્સંગ વિરુદ્ધ શિદ્ધાંતનું તથા સત્સંગે
વિમુખ કહેલા શાસ્ત્રીયપુરુષદાકનું તથા તેણે સંપ્રદાય સામે યહી હરિદાશથી ચલવેલી શત્રુ
સંસ્થાનું વાજતરુપ અને સત્સંગ બદારનું સ્વમુખે જોખતા હતા અને વળી ને ચુસ્ત

ભોગ્યાસજીવા રામભાઈ શિવાભાઈ વિચેરના વામ અશિવ લેખોને સંપ્રદાયના, વિમુખ,
સત્સંગ જેવા ઉપરથી દેખાઈ છે પણ અંતઃ કુસંગ બરેલા, સત્સંગના શિદ્ધાંતથી વિરુદ્ધ,
અશાસ્ત્રીય, કોણકાલ્પિત ખોટા પક્ષની પ્રમંથા કરનારા, સુધાની નીતિ અને ખ્યેયથી
વિરુદ્ધ હોયને સુધામાં નહિજ આપતાં વિમુખ સ્વા ના પ્રકાશમાં આપવા ચોગ્ય,
સંપ્રદાયના ધોરણ અને સંપ્રદાયની શ્રીજી સ્થપિત મર્યાદાથી વચિત રહેલા, રામદેવપૂજ,
સત્સંગના મંદિરો, આચાર્યો અને ત્યાગીઓ વિચેરે અંગોને નિંદીને ઉતારી પાડનારા,
કિં બહુના સુધાને કુધા કહેનારા અને તેના બહુ વર્ષ તંત્રીપદે રહેલા વહીવે અનેક પ્રકારે
ઉધાડા નિંદનારા અને આપ તંત્રીશ્રીને પણ ધર્મમૃત તથા વાંકુધર્મોને સામા અજ્ઞાનીને
અસહ અપવાદ આપનારા, ચાનાચાય બંનેને વખમાગી સલાહ અને વચનામૃતના ઉપ-
દેશને વરેતા મુકનારા, વિચેરે અનેક પ્રકારે નિંદતા હતા અને તેના લેખક રામભાઈ તથા
શિવાભાઈ વિચેરે સામે સુધામાં બીલકુલ સ્થાન નહિ આપવાની સકારણ શાંતી મિત્રતા
કરનારા સર્વજ્ઞ જ્ઞાનવાદી નિરર આપશ્રીજી બ્યારે ને કાપે ભોગ્યાસજીવાનું વાજતરુ કરતું
હતું એજ કાપને સુધા કરે અને વાજતરુને વખડનારા રામભાઈ વિચેરના સર્વજ્ઞ
વિરુદ્ધ લેખોને સુધામાં પશીપ્ત સ્થાન પ્રથમજ આપો અને એને માટે સુધાની પૂર્વની
શુદ્ધ નીતિ અને ખ્યેયને પણ ફેરવીને ભોગ્યાસજીવા વિમુખો સાથે નવીન નીતિ અને
ખ્યેયને જાહેરમાં જેમ તેમ જલ્લો તો પછી સુધાને કે તેના તંત્રીને લેખનાં પદ વચનો
અને કૃત્યોને અનુસારે વિચક્ષણ કોઈ ભોગ્યાસજીયું બંદીયું વિમુખીયું તો કોઈ બંદોળીયું
ભગાડીયું કે સેલભેળીયું બીચડીયું કહે તો ખોટો લેખો કરવા જેવું બરોપણ રહ્યું નથી.
જેવું લોકો જોશે કે જાણશે તેવું કહેશે? અને ખુદ સુધાને કે તંત્રીને ભોગ્યાસજીયંવના
પ્રચારક શાસ્ત્રી યજ્ઞના વાજતરુપ કે સંપ્રદાય વિરુદ્ધ શિદ્ધાંતના પ્રચારક કહેશે તો પણ
તે હવે સહનજ કરવું પડશે. અન્ય ઉપાય નથી. કેટલાંની સાથે દંતીયાં કરશે? જેને
તેને દુયકાં મ તાવું કે જયકાં બરવાનું હવે રહેવાહી. હવે તો “સર્વ કોપેત પૂરચેત”
એમજ કરવાનું રહ્યું. સુધાના તંત્રી માટે કહેલા રામભાઈના શબ્દોમાં કહીએ તો
“બ્યારે દલીલ ખુદી જાય ત્યારે ગાલીપ્રદાન કરે” એમ કરીનેજ હવે પરાંલે પુર
કરવાનું શિરે આવ્યું છે.

રામભાઈ સામે સુધાના તંત્રીએ લખેલા સ્પષ્ટ શબ્દો જમાગિતોને બહુ ઉપયોગના
છે—“કુધ અને પાણીની પેઠે સેલભેળ-ચમેલ સત્સંગ જેવા (ઉપરથી) દેખાતા
કુસંગ યહી સત્સંગીઓને જ્યાવવા અને જાઓ સત્સંગ દોરી જતાવશે એજ છે અને
એજ નીતિથી અમે સુધા ચલાવીએ છીએ” આ ને સુધાની સીધી સુધી સાચી નીતિ (ઉદ્દેશ)
જણાવો છો એજ નીતિ શીહરિએ પણ આરંભથી અખત્યાર કરી છે. બ્યારે એજજ
સંપ્રદાય તરફ દષ્ટિ રાખવાનું અને સત્સંગ તરફજ દાળ સદાકાળ રહેવાનું ખિરદ પ્રદણ
કયું છે તો પછી જેને સત્સંગથી છુટા પડેલા કુસંગો વિમુખો કહો છો તેના તરફ
દષ્ટિ અને દાળ કયા કારણે વળી દળી જાય છે? તેના કારણનો ધોરા રહીને તપાસ કરશે.
સુધાના મંદિરો વધારીને જડમુદી મેળવવાનું કારણ તો નાજ કહોછો. ને સુધાપત્રને
સ્વ મિનારાયણ સંપ્રદાયનું (સત્સંગનું) કહો છો પણ હવે તો જેને બીમુખે આજ લેખમાં
વિમુખ કુસંગો કહોછો તેનુંજ યદ્ જાય છે તેની કોઈ ખરી ખતર રહે છે? ‘સત્સંગ’

શક્તિ યાજ છે
પ્રથમ પુત્ર થઇને
અપાત્ર અને
આ અપત્ર
શ્રીય શુભિચો
કે કોડી ઇને
અમરો આવા
વધી નવટલી
કે. આથી એ
પ્રથમ પરાક્ત
અને બીજા
ઉતારી પડીને
માથે અનિય
ઉદ્દેશ બધાનો
જિજ્ઞાસુ છે.
તે છે. ભોલવ માં
શક્તિ થવ. માંજ
અનિયતન સાથે
કુવા મુધા થઇ
વચ્ચમાળી સાચી
મદનો કોઈ ધણી

એનો પ્રતિજ્ઞ
તે કહીએ-અર્થકોષ
ત્યાને જોતા નથી
અ મરોળર છે.
રાક્ષ પદનો પ્રયોગ
મા પોતાને સોળ
થો' જે આપની
સોળકળાના અને
પરહરીને પ્રત્યક્ષ
અને પરાક્ષિકના
સહજ છે. વળી
જેટલે સોળકળાની
કરે! આમે તો
નથી. 'શાણી

સમને કે સંપૂર્ણ સોળ કળાવાળો તો એક પરમેશ્વર છે જે પશુ કંથન રાજ પ્રમાણે
યથાર્થ છે. આપ તો નિયુક્ત દિવ્યભાવને પામીને પરમેશ્વર સદૃશી પંક્તિમાં પરાણે
પેદા છે. જેટલે પોતાને સંપૂર્ણ સોળ કળાવાળો દેખો કે માનો એ પશુ સહજ છે.
અને એના બળથી બીજાઓને કળાયત્વ દેખો માનો એ પશુ સહજ છે. 'આજુકમાત્રમાં
કોઈક આમ દોષ' એ કંથન પશુ ઠીક છે. પરંતુ સમિત્ર આપતો પોતાને આમ
વચરના સર્વ ચંદ્રવત માની બેઠા છે. અને બીજાની અદ્યપશુ આમીને જોળી જોળીને
ફોળીને કાળકે ચઢાવો છે. 'આચાર્યો પશુ કોઈ પોતાના મતને સોળકળાનો કહી
સકતા નથી' એ કંથન ચોગ્ય નથી. સર્વ કોઈ આચાર્યો પોતાના મતને સોળકળાવાળો
જ માને છે. જે ન જાનતા હોય તો પોતાના મતનો કશો અર્થ જ ન રહે. બીજાના
મતને ન્યાયયુક્તિથી ખંડિત કરીને સ્વમતને સ્થાપે છે. સ્વમતના સ્થાપનમાં પરમતનું
ખંડન પ્રથમ જ કરવું પડે છે. જેવે આપના મતનું સુબળ સ્વમતે તો સોળકળાવાળો
માને જ છે. આપે પશુ એવું બહુ કહ્યું છે અને કયું છે તે વિચારી જોશો. 'કાશી પુરને
પોતાના કાશીની ઉપયોગિતા બતાવવી, પશુ ઉડીયાની માફક બીજાનાં એકએક વાંકાં
અંગોને નિદેશ ન કરવો. જોએ' એ પશુ તટસ્થ દૃષ્ટિએ ઠીક છે. પરંતુ આપે
આપે દેહકાશીનો ડોળ કરીને પોતાની સ્વોચ્છપશુતા અને બીજાનાં 'ચોર
કોટવાળને દો' એ કહેવતે ઉડીયાની માફક વાંકાં અંગોને અપવાદી નિદેશ ઉઘાડા
કરવા લાગ્યા ત્યારે બીજાએ પશુ ચાર્યા વાંકાં અંગોને નિદેશ કરવા માંડ્યા. ઉપરના
વિવરણમાં વાંકાં અંગોની સામીતી સારી રીતે કરી છે તે વાંચી વિચારી જોશો. આ
પેરગ્રાહમાં પ્રથમ અનેક મનમાનાં દૃષ્ટાંતો યદાતદા જોઈએ જેવે અમારે મટે સિધ્ધાંતમાં
અડાવાની અવળગ્યાંકાઈ કરી તેને અમે સંપૂર્ણ સમજ્યા છીએ. એનો બહુધા ઉત્તર
સવિરતર અપાધુ ગયો છે.

વળી વળીને કહી કહીને તમારે અમને એમ અપવદનું છે કે- 'કાશીની ઉપયોગિતા
કહેવી પશુ ઉડીયાની જેટલી બીજાનાં એક એક અંગોને નિદેશ કરવો ન જોઈએ.' અને
સિધ્ધો તો એ મતના યથાએ પશુ યુગુથ એ મતના ક્યારે થયા? અને યાય છે?
સુધાનાં પાનાં ફેરવીએ છીએ તો પોતાની પારાવાર પ્રથ સા અને બીજા જેનાં તેનાં
ઉડીયાની માફક એક એક વાંકાં અંગોને નિદેશ સાક્ષાત્ કે અર્થોત્ત કરવો જ ચોખ્ખો
નીકળે છે. વાંકાં આપનાં જ વદનવચનોને—

વર્ષ ૧૬ અંક ૧ "કેવળ પ્રથમથી જ નહિ પણ યથાર્થપણે કહેવું પડે છે
કે હાલમાં સત્સંગમાં ધણી સામાયિક પત્રો (શ્રીહરિ ઉપવચનપ્રદાય, સ્વામિનારાયણ
વિગેરે) પ્રગટ થાય છે પશુ સત્સંગનાં સર્વ અંગો તરફ દયા અને પ્રેમ રાખી
નિર્દોષ અને નિઃસ્વરૂપે સુધારક તથા વ્યક્તિના પક્ષપાત સિવાય કેવળ
શ્રીજીની શાસ્ત્રાનુસારે શુદ્ધ સર્વોપરી ઉપાસના સમજાવનાર તથા શ્રીજીની નાની
મેડી સર્વ આગ્રાઓ પાળના ઉપર સચોટ ભારપૂર્વક ઉપદેશ કરનાર 'સુધા' જેવું બીજું
કોઈ નથી. આવા પ્રવૃત્તિપત્રો ધણા અમારી ઉપર આવે છે." આ વ્યવસ્થિત વાક્યોને
અંતઃપ્રવેશ કરીને વાંચીએ તો એવો જ ભાવાર્થ ચોખ્ખો નીકળે છે. પ્રથમ સત્સંગના
અમર સામાયિકોનો અનિદેશ કરીને, બીજાઓમાં સત્સંગનાં સર્વ અંગો તરફ દયા અને
પ્રેમ રાખતાં નથી, નિર્દોષ અને નિઃસ્વરૂપે સુધારક થતાં નથી. વ્યક્તિના તરફ પક્ષપાત

સિવાય કેવળ શ્રીજીની શાસ્ત્રાનુસારે શુદ્ધ સર્વોપરી ઉપાસના સમજાવનાર નહો, શ્રીજીની
નાની મેડી સર્વ આગ્રાઓ પાળના ઉપર સચોટ ભારપૂર્વક ઉપદેશ કરનાર નથી, વિગેરે દોષોનું
દર્શન કરાવીને પોતામાં સધળા શુદ્ધોને દર્શાવે છે. તે પશુ કેવળ પ્રથમથી નહિ પણ યથાર્થપણે
કહે છે. પોતાને એકેએક વખાણે છે તે યથાર્થપણે છે કે અયથાર્થપણે તેની 'સુધા' સત્સંગ
અમાને પુલના કરવી થતે છે. સુધાનાં પાનાં એમ તેમ ઉઘામતાં તો સત્સંગનાં સમગ્ર
અંગો તરફ નિર્દોષ અને નિષ્પ્રેમ યત્નને જોડી રીતે નિર્દોષ બન્યા છે. સુધારકનો સુધા
સ્વંત્ર ધરીને દંબનાતો સ્તંભ બનીને વિમુખો થઈ પશુ ડરીને કુધારક બની બેસા છે.
અને વિમુખ-કુસંગીઓના પક્ષપાતમાં પુગ પકીને શ્રીજીની શાસ્ત્રાનુસારી શુદ્ધ સર્વોપરી
ઉપાસના થઈ પોતે પતિત થઈને સત્સંગજગતને પતિત કરવાના વેવલા વેતરણનાં
પડ્યા છે. અને શ્રીજીની નાની મેડી સર્વ આગ્રાઓ થઈ ભરત અને બીજાઓને સત્સંગ
જનાવાના સચોટ ભારપૂર્વક ઉપદેશક બન્યા છે. વિપરીત ભાવનો કંઈ અવધિ છે!

વર્ષ ૨૬ અંક ૭ સંપાદકીય સ્વલેખમાં અરકના દારૂતકામ લોખાદિ દોષોનો દુર્લભ
પ્રસ્તાવ કરીને "સત્સંગ સમાજ પ્રત્યે અમે અપીલ કરે" છું કે નહીં સુધી સુધીની
નીતિ સત્સંગ પ્રત્યે સમાન હોય ત્યાં સુધી તેની સેવા તન, મન, ધનથી કરવાની
દોષની રચ છે. હાલમાં તો આ એકજ સર્વદેશીય પત્ર સત્સંગ મારેના સમાચાર
બહુવા અને વહેતા મુકવા માટે છે. બીજાં માસિકો ચાલે છે તે વાહવાળી બેસી
ગયાં છે. પોતાના શુષ્ક માથ ને ખોની સેવાઓ યાચ તેવું જ વલણ અનુભવાય છે
અને તેટલાજ પુરતાં તેને ચલાવતા હોય છે. દેશ પરદેશ કે સત્સંગના અવનવા પ્રસંગોથી
અત્યંત વ્યથિત રાખે છે તેવાં માસિકો કરતાં જેમાં સર્વદેશીય સમાચાર આપવામાં
આવતા હોય તેમાં તેવા લેખ લખી સેવા કરવી તે પશુ એક સત્સંગની સેવાનું અંગજ
કહેવાય. આશા છે કે સત્સંગ સુધાના કાશીને આગ વપાવશે. "આ રીતે આફ્રિકાના
ગમે તે શીર્ષ નનામા રામભાઈ કે ગામભાઈ કે ગ્રામ્યમાધના વિમુખ સંબોનો અનુવાદ
કરીને પશુ પોતાનું પત્ર કે જેની નીતિને કેટલાક વડીલ અંધુ સત્સંગીનાં અનુવાદિત
સંબોમાં દલીએ તો પૈસાની લાલચ અને હુકમાં તથા દલીમાં હાથ રાખનારી
વિમુખી છે તેનું બુદ્ધ વખણુ કરીને બીજાં જ શ્રીહરિ સાદિલા વિગેરે કે જે
અપ્રદાય તરફ જાણ વલણ રાખનાર વિમુખવિરોધી છે તેને સત્સંગ પ્રત્યે અસમાન
નીતિવાળાં, એક પક્ષીય, બુદ્ધવાદવાળાં, વિગેરે અપસંબોધી નિદે છે. અપ્રદાય સન્નુપ
રહેલાં એક પક્ષીય વાહવાળાં અસમાનનીતિવાળાં અને વિમુખ યજ્ઞલાં સર્વપક્ષીય
નીતિવાળાં, વાહાવરનાં વિવદે છે આ કેવી અવગાઈ! અવળગ્યાંકાઈ! ચોર કોટવાળને
દો એ કહેવત જેવું છે. ઉડીયાની જેટલી બીજાનાં વાંકાં અંગોને સ્વયં અપવદે છે કે નહિ!

વર્ષ ૧૩ અંક ૫ "સુધાની પ્રગતિ" એવું હેડીંગ ટીપીને સુધાને બહુધા
વખાણતાં "સુધા" ગ્રામ્ય સમાચાર કહેનાર 'હાથ' નથી પરંતુ "સત્સંગ" જીવન છે,
જેવું તેવું નામ છે તેવા જ તેમાં શુષ્ક છે" એમ ફક્ત પોતાને વખાણીને બીજાને
નિંદતા નથી. જેટલું સાહે છે, નામ પ્રમાણે શુષ્ક હવે રહ્યા છે? કે ગયા છે? ગ્રામ્ય
સમાચારનું હવે હાથ નથી થતું? સુધાની પ્રગતિ કે અવગતિ યાય છે? સત્સંગજીવન કે
કુસંગ જીવન યાય છે? શું જાણુ યાય છે એ અંતરમાં અવલોકશો. નામ પ્રમાણે

શુભની વાત કરે છે. તો હવે શુભ પ્રમાણે નામની વાત કરે છે. 'વિમુખ વાણ'નું 'એવું' નામ બંધાયેલું થાય.

વળી "સત્સંગના શુધ્ધિ, વૃદ્ધિ અને સંસ્કૃતિને પેલણું એક . . . સુધારક પત્ર" એવું હેડીંગ અંદરના પુઠા ઉપર જુદુ વર્ષ રાખીને પોતાનાં કુખે કુદા વખાણુ કર્યા છે. 'એક માત્ર' શબ્દ ઉપરથી બીજાં ઠાઠ પત્ર સત્સંગનાં શુધ્ધિ વૃદ્ધિ સંસ્કૃતિને પેલનારાં નથી એમ જણાવવાનો કુરાશય તરી આવે છે. સત્સંગનાં શુધ્ધિ, વૃદ્ધિ અને સંસ્કૃતિને બદલે બંડાઈશ બનીને અશુધ્ધિ અવૃદ્ધિ અને અસંસ્કૃતિને પેલણુ આપીને એકમાત્ર કૃપરક બની ગયું છે. એ પરાકૃ દષ્ટિને અંતર દષ્ટિથી દેખશે. એવાં રચનાકાનાં અને પરિનિદાનાં વચનો પારાવાર છે પણ વિસ્તાર ભયથી સંમહા નથી.

૪ પેરેઆક્રમ! "એને પણ હજારો જ આમારી ઉપર એક બદલુતા પરમ ભગવદીના લખેલા ને નામ વગરના એક હરિભક્તને ઉપદેશ કરવા પત્ર એ આપ્યા છે તેમાં તે બાઈ ઉપદેશ કરતાં " ગુણે! કુસાર! સમજ" આવી ભાષા વાપરે છે, શાસ્ત્રમાં ઉપદેશ આપનારા તાત! વત્સ! સૌમ્ય એવા શબ્દ વાપરે છે ત્યારે આપણે કરવા છે ઉપદેશ ને દેવી છે ગાળો. એ તો આપણે સાચી ગાળો જ ખાતી પડે ને ઉપદેશ ગ્રંથો વધે થાય, મારે આપને માસી નિનતિ કે જો આપશ્રીઓ. આપશ્રીઓના જ્ઞાન અને આપશ્રીઓનું કાર્ય વરિષ્ઠ છે એમ મનતા હો તો રાજપુત્રની જેમ ગણેલા જેવાને પણ વરિષ્ઠ શબ્દથી નવાજવાનું રાખો" આ રીતે પોતા ઉપર કે હ સ્વભણુતા પરમ ભગવદી પણ નામ જાહેરમાં નહિ આપતા લોકક ઉપદેશ એ કોઈ નામ વગરના હરિભક્તને ઉદ્દેશીને લખેલા એ પત્રોના બીભત્સ શબ્દોનો સ્વમુખે અનુવાદ કરીને પણ અમને એમ કહવા માગે છે કે તમે તેવી જ બીભત્સ ગણભરો ભાષા વાપરો છો તે સારી વાપરો. આ પેરેઆક્રમો નનામા લેખો કે જેને પોતે આત્મા વિનાના શયસમાન કહે છે તેના પણ અપશબ્દોને અનુવદીને ખાસ અમારે મારે જ જોડવી કહ્યો છે. પરમ ભગવદીને ભણીતા કહીને અને તેવી ગણેને પણ નિંદા કરીને નામ આપતા નથી અને જેને ઉપદેશ આપે છે તેના પણ નામ ભણવા છતાં આપતા નથી એ કહી અભગવદી! નનામા લેખલેખોના કથી કીમત નથી તથાપિ કાંઈ આલંબન છૂટું કરીને સામાને આડવી દીધું. શાસ્ત્રમાં તો તત્વોપદેશ હોવાથી શુભ શિખને તાત! વત્સ! સૌમ્ય! કલ્યાણ પ્રેમપ્રદશક શબ્દોથી સંબોધે છે અને પ્રસન્ન થઈ શિખને તાત! વત્સ! તમાવેશસમપ્રદાયક માજહારેમાઃ છાત્ર એમ પણ સ્તુત્ય અને ચર્મ શબ્દથી પણ સંબોધે છે એવું જોઈએ છે. શાસિકમાં તો મહુધા સામસામા ચર્ચાપત્રો આવે તેમાં સામે સાણસ જેવી ભાષા વાપરે તેવી બીજી પણ વાપરે વાણીયા જેમ કાથળામાં ઘાલીને પચિથેરીને મારે તે માળને ખમર ન પડે પણ વાગી હોમ દેખ જાહે. તેમ તમારા જેવા તાત કહીને પણ ઘાત કરે અને વત્સ! કહીને બીભત્સ કહે અને સૌમ્ય! કહીને પણ અસૌમ્ય વહે! અને વિનતિ કરીને પણ અવનતિ કરે એવું અમને 'મનસ્યમ્યગ્રચસ્યન્યત્ર કાયે' જાન્યચુરાત્મનાત્' એમાં કહ્યા મુજબનું કોટિલ્ક કે વંચના આવડતી નથી. કરવી છે વિનતિ અને દેવી છે ગાળો એટો વિચિત્ર વિરોધ કહેવાય. કરવો છે ઉપદેશ અને દેવી છે ગાળો એ બાજતત. આપના હમણાં જ લેખમાં વાક્યેવાક્યે તાહ છે. છુટી વાત કરીએ તો આપે સુખ ૧૫ ૧૫ અંક ૧૦માં

“વજ્રમાળી સ્વાહા” આ મથાળાથી લખેલા લેખમાં ગુણવત્તા અને વિચારે બધા વિદ્વાનોને ઉદ્દેશીને ‘સુમતીવાનર’ આદિક અનેક વિગતિ - કુણ્ડ દર્શાવે છે. ઇશને પાગલ બાંધી કુહાવડી ઉપાસનારીન અગાંતી ચોગવતારીન આદિક ઘણા બીજાન સખ્દોથી પ્રદાર કરવામાં બાકી રાખી નથી. એવા તો બીજા ‘તરવ વિચાર’ “સાચી અને મારી સમઝણ” વિચાર લેખોમાં ખાસ વિદ્વાનોને જ માનીકાન અંતરકથા મનમન્યાં’ આમાં છે. એક જણ દોષને માગે છે તો સામાની પણ માગે ખરી પરંતુ એ કથન આમાં છે. એક જણ દોષને માગે છે તો સામાની પણ માગે ખરી પરંતુ એ કથન આમાં છે. એક જણ દોષને માગે છે તો સામાની પણ માગે ખરી પરંતુ એ કથન આમાં છે. એક જણ દોષને માગે છે તો સામાની પણ માગે ખરી પરંતુ એ કથન આમાં છે.

“બીજું આપે પૂછા ઉપર “ઉષ્ણ સંપ્રદાયનું મુખપત્ર લખ્યું છે.” તે અંદર
સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયનું મુખપત્ર લખ્યું છે.” અહીં ઉષ્ણ સંપ્રદાયને તમે સંકુચિત
રાખી શકશો પણ સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયને સંકુચિત નહિ રાખી શકો. તેમા તો
અનુકૂલ અને પ્રતિકૂળ, સાખા અને પ્રશંખા સર્વનો સમાવેશ થશે. ” ઇ.
બાળકૃષ્ણાનંદ. આ રીતે વર્ષ ૨૮ અંક ૧૬ ઉપરના પ્રતિકૂળ લેખનો અંત લાવ્યા છે.
જેનો હવે નિરાંતે વિચાર કરીએ.

આ પેરમાદર્શ જે વાત કરી છે તેનો કથો જ પ્રસંગ નથી તથાપિ કરી છે તે
તો માણિકની મનમાની બોલી ટીકા માટે અને 'નૂતન પંડિત' ઇંગ્લેન્ડમાં જન્મી વળી
માટે જણાય છે, જેથી પ્રથમ ઉ. ચં. અને રવા ના. ચં. શબ્દોના પરા અર્થને
પરમાણુ વિમર્શ કરી લઈએ. | સ્વાસ્થ્યપર્યમાન્નાય સંપ્રદાયો ગુરુક્રમઃ આ

મધા
 ગલ
 દોશી
 અને
 ના
 કથન
 જન
 વાલે
 પત્ર
 કોતો
 તિને
 રિવેક
 વાનાં
 હાંતિ-
 નાં તો
 કાચ
 નાકે
 હવે તો
 ગવેડા
 પીઠીન
 જુવવ
 જુ તેઓ
 તે ૩-૪
 હેવાથી
 ને અંદર
 સંકુચિત
 તેમા તો
 જા. આ
 શાખા છે.
 કરી છે તે
 જાણવવા
 અર્થને
 હમને આ

કાચ વાલેને અનુસાર ગુરુપરપરાગત મંત્રાદિ સંપ્રદાય કહે છે. આ પદમાં
 સં, પ્ર અને હાય એ ત્રણ અવયવો છે. દા. ધાતુને બાવાઈમાં ઘજ પ્રત્યય જગાવીને,
 ગુરુ આગમ કરતાં હાય શબ્દની નિષ્પત્તિ થાય, એની આગળ સં અને પ્ર આ બે
 ઉપસર્ગો થોળતા સંપ્રદાય શબ્દની નિષ્પત્તિ થાય છે. 'હાય' શબ્દનો 'હાન', 'સ'
 ઉપસર્ગનો 'સમ્યક' અને 'પ્ર' ઉપસર્ગનો 'પ્રકર' એવો અર્થ છે. ગુરુપરપરા પ્રાપ્ત
 હોવાથી સમ્યક અને સર્વ દાનોની અપેક્ષાએ અતિ ઉત્કૃષ્ટ હોવાથી પ્રકરવાળું ને
 ભગવન્મંત્રાદિકનું જ્ઞાન રિધીને અપાય એ સંપ્રદાય શબ્દનો અર્થ અન્વય છે. આ
 બ્યુત્પત્તિસિદ્ધ અર્થના અનુસંધાનથી 'મન્ત્રાદીનાં શ્રીહરેયંત ગુરુશિષ્યકમાગતમ
 સમ્યક પ્રકરં જ્ઞાનમ્' સંપ્રદાય: સં ડહયતે' એવી નિરુક્તિ પ્રવર્તે છે. આ પ્રકર
 આધુનિક નહિ પણ જનાતની વેદિકા છે. જ્ઞાનપરાય પ્રથમ કે અંતમાં જ્ઞાનદોતા ગુરુની
 પંચાવલી કહેવી 'સં પ્રકરવિષ્ણુ સર્વવિદ્યાપ્રતિષ્ઠામયવિધિ જ્યેષ્ઠપુત્રાય પ્રાદા-
 અર્થવા તાં પુરોવાચાહિરે' 'સં વાચાર્ય' હોય મંત્રત્યચાર્યાનામસાક્ષ્યા
 વિત્યામગત્ત' આ રીતે બહુધા પ્રસિદ્ધ છે. આ અર્થનું અનુસંધાન ભગવાને પ
 યીતામાં 'હમ' વિષ્ણુસ્વરૂપે ચોગ પ્રોકવાનહમવ્યયમ્ વિષ્ણુસ્વાત્ મનવે પ્રાદા મનુ
 રિક્ષવાકવેડમ્મીત્ત્વમ્' એવં પરપરાપ્રાપ્તમિમં રાજર્ષયો વિદુઃ' આ રીતે
 મેળબું છે. આજ પુરાતન પ્રક્રિયાનું અનુસંધાન રાખીને 'સંપ્રદાયાનુરોધેન પોર્વાપ
 યાનુસારતઃ' 'પ્રણમ્ય શિરસાઽઽચાર્યાન્તદાદિદેન વર્તમાનાં જ્ઞાનપદાન્તઃ
 સ્થાઃ વેદાન્તાર્થઃ પ્રકાશયતે' આ રીતે શ્રી શકરાચાર્ય શ્રી રામાનુજાચાર્ય આદિ ગુરુ
 પરપરાને પ્રણામ કરીને વેદાંતાર્થનો પ્રકાશ કરવાને કહ્યો છે, આમાં તેઓ
 વિદ્યાસંપ્રદાયને પ્રવર્તીવનારી પરપરાના સંબંધને પ્રથમ જ લે છે. એથી
 જ આ 'રામાનુજ સંપ્રદાય' 'આ વલ્લભ સંપ્રદાય' આ રીતે સંપ્રદાય
 શબ્દથી વ્યવહાર કરે જનોમાં સુપ્રસિદ્ધ પ્રવર્તે છે. આ ચોગરુદ્ધ શબ્દ છે. હાય શબ્દથી
 કહેલું ને ભગવન્મંત્રાદિકનું જ્ઞાન તેનું સં ઉપસર્ગથી સ્વયંલેખું ને સમીચીનપણું તેને
 પરબ્રહ્મ ભગવાન શ્રીનારાયણની આગાથી તેમના પરમ ભક્તો કે ને મુકુટ હોવા ઉપર
 નિરૂપાય નિરવધિ દયાના નિધિઓ હતા તે બ્રહ્મા હક્ષ્મ વિવેકચેન સનકાદિ નાર
 આદિકે અનાદિ સિદ્ધ વેદાદિ સરભાએ યજી સમુદ્ધરીને પ્રવર્તીલેલું, ઉત્તરોત્તર તેમની
 શિષ્યપરપરાએ પ્રાપ્ત થવપણું એવું છે. આ રીતે સંક્ષેપમાં સંપ્રદાય શબ્દનો અર્થ છે
 એવી વસ્તુવિધિ હોવાથી આપણા મતમાં પણ 'સંપ્રદાયાનુસારતઃ' 'સંપ્રદાયિકૈઃ
 ધર્માદિ વ્યવહાર યથો છે.

ઉપર મુજબ નિરુક્ત સંપ્રદાયનું ઉદ્ભવપણું આ એક જ કારણમાં 'કૃણાસ્તુ
 પ્રદોષો જગદુપકૃતયે તન્નિદેશાનુસારાત્ શ્રીરામાનન્દરૂપઃ પુનરપિ ધરણાવુદ્ધઃ
 શાદુરાસીત્' સ શ્રીકૃણ્ણઃ શ્રુયઃ પ્રકટિતસહજાનન્દદિવ્યસ્વરૂપસ્ત' મેને સ્વ
 ગુરુયત્ તદર્પમિતિ મતો દ્યોષ્ઠ્યઃ સંપ્રદાયઃ ॥ આ રીતે સંપ્રદાયું છે. (અર્થ એવો કે
 ૩-ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ યજી અંતર્ધન અવસરે જેમને તત્વજ્ઞાન મળ્યું છે એવા ઉદ્ધવજી
 સમમ જનતાના ઉપકારાર્થે તેમના આગળે અનુસારે કરીથી પણ પૃથ્વી ઉપર શ્રીરામાનન્દ
 રૂપે પ્રકટ થયા. તે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન પણ કરીથી પૃથ્વી ઉપર શ્રીસદગ્ગનન્દ દિવ્ય સ્વરૂપે

પ્રકટ થયા. પુનઃ પ્રકટ થએલા તેમજ ઉદ્ધવના અવતારસ્થત શ્રીરામાનન્દ સ્વામીને પોતાના
 ગુરુ તરીકે માન્યા. આ દેવુથી તે આ સંપ્રદાય ઓધવ-ઉદવ પ્રવર્તિત હોવાથી ઉદવ
 નામથી મનાયો.)

આ અર્થ કેવળ કૃષ્ણોગલ્પિત નહિ પણ સંપ્રદાયના પ્રવર્તક ઉપાસ્ય ઇંદ્રેવ ભગવાન
 શ્રી હરિ અને તેમના હૃદયત અભિપ્રાયને અનુસારા મહાશ્વેતોએ પ્રજન્યો દ્વારા પ્રકાશમાં
 પ્રથમજ ઉદ્ભવ્યોને મુક્યો છે. વચનામૃત વડતાલ ૧૮ માં "એક તો આપણે ઉદ્ધવ
 સંપ્રદાય છે તેની રીતિ જાણી જોઈએ તથા બીજી ગુરુપરપરા જાણી જોઈએ-તે કેની
 રીતે તો ઉદ્ધવ તે રામાનન્દસ્વામીરૂપે હતા ને તે રામાનન્દસ્વામી શ્રીરુદ્રેયને વિષે
 સ્વપ્નમાં સાક્ષાત્ રામાનુજાચાર્યથી વેળુવી દીક્ષાને પામ્યા, માટે રામાનન્દસ્વામીના ગુરુ
 રામાનુજાચાર્ય છે ને તે રામાનન્દ સ્વામીના શિષ્ય અને બીજે એવી રીતે ગુરુ-
 પરપરા જાણવી અને અમારા ધર્મગુણનું સ્થાપન કરું છે તેની રીતિ જાણવી આ
 રીતે ઉદ્ધવસંપ્રદાયાર્થે ને વેળુવી દીક્ષાના સ્વીકારરૂપ છે તેને જાણવવા પૂર્વક
 દીક્ષા કે ને મહામંત્રાદિ ગ્રંથિત હોઈને વેળુવી-ઉવાસ ઇંદ્રેવ વિષ્ણુના સંબંધથી
 સર્વોત્કૃષ્ટ છે તેનું મુકુટ શિષ્યોને ને જ્ઞાન અપાય છે તેનું સમ્યક્પણું ને ગુરુપરપરા
 પ્રાપ્ત થવારૂપ છે તેને પણ જાણીને સંપ્રદાય શબ્દનો પુર્વોક્ત અર્થિય અર્થ
 સ્પષ્ટ થીવો છે. એક સુરના કથનથી પરપરા નહિ કહેવાતી હોવાથી આના ગુરુ આ,
 આ ગુરુના ગુરુ આ જેમ કહેવાઈએ ગુરુપરપરા કહી શકાય છે. તો 'માશા ગુરુ
 રામાનન્દ સ્વમ્મી અને તેમના ગુરુ રામાનુજાચાર્ય' એમ જાણવીને પરપરા શબ્દાર્થ પણ
 સ્પષ્ટ થીવો. વળી રામાનન્દ સ્વામીને ઉદ્ધવવતાર કહીને તેમને ગુરુપણે સ્વીકારવાથી
 તેમના નામથી 'ઉદ્ધવ સંપ્રદાય' એવી સંપ્રદાય પ્રવર્તિ પણ જાણવી થીવો, પાછળથી
 ધર્મગુણ સ્થાપનની રીતિ સમજવાની કહી છે એ ઉપરથી પોતે અચેત્યાપ્રસાદજી અને
 રધુતીરજીને મહાદીક્ષા આપીને તેમને વિષે સ્વશિષ્યોની ગુરુના સ્થાપન કરી દીક્ષાનું પણ
 જાણવું. એમ પૂર્વોક્ત વેળુવી દીક્ષાદાતા ગુરુપરપરા જાણવવા દ્વારા ઉદ્ધવ સંપ્રદાય
 શબ્દાર્થ સંક્ષેપમાં જાણવી થીવો છે.

સત્સંગિજીવન પ્રકરણ ૨ અ. ૩૭ કે ને ઉદ્ધવ સંપ્રદાય પ્રકાશન નામથી
 નિદેશ્યો છે તેમાં શિવરામ વિગ્રે શ્રીહરિ પ્રત્યે સમાર્માં 'કઃ? સંપ્રદાયસ્તવ કે?
 વિષ્ણુદીક્ષાપ્રદો ગુરુઃ' (તમારો સંપ્રદાય કયો? અને વિષ્ણુ દીક્ષાના દાતા ગુરુ
 કયો?) એવો પ્રશ્ન પુછતાં, પોતાને રામાનન્દસ્વામી સાથે સંબંધ કેવી રીતે યવો?
 રામાનન્દ સ્વામી ઉદ્ધવજીનો અવતાર થી રીતે? તેમને રામાનુજાચાર્ય સાથે દીક્ષાસંબંધ
 કયોથી? સંપ્રદાયનું ઉદ્ભવ નામ કેની રીતે? ઇત્યાદિ આગતોનું અવિરતર વર્ણન આપ્યું
 છે. રામાનન્દ સ્વામીનું જન્માદિ ચરિત્ર વર્ણવીને, 'સ ગુરુર્મમ વિપ્રેન્દ્ર! સાક્ષાદુદ્ધવ
 વચ હિ. કૃણાદપ્યગુરુન્યૂતઃ કૃણ્ણમર્કિપ્રવર્તકઃ ॥ તદાશ્રિતાનયોવાચ' તત્ર
 સર્વાંશ વૈજ્ઞવાન. એવ નઃ સદગુરુઃ સાક્ષાદુદ્ધવોઽસ્તિ સ્વયંકિલ ॥ મતો નઃ
 સંપ્રદાયોઽયં સર્વવૈજ્ઞવસમ્મતઃ ॥ મોહ્યવારુણ્યાંઽસ્તિસ્વતિ શ્રુત્વા તથોચુસ્તેઽસ્મિલા
 મપિ ॥ સ ગુરુર્મયિ વિન્યસ્ય નિજધર્મધુરં પ્રભુઃ ॥ તિરોદધે તત્પ્રતાપાન્મયા
 સેવાઘટેઽધુના ॥ ડહસ્તે સંપ્રદાયોઽયં' આ રીતે ઉદ્ધવ સંપ્રદાયાર્થ સમજાવ્યો છે.

ગુરુઓની
નામથી
પ્ર' એવી
સંપ્રદાય'
તંત્રના હેઠ
પ્રાચીનતા

આપણા
એક વસ્તુ
કેપણ હતું.
મુક્ત કરીને
રામાનંદ
ના ઉપાસ્ય
સંભાવને
પણના ખાસ
ભાગવતાદિક
તા સ્નેહ-
વચનામૃતાદિ
સમજવા.

પ્રાપ્તિ પદા તકા
પ્રાપ્તિ અને ધર્મ
ને સાક્ષાત
થ' કયો છે તે
શે વિમુખ છે.
પ્રદાય-સંપ્રદાય

ની જુની વાતો
ગિનીએ શાખા-
અભિનિવેશથી
સરે લખાએલા
અને રસસ્વાદ
માટે ખુલ્લાં
ને અનાચાર

હુદિમાં પ્રવેશ કરી જીવતાને બ્રહ્મ કરે છે. હિંદુસ્થાનમાં ધર્મના વાડાઓ ધણુ છે પણ તેમને શાખાપ્રણાના વાડાઓ બાંધી બેઠા છે. તે બાળ સંપ્રદાયમાં હાથ અને હંકા પરંતુ તેનું આપણને દુઃખ થોડું હોય, કારણ કે 'જેટલું દૂર તેટલું દુઃખ' પણ દૂર પળુ બ્યારે આપણને એક દાહસો વર્ષથી સ્થપાયેલા 'ઉદ્ધવસંપ્રદાય'માં શાખાપ્રણાઓ મસ્તકે મસ્તકે ભિન્ન પડે, વિચારો આચારો અને પ્રાર્થનાઓમાં પણ ભેદ પડે". ધર્માદિ વિવિધ વિમુખ વિલપન પ્રસંગે 'ઉદ્ધવસંપ્રદાય' શબ્દનો પ્રયોગ બે વર્ષ પહેલાં જ કર્યો છે.

(આ નિંદાપૂર્ણ અપવાદી લેખમાં 'માયાએ લોભ કામ ક્રોધાદિ દોષનાં દ્વારો આચાર્યો ત્યાગી અને પ્રેમલા હરિભક્તો માટે ખુલાં મુઠ્ઠી દીધાનું' અપવેદ છે) તો તમારાં તે દ્વાર બંધ કરી દાંધાં છ એની શી ખાત્રી? બધાં દ્વાર હિંચુ ખુલાં મુઠ્ઠી દીધાનું પ્રત્યક્ષ નેવાય છે. જેને પરિણામે 'નુબંદે નુબંદે મતિમિદ્ધા' એ આપે બીજાઓ માટે પક્ષ સ્વચ્છંદતા અને અનાચારના પ્રવેશ હુદિમાં થઈ ગયાનો અપવાદ છે. તો તમારામાં તેનો પ્રવેશ શું નથી થયો? વિવેકથી નેનારને તો સર્વ કરતાં ક્ષણ દેખાય છે. સ્વા. ના. સંપ્રદાયને પણ વાડા કહીને વગેવા છે. તો તે વાડામાં તમારો છે કે નહીં? 'વાડામાંથી પાડુ એક છુટ્ટ થઈને નાહું છેક' એ કવિત પ્રમાણે આપતો એ વાડામાંથી છુટ્ટ થઈને છેક દૂર નાસિકના નવા ટ્રસ્ટ બ્રહ્મ કષ્ટ વાડામાં ગરી ગયા એટલે હવે સ્વવાણનું દુઃખ તો ક્યાંથી રહે? બીજા તો સંપ્રદાયવાડામાં પગા રહ્યા છે પણ તમારે તો નવા વાડા તો પણ અદ્વૈતી સંન્યાસીના કોથી કહીને તેમાં પ્રવેશ કરી ગયા છે. તેનો શો જવાબ સંપ્રદાય નિર્દોષને આપે? એકજ સંપ્રદાયમાં વાડાઓનો ભેદ તેમજ મસ્તકે મસ્તકે મતિભેદ અને આચારો વિચારો તમા પ્રાર્થનામાં અત્યંત ભેદ પાડનારા જે વિમુખવર્ગો છે તેમને તો સંપ્રદાયમાં જીવતાનના તરફ સમાવેશ કરવા મથો છે એ વૈચિત્ર્ય વૈચિત્ર્યભર્યું છે તેને જરા વિચાર. એકલા આપ તો હવે નરકનાં ત્રણ કામ, ક્રોધ, લોભ દ્વારને બંધ કરીને માથામાં નુકત ચડે, ગયા અને શાખાપ્રણામાં વિશિષ્ટ સંપ્રદાય વાડા થઈ પણ બુદ્ધ દર થઈ ગયા અને માયાકૃત પક્ષ સ્વચ્છંદતા અને અનાચારથી નિરુત્ત થઈ ગયા અને વાગવિદ્ધ ક્ષિપ્ત ભિન્ન વિચારો, આચારો અને પ્રાર્થનાથઈ પણ જૂઠી ગયા એ નાશિકાવ આત્મ મોટ જાદુ સાહે છે!!! જેના સંપ્રદાયનો પણ પક્ષ છોડીને તમારે પોષણ કરે છે તે વસ્તુકોને પણ નરકનાં ત્રણ ખુલાં દારવાળા પ્રેમલા કહીને નિંદા છે એ તો ખાસ તેને ખેડે એનું મહાસાક્ષ્ય કહેવાય. તુંડે તુંડે પક્ષ, સ્વચ્છંદતા અને અનાચારનો હુદિમાં પ્રવેશ તો કમનુસાર સાદા છે પણ આપના એકજ તુંડમાં કે મસ્તકમાં પક્ષ, સ્વચ્છંદતા અને અનાચારના હુદિમાં પ્રવેશ થઈ ગયો છે તેનું શું? અચારે વિમુખ પક્ષમાં પડવાથી સ્વચ્છંદતા અને અનાચાર તો અનવધિ પ્રવેશ કરી ગયો છે તે કેમ કમતા નથી. બીજાની વાત કરો છે પણ આપના પક્ષ આચારો અને વિચારો તો વિમુખવત્ થઈ ગયા છે તેને પાછા વળીને નેદા તો જીવતા બ્રહ્મ થતો અટકશે. અસ્તુ)

વળી વર્ષ ૧૭ અંક ૬ "તેમાં બગડ્યું કાણુ?" એનું હેડીંગ દીધીને 'શ્રી રામાનંદ-સ્વામીએ પુરુષોત્તમની આજ્ઞાએ કરી પૃથ્વી ઉપર જન્મ લીધો ને શ્રીકૃષ્ણ રામણે આપેલ જ્ઞાન પ્રવર્તોનું ને તે પ્રવાહ ચાલુ રાખવા પોતાના જ નામથી 'ઉદ્ધવ સંપ્રદાય' સ્થાપ્યો. શ્રીકૃષ્ણે પધારીને એ સંપ્રદાયને સુધારી વધારીને સત્સંગ નામ આપ્યું. આ

રીને ઉદ્ધવસંપ્રદાય અને સત્સંગની કંઈક જુદાઈની વાત કરો છે. વળી વર્ષ ૧૯ અંક ૧ શા. હરિજી. સામેના સન્નિપાતી લેખમાં "આપે સ્વામિનારાયણનો આશ્રય કર્યો હોય સત્સંગ-ઉદ્ધવસંપ્રદાયનું રહસ્ય જાણ્યું હોય" આ રીતે સત્સંગ અને ઉ. સં. ને એકાદર્થે પર્યાવર્તી વેદો છે. વળી વર્ષ ૧૯ અંક ૨ માં શા. હરિજી. સામે કાપેલ સ્વલેખમાં "આ સત્સંગ-ઉદ્ધવસંપ્રદાય શ્રીસ્વામિનારાયણનો છે. નથી શ્રીકૃષ્ણનું દેવો કે નથી શ્રીરામનો" આ રીતે સત્સંગના પર્યાય તરીકે ઉદ્ધવસંપ્રદાયને કહીને પણ 'સ્વાનાનો છે પણ શ્રીકૃષ્ણનો નથી' એમ કંઈક અવળું પણ અપલપો છે. વળી સુધાના સ્વાનુચારી તંત્રીએ પણ વર્ષ ૧૮ અંક ૧૧ "ઉ. સં. અને સ્વાના. પંથ" એવું હેડીંગ બાંધીને શ્રીરામાનંદસ્વામીએ સ્થાપન કરેલા-ચલાવેલા ઉદ્ધવ સંપ્રદાયને શ્રીસ્વામિનારાયણે ફેલાવ્યો વધાર્યો-પ્રવર્તોન્યો તેથી તે "ઉદ્ધવાવપ્રવર્તક" કહેવાયો. આ રીતે ઉ. સં. અને સ્વા. ના. પંથને એકમેક તરીકે કહે છે. વળી વર્ષ ૧૯ અંક ૫ "સાચો સત્સંગી" એવું મથાળું બાંધીને "આપણા આ ઉદ્ધવસંપ્રદાય-શ્રીસ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં રહેલા છે અગેનો સમુદાય તે સત્સંગ કહેવાય છે" એમ કહીને ઉ. સં., સ્વા. ના. સં. અને સત્સંગ એ ત્રણેયની એકાદર્થતાને કહે છે.

▲ ઉપરનાં આડોર્ણ વિચિત્ર વિષમ વાક્યોનો વિચાર કરતાં 'ઉ. સં.' અને 'સ્વા. ના. સં.' જુદો એમ ચોખ્ખું કહી શકતા નથી. સત્સંગ અને ઉ. સં. ને પર્યાય તરીકે એકમેક કહે છે. રામાનંદસ્વામીને શ્રીકૃષ્ણનારાયણે આપેલું જ્ઞાન પ્રવર્તોન્યું અને તેનો પ્રવાહ ચાલુ રાખવા પોતાના જ નામથી ઉ. સં. પ્રવર્તોન્યું એમ પણ વિવેચનથી વેદો છે. એટલે રામાનંદસ્વામીએ ઉદ્ધવજીનો અવતાર હતા અને એથીજ ઉ. સં. નામ રાખ્યું એમ પણ સ્વીકારો છે. 'આ સત્સંગ-ઉદ્ધવસંપ્રદાય સ્વા. નાનો છે એમ પણ સ્વીકારો છે. સુધારા વધારા કરીને શ્રીકૃષ્ણે સત્સંગ નામ આપ્યું એમ લલે ક્ષણજર મનો એ ઉપરથી ઉ. સં. અર્થને ઉપર જણાવ્યો છે ને જતો કર્યો નથી પણ એનો એજ લેખિત રાખ્યો છે. 'શ્રીકૃષ્ણનો નથી' એ જે અપલાપ છે તે નકરો બંડાર્થ, ખંડાર્થ, બાપાપંથબંધી છે. 'શ્રીકૃષ્ણનારાયણે આપેલું જ્ઞાન ઉદ્ધવાવતાર રામાનંદસ્વામીએ પ્રવર્તોન્યું' એમ કહ્યા ઉપરથીજ ઉ. સં. આપાઆપ શ્રીકૃષ્ણનો ધર્મ જ જાય છે. પરંપરાગત જ્ઞાનને જ સંપ્રદાય કહે છે. માનદાતા શ્રીકૃષ્ણ એ ગુરુ છે અને ઉદ્ધવજી એ શિષ્ય છે. "કહે કૃષ્ણ ઉદ્ધવ હો તમેરે જ્યાં જાવે માથાં નમે તમેરે નાદે જાવો સંપ્રદાય નવીરે, જાજયકો કહુ શુ ઉદ્ધમીરે". "ઉદ્ધવ ને રામાનંદસ્વામી, શ્રોદ્ધવ ને આ ઘાંદરિસ્વરૂપ" એમ બન્ના ધર્મમણિ ગ્રંથ આર. રામને શ્રીકૃષ્ણના, રામાનંદસ્વામીનો અને સહજાનંદસ્વામીનો છે. શ્રીકૃષ્ણને એક નરકથી ઉદ્ધવજીને ઔદ્ધવ સંપ્રદાય કાઢવાની આજ્ઞા આપનારા અને માનદાતા ગુરુ કહેવા અને બીજી તરફથી નેના સંપ્રદાય નથી એમ જણવું એ તો પરસ્પરે વિક્રદ અનિવિનિત્ર છે. તમારા જેવા કૃષ્ણદ્રોહી તો 'શ્રીકૃષ્ણનો નથી' એમ ઉધડ કહીને એમનું સ્વત્વ કે મહત્ત્વ કાઢી નાખવા મથે છે પણ જેનો સંપ્રદાય કહે છે તે આમિનારાયણે તો શ્રીકૃષ્ણને સ્વયં સંપ્રદાયના ઉપાસ્ય ધૃત્વે તરીકે સ્વીકારીને તેમનીજ વિવિધ નામવાળી રાધાકૃષ્ણાદિ ભૂતિઓ મધ્ય મંદિરે સ્થાપી છે અને તેમનેજ તેતે મંદિરના પરીવરમાં માલીક તરીકે માન્યા છે. તો હવે 'શ્રીકૃષ્ણનો નથી' એ વિમુખ પ્રલાપ કશા

૩૧ ઉપર
 ૩૨ ઉપર
 નું મળ
 રાય એમાં
 ને વાળ્યો
 માને સેવતા
 નામ સંપ્ર-
 મદાયમાં
 થા કે જોખ
 પળુ સ્વા.
 ૩૩મા સર્વની
 સ્વા. ના. સં.
 સ્વાર્થ તરીકે
 ખંડન ઉ. સં.
 નું બંધારણ
 ર અને તેમના
 ન્યાયિઓનોજ
 મેલકુલ સમાવેશ
 નામ, હરવાળ,
 ગરવાળા વિગેરે
 કે ક્યાં પિવે છે ?
 સી જેવી દુર્દશા
 ૧, નહિ રહેવાતો.
 નો સમાવેશ ક્યાં
 સંપ્રદાયના નથી,
 ૩ી તમારે તેમના
 ૨ વિખુટી પાડેલી
 : આમાં કહ્યા
 એવું સમર્થને તો
 સુકાળને નજ બજ
 ૧મા હોય તો મળ
 ૫ પાછા ઉપપાદન
 ફરી પ્રતિકૂળ અને
 આપો અને બીજી
 કાસ્યાસ્પદી કહેવાય.
 રેશહેલી વિમુખ શાખા

પ્રશાખાનો સમાવેશ ન હોય એ ન્યાયસિદ્ધ અને આપના વચનસિદ્ધ અને વિમુખ વચનસિદ્ધ પળુ
 છે. ઉ. સં. તો શ્રીકૃષ્ણાદિ બહુ પૂર્વ પરંપરાથી ભાગવતાદિદ્વારા પ્રવર્તતા હોવાથી એમાં તો
 મરજી મુજબ પ્રતિકૂળ કે વિમુખ શાખા પ્રશાખાનો સમાવેશ કદાચ કરવો હોય તો કાઈ
 રીતે શક્ય છે, કેમકે એનું ક્ષેત્ર વિશાળ છે. ઘણા મતપરથી એમાંથી નીકળ્યા છે. એટલે
 આપનું જે બેદરથી કથન છે તે અત્યંત અવળું સાબીત થાય તેમ છે. આપ જે સ્વા. ના.
 સંપ્રદાયમાં અનુકૂળવત્ પ્રતિકૂળ અને વિમુખ શાખા પ્રશાખાનો સમાવેશ કરવા માગો છો
 એતો વિપરીત હૃદિનું ખુલ્લું પ્રદર્શન છે. સંપ્રદાય સિદ્ધાંતે ઉપાસ્ય છટ્ટદેવપણે સ્વીકારેલા
 ગીતાચાર્ય શ્રીકૃષ્ણતો અનુકૂળને હિષ્કાર ગતિ અને પ્રતિકૂળ વિમુખને તો અધોગતિ આપવાનું
 કહે છે તેનું શું સમાધાન કરશો? શ્રીહરિ પળુ એમજ બહુધા કહે છે તેની શી ગતિ કરશો?
 સંપ્રદાયમાં કે અન્યત્ર સર્વત્ર પળુ આર્ય અનાર્ય, આસ્તિક નાસ્તિક, સન્મુખ વિમુખ,
 અનુકૂળ પ્રતિકૂળ વિગેરે વિભેદો માનવામાં આવે છે તેની પળુ શી ગતિ કરશો? દુધમાં
 પાણીની પેઠે સત્સંગ કુસંગની સેળબેળ (બડોળ) કરવાની તો તમે ચોખ્ખી મા કહો છો.
 છે કાંઈ બોલ્યામાં હા કે ઢંગ ઢાળ? 'મહાસ્વીયધર્મસ્મૃતિ શાસ્ત્રવિહિત' મૂર્લ્ય
 નાસ્ત્યોવધર્મ' એનું એક કવિ કથન છે તેને યાદમાં રાખો.

કદાચ આપની 'ભૂધિ દ્વિવિદ્ય' એવી પ્રત્યક્ષ અભેદ દૃષ્ટિ કે સંપ્રદાયનાં સર્વ
 અંગો પ્રત્યે દિવ્ય-નિર્ગુણભાવ દાંભિક થઈ ગયો હશે કે જેથી અનુકૂળ પ્રતિકૂળ, મિત્ર
 અમિત્ર, આર્ય અનાર્ય, સન્મુખ વિમુખ, શ્રાવણુ આન ચાંડાળ આદિક બધા પરદાં બેદોને
 સુલીને પાકા 'અજ્ઞાન'માં મૂકી પડ્યા કહેવા પડે, કાંતો અક્ષલનો ઉલાસ કે અક્ષલનું
 ચોખ્ખું ખુલ્લું દેવાળનું કાઠયું કહેવું પડે. અમારા કે માસિકના પ્રસંગમાં આ બાબતની
 કશીજ જરૂર ન હતી. આનો જે કાઈ રીતે પ્રતિકૂળ વિમુખને શાખા પ્રશાખામાં ઘૂસાડીને
 તેમને પ્રોત્સાહન કે પ્રોત્તેજન આપવાની અર્થદાસવશાત્ આદન પડી ગઈ જણાય છે, તે
 હવે ગમે તેવા સ્નેહી મિત્ર હિતસ્વી કહે તો પળુ આપના નાડાની પેઠે પકડી રાખી છે તે
 છવનપર્યંત છોડવાના નથી. આ સંબંધનો ચૌહિંદરામ કૃત દોહોતો બોચાસણીયા માટે વર્ષ
 ૨૦ અંક ૧ માં આપે ગણા છે પણ સ્વ. અનુકૂળમાં લેતા નથી. 'મહત્ત્વમ્ વ્યવહારવિહારિ-
 નામ્નિવૃત્ત સુલ' ચિત્તરન્નિ મહા કવ્ય' આ જે યોગવાસિષ્ઠનું વાક્ય પુઠા ઉપર બહુ વર્ષ
 દીપાયું છે એના અર્થ તો અમલ ને પળુ આપ પોતાને કાવતી ઉડાંગ બાળતમાં લઇને જે
 કાઈ પ્રકૃતમાં પ્રતિ... કે અનુકૂળ વિમુખ કે સન્મુખ, કુસંગી કે સત્સંગી, નાસ્તિક કે
 આસ્તિક પ્રાપ્ત થાય તેની સાર્યે કાવતી અવહારના વિહારી અર્થદાસવશાત્ થઇને મુખેથી
 વિમુખશાખામાં નિહરતા પડેલા હો તો તેમ ચાવદાયુષ ક્યાં કરે? માં અમારું કે સત્સંગનું
 કાંઈ જવાનું નથી. પરંતુ આ વસ્તુ સંપ્રદાયનિષ્ઠ પ્રતિષ્ઠિત પ્રામાણિક માટે ખાલકુલ સાક
 નથી એટલું અત્યંત અવસ્થાએ સમજો તો સાફ છે. સુમેષુ કિં બહુના.

આપણે જ્યારે શરૂ થઈને વિના પ્રસંગે વિના પ્રયોજને 'જય શ્રીહરિ' ની ખોટી
 ટીકા કરી ત્યારે અમે શિષ્યોને સુધાની ટીકા કરવાનો હક પ્રાપ્ત થાય છે. તમે જ્યારે
 સુધાને મુખપત્ર આદિક નામથી નવાળે છો અને જય શ્રીહરિના મુખપત્રને પુઠા નામથી
 નિંદા છો. તો હવે અમને પણ સુધા માટે પુઠા નામથી વ્યવહરવાનો પ્રકૃત હક પ્રાપ્ત
 થાય છે. એમ થતાં લાખા મળતી આવશે.

પ્રથમારંભમાં માસિકનું નામ "સત્સંગમુધા" અને "ઉદ્ધવસંપ્રદાયની સેવાયે" હરિનવ-
 માએ પ્રગટ થતું માસિક" અને "નિજામ્માર્ગ" આ શિક્ષાપત્રીશ્લોક અને સંયુક્ત તંત્રીઓ
 કૃત્રવવા" આ પ્રેમી મુસાફર કામદાર તથા સદતંત્રી સાકરવાલ શાસ્ત્રી અને પ્રકાશન
 અગ્રણી ગાંધી એમ. પુઠા ઉપર લખાયું. 'ગાંધીજીનાં દુલ્લભ' આ સાહિત્ય અનુસાર
 તોજો એ યોગ્યતાતો ગુસ્સાગુસ્સા કરી વર્ણિત! જે સત્સંગ શબ્દને ઉદ્ધવસંપ્રદાયના પરાય
 નથી પણ તે છે અને વળી 'રામાનંદસ્વામીએ ઉદ્ધવસંપ્રદાય પ્રવર્તાઓ અને શ્રીહરિએ તેમાં
 મધારા વધારા કરીને સત્સંગ નામ આપ્યું' એમ કંઈક મનસ્વી વિરોધ કરીને સત્સંગ નામની
 નરિહતાને વહે છે. આ સંપ્રદાયના સિદ્ધાંત મુજબ અને વર્ણિતના અભિપ્રાય મુજબ બન્ને
 પૂર્વજ શબ્દો પુઠા ઉપર મહેલા પ્રયોજ્યા છે. એટલે અમે જે પુઠા ઉપર 'ઉ. સં. નું
 મુખપત્ર' એમ લખ્યું તે સરૂચા મળતું સાચું છે. એટલે વર્ણિતને કશી ટીકા કરવાનું રહેતું
 નથી. 'નિજામ્માર્ગ' આ શ્લોક લખીને અલક્ષ્ય થઈને શ્રીકૃષ્ણની ભક્તિ કરવાનો મુખ્ય
 ઉદ્દેશ જણાવ્યો છે તે પણ સૈદ્ધાંતિક સમીચીન છે. એમ ગોઠવણી તો સરૂચા ઠીક થઈ.

વર્ષ ૨ માં 'ધર્મ જ્ઞાન' ધરાવ્યું અને ભક્તિતે ચાપતું સચિવ માસિક એનું પુઠા ઉપર માનવું
 'ઉદ્ધવસંપ્રદાયની સેવાયે' આ જે શ્રીહરિમાન્ય મુખ્ય મુદ્દાનો શબ્દ હતો તે કાઢી નાંખવાનું આપ
 કાપણ બંડીયું થયું. મુકાતાં ચિત્રો બંધ થતાં 'સુંદર માસિક' એમ પુઠા ઉપર આવ્યું અને
 ૧૯૬૮ મંડીને પ્રકાશન સ્થળ રાજકોટ આવ્યું. ત્રીજા કે ચોથા વર્ષમાં (અમારી પાસે એ
 અંકો ન હોવાથી નહીં કહી શકતા નથી.) સત્સંગ શબ્દ કે જેને વર્ણિત મુખ્ય
 સૈદ્ધાંતિક વરિષ્ઠ પ્રાણસમાન માને છે તેને કાઢી નાંખીને કેવળ "સુધા" નામ કે જેમાં
 પ્રાણસર્વનું કથંજન સ્થાન કે ગૌરવ નથી એવું એ અક્ષરનું શૂન્ય નામ રહ્યું. એમ બન્ને
 અંકો કે જે સંપ્રદાયમાન્ય સૈદ્ધાંતિક ગરિષ્ઠ હતા તેને કાઢી નાખવાનું અખતર કહાણ
 રાખ્યું. આ રીતે સ્થાન ઢંગ ઢાળ અને કામનું કાંઈ દેકાણું રહ્યું નહિ. ક્યા વિચારથી એમ
 અવળું કયું હશે તે તો તેઓ એકલાજ બંધપ્રસંગી જાણે.

વર્ષ ૬ માં 'ધર્મ જ્ઞાન' ધર્યાદિ પુઠા ઉપર સૈદ્ધાંતિક સુંદર લખાતું હતું તેને કાઢી
 નાંખીને 'સત્સંગની શુદ્ધિ વૃદ્ધિ અને સંસ્કૃતિને અર્થે' પ્રગટ થતું મુધારક પત્ર' એમ વ્યવ-
 હારપર જવાનો સુધારો મુધારકમંત્રોએ કર્યો. એજ વર્ષમાં વળી 'પોષન' એકમાત્ર
 જાણતા શબ્દનો સુધારો એવાં અન્ય માસિકો નથી' એમ જણાવવા માટે કર્યો. વર્ષ ૧૧
 અંક ૨ થી પ્રથમ પુઠા ઉપર 'મહત્ત્વમ્ વ્યવહારવિહારિ-નિવૃત્ત સુલ' ચિત્તરન્નિ
 મહાધિય' આ એક વાક્ય યોગવાસિષ્ઠનું તૂતન અપ્રમાણિક અભિપ્રાય જણાવવા દાખલ
 કર્યું અને તેનો અર્થ પણ મનાઃકલ્પિત સામાન્ય જનતાને કનનગવવા માટે લખ્યો. અને
 'લાજા' મંત્રાગી આ એક શ્લોક સત્સંગનાં જ અંગોને સૂચવનારો અને તેની સેવાના
 નિવારણ સ્વર્થે બનાવેલો ગોઠવ્યો. અંદરના પુઠા ઉપર 'શુદ્ધિ વૃદ્ધિ' એ જે ચાલુ હતું
 તેમજ ક્યાં એમ અલ્પીથી નહું દીખળ રખાવ કર્યું. વર્ષ ૧૪ અંક ૭-૮ થી પ્રથમના

પ્રકાશને લાણુજ મૂળજ વહીવ આવ્યા. વળી વર્ષ ૧૪ અંક ૧૦ ના અંદરના
 "શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિરની કાર્યવાહક કમીટીની સહાનુભૂતિથી" એટલા શબ્દોનો
 જ્ઞાન ગયો તે ફક્ત બેજ અંક ચાલીને ૧૨ થી બંધ થયો. નવું નાટ્ય બંધ કરવાનું
 જ્ઞાનવું નથી. પરસ્પર અણબનાવટ કે મંદિરને ભારે પડતું હોતું જોઈએ.

વર્ષ ૧૫ ના ૧ અંકથી અંદરના ભાગમાં 'વૃત્તિ ચક્ર' પુષ્કાલ સૈ: આ 'વૃત્તિ ચક્ર' આ શ્લોકનો અર્થો ભાગ વાક્યસુધારકથી તપ્તિ પામવાના ઉદ્દેશથી દાખલ કર્યો. માસિકના સુધા નામ ઉપર તાન ગયું પછી એવો શ્રીજીનાં વચનામૃતો મારે છે. તમારા જીવાનાં વિષયપૃક્ત અપવાદો મારે નથી. વર્ષ ૧૫ અંક ૧૧ થી અંદર ભાગમાં 'સત્સંગની શુદ્ધિ' નામ મથાળું કાંઠી નાખીને 'સત્સંગમાં શ્રીજીની શુદ્ધિ ઉપાસના અને આત્માનો ઉપદેશ કરવું એકજ સર્વપક્ષીય પત્ર' એવું હેડીંગ કંઈક અંકાર્યોધક અને સ્વપ્રશંસા-મુલક અને અન્યનો અપકર્ષસ્થક દાખલ કર્યું. 'શુદ્ધ, એકજ, સર્વપક્ષીય' આ શબ્દો આ અર્થના બોધક છે. આ રીતે ૧૬-૧૭ વર્ષ યાસનાં ૧૭ ના અંક ૧૦ થી 'પ્રકૃત-સંઘવહાર' આ ને હેડીંગ ચાલુ હતું તે અંધ કર્યું. વર્ષ ૧૮ થી 'સર્વપક્ષી' સ્થાને 'સત્સંગી' એવો કંઈક વિદેશી જણાવવા નુધારો કર્યો. સર્વપક્ષી મટારીને સત્સંગી કરાવ્યું.

વર્ષ ૧૯ માંથી અંક ૧ પુઠા ઉપર વચ્ચે "સુધા" નામ રાખીને એક બાલુ આજ્ઞા મર્યાદા એવું પ્રથમ પ્રમાણે 'પદ્મ સત્સંગમાં રહીને જ સેવા કરવી, સત્સંગને અખંડ રાખવો' એવું અને બીજી બાલુ 'ઉપાસના ભક્તિ એક શ્રીજીમૂર્તિનું જ ધ્યાન અને એક સ્વામિનારાયણ નામનું જ ભજન કરવું' એવું બાલુ લખીને નૂતન આડઅવધારામાં કર્યો છે. પ્રથમ પુઠા અને અંદરના પુઠા વચ્ચે એ પેજ બીજા વિષયના દાખલ કરવાનું પછી નૂતન રીખજ કર્યું છે. વર્ષ ૨૧ અંક ૮ થી વર્ણ બીજા તંત્રી સુમનલાલ પ્ર. શુક્લને દાખલ કર્યો છે. આ પહેલાંના તંત્રી સાત વર્ષ રહ્યા. વર્ષ ૨૫ અંક ૨-૩ થી પોતે મિથ્યા કારણ દર્શાવીને નાસિકના ધ. શા. બાળકશ્યાનદંજી તંત્રી સીધા થયા. સાથે આદ્યતંત્રીનું નામ આડાંબું છે તે અનુપયુક્ત છે. ૨૬ વર્ષ પુરાં કરીને અંત્ય અંક આપેલી નહેરાત મુજબ ૨૭ થી પત્રાલેખ કર્યું અને પ્રથમ પુઠા ઉપર પહેલું જ 'શાખા પ્રશાખા વિશિષ્ટ અખિલ સત્સંગ સમાજનું પત્ર' એવું હેડ હેડીંગનું રીંગ મારીને બંધા બંડાના તંત્રી અને વિમુખોના પ્રમુખ પ્રચારક બન્યા. એમ થતાં ચારે બાલુથી અત્યંત અણગમો થતાં પ્રખર પ્રદારો થયા. લાગ્યા ૨૮ માં એજ મુજબ ચાલુ અને ૨૯ માં પણ એજ મુજબ ચાલે છે. આ સુધાનાં ૬૭ બાળ અને ૬૮ ઠેકણાં નિતાનું વિવરણ છે. ઉડીયાની પેઠે અઢારેય વાંકાં અંગ્રેજી પોતાનાં છે. જતાં થું મોઢું લઈને સર્વોચ્ચ જ્યોત્સીહરિના સિદ્ધાંતસુલક મુખ પત્રની વક્તા કહેવા કટિબદ્ધ થયા છે. એ અવળગણાં અનેરી અનેરી છે. જ્યોત્સીહરિના મુખપત્રની રીકા કરવાથી અમારે એવું રીખજ સંકી કરવું પડ્યું છે તે દોષને સ્થાન નથી. એવી પોતાની રીકાઓ કરવાજ આવાં અડપલાં અડક્યાળાં થયા તથા ને તે બાબતમાં ક્યાં કરે છે. બોલતાને જે રીતે અંધ કરી દેવાની આદત પડી છે તે હવે પ્રાણુતે પરાસ્ત થશે એવી સર્વ કાંઈની માન્યતા છે. અસ્તુ. બેસનાં શીંગડાં બેસને ભારે પડશે બીજાને શું?

જુદવયે આવા સાવ વિપરીત ભાવનાં કારણે અનેક અર્થદાસવર્ધિ હશે, પરંતુ નાસિક કે જેમાં તત્ત્વ મહત્ત્વનું તે-મીડુંજ છે એવા સ્વત્વહીન સ્વરહિત સાધનશૂન્ય પણ અલ્પ અધિકાર ઉપલેક નામનો મહામહેનતે મળ્યો એ પણ એક કારણ અનુમાય છે. વર્ષ ૧૬ અંક ૧ "અધિકાર અને સહકાર" આવા શીર્ષકથી સ્વયં લખેલાં લેખમાં-"પ્રજુની માયાની બલિહારી છે તેમ માણસોની મૂર્ખાઈની પણ બલિહારી છે. સકામ કે નિષ્કામ

હરકાઈ ભાવથી દ્રાવિણ કાર્યનો જ્યારે માણસને અધિકાર મળે છે ત્યારે તેના રાગ રંગ રંગ બદલી જાય છે. તેને અધિકારનો ઉન્માદ (દેવ) જરૂર થઈ જાય છે તે પોતાના પંજાનું, ધર્મનું ભાન ભુલાવી દે છે. તે અધિકાર ભલે રાગ હો કે મહારાગ (આચાર્ય) હો, મહાંત હો કે કાદારી હો, કમીરીનો પ્રયત્ન હો કે સેકેટરી અથવા મેન્ચર હો, અને ત્યાગી હો કે ગૃહસ્થ હો, પણ તેના પ્રથમના વિચારો આચારો કે ભાવનાઓ અધિકાર આપ્યા પછી કાળક્રમે જરૂર બદલી જાય છે. એની એ રહેણી કે કહેણી રહેતી નથીજ" આ પ્રકારના આપડાપણુભર્યા શબ્દો છે તે આમેદુબ અંધમેસતા કીક આવે છે. આમાં પ્રજુની માયાની બલિહારીનું ઉદાહરણ લઈને માણસોની મૂર્ખાઈની બલિહારીને જણાવો છો તો તેનો પ્રવેશ આપમાં નથી થયો ને? સકામ હરકાઈ કાર્યના અધિકારમાં દોષ હોય છે પણ નિષ્કામમાં નથી એમ જાણીને સંન્યાસી ટ્રસ્ટ આશ્રમના કાર્યમાં જોડાયાની વાત કરો છો. હવે જ્યારે આપ નિષ્કામ હરકાઈ કાર્યના અધિકારમાં પણ અંધાદિ દોષને કહો છો તો તેવા દોષોનો પ્રવેશ આપમાં નથી થયો ને? સકામ કે નિષ્કામ હરકાઈ કાર્યનો અધિકાર મળતાં પ્રથમના રાગ રંગ-રંગ બદલાઈ જવાનો અને એનો કેદ જરૂર થઈ જવાનો અને પોતાપણુનું, ધર્મનું ભાન ભુલાઈ જવાનો વિગેરે દોષોના ઉદ્ભવને એકસાથે કહેછો તો તેનો ઉદ્ભવ આપમાં નથી થયો ને? નાનામોટા તમામ અધિકારીઓને એકજ પંક્તિમાં ગણીને, તેમાં કાંઈને પણ બાકી નહિ રાખીને તમામ અધિકારીઓને એકજ પંક્તિમાં ગણીને, આચારો, ભાવનાઓ કાળક્રમે અવશ્ય બદલાઈ જાય છે એમ અલુધા-સત્સંગ સમાજ કહેવા મંડ્યો છે અને કાલક્રમે કહેશે. કેટલાં બદલાઈ ગયું છે એમ અલુધા-સત્સંગ સમાજ કહેવા મંડ્યો છે અને કાલક્રમે કહેશે. કેટલાં દાંતીયાં કરશે કે ટાંચીયાં મારશે કે ડોળા કાઢશે. જ્યારે અલ્પ સુલક અધિકાર મળ્યો હોત તો 'કાં સ્વભાવો બદલાઈ ગયા છે, તો જો આપે ગણ્યા પેટી કાઢી એક અધિકાર મળ્યો હોત તો 'કાં કાં સ્વભાવો બદલાઈ ગયા છે, તો જો આપે ગણ્યા પેટી કાઢી એક અધિકાર મળ્યો હોત તો 'કાં માનતા હો પણ એ વાતને ઉકલવામાં કાંઈ માલ નથી. મારે એને મનથી નિરોધ છોડી દઈને પ્રથમના રાગ રંગ રંગ આચાર વિચાર ભાવના અને રહેણી કહેણીમાં આવી જાય એવી આપના અને આપના સત્સંગના ભલા મારેની અમારી વજુમાગી સલાહ અને ચેતવણી સાચી અને સારી છે. આપજો તે પ્રથમ મોરીયાવી-કંઠરી વગાલ જુનાબદ્ધ ગોઠવે રાજકોટ મોટાદ વગેરે બહુ સ્થળે એવો વેપ કાઢ્યો છે અને છોડ્યો છે. તો આ નાસિકીયો નધા વેપ કાંઠી નાખવામાં લગ્નહિ આવરણ નહિ આવે. 'ઉદરનિમિત્ત બહુકૃતવેષાઃ' એમ એક મહાજન આપણા મારે કહે છે. જે ભાડે રાખેલું ઘર છે તે સરકાર ગમે તેવા આકરા કુટિલ કરાણ કાયદાઓ કરીને રક્ષણ આપતી હોય અને ભાડૂત પણ માલિક સામે બધી ભાતની ભુજા કરતો હોય તો પણ છેવટે જ્યારે ત્યારે ઘર બાકી કરી આપણું પડે છે એવી કહેવત તે બાકી પડતી નથી. તેમ નાસિકીય ટ્રસ્ટ આશ્રમની એવીજ સ્થિતિ પૂર્વેથી ચાલે આવે છે. તે સવેળા એવો તે સાક છે. જે આશ્રમમાં મોઢ પાખીને લોભાઈ અંધાઈ ગયા હો તેનો પ્રથમ વાત્તાલ માદીને સોંપવા મારે પ્રાણજલાષ્ટ્રે શા હરિજી. કાદારી હતા તો

પત્ર લખ્યો
અનુપયોગી
ઉપર તુલ્ય
કયા કામનાં
એવું ટૂંક કે
નીહ પોલ
સત્સંગીઓ
વિસ્તાર ભય
આપના આ
આ નિયમો
અનુપયોગ
વર્ણ
આ કાર્ય
સત્સંગમાં
અને અન્ય
સરમો પણ
ગદપુરવાસી
સ્વનિશ્ચિત
આવા અર્થ
અલ્પ પદવત
વચ્ચેના બીજ
આ સુધાના
કરો પ્રસંગ
ચગડોજે ચદ
નાથજીભાઈ
બદ દાનત
અખિલ સત્સ
હોય તો તર
અર્થો આગા
આવેને જેમ
લાગે છે. એ
લહુ ભુલું ક
હેક હાકરી
ઉદાહરણથી
હવે
હકીકત હય

૧ રાજ રંગ
૩ ને પોતા-
૩ મહારાજ
મથવા મેઘર
ભાવનાઓ
૧૧ કે કહેણી
૧૧ મેસતા કીક
આંધની અવિ-
રંધાઈ કાપના
પૂરત આશ્રમના
ના આશ્રમમાં
થી થયો ને?
મહારાજ જવાનો
જુલાઈ જવાનો
ને? નાનામોટા
હેરાખીને તમા-
અવસ્થા બદલાઈ
આરોપો છે તો
પેકારમાં આવ્યા
હી વિગેરે બહુજ
મે કહેશે. કેટલાં
૧૨ મળતાં બહુજ
થો હોત તો 'કાં'
નથી એમ સ્વયં
કહોડીદખે પ્રથ-
એવી આપના અને
સાચી અને સારી
ખેડાં. મોટાદ વગેરે
વેષ કાઢી નાખવામાં
મેમ એક મહાજન
નાકરા કુટિલ કરાજ
ધી જાતની જુઓ
કે એવી કહેવત
તિ પૂર્વેથી ચાલ
મેલાઈ બંધાઈ ગય
૨. કોઠારી હતા ત્ય

પત્ર લખ્યો હતો. તેની સ્થિતિ સંન્યાસીકૃત ટ્રસ્ટની પરત્ર કલેશમય અને સંપ્રદાયને અનુપયોગી ભારરૂપ જાણીને સ્વીકારવાની ના લખેલી. તે પછી તમે વિગેરેનું તાન તેની ઉપર તુટ્યું છે. એવાં બધાં રેલાળ ટ્રસ્ટ તો ફનીયામાં હજારો છે. તે સંપ્રદાયનિષ્ઠ ત્યાગીને કશા કામનાં નથી. સંપ્રદાયનુ શ્રીજીકૃત બંધારણ અને ધારાધારણની દૃષ્ટિએ દેખ્યું છે એવું ટ્રસ્ટ કેટલેક ત્યાગી રાખી શકે નહિ અને તેને માટેનાં ઉધારણાં સંપ્રદાયમાં ફરી શકે નહિ. પોલમપોલ આવે છે. અને તેને તમારા શબ્દમાં વેવલા પ્રેમવા લલાકીયા કહેવાતા સત્સંગીઓ પોણે છે ત્યાં સુધી કીક જણાય છે. કહેવાનું ધણું સારું હોડ આવે છે પણ વિસ્તાર ભયથી વિરામ પામીએ છીએ. આ રીતે અંતિમ પેરેટ્રાફો પ્રતિ ઉત્તર સવિસ્તર આપના આનંદ અને જય માટે અપાયો છે. "આનંદની વાત છે !!!" 'આવો જય શ્રીહરિ' આ મયજાના બંને લેખોનો જવાબ ઉપર પ્રમાણે જાણુએ. હવે ત્રીજા અલ્પ લેખનો અનલ્પ જવાબ આપીએ.

૧૦ વર્ષ ૨૮ અંક ૨૩. પેજ ૧૮૦ ના બીજા કોલમના છેક છેડે "આ કેવું આશ્ચર્ય?" એવું લેખને આશ્ચર્ય ઉપજાવવાનાં ઉપદેશવાળું મોહક મથાળું મથાળીને "સત્સંગમાં એક સુપ્રસિદ્ધ પરમ ભગવદીય નાથજીલાઈ જેવાનાં અક્ષરવાસ માટે સત્સંગની અને અન્ય પણ જાહેર પેપરોએ ઉલ્લેખ કર્યો. ત્યારે "જય શ્રીહરિ"માં તે માટે એક શબ્દ સરખો પણ ન મળે એ કેવું આશ્ચર્ય? કેાઈના અક્ષરવાસ નથી લેવાતા એમ તો નથીજ. મહાપુરવાસી શેઠ મોહન મોતીનો બહુ વિસ્તારથી લેવાયો હતા. પણ માની શકાય છે કે સ્વનિર્ણિત ઉદ્ધવસંપ્રદાયનાંતર્ગત સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં આ વસ્તુ નહિ આવતી હોય." આવા અતિવિચિત્ર આડાતેડા અર્થશૂન્ય શબ્દસંહર્ભવાળા વામ લેખ લખ્યો છે. આટલા અલ્પ પદવાળો પણ લેખ ૧૮૦ પેજમાં અતિ આરંભ કરીને તેમાં પૂર્ણ નહિ કરતો વચ્ચેના બીજા બે પેજમાં પણ અનુસંધાન નહિ લેતાં ૧૮૩ માં છેક છેડે લઈ ગયા છે. આ સુધાના સીધા તંત્રીની યોજનાનું પ્રથમાશ્ચર્ય કેવું છે? તે સર્વેએ સમજીયું. જેનો કશો પ્રસંગજ નથી અને લેશ પ્રયોજન કે લાલ નથી એવી નજાની ચર્ચા કરવા યોગાનમાં ચગડોળે ચડ્યું એ આશ્ચર્યવર્ચ કેમ ન કહેવાય? પારકી પ્રપચણું પચાતનું પ્રયોજન શું? નાથજીલાઈના શિષ્યોને રાહ કરવા અને ઉજ્જરીને અમારે વિષ અજગમે ઉપજાવવાની બદ દાનત ભરેલા આ ચોખ્ખા લેખ લખાડ છે. એની સમીક્ષા શ્રી સંપ્રદાયના શેષ અખિત સત્સંગસમાજ સદસ્ય હૃદયથી કરે. નાથજીલાઈના અક્ષરવાસ ન લેવાની ચર્ચા ફરી હોય તો તેમના અનન્ય મેલઓ કરે. નહિ કશામાં તમે વિના પ્રસંગ વિના પ્રયોજનને એવી ચર્ચા યોગાનમાં કરો એ પણ એક આશ્ચર્ય તો ખરુંજ. અક્ષરવાસ ન લેવાનું આશ્ચર્ય આ અને જેમ થાય છે તેમ સમાચાર ન લેવાની ચર્ચા જાહેરપત્રમાં કરો એ અમને અત્યાશ્ચર્ય લાગે છે. એવી ખોટી રીકા કરીને તમે શો (કોઈ) કાઢવાના છો. અમારે કોઈને વાંકું ચુકે લઈ લુંકું કચુંજ કહેવાની દૃષ્ટિ ન હોય તથાપિ એવાં આડંબળાં અટક્યાનાં કે અડપલાં છેક છેકરીમાં કર્યા કરો છો. જેથી કંઈક જવાબરૂપે કહેવાની ફરજ પડે છે. પ્રણુની માયાના ઉદાહરણથી માણસની મૂર્ખાઈની બિહારીને આપ કહો છો તે બરાબર બંધમેસતી છે.

હવે ત્યારે આપેજ એ ગુણ પાનું ઉઠેલું છે તો આપનેજ આશ્ચર્ય ઉપજાવવા ખરી હકીકત હોય પણ કહેવી પડશે. નાથજીલાઈના શિષ્યોએ અક્ષરવાસના સમાચાર અમને

તંત્રીને બીજા ભાવે નહિ પણ જય શ્રીહરિના સંચાલક કે તંત્રી ભાવે પણ આપવા જોઈતા હતા પણ બિલકલ આપ્યા નથી. કાળાતરીનાં કાંડ તો બે હજાર છપાયા હતા અને મોહકાથી હતા અમ સાંજળવામાં આવેલું. તેમાંથી એક કાંડ સરખો પાનું અમારી ઉપર લખવાનો વિવેક કયો નથી. અમે તો ગામડે હતા, બહુ દિવસે અવસાન સમાચાર કાઢી જાણ્યા હતા. જેમ આપની ઉપર નાથજીલાઈના ફોટા સાથે એમની કોરોડીનાં પેપરો લખી મોકલ્યાં તેમ અમારી ઉપર અલ્પ પણ લખી મોકલ્યું નથી. તમારે ત્યાં તો પેજના જાલલાવે રોકડા મુકાલ્યા પછીજ લાંબા લેખો લેવાની સુધામાં સીધી જાહેરોતો છે. એવું અમારા માસિકમાં કર્યું નથી. પદ શિષ્યોએ કંઈક લખી મોકલ્યું હોત અને અમારે ન લીધું હોત તો તમારા જેવા પાખંડીતા અપવાદ સહુવો પડત. અમે જાતે કંઈક કહાવ્યું કરીએ અને તે તેમના શિષ્યોને ન કહવું આવે તો વધારાની ઉપાધિમાં પરીએ એમ અમારો આપ કહાવ્યું પણ કર્યું નથી. નાથજીલાઈના જન્મસ્થાન ઉમરોના હરિજાતિ શોકસલા ભરીને લખી મોકલેલો દરવ કંઈપણ ફેરફાર કર્યા વિના આખોજ જય શ્રીહરિનો અંક ૪ માં લીધો છે. એમાં એક શબ્દ નહિ પણ અનેક સારા શબ્દો ઉલ્લેખ છે. એટલે તમે "તેને માટે એક શબ્દ સરખો પણ ન મળે" એ જે અપવાદ આપ્યો છે તે હાલતે આવ ખોટો હોઈને નાથજીલાઈની અનાય મંડળીને ઉજરવાના તદ ઉપદેશવાળો અમ છે. વડતાલ મંદિર કમીટી કે જે આખા ત્યાગી શ્રી અસ્તંગ સમાજની પ્રતિનિધિ મનાય છે તેમાં એક સંચાલક સભ્ય છે તેમની હાજરીમાં નાથજીલાઈના અક્ષરવાસનો અનુરોધ અને તેમના ખરા ગુણગાનનો દરવ સર્વાનુમતે થયો છે અને તે તેમના ચિરંજીવીઓ ઉપર મોહકી પણ આપ્યો છે. પણ તે છપવામાં આવ્યો જણાતો નથી. કારણ તો તેઓ કે તમારો વલણ બનેલા તમે જાણો. સુધામાં પુરસ્કેપના સાત આઠ પેજો લાગટ છાપ્યા છે તેમાં તેમણે તો એક પણ શબ્દ સરખો પાડ્યો જણાતો નથી. લાપ્તા કહી આપે છે. તમારો રાજ જાતા પદ શિષ્યે લખેલો ખરેખર છે. "પરમ ભગવન્નિષ્ઠ અનાદિ મહામુક્ત" આના શાંકથી લખાએલા લાંબા લેખના લેખકનું નામ તો તમારા દૃષ્ટરમાં આવ્યું હશે પણ તેમણે જાણ્યું નથી એ કેવું આશ્ચર્ય? એમાં શું ગુપ્ત રાખવા જેવું ગુણ લઈ કરે તનું નામ હામ લીધા વિના કાઢીને લેખ લેવા નહિ એવો તમારો તો મુદ્દાલેખ નવાપને છે. આટલા બધા પેજો સારા એજ કાળજ ઉપર છાપ્યા છે તે શું વિના વિત્તે જાણ્યા છે? છેવટે કાંઈ નહિ તો ગ્રાહકો દારા લવાજમરૂપમાં લીધા હશે. તમે તો મોહકીયા બલજ્વલ છો. તે કોઈના દોકડો પણ છોડો ખરા? શ્રીહરિનાં તો કેટલક ગ્રાહક હશે. કોઈને ત્યાં તો બે વર્ષ અંકો ગયા પણ માઆ છતાં લવાજમ મળ્યું નથી એ કેવું આશ્ચર્ય? અક્ષરવાસ માટે સત્સંગનાં અને અન્ય પેપરોએ ઉલ્લેખ કર્યો હશે તે પણ તેમના શિષ્યોએ લખી મોકલવા ઉપરથી કર્યો હશે. એવો ઉલ્લેખ એક શબ્દ સરખો પણ અમારા માસિક માટે કર્યો નથી એ કેવું આશ્ચર્ય?

જય શ્રીહરિમાં કોઈએ કોઈના અક્ષરવાસ લખી મોકલ્યો હોય તો લેવાય છે અને તેમાં સુધારો વધારો અને સંક્ષેપ પણ કરાય છે. 'મહાપુરવાસી શેઠ મોહન મોતીનો બહુ વિસ્તારથી લેવાયો હતા' એમ એમને ઉદાહરણ તરીકે મુકાને. 'નાથજીલાઈ જેવાનો અક્ષરવાસ કેમ ન લીધો?' એવો આક્ષેપ પ્રક્ષેપ કરો છો. એ પણ એક અન્યબીઅર્થવાળું આશ્ચર્યજ છે.

બીજા ઘણાંના અક્ષરવાસો લીધા હશે તેમાંથી બીજા કોઈનું પણ નામ હોડે નહિ આવનાં ગદ્યાના મોહન મોતીનું નામ અગ્રાન્થું અને વળી 'બહુ વિસ્તારથી લેવાયો હતો' એમ પણ ઉઘડ લખ્યું એ ઉપરથી એમને માટે કે અમારે માટે કંઈક અણગમો જણાવવાની રતિ હોય એમ લાગે છે. આ બાબતની લવરી કરવાની તમારે કરી જરૂર ન હતી. ખરી હકીકત તો એ છે કે—એ ગદ્યાના શૈક્ષણિક અક્ષરવાસ શ્રીહરિમાં મૂકવા માટે કોઈએ લખી મોકલ્યો નથી અને જાણે પણ નથી. મૂળ નાસ્તિક કૃત: શાખા. જાણે ચાદમાં હોય તો વર્ષ ૨૦૬ પેજ જાહેરમાં જણાવશે. "શ્રીહરિમાં વિસ્તારથી લેવાયો છે" એવો તમને ખાલી ખાલી ભ્રમણા સનિપાતી કે ભૂતાવે શી થઈ હશે. જો ન કોઈ મિત્ર માસિકમાં વિસ્તારથી લેવાયો હશે તેની ખાતિ શ્રીહરિમાં પેડી હશે. અમનતા સર્વ આશ્ચર્ય કરતાં અનુવિરાતિય લાગે છે. જાહેરની પેઠે જેમ આગ્યું તેમ જાહેરના જવાબ છે.

▲ "પણ માની શકાય છે કે સ્વનિર્ણિત ઉદ્ભવ સંપ્રદાય-અંતર્ગત સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં આ વસ્તુ આવતી ન હોય". આ જે વસ્તુનું વિનિવેશન છે તે અપ્રકૃત અનુપયુક્ત અર્થશૂન્ય હોઈને અત્યાશ્ચર્યાપાદક છે. 'સ્વા. ના. સં. એ ઉ. સં.' ની અંતર્ગત છે એ સંચાલકોનો નિર્ણય છે. સુધાના તંત્રીનો તો સ્વા. ના. સં. એ ઉ. સં.ની અંતર્ગત નથી પૃથક્ છે' એવો નિર્ણય છે. એવા ભેદભાવને સૂચવનારી તમારી એ વચનઅક્તિ છે. 'સ્વનિર્ણિત' એ શબ્દ ઉપરથી એવું તાર્કિક નીકળે છે. 'અંતર્ગત નથી પણ પૃથક્ છે' એ અપમાન્યતા તો બંડીયા ખંડીયાની અશાસ્ત્રીય ઉઠાંગ છે. પ્રસંગ કરવાથી તેમની વાસના તમારામાં વાસિત થઈ ગઈ હશે જેથી એવું વિભેદથી વિલપન કરો છો. વળી 'સ્વનિર્ણિત' એ ઉપરથી એવો પણ અપાશય નીકળે છે કે—'સ્વા. ના. સં. એ ઉ. સં.ની અંતર્ગત છે' એ અભિપ્રાય તમારો છે પણ શ્રીજીનો નથી' શ્રીજીના શ્રીમુખ શબ્દો જેવાં એ અભિપ્રાય શ્રીજીનો અને તદનન્તર મુક્તોનો ખાસ નિર્ણય છે એ જણાવવા માટે જ આ લેખમાં એવું વિવરણ સવિસ્તર કરવું પડ્યું છે. નાયજીભાઈ અને તેમના ચાતા અપ્રશ્ન શિષ્યો તો બન્નેની અભિનતાઈતાને માને છે. તમે તેમને તમારા તંત્રમાં ભેળવવા મથતા હશે પણ તે બંને તેમ નથી. તેમના પ્રવચનમાં 'હવે જુઓ રસ જોવા છે તમે રે. જ્યાં જાણે જાણ્યાં જમે તમે રે. માટે કાઢો સંપ્રદાય નવીરે. માજગકી કહુ છું રસવીરે ॥ 'રસ જોવા રામાનન્દ-રૂપ, શ્રીકૃષ્ણ તે જા શ્રીહરિસ્વરૂપ' આ ભ. ચિ. ની કડીઓ જે તે પ્રસંગે બહુ ધા વપરાઈ છે. એટલે એમને તો સ્વનિર્ણિત ઉ. સં. ની અંતર્ગત સ્વા. ના. સં. માં સમાયેલી માની શકાય છે. આપે જે પ્રતિજ્ઞા અને વિમુખોને પણ શાખા-પ્રશાખામાં ગણીને સ્વા. ના. સં. માં સમાવેશ કરવાનો નવો ઉઠાવ કર્યો છે તેવા ભડોળમાં તો તેઓને ભેળવી શકારો નહિ. વિમુખ સ-મુખની ઉઘાડે છાંયે સેળભેળ કરવા માગતા ભલાકાયા માસિકમાં તેમનો અક્ષરવાસ લેવાયો છે એ ખરી રીતે વિચારીએ તો સંપ્રદાય નિહિતોને આશ્ચર્યકારક લાગે છે. સુધામાં તો હવે વિમુખોના જ સંપ્રદાયખોદણીયા લેખો અને અક્ષરવાસો લેવાય છે એમાં નાયજીભાઈનો અક્ષરવાસ લીધો છે એ શુભ સૌભાગ્ય નથી. નાયજીભાઈનો સવિસ્તર અક્ષરવાસ લીધાથી તમે તો જાણે એક બોચાશૂણીયા મળવત એક મંડળ આપણું તંત્રમાં આવી ગયું હોય એમ કુલાતા મલકાતા હશે પણ તમારા ભલાકાયા સ્વરૂપને આનખશિખા તેમના અનુયાયિઓ પુરેપુરું પ્રયમથી જ સમજી ગયેલા છે. (અપૂર્ણ)

અ. ૨૧. બાળકૃષ્ણાનંદજી નાસિકવાળાના આનંદ માટે- (ગતાંકથી ચાલુ)

જેથી ભજે તેવા બોળા નથી. નાયજીભાઈને "સત્સંગમાં એક સુપ્રસિદ્ધ અને પરમ ભગવદ્ભક્ત" લખા છે તેવો સાચો દાનતથી નહિ પણ તેમના એકાંતિક આશ્રિતોને ચાતા તરફ વાળવા માટે ઉપલેખક પાખંડ છે. ખુદ નાયજીભાઈ અને તેમના પદ લેખક શિષ્યો માટે સુધામાં અનામ કે સનામ કે અન્ય નામથી ઘણી કોર, કુત્સિત, નુર્ગુણીકાઓ સાંધી કે આડકતરી સુધા કુધા કરી છે અને અનેક બાબતમાં તેમની વિરુદ્ધના લેખોને સુધામાં સંપૂર્ણ સ્થાન આપીને પણ એવાં અનેક કુલંડો કર્યા છે. તેને તેમના સચેત શિષ્યો બૂલી ગયા નાંદ હોય. તમે તો બીજા વિમુખચાળે ચઢી ગયા હોવાથી બૂલી ગયા હશે પણ અમને તો એની ખમી યાદ પડે પાતાપાર રહી છે, પણ તમારા તથા તેમના મોરવ રક્ષણ માટે. અમે ઉદ્દેશ્ય કરના નથી. કોઈને પણ કંઈ પણ આડું અવળું કંઈ વિના કદાપિ સ્થા નથી. અસ્તુ.

હવે જ્યારે આપણે ક્યારેય જાણેલા પ્રાપ્ત્યો ઉલ્લેખો છે તો સાચાપણું સંપ્રદાયના હિત માટે સત્ય કહેવું પડે—જય શ્રીહરિમાં અક્ષરવાસ નહિ લખી મોકલવાના કારણથી જ ને કંઈક વેમનસ્ય રહસ્ય હશે તેના એક કારણથી આપણે મુર્તિમાન નાસિકીયા ચાલુ છો પ્રતક્ષછો; વચનામૃતનું સર્વોપયોગી પુસ્તક જ્યારે રૂપિયે પણ મળતું ન હતું. આવી અવગમ્ય સ્થિતિ જાણીને ડા. યા. હ. એ આચાર્યશ્રીની આજ્ઞા લઈને જાણવાનું રહે કરતાં શીઘ્રતાથી ભૂમિકા વિચેરે અનેક ભ્રમ વિષયોવાળું એ પુસ્તક તૈયાર થયું. તેને વેચવા વહેંચવાની વ્યવસ્થા થઈ ગઈ, પ્રેસમાં નાણું પણ મુકાઈ ગયાં, એમ એ અંગેનું સર્વ કાર્ય નિર્વિઘ્ન પતી ગયા પછી ઘણે માસે ત્રિદિતતરવ છતાં ભાવિએ મુલાવતાં, બાકીવાનું બીજું બીજું જાણે ન મળ્યું હોય એમ ભ્રમ ભૂમિકા કે ને વચનામૃતના વિભાજનથી વિરુદ્ધ સંપ્રદાયિક તરફાનપણ અપૂર્વ લખાએલી હતી તેનું મિથ્યા મિત્ર લઈને મુખ્ય ક્રાહારીપદના મોહ લોહના વેગે એટલે જાણીતો વર્ણી ક્રાહારીએ બોળા દૈનિક સ્થાનમાં વિરુદ્ધ પ્રચંડ અજળ પ્રચરણ કરી પરિણામે સંપ્રદાયના કોઈપણ અગ્રણી વિદ્વાન ત્યાગી કે હરિકાંત કે કારભારીને પણ નહિ પૂછ્યું એક આજ્ઞાપત્ર શા હરિજી. ઉપર ખુલાસા માટે સહસ્ર તા. ૧૧-૫-૨૨ ના દિને લખાઈ મોકલ્યો. જ્યારે ખુલાસો માગ્યો છે ત્યારે તેની વાદ જોવાની હતી. ત્યાં સુધી તે પત્ર કોઈ આપવો નહોતો નાહ, બહાર પણ પાડવો ન જોઈએ. તથાપિ ઉપર ઉતાવળીયાં ક્રાહારી આચાર્યશ્રીને પણ પૂજ્યા વિના એક નકલ ઉતારીને વેચથી અમદાવાદના આચાર્યશ્રીને પત્ર પૂજ્યા વિના એક નકલ ઉતારીને વેચથી એમને એમ કોઈ ખટખટાતે જ પહોંચાડી આજ્ઞા. બોળા એ આચાર્યશ્રીએ વાંચીને કે એમને એમ કોઈ ખટખટાતે એ પત્રની નકલ ઉતારી લઈને, વડમાં તેની આગળ પાછળ જાણે ઉપોદ્ધાત અને ઉપર કરતા હોય એમ પોતાનું મનઃકાવનું, બળવંત પીઠિકારૂપનું, છૂટું મારી જેવું, વિમુખો લખાણ લખીને તે પત્ર અમદાવાદના મહંત કે કમીટી કે બીજા કોઈ ત્યાગી શ્રદ્ધી અંગે જાણે બહાર વચ્ચાલના સમાચાર તરીકે સુધા ઉપર સત્તર મોકલી દીધાં. સુધાના તંત્રી જોવા વળીએ આનખી સચના મુજબ એકદમ વર્ષ ૨૪ અંક ૨૧-૨૨ ૨૪ ઉપર જાણી માર્યો. આ સંપ્રદાયની સઘળી વસ્તુસ્થિતિના પુરાં જાણકાર પણ

આ હિ. સંપ્રદાય ખળ વાતાવરણના ૨૨-૧૮-૫૨ આહકો ઉપર એથી કિલ્લામાં બાળના નિ. ખુલાસા વિ. વાંચીને વિ. કવલકે પ્રિય કે લાંબો કોઈ વિતથ ચર્ચાસ્ મસલત મુજ વર્ષ ૨૬ અંક કશું જ બોળા લખેલા. આ તેમાં પણ કો મતસરસ્વત સ્વલ્પ સૂચના સાથે મળ્યા. દેવાની ભલામી ખુની છે તેની તરીકે બીજો પત્ર નો. અ ઉપર તા. ૨ સંદિધામાં જ ત્યારે કંઈક સાંજના આજ વામાં આનાકા આપીશ નહિ અમારી પાસે સ્વચ્ચાર્ય પાસે રી વલિજી

ને પરમ ભગવદ્દય”
જોતા તરફ વળવા
જિજ્ઞાસા માટે સુધામાં
|| સીધી કે આડકતરી
સંપૂર્ણ સ્થાન આપીને
થા નાહ દેવ. નમે તે
, એની ખરી યાદ પડે
ને ઉલ્લેખ કરના નથી
મરતુ.

સાચામાં સંપ્રદાયના
૩ મોકલવાના કારણપૂર્વ
ન નાસિકીયા ચાલેલી
ન હતું. આની અવગણ
નું શરૂ કરતાં શીઘ્રતાથી
અત્રા નહેવતાની અવસ્થા
નિર્વિઘ્ન પતી ગયા પછી
ખીજ ન જાયું ન મળ્યું
સાંપ્રદાયિક તત્વજ્ઞાનપૂર્ણ
મોહ લોભના વેગે એકલા
૬ અળખા પ્રચલન કરી
કારભારીને પણ નહિ પૂછ્યા
૧-૨-૫૨ ના દિને લખાના
L ત્યાં સુધી તે પત્ર કાઢી
ઉત્ર ઉત્પાળીમાં કાઢી
અમદાવાદના આચાર્યશ્રી
કે એમને એમ કાંઈ ખટપટ
લખી તેમની જાણ બદ
જે ઉપોદ્દેશાત અને ઉપસં
જી માર્યા જેવું, વિમુખો
૧ કાઢ ત્યારી થી અગ્રેસ
કાઢી દીધો. સુધાના
૨૫ અંક ૨૧-૨૨
પુરાં જાણુકાર પસં

સાહસિકા જાણે શા હરિજીને પાછા કે હલકા પાડવાનું અપૂર્વ અચ્છેદ ધક્કાએ હાથ આવી
મયું હોય એમ આનંદાવેશમાં આવી જઈને આ સહસાં કાંચમાં સંધાળી સ્વર પતંગવત સડો-
વાઈ ગયા. જેથી ‘સહસા વિદ્યોત ન ક્રિયામકિલેખ-પરમાપદાં વદમ્’ એમ છેવટે બન્યું.

આ ઉપરથી બન્ને પૂજ્ય ગાદીસ્થાનોમાં ઉત્ર ઉદ્દાપોદ જાહેરમાં જાગ્યા. આખો
સંપ્રદાય ખળભળ્યો. એમાં કેટલીક એમ તેમ લખાપટી પણ ચાલી. છેવટે બધાજ વ્યગ્ર
વાતાવરણના વિવરણરૂપની એક પત્રિકા કેમી ૧૬ પેજમાં શા. હરિજી. તરફથી તા.
૨૨-૧૦-૫૨ ના દિનની જાણને બહાર પડી. આ પત્રિકા સુધાના વધારા તરફ પણ
ઝાઢકા ઉપર રવાના કરવાની અવસ્થા સુધાધારીએ કરેલી અને વહેવતામાં પણ આવેલી.
એથી ઉદ્દાપોદનો અવધિ રહ્યો નહિ. પત્રિકામાં આજ્ઞાપત્રના અને તેની સાથેના આગળ
માછળના વિમુખ લખાણના અને બીજાપણે બધીજ વચનમધ્યે વિગેરે બાબતના ખરા
ખુલાસા વિગતવાર સચાત્ત કરવામાં આવ્યા છે. આ પોલકપ્રકાશક અપૂર્વ પત્રિકાને
વાંચીનેજ વિશેષતઃ વ્યગ્ર વ્યથિત હૃદયવાળા, અમદાવાદ સ્થાનમાં બંધાય વિષમભાવના સંજ્ઞક,
કચ્છકપ્રિય કેપટમૂર્તિએ રોષાવેશમાં આવીને પદાર્થભીતીના પ્રચલન-પાપરૂપમાં રહીને એક
લાયો કોટિલ્પપૂર્ણ લેખ શા. હરિજી. ની અખી હાંડગીની ચકાસણીરૂપના વિચિત્ર
વિતથ ચર્ચારૂપ સહસા સુધા ઉપર સ્વહસ્તાક્ષરથી લંખી મોકલ્યો. તે લેખ ખાનગી
મસલત મુજબ સુધાના તોફાનેકતાન સ્વતંત્ર તંત્રીએ આનંદાવેશમાં આવીને વગર વિચારે
વર્ષ ૨૬ અંક ૨ પેજ ૩૦ થી ૩૩ સુધીમાં છાપ્યો. આમાં લેખકનું નામ, હામાદિકનું
કશુંજ ઓળખાણ નહિ આપીને અંતમાં “લી. એક સસંગી” એવા વચક શબ્દો
લખેલા. આ પહેલાં જે આગળપાછળના અનપેક્ષિત લખાણ સાથેના આજ્ઞાપત્ર છાપેલા
તેમાં પણ કોઈનું નામ, હામાદિક હતું નહિ. આવા ભયંકર લેખ લખનારા કઈ જાત ભાતના
મત્સરઅસ્ત સત્સંગી નામના કુસંગી છે તેની શોધખોળમાં પડતાં, દાઢ હિતેન્દુ સંતના
સ્વદય સૂચનથી રાજકેટ ગુરુકુળ પહોંચ્યો. તેના ઉત્પાદક શાસ્ત્રીશ્રી અને તંત્રીશ્રી સહભાગે
સાથે મળ્યા. તેમને પ્રસંગાત પુછતાં તેમણે સહિવામાં છાપવા મોકલેલું મેટર અને એક છાપી
દેવાની ભલામણની ચીટી લુદી વાંચવા આપી. હસ્તાક્ષરનો પૂર્ણ પરિચય હોવાથી લેખક કોણ
ખુની છે તેની ખાત્રી થઈ. આ લખ આગળ પાછળના મનમાન્યા મધ્યે ના ક્ષેપક શબ્દોના વિરોધ
તરફ ખીજે આજ્ઞાપત્ર આચાર્ય પાસે કઢાવવાના દુરાચરવાળા મિથ્યાજ લખાણ સાથેના આજ્ઞા-
પત્ર નોંધે. આનો સુધામાં પ્રથમજ છાપાઈ ગયેલો હોવાથી એની નકલની જરૂર ન હતી. એની
ઉપર તા. ૨૪-૮-૫૨ હતી તેની ફક્ત નોંધ લીધેલી. આ લેખ છાપવાનો અતિ આઝઘ છતાં
સહિવામાં છાપવા નહિ. કંઈ તેઓ છાપે ચડતાં બચી ગયા. હું પુસ્તકના કામે મુંબઈ આવેલો
ત્યારે કંઈક ગુણદાર મળતા સુધામાં આવેલા લેખની ખાત્રી કરવા આપના નાસિક આશ્રમે
સાંજના આવ્યો. આપથી લાવવી મળ્યા, બેઠા, વાતચિત બધી થઈ. લેખકનું નામ આપ-
વામાં આનાકાની કરી. છેવટે ચોખ્ખું કશું કે મેં વચન આપ્યું છે તેથી સાક્ષાત નામ
આપીશ નહિ. પછી આપોઆપ ઓળખણ પડી જાય એવાં ઉપલક્ષણો-તમારા મિત્ર છે,
આપારી પાસે આવ જાય છે, રહસ્યની વાતો પણ અમદાવાદી કરી જાય છે, અમદાવાદના
સ્વચાર્ય પાસે પણ રહસ્ય કારભાર કરે છે. નાથજીભાઈના પ્રમુખ લેખક શાય છે. ઉમરેહના
ની વળિક્ષ વકીલ છે, તમે પણ તેમને ઓળખો છો. વિગેરે અતક કહેલાં. એ ઉપરથી

અને ગુરુકુળના અનુસંધાનથી ખાત્રી થઈ હતી. છતાં મને સતોષ ન થયો. પછી આપે
પ્રેસ બેઠ આવવાનું કહ્યું, હું એક વિચારથી સાથે પ્રેસ બેઠા ગયો, ફાઇલ ન બેઠી જાય
એને માટે એક માણસ પાછળ મોકલ્યો હતો. હું તે પ્રેસ બેઠીને કોર્પોરેટર પાસે ગયો,
ત્યાં તે તે દેવચોગે લેખની ફાઇલને એમતેમ સંપ્રયોજન કરવો હતો. આથી તેની ઉપર
દૃષ્ટિ પડતાં હાથમાં ફાઇલ લઈને અંદર બેઠો સુધામાં મુદ્રિત થયેલા લેખનું મેટર મળ્યું.
મોટા મોટા હસ્તાક્ષરના અને પૃથક પૃથક પરિમાણના ચિર પરિચય હોવાથી લેખકની ખરી
ઓળખાણ અસંશય થઈ ગઈ. આ રીતે સત્યવાદીના દંભકોળ કરનારા આપે ફક્ત સત્ય
નામ ને આપ્યું પણ આપપ્રદક્ષિત ઉપલક્ષણોથી અને લેખકના સાક્ષાત હસ્તાક્ષરથી મને
લેખકના નામ, હામ, જાત ભાત આદિકનું પાકું ઓળખાણ નાસિકથી અંતરમાં પડી ગયું.
એમ થતાં મને બીજા ઉપર વહેમ હતો. તે નિરૂપ નિરોપ થયો. અને સંપૂર્ણ સતોષ થયો
(આ પ્રસંગથી નાસિકની દારિદ્ર્યવદસા દેખીને અને સાંભળીને અને અનેક ઉપાધિ બેઠી અને
રહસ્ય હકિકત પણ જાણીને અપરોપ પણ અવધિક થયો. અને એમ પણ થયું કે આમાં
શું ? સત્ય તત્ત્વ મહત્ત્વ જોડે સંપ્રદાયસ્થ વર્ણી શાસ્ત્રી ભરાયા હશે.)

▲ આ લેખ લેખકની ખરી વાત મેં ખદ નાથજીભાઈને ઉમરેહ જઈને મંદિરમાં ખાનગી
કરેલી. તેમણે શિખને દંપક આપવાની પણ વાત કરેલી. તે પછી એક અવસરે વકીલ કૃષ્ણ-
જાલભાઈને ઘેર જઈને વાત કરેલી, તેમણે પણ આશ્ચર્ય પામીને ‘એવું હતું તે ઉપાલભ
આપીશ’ એમ કહેલું. પરંપરાએ અને બીજાપણ રીતે આ આશ્ચર્યપ અનુષંગી રહસ્ય
વાત જાણતાં, વડાજ ગાદીના પરમ આશ્રિત થઈને વચનામૃતની સંખ્યા સંખંધમાં આવી
તેની ખટપટ અઘટિત આચાર્ય સ્થાનમાં કરનારા નામાંકિત ભાઈ ઉપર પણ સ્વકાંચ,
પ્રકાશ અનુચાધિએ અતિ અચ્છુભો અને સાધર્મ્ય મનઃકુખ થયું હતું. એને
પણ વડતાવગદીને માન્ય વચનામૃતની સંખ્યા સંખંધમાં અને વચનામૃતની
ખાનગી તત્વજ્ઞાનપૂર્ણ ભવ્ય પ્રમિકાના સંખંધમાં કપડી કુટિલોએ ઉપાડેલા
અનિશ્ચિત અઘટિત અનુષંગી ઉત્ર ઉદ્દાપોદમાં સંપ્રદાયના અગ્રેસર ત્યાગી હરિભક્તોએ
સત્ય સ્વકાર એ સંખંધી લખાણમાં સહીયો કરી આપવા સુધીના આપો અને કમે-કમે
તે પણ આ ખટપટને ખોટી રતનાદી માન્યતાથી વિરોધની અનુષંગી અઘટિત
ખાનગી પ્રમિકા સાથેનાં વચનામૃત પુસ્તકો વેચવાની અને જે જે મંદિરથી વર્ણી
ને ગાંઠાં મંજાવેલાં તે તે મંદિરે પુનઃ પાછાં મોકલી દેવાની સ્વર મંજુરી આપી દીધી.
પ્રમાણે અવસ્થા પણ તુરંત થઈ ગઈ અને કોઈએ રકમ ધર્માર્થે આપવાથી એની દીમત
પણ વધારી. એમ થતાં મારે કશી પંચાત કરવાની રહી નહિ. વિદેરેલો મામલો યથાપૂર્વ
નિર્ણય આવી ગયો. વચ્ચેની ખટપટીયા પ્રપંચપુતળાએ ખોટા ભૂંડા પડ્યા અને મિત્ર
નડીકા થઈને પણ કાળજી કેવું કાળુપ્ય ભરેલાં કાતીવ કપડી રાખે છે તેની ખરી ખાત્રી
શું પરિણામે એ સંખંધ છેક છુટી ગયો. આ એક ઇતિહાસ અપૂર્વ જાણવા જેવો
છે. તેનો આખો ચિતાર “સંપ્રદાયના સુઝ અનુચાધિઓની જાણ મારે”
તેના દેવગ્રંથથી પત્રિકારૂપમાં જાહેર કર્યો હતો. આ રીતના વિતથ લેખનસ્થમાં પણ એ
જાનુજીત આપ વર્ણીજ પણ શાસ્ત્ર છે; એ જાણવા માટે આટલો ઉદત ઉપાદ
કરવા કરવો પડ્યો છે. આ કેવું ગદનગતિ આશ્ચર્ય ? અને કેવું ખુની કાવતુ ? છે કંઈ ખા

એવો ચમત્કારી મનાવ એ પૂર્વે પણ એક વખત બન્યો હતો. અમદાવાદમાં રહેતા પુરાણી લક્ષ્મીપ્રસાદદાસજીએ તત્ત્વજ્ઞાન સંબંધે વિરુદ્ધ એક લેખ રવા. ના. દિગ્ગ. માસિકના વર્ષ ૧ અંક ૧૦ માં લખેલો. તેનો જોઈતો જવાબ સપ્રમાણ શા. હરિજળદાસજીએ ઉ. સં. માસિકના વર્ષ ૫ અંક ૩-૪ માં આપેલો. એ પછી વળી એ પુરાણીના નામથી "વગ્તાલના શાસ્ત્રી હરિજળદાસજીને પડકાર" એવા હેતુથી લખાયેલો લેખ સુધા વર્ષ ૧૭ અંક ૧ માં ૫ થી ૧૨ પૈજ સુધીમાં આવેલો. આમાં એવી આડઅવળી અપ્રકૃત અસંબંધ ખગલાડોળ કે પાડાડોળ પાગવાર કરેલી કે જેની એ બિચારા એકલોથી અનાધાર પુરાણીને કશી જ જરૂર ન હતી અને પ્રસંગ પણ ન હતો અને એવી લેખનશક્તિ પણ એમની ન હતી. એ લેખ ખરેખર તેમનો લખેલો નજ હતો. બીજાએ પડાબીબીના સ્વાંગમાં રહીને લખેલો હતો. એમને તો કયા હોળીનું નાળીયેર કરેલા. એ લેખનો લાંબો જવાબ તત્ત્વજ્ઞાનપૂર્ણ એ શાસ્ત્રીએ ઉ. સં. માસિકના વર્ષ ૫ અંક ૧૧-૧૨ થી "પડકારનો પડો" એવા શીર્ષકથી ૭૪ પૈજમાં ચાલુ આપેલો. એ પછી એ પુરાણી અને પડાબીબી પ્રશાંત થઈ ગયા. આ અને બીજી પણ અમદાવાદી અવાચક ઉપાધિને લીધે તે પુરાણી મુંઝાઈ જઈને એકલા ડુસરના મંદિરમાં જઈ રહેલા. એક વખત હું મદુષા ગયેલો. પાસે આવેલા ડુસર ગામે દર્શન માટે ગયેલો. ત્યારે તે પુરાણીએ બધી પુરાણી વાત કરી કે એ લેખ અમુકે લખી આપેલો, એમ નામવાર સ્વયં વાત કરી. કાંઈ ઉપાડી થશે તો રક્ષા કરીશું એવી પણ આશા આપીને મારું નામ પરાંએ આપેલું અને સુધામાં જવાવાની પ્રેરણા પણ એ મોટાભાઈએ કરેલી એ પુરાણી તત્ત્વજ્ઞાનમાં બાપાપંથમાં ભળ્યા હતા પણ પાછળથી શુદ્ધ શાસ્ત્રીય તત્ત્વજ્ઞાન થતાં પાછા વળી ગયા હતા આ ખટપટ પણ સવેએ સમજી રાખતા જેવી 'કિમારપંથતઃ પર' એવી ખરી ખુની છે. પડાબીબી તો સંતાઈ ગઈ અને પડો બનેલા બિચારા પુરાણી ઉપર પસ્તાળ પડી. આ કેવું આશ્ચર્યવાદી કારસ્તાન ?

આવા પ્રપંચ પ્રસંગે કંઈક વિષમ કહીએ તો અસ્થાને નહિ બચ્યા. અમદાવાદ માદીના આચાર્યશ્રી કે ત્યાગી હરિભક્તો એવી વચનામૃતના સંખ્યા સંખ્યની પચાત પ્રસિદ્ધ કે પ્રચ્છન કરે એ ચોક્કસ છે કેમકે એ એમની માન્યતા વિરુદ્ધની વાત હતી. વગ્તાલ માદીના અનન્ય આશ્રિત અને સમગ્ર વસ્તુસ્થિતિના પાકા બહુભેદ અને વળી મારી આગળ "વચનામૃતની સાચી સંખ્યા ૨૬૨ જ અમદાવાદની તમામ જુની લેખી પ્રતોમાં છે, એમાં 'અહ્યાનંદ સ્વામીનું' નામ નથી, વધારાના વિષયો નથી, ધોળકામાં એક પ્રત જુની છે. કરજાનંદજીએ મંદિરમાં મુકેલી છે, અને એની ઇચ્છા કરવા. જતાં એની અંદર જેતાં ૨૬૨ વચનામૃતો વાતચત્તી પ્રતો પ્રમાણે છે." એવી રહસ્ય વાતને પણ કરનારા અને એજ અનુક્રમનારા મનાવનારા એજ ભાઈ અમદાવાદના આચાર્યસ્થાનમાં તેમને ઉપરથી સાંઝ મનાવીને કારભારની કામનાથી કે બીજા કાંઈ માનાદિ તુચ્છ કારણથી બધીજ અવળી ખટપટ અટાપડી બધાને અથડાવી મારનારી અનેકવિધ કરે એ કેવું આશ્ચર્ય ? અને કેવું તેમનું ધનકપટભય કુટિલ કાળજી ? પરમ ભગવદીયનો બહાર દંભોડોળ દેખાડે છે અને અંતરમાં કેવાં વિરોધી તત્ત્વો સમૂળ સંગ્રહાં છે એ બીના આચાર્યોદિ સવેએ બહુવા સંજી છે. તેમાં પણ મુક્ય વાચકભાઈના સજ્જ શિષ્યો પાસે બહુલે તો વધુ સાંઝ છે. તેમના અમર શિષ્યો તથા વગ્તાલના આચાર્યશ્રી તથા મુખ્ય કેદારી વિદ્વાન પશુ વિગેરે તત્ત્વજ્ઞ

ખટપટીયા ૨૬૨ સંખ્યાને જ માને છે અને ભૂમિકાને વખાણે છે અને બીજાને અવગણે છે છતાં તોયે પછી એવી અવળી ચળવળ પ્રયંક પ્રાપ્ત કરી ખેડા એ આશ્ચર્યવર્ધ કેમ ન કહેવાય ? આ બધી અવધિત અનુપયોગી ખટપટ મારે મારે જ હતી એમ મારે કેમ ન માનવું ? જો કે એ કયા વિરોધી લેખનો જવાબ જડયાતોડ જાગે જાહેરમાં આશ્ચર્યકારક એ અવસરે જ પ્રકૃતિ પ્રસાસે આપત પણ તેમાં સંડોવાએલા સર્વેનું જોશ રાખતા અને કાર્યસિદ્ધિ થયા પછી વધુ વિરોધ ન કરવા માટે અજાપિ આપ્યો નથી. કદાચિત્ સ્મૃતિ આવતાં મન તો ચંચળ થાય છે પણ કમજો રાખ્યું છે.

બન્ને પૂજ્ય આચાર્યસ્થાનોમાં વચનામૃતની સંખ્યા અને ભૂમિકાના સંગ્રહમાં ઉલ્લેખોદ્ધત આવ્યો, પણ નિશ્ચિત સમાહરીને કદો નિર્ણય લાગ્યા નહિ. પરિણામે કોઈએ કદો જનાય પણ આપ્યો નહિ. એમને એમ અંધધેષ હુલેલાનું કેટલોક ખસ ચાલ્યા ક્યું. એવે અમદાવાદના દેશિકના મોડલવાથી સ. જા. ગોપાળચર્યદાસજી તથા કા. ભક્તિપ્રિયદાસજી વિગેરે વગ્તાલ આવેલા. આચાર્યશ્રી, મુખ્ય કેદારી સમસંચિત તથા કારભારીને મંગલા ઉરે ચા. હરિજ. નં પ્રજેલા. વાચયિતને અંતે તરાર પતાવા પૂરતા એવા નિર્ણય ઉપર આવ્યા કે પોતપોતાને ગાદીસ્થાને માન્યતા મુજબની સંખ્યાવાળાં વચનામૃતો જાપે અને સ્વદેશમાં પ્રચાર કરે એ બાબતમાં કોઈએ વિરુદ્ધ ચર્ચા પ્રસિદ્ધમાં ન કરવી. આનું સમાધાન પ્રસન્ન પડેલું. એમ અને વિદ્ય પતી ગયો હતો. પરંતુ વળી હાથમાં અમદાવાદ ગાદી તરફથી નીતીન આશ્રિત ૨૦૧૧ માં જપાઈ છે તેમાં પ્રથમની આશ્રિતમાં જે વગ્તાલ ગાદીમાન્ય ૨૬૨ ના સંખ્યમાં વિરુદ્ધ ચર્ચા કરી હતી અને જે ક્રિયા અપવાદી સંજ્ઞાને લીધે ઉઝ ઉલ્લેખોદ્ધત ભૂમિકામાં ઉલ્લેખોદ્ધત હતા એના એજ તરારી સંજ્ઞા 'શ્રીજમહારાજનાં ઉઝ ઉલ્લેખોદ્ધત ભૂમિકામાં ઉલ્લેખોદ્ધત કરવાની જરૂર બહુવિધ છે. વચનામૃતોની સંખ્યાવિષે કાંઈક ઉલ્લેખ કરવાની જરૂર બહુવિધ છે. વચનામૃતોના સંગ્રહકર્તાની તથા વચનામૃતોની સંખ્યાના સંગ્રહમાં કાંઈક મતભેદ આવે છે. સંગ્રહકર્તા સદ્યુસ્ત્રોમાં 'અહ્યાનંદસ્વામીનું' નામ બહુ જુની પ્રતોમાં છે છતાં તેમનું નામ વગ્તાલ દેશની જાપેલી પ્રતોમાંથી નિકળી ગયેલું બહુવિધ છે. તેવી રીતે જોતવપુરનાં પાંચ વચનામૃત, અમદાવાદનાં પાંચ તથા અમદાવાદનું ૧ મળી ૧૧ વચનામૃતો પણ જુની પ્રતોમાં હોવા છતાં તે દેશમાં જાપેલી પ્રતોમાંથી નિકળી ગયા પાયાં છે. જેની રીતે કેટલોક મળ વચનામૃતોમાંથી કેટલોક લાગ કેટલોક જાપેલી પ્રતોમાંથી નીકળી ગયેલો બહુવિધ આવે છે. તેજ પ્રમાણે આ વચનામૃતો નીકળી ગયાં હોય એ બતાવે છે." આ રીતના પૈજ ૫૫ ઉપર ચર્ચાપૂર્ણ રાખ્યા છે. (વગ્તાલની લેખી, જાપેલી કાંઈપણ પ્રતમાં ૧૧ વચનામૃતો વચનામૃતો અને જ. મુનિનું નામ અને વધારાના વિષયો નથી. છતાં કાદી નાખવાને હાડકાં જુદો અપવાદ આચાર્ય આદિક મોટાએત અપાયો કે એજ અપરોપની વાત છે. વિવેચન ભૂમિકામાં લખ્ય છે.) એમ કરીને સમાધાનને સમાવિષ્ટાને પહોંચાડ્યું છે. એની એજ તરાર કામથી રહી છે. મહેનત વિતય થઈ ગઈ છે. એ જુ એજ કુલ્લુ-ચુચલુ રહ સમાધાનવાળા જુદા હતા અને જપાતનારા જુદા હતા. જેથી 'ચૂચ ચૂચ રૂચ રૂચ' એવું અવળું બનતા જોય છે. આચાર્યશ્રીનો અપ્રવક્તા હોય છે.

આ કયા પ્રસંગે આ વાત આગળથી એટલા માટે બહુવિધ છે કે કદાચ કરીથી બાબતની કંઈક ચર્ચા ચોગાનમાં થાય તો તેમાં આ પડાબીબી ભાઈ અવગો લાગ ન

અને એની ચર્ચા કારભારી વિગેરે છે. સુધાને પણ વિવેચનમાં એનું બાપી રાખ્યું ન અસંખ્યાત છે. આ પ્રસંગે સુધાવાર જાહેર વર્ષ ૨૬ અને જરસજમાં કમી થાલ રાજકુળા મએલા મમંચિ વિજય આપણુ હરજળદાસજી અવધિત રાખ આનંદપ્રસાદજી અને જ્યાં જ આપણાપત્ર ૦ પયોગી અને ખોટો છે એમ અજાપતો ઉભય દેશના છે અને પ્રકા પછી ઉપરના વળી બન્ને ધર્મીયા મણીલાલ ભા ભાપણ કરત વિષે તથા શાસ્ત્રી હરિજ ઉપાવવાર્ન દેવના દેશના અમુક છે કરી છે. એ જેથી જ સંજો

ને અચોધે છે છતાં
કેમ ન કહેવાય ? આ
નવું ? જો કે એ ત્યા
એ અવસરે પ્રકૃતિ
કાર્યસિદ્ધિ થયા પછી
વર્તાતાં મન તો અચ્છા

ભૂમિકાના સંબંધમાં
નહિ. પત્રિકાનો કોષ્ટક
માસ ચાલ્યા ક્યું. છેવટે
ભક્તિપ્રિયદાસજી વિગેરે
કારભારીને મળેલા છેવટે
નિર્ણય ઉપર આગ્રહ
તો છાપે અને સ્વદેશમાં
આવું સમાધાન પ્રસન્ન
અમદાવાદ આદી તરફથી
જે વડતા ગાદીમાન્ય
અપવાદી શબ્દોને લીધે
શબ્દો 'શ્રીજીમહારાજનાં
જરૂર જણાય છે.
માં કંઈક મતભેદ ચાલે
પ્રતોમાં છે છતાં તેમનું
કે. તેવી રીતે જોતલપુરનાં
વચનામૃતો પસંદ જુની
પાયાં છે. જેની રીતે કેટ-
લી નીકળી જશેલા જણાઈ
મતો જોઈ છે." આ રીતના
મપેલી કોષ્ટક પ્રતમાં ૧૧
નથી. છતાં કાઠી નાખવાનો
એજ અપરોક્ષની વાત છે
વાને પહોંચાયું છે. એની એ
નું એજ કુટુંબ-ચુકલું રહ્યું
'ચુકલું ચુકલું ચુકલું
છે.

જુની છે કે કદાચ ફરીથી
ખાંભાઈ અવગો લાજ ન

અને જેની પંચાતમાં વડીલાત અને વલિકૃતા ન વાપરે વડતાલના આચાર્યશ્રી, કોશી,
કારભારી વિગેરે સર્વે વસ્તુત્વને સમજી ગયા હોવાથી વિરૂદ્ધ લાજ લેશે નહિ એ ચોક્કસ
છે. મુધાને પણ ૨૬૨ સંખ્યા પરંપરાગત સંખ્યા છે અને તેથીએ ૨૬૨ જ છાપ્યાં છે અને
વિવેચનમાં એજ પ્રમાણ લે છે છતાં મુધા કુધા વિરૂદ્ધ વેર વેમનસ્ય કરવામાં કોઈ
બાધી રાખ્યું નથી. જેની ખૂબી ખટપટ પડાવીનીતિ મુધાને પાને પાને અટવાતી
અસંખ્યા છે. કુટિલ કપટ ખટપટમાં છે કોઈ બાધી ?

આ પ્રસંગે વિના સમજે ગતાનુગતિમાયે વચનામૃતની ઉક્ત પંચાતમાં ખીલપણ ચળવળીયા
મુધાદારા જાહેરમાં સળગ્યા છે તેમને પણ કંઈક કહીએ તો અસ્થાને નહિ જણાય. મુધા
વર્ષ ૨૬ અંક ૧ પેજ ૧૮ ઉપર અમદાવાદના આચાર્યશ્રીના જન્મમહોત્સવ પ્રસંગે મળેલી
જરૂરમાં કમીટીના સભ્ય મણીલાલભાઈ લાગળ, નર્મદાશ કર વિગેરેનાં લાગણોને અતે માલેક-
લાલ રાઈલ્યાઈએ આચાર્યશ્રીનાં યશસ્વી કાર્યોને વર્ણવતાં હરિજન મંદિર પ્રવેશ દાવામાં
મળેલા ધર્મવિજયને અપૂર્વ વર્ણવીને તેથી પણ મોટા વિજય તરિકા "અને તેથી પણ મોટો
વિજય આપણા અમદાવાદ દેશનાં ૨૭૩ વચનામૃત ઉપર આક્ષેપ કરનાર સ. મુ. શાસ્ત્રી
હરજનદાસજીએ નવાં છપાવેલ વચનામૃતની ભૂમિકામાં જે કેટલાક નિરૂપણોની અને
અધારિત શબ્દો લખેલા તેમાં મુધારો કરી ફરી છપાવવાની વડતાલના ધ. ધુ. આચાર્યશ્રી
આનંદરાસજી મહારાજે આજ્ઞા કરી અને તેમની પાસે તે બાબતના ખુલાસો માગ્યો.
અને જ્યાં જ્યાં તેમની મારફત વચનામૃત મોકલાયાં હોય ત્યાંથી પાછો મંગાવી લેવાનું
આજ્ઞાપત્ર બહાર પાડ્યું એ છે" આવા ઉલ્ક ઉચ્ચાર્યા છે. ભૂમિકામાં ક્યા શબ્દો નિરૂ-
પણોની અને અધારિત છે તે તો કોઈ સ્વચ્છ સહી રકયા નથી. ભૂમિકામાં કરેલો આક્ષેપ
જોરો છે એજ પણ સાબિત કરી શક્યા નથી. માગ્યા મુજબનો ખુલાસો ખરો આપ્યો હતો.
આજ્ઞાપત્રનો શો પરિણામ આપ્યો તેવો દિવા જેવો દિવ્ય અનાજાપત્ર જેવો છે. સંપ્રદાયના
ઉત્સવ દેશના તત્ત્વો ભૂમિકાને કંઈક છે અને પ્રશ્ન છે. એવા પ્રશ્નપત્રો કહ્યા આગ્રહ
છે અને પ્રકાશમાં મુદ્રાને પ્રશ્ન કરવા માંગતા નથી. આ સમાચાર પણ માલેકલાલે નહિ
પણ ઉપરનાજ પ્રપંચપ્રતિમાએ લખી મોકલ્યા જણાય છે.

વર્ષ ૨૬ અંક ૩ પેજ ૪૫ ઉપર વિક્રમ નૂતન વર્ષના મંગળ દિને અમદાવાદમાં
બંને ધર્મચાર્યોના સમેલન પ્રસંગની પ્રવર પરિધમાં પરસ્પર પ્રશંસાપૂર્વકાથી પ્રવચનો વડીલ
મણીલાલ લાગળ વિગેરેનાં પ્રવર્તાં અતે માલેકલાલ રાજજીએ રખેલા મુજબ પુરજોશમાં
લાજજી કરતાં "વડતાલથી આપે આજ્ઞાપત્ર બહાર પાડી વચનામૃતની ૨૭૩ ની સંખ્યા
રિષે તથા તેની તરખાત રિષે જે અધારિત શબ્દો અને તે નિરૂપણોની શબ્દો ચ. મુ.
શાસ્ત્રી હરજનદાસજીએ વચનામૃતની ભૂમિકામાં છપાવેલા તેમાં મુધારો કરી ફરી
છપાવવાની આજ્ઞા કરી તેમની પાસે જે ખુલાસો માગ્યો છે તેથી આ ત્રીનરનારણજી
દેવના સપ્ત સંત હરિજનોની ઘચાએલી લાગણી તથા પ્રતિષ્ઠાને આજ્ઞાસન
માથું છે અને તેના નિહર પગલાથી આપે અખિલ સંપ્રદાયની અલ્પમાલી સેવા
કરી છે. એટલું જ નહીં પણ બંને દેવ વચ્ચે ઉપનયન યજ્ઞ વૈમનસ્ય આપે દુર ક્યું
કરી નથી આ દેશના સંત હરિજનો તરફથી આપને કોટિશઃ ધન્યવાદ અને આપીએ
છે" આ મુજબના અનંક અનુપયોગી અધારિત શબ્દો ઉચ્ચાર્યા છે. આ સલામ

વડતાલના ધ. ધુ. આચાર્યશ્રી, મુખ્ય કોશી વર્ષ ૫. પ્રભુતાનંદજી, કોશી ખુરાલ લકત
૫. ધ. વૈરાગ્યાનંદજી, ૫. દેવદુલ્લાસજી, તથા અન્ય પાપોદ તથા રહસ્ય મંત્રી
જશભાઈ મકનદાસ વિગેરેની હાજરી હતી. એ સર્વે મહેમાનોને ઉપરના શબ્દો ઉપયોગી
ધરિત લાગ્યા હશે ! આવા મંગળ પ્રસંગે મહાસભામાં એવી વિરૂદ્ધ ચર્ચા કરવી. તે ચોક્કસ
છે ? ભૂમિકાના શબ્દો અનુપયોગી અને અધારિત છે એવું કોષ્ટકપણ સભ્ય સભ્યને સલામાં
કરી બતાવ્યું છે ? માગ્યો ખુલાસો ૧૬ પેજની પત્રિકાથી આપ્યો નથી બંને ? ૧૯૮૩
ની અમદાવાદી આઠિતમાં વડતાલ ગાદીમાન્ય ૨૬૨ વિરૂદ્ધ અનુપયોગી અધારિત શબ્દો
પાન ૩૫ ઉપર "વચનામૃતની સંખ્યા" એવું હેડીંગ કરીને લખ્યા છે તેથી વડતાલવાળા
આચાર્યશ્રી ત્યાગી હરિજનોની લાગણી અને પ્રતિષ્ઠા મું નહિ ઘવાઈ હોય ? એને માટે
અમદાવાદવાળાએ અલ્પ પણ આજ્ઞાસન ઉપલેક પસંદ આપ્યું છે ? નિહર પગલાથી અખિલ સંપ્રદાયની
સેવા અલ્પમાલી થઈ છે ? એથી બંને દેવ વચ્ચે ઉપનયન યજ્ઞ વૈમનસ્ય હવે દુર કયું થયું છે ?
અમદાવાદ દેશના સંત હરિજનો તરફથી અપાએલા કોટિશઃ ધન્યવાદને કંઈ સ્થાન કે ફળ
છે ? ભૂમિકામાં છપાવેલા શબ્દોમાં મુધારો કરી ફરી છપાવવાની આજ્ઞાનો કેવો પરિપાક
શુન્ય અતે આપ્યો ? આ લાગણ સર્વેને એકવા એકથી દલાવી લાગી ગયાના પ્રભુતાનંદજીના
પ્રભુતાનંદ માટેના નથી ને ? અસ્તુ. મમે તેમ થયું અને અખિલથી થાય માલેકલાલભાઈ
જરૂરમાં મળ્યા છે અને મનસમાધાન રીક થયું છે એટલે બાક મિત્ર એમને હવે વધારે
કહેવું નથી. મુધામાં મોઢવણીયંધ લાજજી લખી મોકલનાર તો પોતે નહિ પણ જીબ કોઈ
પ્રપંચ પારતાર પડાવીની-અસ્મદીય પ્રાચીનચિત્ર દોરા બેઠાએ આમાં અમને અને ખીજાને પણ
અત્યાચર્ય સાથે અપરોક્ષ એ થાય છે કે વડતાલ ગાદીને માન્ય સ્વ વસ્તુ યદી વિરૂદ્ધ
જાતને વડતાલવાળા બધાજ સભ્યો કાન દબને સાંભળીજ રહ્યા પણ એક પણ સભ્ય એક પણ
શબ્દ સ્વચ્છ મોલી રકયા નહિ ? રહસ્ય મંત્રીને તો બંને બાબુનો રહસ્ય જસજ લેવાનો
દાન એટલે એમાથી તો ક્યું નજ મોલાય. મોગીલાલભાઈ પાપાલાલભાઈ મણીલાલભાઈ
વિગેરે લકતવરો વડતાલ ગાદીના આશ્રિત સભામાં હાજર હશે પણ તેઓ અમદાવાદના
વેળાક થયા એટલે મનદુખી છતાં બોલાય નહિ ? પાપ દોનો વિષય નથી. સંપ્રદાયમાં આચાર્ય-
ધોના અપ્રવક્તા દરોજા છે. નૂતન વર્ષના અભિનંદનમાં આવા અભિનંદનને સ્થાન ન હોતું
નહીએ સચ્ચાજ અસ્થાનેમાં સ્થાનેને જોતવાનું હોય નહિ આજ્ઞાકાના જેવી રમત ગમત
કોશી પ્રભુતાનંદી આનંદપ્રસાદી જસજપદો થતે પ્રેક્ષકો પ્રેક્ષકોના લાલ અલ્પપૂર્વ
મળ્યા એ સારમાં સાર છે. અસ્તુ.

વર્ષ ૨૬ અંક ૬ પેજ ૯૬ ઉપર 'નૈરાધી' એવું હેડીંગ લખાવીને લોલેલોલ
અપન્યાયે ખાસ વચનામૃતો માટેજ "મુધાપત્રમાં આ. મ. શ્રી આ. પ્ર. મ.ની આજ્ઞાપત્રિકા
અપવામાં આવી છે તેમાં જણાવ્યું છે કે અમદાવાદ દેશના ત્યાગી હરિજનોની લાગણી
જાળવી છે. તો માટે આશીને પુંજી છે કે વડતાલના ત્યાગી હરિજનોની લાગણી દુઃખાઈ
તો હોવાથી તે તેમને-માટે માન્ય હશે ? અત્રે તે દેશના સાધુજાનું એક મંડળ આ દેશમાં
જાતેજ, તેમજ આ વચનામૃતોના બહોળો ફેલાવો કરી મોકલ્યા તેને આચાર્ય મહારાજ
એ કરશે ? આ વચ-અત્રે બહાર પડ્યા પછી-સસંગમાં અગ્રિ પ્રદીપ થયો છે. સ્થાપિત
નિમાનપત્રમાં આ. આ. પ.ને સ્થાન મળ્યું હોવાથી બહારની દુનિયાનું આ સભ્ય

અને પરબ્રહ્મ એ કેટલી વિમુખ થઈ શકે નહિ, કેમકે તેઓ જે કોઈ ન્યૂનાધિક સીતિએ સર્વવ્યાપક સર્વતોમુખ છે. જે સર્વવ્યાપક સર્વતોમુખ હોય તેને કેના થકી અતિરિક્ત કશય ? તે તો સદા સર્વમાં રહ્યા હોય. એટલે એ આપનું કથન બરોબર છે. પરંતુ બ્રહ્મ અને પરબ્રહ્મ થકી વિમુખ રહેનારા તો કોટિયાઃ નાસ્તિકા છે. તેમાં પણ પરબ્રહ્મને પડ્યા મુકીને કે જોશુ મણીને કે અનપેક્ષિત માનીને મનમાન્યા બ્રહ્મને (અક્ષર કે મુક્ત)ને અવિક કથનારા ભજનારા પણ સંહસ્રાઃ વિમુખો બોલ્યાસણવાળા બાપાવાળા જેવા હોય. ‘પગાલુલા યે મોક્ષિન્દે’ ‘શ્રિમુલા ય ત્વચોક્ષજે’ એવાં વચન પણ છે. આ તો પરબ્રહ્મ થકી અને સંપ્રદાય થકી સર્વતોવિમુખ કહેવાય. ભલે સુધા સર્વને સન્મુખ રહે કે વિમુખ રહે એનું કંઈ નહિ પણ વિમુખ સન્મુખનો ભેડાળ કરીને ભલાકિયું તો થયું છે. વારંવાર અવળું બોલીને શી ખાટ કાઢવાના છે ?

કેને સર્વતો વિમુખ કે સર્વતઃ સન્મુખ કહેવાય ? અને કેને સત્સંગી કે કુલની કહેવાય ? અને કેને પ્રતિમુખ કે અનુકૂળ કહેવાય ? અને કેને મુળદક્ષિણી શાખા પ્રથાખા કે વિમુદી પાડેલી શાખા કહેવાય ? અને કેને સ્થાનબદ્ધ હંત કેય નામની ઉપમા અપાય ? અને કેનો સંગ કરવો ન કરવો ? એ બધા વિભાગ તો આપેજ સુધાને પાને પાને ચોખ્ખોચમ વિસ્તારથી વર્ણવ્યો છે. એનું હવે દિગ્ દર્શન સકલ સમાજને કરાવીએ—સુધા વર્ષ ૧૮ અંક ૧ મા અમદાવાદના સોની (બાપાપંથ) દશરથલાલના ચર્ચાપત્રના જવાબરૂપે તે વખતના તંત્રીએ “અમે તો જેવા શાસ્ત્રી યજ્ઞપુરુષદાસ તેવાજ કડીવાળા શાસ્ત્રી મુક્તિજીવનદાસજી વિગેરેને અને જેવા શા. યજ્ઞના સિખો સાધુ અને હરિભક્તો તેવાજ આમના પણ સધુઓ અને તેમને માનનારા હરિભક્તો તથા તેમની સાથે સહકાર ધરાવતી કહેવાતી સત્સંગ મહારાજને માનીએ છીએ એમાં અમારે અંત રાજ દેશ જેવું કંઈ પણ છેજ નહિ પરંતુ અમારો એકજ અચળ સિધ્ધાંત છે કે—શ્રીજીએ બાંધેલી બે માદી અને તેની સાથે સંકળાવેલા ત્યાગીઓ તથા ગૃહસ્થો તથા શાસ્ત્રી તથા મંદિરો તેમનેજ અમે સત્સંગ કહીએ છીએ ને તેમાં રહેલાનેજ સત્સંગી કહીએ છીએ. બાકીના બધા સ્વા. ના. ના સત્સંગથી વિમુખ છે એમ માનીએ છીએ. પછી તે સ્વા. ના. ને ભલેતો હોય કે ન હોય. આ અમારી ડુંડી દટિ કેટલાકને લાગશે પણ અમે એવોજ અમારો સિદ્ધાંત બાંધેલા છે—તે અજ્ઞ છે મારે સર્વ પ્રત્યેક સરખી વૃત્તિ રાખી વિમુખની પંક્તિમાં “સુધા” ઉતરી શકે તેમ નથી... સત્સંગમાં જુદા જુદા પક્ષો પાડવાનું પાપ કરવું કે કરતાં એક શ્રીજીના પક્ષ રાખવો એમાંજ કલ્યાણ છે. વધારે સમજ્ય આવતા અંકમાં આપીયું” આવા ચોખ્ખા શબ્દો લખીને અચળ સિધ્ધાંત જણાવ્યો છે.

આ પછી બીજા અંકમાં તંત્રીજીના વતી વધારે સમજ્ય “સારી અને સાચી સમજણ” એવા મથાળાથી આપત્રીએ આત્મિક આપી છે—“અજ્ઞતાપાને તેમના કેટલાકે શિખો અને અવતાર માને છે ને કેટલાકે અનાદિ મુક્ત માને છે. તેમાં શ્રીજીના અવતાર હોવા એ અતિ સાહસ છે... હવે તો આચાર્ય બગડી ગયા છે ને સાધુઓ ને સર્વે બગડી ગયા છે કલ્પ અમારા પક્ષના છે તેજ પવિત્ર છે” આવી દાપવાળી, કલેશ કરાવનારી અને હવનું બગાડનારી છે. એજ

પ્રમાણે જુઓ અક્ષર પુરુષોત્તમવાળાઓ તેમને પોતાનો સંપ્રદાય ચલવવો હોય તો હાલના સમયમાં હિન્દુસ્તાન રેડું ક્ષેત્ર છે તે સડુ કોઈ મનમાન્યા પથો ચલાવી શકે છે, પણ સત્સંગમાં બીજાઓને નિરસ્કારવા કે તેમની સાથે કલેશ કરવા એ સાર નહિ... સ્વામિનારાયણ શબ્દનો વિભાગ કરીને તેમાં અક્ષરપુરુષોત્તમ અર્થ બેસારે છે એવો દરેક રીતે વિરુદ્ધ છે ને શ્રીજીનો તથા સ્વામીનો પણ દ્રોહ કરનારજ આચરણ છે. એટલુંજ નહિ પણ એ ‘અક્ષર પુરુષોત્તમ’ શબ્દ ‘સ્વામિનારાયણ’ શબ્દનો તદ્દન વિનાશક છે પણ કોઈ રીતે હેતુ નથી. જેમ હિન્દુસ્તાનનો વિનાશક પાકીસ્તાન શબ્દ છે તેજ પ્રમાણેજ છે એમાં કોઈપણ સંશય નથી... અક્ષરવાળાને પણ શ્રીજીનો કે સ્વામીનો રાજ્યો મેળવવાની જરૂર નથી. પણ પોતાની પૂજ્યતા મત અને રાગ પેલવાની જરૂર દેખાય છે આ બધા દુરાગ્રહ કહેવાય એમાં સત્યતા અને શુદ્ધિ હોતી નથી... અમારાં સિધ્ધાંત પ્રમાણે યુ. સ્વામી કે ગો. સ્વામી જેવા હોય પણ જે સત્સંગની મર્યાદામાંથી બહાર પડે તો અમે તેને સ્વા. નાના સાધુ પણ ન માનીએ... અને શ્રીજીની પ્રતિમાઓ પણ જે સત્સંગની રીતમાં ન હોય ને બહાર હોય તો તેને શ્રીજીની પ્રતિમા તરીકે ન માનીએ તો બીજાની વાત જ ક્યાં રહી ? દાંત, કેશ કે નખ શરીર સાથે વળગ્યા હોય ત્યાં સુધીજ તેઓ શુદ્ધ છે પણ બ્યારે શરીરથી જુદા પડ્યા ત્યારે ગમે તેવા વહાલા હોય તો પણ ત્યાંજ છે ને અપવિત્ર છે શ્રાદ્ધ પણ શિક્ષાપત્રીમાં એમજ કહે છે. (શિ. ૬૨)... હવે ઉપરની બાજત ધ્યાનમાં લેતાં “વિમુખ” શબ્દની વ્યાખ્યા પણ સ્પષ્ટ થઈ આવે છે કે “જે જેનાથી વિરુદ્ધ તે વિમુખ” એવા “જે જેનો દ્રોહી તે વિમુખ” આવો અર્થ મળે છે. એથી જે જેનાથી જુદા પડે પણ જે તે તેનાથી વિરુદ્ધ ન હોય કે દ્રોહ કરતા ન હોય તો તેનાથી વિમુખ ન હોવાય. આપણા સત્સંગમાંથી પ્રથમથીજ નિકળતા આવે છે. જેણે માદી સાથે વિરોધ પો છે તે માદીના દ્રોહી થયા છે ને ‘વિમુખ’ હ્યાં છે. એવા ત્યાગીઓ કે આચાર્ય તો હોય તેની સાથે બીજા ત્યાગીઓ કે આચાર્યો પકિત વ્યવહાર રાખતા નથી. એવો અવહાર ગૃહસ્થોમાં હોતો નથી. કારણ કે તેઓ તો અખિત છે મારે જેના તેઓ અખિત થાય તેના તેઓ સત્સંગી ગણાય ને બીજાની અપેક્ષાએ વિમુખના સત્સંગી ગણાય. એટલે ગૃહસ્થો પોતાના ગુરુઓ સાથેજ ગણતા હોવાથી પૃથક્ વિમુખ કરવાની જરૂર પડતી નથી. એ પ્રમાણે તેમની સાથે સંબંધવાળાં મંદિરો અને પુસ્તકો વિગેરે સમજ લેવાં... અક્ષરપંથીઓ શ્રીજીની ઉપાસના જે અદ્વૈત છે તેને અક્ષર પુરુષોત્તમ કહી યુગલ ઉપાસના પ્રવર્તવે ને તે મારે સત્સંગના ભાગલો પાડે તે કીક નહિ ત્યારે બાપાપંથીઓ બાપાની છબીઓ મંદિરમાં પધરાવવા લાગેના મીલકત કોઈ ને જગ્યાઓના માલિક બને આવા અવગો આશ્રય આપવો ન એકમે. એથી

આશ્રય આ
તાત્પર્ય કે
હાલમાં એ
બાપાપંથ
સત્સંગને
સત્સંગની
કેદારભિગ
તે તેમાં
આસંગ
ચોખ્ખોચ
જો
ગૃધ્ર
હોય તે
હોય પણ
આપનાર
એપરે
સ્વતંત્ર
કલ્યાણ
વેષમય
કરીએ,
દાથી
જ નથી
કરનારો
કામના
પણ સ
(આમ
જુદા
અંગે
પોતાને
કરી તે
શાસ્ત્ર,
હૃદય,
ધર્મ
સમગ્ર
ને

॥ હાલના

છે, પણ

૧ નહિ...

૨ છે એના

ત્યરણ છે.

મનો તદન

જ્ઞાન શબ્દ

શ્રીજનો કે

૩ પોષવાની

તી નથી...

૪ સ્તંભની

અને શ્રીજની

જની પ્રતિમા

શરીર સાથે

બુદ્ધા પડ્યા

કે શ્રીજ પણ

“વિમુખ”

તે વિમુખ”

એનાથી બુદ્ધ

થી વિમુખ ન

સાથે વિરોધ

૫ કે આપણ

શખના નથી

૬ એના તેઓ

ના સ્તંભની

મુખ કરવાની

અને પુસ્તકો

છે તેને અક્ષર

૧ પાડે તે ઠીક

૨ મીલકત કોઈ

૩ નજાવે ને

૪ કાષ્ઠ ત્યાગીને

૫ લેવા પણ તેને

૬ પવિત્ર માણસ

૭ ને જમ્યા બાધે

૮ એકબે. એથી

આશ્રય આપનાર અને લેનાર સર્વેનું બુંડ થાય છે ને સત્સંગના ભાગલા પડી જાય છે. તાત્પર્ય કે ગમે તેવી મુશ્કેલી સહી લેવી પણ સત્સંગના ભાગલા ન. પાડવા... હાથમાં એક સત્સંગીના ગામમાં ચાર પ્રકારના (૧) દેવના (૨) કુજવિહારીના (૩) આપાપથી ને (૪) અક્ષરપથી સ્વા. નાના સાધુઓ કરવા આવે છે, શું આ સત્સંગનો ફલિતો નથી? એક સ્વા નાનીજ મર્યાદા મુજબ સહુ વર્તતા હોય તો સત્સંગની ફેરી એકના રહે ને શોભે પણ ખડ કદીએ છીએ કે મોટા મોટા હોય પણ દેહભિજાન માટે જ સત્સંગના ભાગલા પાડે છે તે સત્સંગીઓએ સમજવું જોઈએ ને તેમાં મદદ ન આપવી જોઈએ” પ્રત્યાદિ બહુ બાબતો છે. (આ લેખ મધાન બાહોએ ખાસ વાંચવા વિચારવા જેવો છે. આમાં વિમુખ સંમુખની આખ્યા અને વિભાજ ચોખ્ખોચમ ચર્ચામાં આવ્યો છે.)

વર્ષ ૧૭ અંક ૮ “કેટલાક સત્સંગી મર્યાદામાંથી સ્વતંત્રપણે પુટા રહીને સત્સંગી વૃદ્ધિ કહે છે ને આવી વૃદ્ધિ પામેલ સત્સંગનાં અંગો કહે છે. પરંતુ જે અંગો હોય તે તો મર્યાદામાં હોય, વિકાર વગરનું હોય ને અંગી જે સત્સંગ તેને પોષણુતાં હોય પણ તેને વિખી નાખનાર ન હોય. જે મર્યાદામાં નથી તે અંગી જે સત્સંગ તેને પોષણ આપનાર ક્યાંથીજ થઈ શકે? તેતો વિકાર કહેવાય ને એવા વિકૃત અંગનું તો તત્કાળ ઓપરેશન થવું જ ઘટે, જેથી બીજાં અંગો વિકૃત થતાં બચે. સત્સંગી મર્યાદા તોડીને સ્વતંત્રપણે વર્તવું એ સત્સંગની સેવા નથી ને તેમાં શ્રીજનો રાજપો કે આત્માનું કલ્યાણ નથી... શ્રીજમહારાજે કહેા કે મોટાએએ કહેા, આપણને સત્સંગમાં દેશમર્યાદા વેપમર્યાદા અને આચારમર્યાદા બાંધી આપી છે તેમાંથી એક પણ મર્યાદાનો લોપ કરીએ, મદલાવીને સ્વતંત્ર રહીએ તો શ્રીજનો રાજપો મળવાનો નથીજ. જેઓ દેશમર્યાદાથી દૂર પડી સત્સંગને છિન્નભિન્ન કરશે તેઓ તો ક્યારેય પણ પ્રભુના પદને પામવાના ન નથી. તીર્થમાં વારંવાર સ્નાન કરનારે પાપી પવિત્ર થાયે પણ તીર્થ બહાર સ્નાન કરનારો પવિત્ર પણ પવિત્ર નહિ જ રહે... સત્સંગ બહારતો ગમે તેવા શુદ્ધ હોય તેઓ શા કામના? શ્રીજ એ છે “શું તેમને સત્સંગમાં મોટરા કરશું?” ગમે તેવા સારો હોય પણ સત્સંગ બહાર ગએલા કે રહેલાથી સત્સંગનું શ્રેય થવાનું જ નહિ” પ્રત્યાદિ. (આમાં વિમુખાએ સત્સંગનું અંગ નથી એમનું તો તત્કાળ ઓપરેશન કરવું જોઈએ એમ જુદા કહે છે.)

વર્ષ ૧૮ અંક ૫ “સાચો સત્સંગી” એનું હેડીંગ કરીને “સ્વા. ના સં.માં રહેલાં જ અંગોનો સમુદાય તે “સત્સંગ” કહેવાય છે ને તેમાં રહેલા આચાર્યો ત્યાગીઓ અને ગૃહીઓ પોતાને “સત્સંગી” માને છે અને તે બગેબર છે... શ્રીહરિએ આ સંપ્રદાયમાં જ અંગ સ્થાપન કરી તેને “સત્સંગ” કહીને તે સત્સંગનેજ પોતાનું સ્વરૂપ કહેલ છે, જેમાં દેવ, આચાર્ય, શાસ્ત્ર, મંદિર, ત્યાગીઓ અને સત્સંગીઓ એ અનુક્રમે મસ્તક, નાસિકા, નેત્ર તથા મુખ, હૃદય, હાથ અને હાથ તથા પગ એ અંગો કહેલાં છે. આપણે આવા કાષ્ઠ એક અંગરૂપ બનીને ભગવાનરૂપ સત્સંગમાં હોઈએ એવું જો આપણને યથાર્થ જ્ઞાન થાય તો આપણે ભગવાનના સ્વરૂપનો, ભગવાનના ભક્તોનો, ભગવાનની આજ્ઞારૂપ ધર્મનો ને ભગવાનની વાણીરૂપ શાસ્ત્રનો નિત્ય સંબંધ રહે (જેવા અંગેને તથા

અંગીને હોય તેવા) તેથી આપણે તેમાંના કાષ્ઠનો અવગણ એકને વિખુટા થવા કે વિદેશ કરવા વિચાર પણ નજ કરી શકીએ ને તેવા થયો તેજ સાચો સત્સંગી કહેવાય” (આ લેખ આશિર્ભ કરેલો સર્વેએ સમજવો જેવો છે) (આમાં સત્સંગ શબ્દનો ખરો અર્થ કહીને તે થકી અણ જાણેલો સર્વ ને રાખવો એમ કહે છે.) સુધા વર્ષ ૧૭ અંક ૬ “તેમાં બગડ્યું કેમ?” એનું હેડીંગ કરીને “આપણે આ “સત્સંગ” પણ એવોજ છે. જેમાં રહેલા શ્રીજને આતુરતા બતાવી અને કહ્યું કે “જન્મ લેવાનું કાંઈપણ નિમિત્ત કાઢીને આ સત્સંગના મધ્યમાં જન્મ લેવો છે” વળી આ સંપ્રદાય માર્ગ-પ્રવાહ શ્રીજને પોતેજ ચલાવેલો છે. ધર્મકુળ એનું મૂળ છે. ને આચાર્ય ત્યાગી, સત્સંગી, દેવ, શાસ્ત્ર, અને મંદિર એ જ અંગોનો પરસ્પર ગુણએલો સમુદાય છે. આ સંપ્રદાયમાં રહેનાર આત્મહિતનું સાધન ચોક્કસ કર્યો તો પણ તેને શ્રીજ બતાવી લેવો ત્યારે સમૂહમાંથી મુટા પડી અનેક પણ કરશે તો પણ તેનું બચવું-શ્રીજના સમીપને પામવું-શ્રીજની પ્રસન્નતા મેળવવી મુશ્કેલ છે. લોહુ અગ્નિમાં પડ્યું પડ્યું જ અગ્નિના ચુલુ મેળવી શકે છે. સત્સંગ શ્રીજનું સ્વરૂપ છે તેમાં પડેલા કાંઈપણ વખત શ્રીજના ગુણ મેળવી શકશે... સર્વને એ તેમ સમજાવીનેજ કરવું પણ સુદા પડીને નહિ... પણ સર્વના અવગણ લખીને આત્માને આસુરી બનાવ્યો હશે તેને શ્રીજ પણ નહિ સુધારી શકે એ અત્યંત સમજવાનું છે... સત્સંગમાંથી જેઓ બહાર પડ્યા છે ને પડે છે તેઓમાંથી કેમ સમજણથી આત્માના હિતને માટે બહાર પડ્યા છે? પોતપોતાનાં હૃદય તપાસી જોશે તો અવશ્ય જણાશે કે કાંઈપણ પ્રકારના અભિમાનથીજ બહાર પડ્યા છીએ ને હવે પણ તેનેજ પોષિએ છીએ... માટે આપણે જ બગડ્યા છીએ પણ સત્સંગ નથી બગડ્યો... બહાર નીકળાણ હોય તો પણ સત્સંગનો તો ગુણ જ લેવો. પણ અવગણ તો લેવો જ નહિ ને સામવાદીયા થવું નહિ... “આમાં તો છે જ નહિ ને જે એવા છે તે તો બહાર જ નીકળી ચલા છે.” એમ માનવું એ તો નરી બાહીશતા જ છે. બહાર નીકળતાથી શ્રીજને પ્રવર્તવેલાં દેશાદિક આઠેય સાધનોનો યોગ પણ રહેતો જ નથી” પ્રત્યાદિ. (આ લેખ બહાર નીકળી ગયેલા મોચાચરણીયા બાપમીયા વિગેરે બંધાએ અત્યંત વાંચવા જેવો છે.)

વર્ષ ૧૭ અંક ૧૧ “પક્ષ અને પક્ષપાત” એનું હેડીંગ લખાવીને “આ પત્રનો જન્મજ એકલા એ ભાષીને જ નહિ પણ સર્વ સત્સંગીઓને ઉપયોગી હોવાથી ખાસ તંત્રી-સ્થાનેથી જ લખવા જરૂર પડી છે. અમદાવાદથી એક ભાષ્યે સુધાના અવસ્થાપક ઉપર વિવેક, પ્રેમ અને ઉપદેશવાળા ઠીકઠીક લાંબો પત્ર લખ્યો છે તેમાં પોતે પોતાનો મત દર્શાવે છે, જે મત વચનામૃતમાં શ્રીજ મહારાજે વખોડી કાઢ્યો છે તે એ ભાષ્યના ખ્યાલમાં નહિ હોય... પણ વિમુખનો પક્ષ કાષ્ઠએ રાખ્યો નથી અને જે વિમુખનો પક્ષ રાખતો હશે તે આ જન્મે અથવા બીજે જન્મે જરૂર વિમુખ થશે...” આ સંસારમાં કેટલાક વચનસરખા છત્ર હોય તે એમ કહે છે જે અંગાણું પાણી ને બીજું પાણી એ એક સરખાં જણાય છે” વિગેરે એમ દુષ્ઠ મતવાળા જે છત્ર છે તે કહે છે “માટે મોટા પુરુષ શાસ્ત્રમાં કહેલા વિધિ નિષેધ સત્ય છે જેમ હુડી લખી આપે છે તેમ મોટા પુરુષની આજ્ઞાએ કરીને જે બંને પાણે તેનું જ કલ્યાણ થાય છે ને મોટા પુરુષના વચનનો જેને વિશ્વાસ નથી તેને નાસ્તિક જાણવો ન મહાપાપિ જાણવો ને તેને ચંડાળ જાણીને એને

કોઈ પ્રકારે સંગ રાખવો નહિ વચ મ. મ. ૬...વળી શ્રીજીમહારાજે જ્યાં સાધુઓને સરખા કહે તેને પણ વિમુખ કહેવ છે. એવાં કારણથી આપણે વિમુખતા પક્ષ રાખવા ન બોધ્યો. જેથી આપણે વિમુખ ન થઈએ યતન સરખા ન થઈએ દુષ્ટમતવાળા ન થઈએ, નાસ્તિક ન થઈએ, મહાપાપીપટ્ટ ન થઈએ ને ચંડાળ જેવા ન થઈએ...તમે કહે છે "સ્વા ના. નો મહિમા કહેતા હોય ને ધર્મદિક સંજ્ઞાથી લખાણો આપતા હોય" એ સાનુ પણ જે તેઓ સ્વસંગની મર્યાદામાં હોય તોજ તેના મુખની કથા, વાતો, લખાણ વિગેરે વાંચી સાંભળી શકાય. ને જે મર્યાદા બહાર ગયા હોય તો તેનું વાંચવા સાંભળવાથી ઉપરનાં શ્રીજીએ કહેલાં જ્યાં વિશયલો આપણને હામ પડે. જેઓ મર્યાદા બહાર નિકળેલા હોય તેઓ સ્વા ના. નો ગમે તેવો મહિમા કહેતા હોય તોપણ તેના પ્રસંગથી આપણે આ જન્મે કે બીજે જન્મે જરૂર તેવા જેવા મર્યાદા બહાર થઈએ... મર્યાદામાં રહેલા ત્યાગીઓ તથા તેમને માનવા દરિદ્રકર્તાને જે પક્ષ રાખવો તે મહારાજે "નિયમ નિયમ અને પક્ષ" એ પ્રમાણે મોટાના સાધનમાં ગણ્યો છે. પણ જેઓ સ્વસંગ બહાર નીકળેલા હોય તેવાઓને જે પક્ષ તેવો પક્ષપાત કહેલો છે...શ્રીમુખે કહે છે કે-"પક્ષપાતે કરીને આ જીવનું જેનું બુદ્ધ થાય છે તેનું બીજા કોઈ પાપે કરીને થતું નથી" ઇત્યાદિ. (આ લેખ-સુધાના તંત્રી વર્ણીજીએ ખાસ વાંચવા વિમર્શવા જેવો છે, જેથી વિમુખતા પક્ષ અને પક્ષપાત કરવાનું મોટી વાળવાનું લાન આવે) (આમાં વિમુખતા પક્ષ નહિ રાખવાનો મુદ્દો લાગ્યા છે)

આ ઉપરાંત ઉપરોક્ત જેવા જ વલ્લા લેખો બોચાસણ બંડ વિરુદ્ધ સુધામાં આવ્યા છે. વર્ષ ૧૦ અંક ૮ પેજ ૫ ઉપર "સુધા શ્રીજીની આજ્ઞામાં રહેનાર સ્વસંગીમાત્રને સાથી રહેશે પણ વિમુખ કે કુસંગીને સાથ નહિ આપે" એમ વિમુખને સાથ નહિ આપવાની પ્રવિતા લીધી છે. (હવે કેમ કરે છે) વર્ષ ૧૧ અંક ૧ અમદાવાદમાં મળેલી પરિવહની ચર્ચાને પ્રસંગે વર્ણીએ સારો લેખ બંડ વિરુદ્ધ લખ્યો છે અને સ્વા ના નામમાં જે નહિ કરવા વિશે બહુ સારી ચર્ચા કરી છે. વર્ષ ૧૧ અંક ૧૦ "શ્રીજીના સ્વસંગી બંધુઓ સાવચેત !" એવા હેડીંગથી બોચાસણીયા વિમુખો વિશે ચોખ્ખી ચર્ચા કરી છે. વર્ષ ૧૧ અંક ૧૨ "મુદ્રો પત્ર" એવા મથાળાથી બોચાસણીયા વિરુદ્ધ લેખ ખાસ વાંચવા લાયક છે. વર્ષ ૧૨ અંક ૩ "બોચાસણમાં બોચાસણીયાએ મોટી સમાધીનો ટોંગ કરીને મોટીમાં સંધરેલા સાકરના માંચપ્ર અને હારમાં બાંધી રાખેલી ચંદનની ગોટીઓ કાઢવાના ટોંગની ચર્ચા કરી છે. વર્ષ ૧૩ અંક ૩ "સમાધીનો ટોંગ ઉઘાડો પડ્યો" એ શિર્ષકથી બોચાસણીયા જે સમાધી કે પરચાના ટોંગ કરે છે તેનું ઉદ્ઘાટન સમાજીય ક્યું છે. એવાજ ટોંગનું એક ચિત્ર ગોળમાં સમાધીમાં હલચળી દુકાનની ઊપવળા પેંડા કાઢવાનું વર્ષ ૧૩ અંક ૪ માં જણ્યું છે. વર્ષ ૧૩ અંક ૫ પેજ ૨૬ ઉપર "શું એવી આજ્ઞા થશે ?" એનું હેડીંગ કરીને સંપ્રદાયના આગ્રિત ત્યાગી ગૃહિણીએ વિમુખ કરેલાંનાં સંસ્મર નહિ રાખવાની અને તેમના સ્થાનોમાં નહિ જવાની બન્ને આવાવોની સહ આજ્ઞા નિષ્કા કાઢવાની પ્રજ્ઞા જણાવી છે. વર્ષ ૧૩ અંક ૫ "બોચાસણીયાના ચમત્કારો" વિશે નિમ્ન ચિત્ર ચર્ચા કરી છે. ૧૩-૧૭ માં "બોચાસણબંડ સમાચાર સાર" આવા મથાળાથી

બોચાસણવાળા ઉપર કોલા બોચાસણ કોટ કેસના સળા વિમુખ સમાચારો પાંચ પેજોમાં લીધા છે. ૧૪-૧૭ માં તથા ૯ માં "અક્ષર પુરોહિત મીમાંસા" એવા મથાળાથી અક્ષર પુરોહિતમની ઉપાસના સાવ મોટી દગલ છે. ૧૪-૯ માં "કોણ કલિપત વાતને જાણે" એ મથાળાથી બોચાસણીયા અક્ષર ઉપાસનાનું ખંડન ક્યું છે. વળી "ચર્ચાપત્રના જવાબ" એ મથાળાથી બોચાસણીયા વિરુદ્ધ ચર્ચા કરી છે. ૧૪-૧૨ "ચર્ચાપત્રને જવાબ" એનું હેડીંગ દીધાને નેરોળીમાં રહેતા કરમસદના પા. રામભાઈના પત્રના જવાબ જે બોચાસણીયા માનવતાનું ખંડન કરતાં સ્વા ના. નામના કરના ખાટા અર્થનું ખંડન ક્યું છે. વર્ષ ૧૬ અંક ૧૨ માં "જાહેર ચેતવણી" એવા શિર્ષકથી બોચાસણવાળા વિમુખ તરફ જાહેર કરીને તે યકી ચેતતા રહેવાની ખબર આપી છે. વર્ષ ૧૮ અંક ૧ "વહો વ્યાધાત" આ મથાળાથી વિમુખોના પરસ્પર વિરુદ્ધ વાદોનું વિવરણ ક્યું છે. વર્ષ ૧૯ અંક ૨ "સાધુઓ તો સાધુવેષમાં શોભે અને સ્થાનજી ન થાય" એ હેડીંગથી બોચાસણ બંડ મંદિરોમાં યુ. સ્વામી ગો. સ્વામી આદિક સાધુની અધ્યેષ મૂકી પધરાવીને શ્રીહરિ કે શ્રીકૃષ્ણાદિકની મૂર્તિઓની પેડે જરીયાની વચ્ચે મુકત કંઠક આદિક રાજવેષ ધરાવે છે તેની વિરુદ્ધ તીવ્ર ટીકા કરી છે. ૧૬-૧૨ "એકતાનો અપર એવા મથાળાથી બોચાસણવાળા બાપાવાળા વિગેરે બાહ્યો મારે કડક કરાશે ગંભીર કય ૨૦-૧ "અણગના ઉલ્લાસ" આ મથાળાથી બોચાસણીયા બાલા વિરુદ્ધ લખાયેલો સર્વેએ વાંચવા જેવો છે. વર્ષ ૨૧ અંક ૧૦ "છુદેવનો દોહ અને વિમુખતા !!!" ૧૧ "શ્રીજીનો દોહ અને ચોખ્ખી વિમુખતા !!!" વર્ષ ૨૨ અંક ૨ "છુદેવનો દોહ વિમુખતા" આવા મથાળાથી વર્ણીએ બોચાસણ વિમુખપંથ મારે લેખો લખ્યા છે. એમણે અવસ્ય વાચનીય છે. ઇત્યાદિ અનેક લેખો વિમુખ વિરુદ્ધના વર્ણીએ તંત્રીએ અને બીજાઓએ લખ્યા છે. પ્રસંગે પ્રસંગે હું કે ટચકા અને વક કંઠક અને છેડથી અડપલાં કે અટક્યાળાં અનેક કરવામાં કરે રાખી તરી. એમની આગળ અમારા જેવો કશો હિસામજ નથી. બોચાસણ વાલકા કોટમાં કલિપત અક્ષરનિષ્ઠ બોચાસણવાળા ઉપર મ કિલકટ કેસમાં લાલોએ તેમના વિરુદ્ધ જરૂર સહિત્ય સુપ્રસુ હવે તેના કરતાં પણ સુધાના દિગુણ ત્રિગુણ સંપાદક છે. સુધાને પ્રસંગે મુકું ૧૬-૧૭ પણ સાથેસાથ સળી ૩ સુધાકરે આપી હતી. આ ખાખત નેરોળીના એક લાકડાં વર્ષ ૨૮ અંક ૩ માં "નીતિમાં એવો એક દિવસ ભાગ્યેજ જતા કે ભારે બોચાસણીની ઉપાસના વિરુદ્ધ ન લખ્યું હોય" એવા ચોખ્ખા સુધાને લખ્યા છે. એનો અનુવાદ પણ જતો સંપાદકીય છે. એટલે વિરુદ્ધતાનો દોષ અમને એકલાને આપી શકાય તેમ નથી. ગુરુક્ષિતમાંથી મોટી મોટી બાખતો લીધી કરો. પણ સુધાકરે તો કીણી કીણી બધી ખનીખની સળી શોધી કાઢીને જાહેરમાં સવિવેચન જણાવી છે. હવે જ પ્રસંગે સુધાને સીધી સુધી રીતે આગળ ચલાવીશું.

હવે "સુધા-સ્વસંગના બધા વિભાગને સન્મુખ રહે છે. અને જય શ્રી વિમુખ રહે છે." એ જે આપ વિપ્ર પડિત પ્રશસ્તિએ વિભાગથી વિનિર્ણય તમારે સમાજ સર્વેને સ્વીકાર્યું સુસંગત રહેશે. "અલવાક્ય ન ચલત" એવી વળી "શ્રીહરિ પણ જુની પ્રજ્ઞાલકાને નહિ શકવા મોટે સ્વસંગની મર્યાદા સાચામાં લખેલા સિદ્ધાંતને હળું ને સમાજને સારો લાભ આપે છે" આ

અનુસારે જ
જવાબ છે.
આ ત્રણેય
સર્વેને આ
અનામ કે
અવરોધ રહે
લેખા
આપ પણ
ચાહુજ છે.
વિના રહે
છે. સંચાલ
સંચાલકો
ત્રિગુણી
એમ નામાં
ચર્ચાના જ
વ્યવહાર કે
આપને તો
તથા ૪ મ
થાવ એમ
નારા લી.

ઉપ
અલચારી
કહેવું પડે
બીજા કોઈ
વિપરીત
જેનું વર્ત
ત્યારે તેને
ખાસ ઉદ્દે
તદવ છે ?
વર્ણન કર
વિષમ કહ
વિચાર કે
શોડીક સ
પણ એવે

✓ શ્રી સ્વામિનારાયણ વિજયતેતરામ્ ।
મોહવ સંપ્રદાયના સમસ્ત સત્ય સમામિતોએ સદા જાપનીય વિખીય
“સ્વામિનારાયણ” મહા નામ મંત્રનો “સમુદય” અને તેનો શાસ્ત્રીયસારી
ગુરુ “અર્થ” અને તેથી વિરુદ્ધ કરતા અગુરુ બંદાર્થનું “અંકન” અને
તે મંગળ નામનો વિરુદ્ધ અર્થ કરનારા લેલાગુ હરકોઇને બુદ્ધે પણ
“જય સ્વામિનારાયણ” કહેવામાં કે બીજામાં મુદ્રિત શ્રીહરિના “મહાદોહ”
આ ઉદ્ધવાવતાર શ્રી રામાનંદસ્વામિપ્રવર્તિત સંપ્રદાયના ઉપાસ્ય મુદ્રિત ભગવાન
શ્રીહરિનું અસાધારણ મંગળ નામ “સ્વામિનારાયણ” છે. આ મુખ્ય નામથી “તેમની
બક્તિ-ઉપાસના” સંપ્રદાયમાં મુખ્ય પ્રવર્તે છે. દક્ષિત અખિલ અનુયાયિઓને અહિંચ
જાપવા ભજવા માટે આજ પડક્ષર નામ મંત્રનો દીક્ષાદાતા આચાર્ય ઉપદેશ આપેલો
એમ પણ સ. પ્ર. ૪ અ. ૪૬ શ્લો. ૩૦ માં “ગુણાશરં તતો મન્ત્રં જપ્તુ” સર્વે
સર્વેયા” આવા શબ્દમાં વિધાન છે. (શુદ્ધ શબ્દ પદ સંખ્યામાં લીધો છે.) આ મુખ્ય
સર્વોપરી નામનો પ્રયોગ સર્વ સ્વલ્પજ્ઞોમાં તથા જ્ઞવહારમાં પણ વિશેષતઃ પ્રવર્તે છે.
મુખ્ય ગ્રંથ સત્સંગિજીવન પ્ર. ૧ અ. ૧ શ્લો. ૧૨ ‘સ ય સાક્ષાદ્ભગવાન
સ્વામિનારાયણારવ્યયા । પ્રસિદ્ધોસ્તિ’ (તે આ સાક્ષાત્ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન
સ્વામિનારાયણ નામથી પૃથ્વી ઉપર પ્રસિદ્ધ થયા છે) સ. પ્ર. ૨ અ. ૨૪ શ્લો. ૪૬
‘સૈવ નારાયણમુનિઃ સહજાનન્દનામકઃ । સ્વામિનારાયણારવ્યક્ષ સ્વામ્યારવ્યક્ષ
વિરાજતે’ (તે અમારા ગુરુશ્રી નારાયણમુનિ, સહજાનંદ, સ્વામિનારાયણ અને
સ્વામી નામથી વિરાજે છે) સ. પ્ર. ૫ અ. ૬૬ શ્લો. ૧૭ ‘હરિકૃષ્ણો ધનશ્યામો
નીલકણ્ઠશ્ચ સ સ્મૃતઃ । સ્વામી ચ સહજાનન્દઃ સ્વામિનારાયણસ્તથા’ (ભગવાન
શ્રીહરિનાં હરિકૃષ્ણ ધનશ્યામ નીલકંઠ સ્વામી સહજાનંદ સ્વામિનારાયણ આદિક અનેક
શુભ નામો છે) આ રીતે આ ગ્રંથમાં અનેક પ્રયોગો છે. વચ. મહા પ્ર. ૫૬ માં
‘મમે તેવા પાપી હોય ને અંતસ્મે બે તેને ‘સ્વામિનારાયણ’ એવા નામનું ઉચ્ચારણ
થાય તો તે સર્વ પાપધર્મ છુટીને અધ્ધમોહોલનેવિષે નિવાસ કરે’ એવો મહિમા
વર્ણવવાપૂર્વક તથા લેયા ૧૮ માં ‘શ્રીભગહારણ સર્વે હરિલક્તને ‘જય સ્વામિનારાયણ’
કહેને હસતાથકા પોતાને ઉતારે પધામાં’ એમ સ્વામિનારાયણ સંજ્ઞાનો પ્રયોગ છે.
અષ્ટોત્તરશતનામાત્મક જનમંગળ સ્તોત્રમાં શ્લો. ૧૨ નામ ૪૬ ‘સ્વામિનારાયણઃ સ્વામી’
આ રીતે છે. સહસ્ત્રનામાત્મક સર્વમંગલસ્તોત્રમાં શ્લો. ૭૩ નામ ૩૯૪ ‘સ્વામિનારાયણો’
આ રીતે છે. શિક્ષાપત્રી શ્લો. ૧૦૮ ની શતાનંદમુનિકૃત ટીકામાં અતે ‘યઃ સાક્ષા-
દ્ભગવાન...શ્રીસ્વામિનારાયણઃ’ (સાક્ષાત્ ભગવાન કારાક્ષરપર શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન સ્વામિ-
નારાયણ નામથી પ્રકટ થયા) આ રીતે આ દિવ્ય નામ સંપ્રદાયમાં સઘળાં સંસ્કૃત
પ્રાકૃત શાસ્ત્રોમાં તેના અદ્ભુત મહિમાનુવાદ સાથે વર્તે છે. આ સંપ્રદાયમાં કલ્યાણકારી આ
નામથી જાપ ભજનની પ્રવૃત્તિ રામાનંદસ્વામીના ચોદના શુભ દિનથી કરી છે એમ
સ. પ્ર. ૨ અ. ૬ શ્લો. ૪૬ ઉપરથી તથા હરિલીલામૃતગ્રંથના કળસ પ વિશ્રામ ૩ ની
‘જે સ્વામિનારાયણ નામ લેશે’ પ્રવાદ ૪૫ થી ૫૭ સુધીની ચોપાઈઓ ઉપરથી
નિશ્ચન થાય છે. અંગ્રેજી સ. ૧૮૫૮ ના મોગશર શુદ્ધી ૧૩ એ રામાનંદસ્વામી સ્વધામ

માટે "આ
 સમક્ષ જે
 રાષ્ટ્રીને કં
 રસ્ય મુલ્ક
 પત્તદર્યે
 પ્રમાણબૂત
 સ્થળે ક્યો
 મ્લે. ૪૬-
 સમાસ યા
 પશુ એક
 નારાયણઃ"
 ક્યા એક
 આવે છે.
 અનુસારે
 સ. નારાયણ
 સ્વામી :
 યવર્થ શરે
 રિયતઃ"
 તથા આ
 સંપાદન
 નારાયણ
 આ વચન
 થયું કે—
 પશુ એક
 શ્રીહારે તિ
 અ
 વિશેષ અ
 ઉપરથી ન
 ફત હોઈ
 શ્રીરઘુવીર
 સર્વમગદ
 સં. ૧૮૮
 વીરાચાચ
 આવે એ
 સ
 અર્થવિસ

મારે ચોક્કસ ક્યાં છે.
[એવું] મળતા લેવાય
હું તદ્દન નવીન નહિ.
ને શબ્દો મૂળ પર બ્રહ્મ
દિક્કને વિષે સંપ્રદાયનાં
સ્થાનુસારી સંગ્રહો છે.
[અ. ૩૪] 'નારાયણો
(૧) 'જ્યેષ્ઠો નારાયણઃ'
[તમી] (પ્ર. ૪ અ ૪૬)
જ્ઞાતુશ્રીપુરુષોત્તમાત્
[તમી] છે (પ્ર. ૨૧) 'નેમ
જેવા' તો એક નારાયણ
છે તેને એમ જાણીએ
દિવ્યમૂર્તિ એવા ને થી.
[તો નારાયણ છે] મારે
[અને ભગવાન સર્વના
[દ] જ્ઞાના પ્રવર્તાવના
પત્રીમાં 'શ્રીમદ્નારાયણ
વાંસ્તેત્ર સદા સ્વામી
[યણ હરે] ધ્યાદિ. એ
[તો છે. અને એનો અર્થ

[તે] જપનીય નામ તરી
જેવા નજ હોય, એ
[નિરંતર] ભગ્ન-સ્મરણ
[અર્થ] જાણ્યા વિ
[દિ] વિશેષ આવે છે
[અધિકતા] જાણવી
[રીતિ] નહિ પણ શા
[એ] તો વ્યાકરણ
[રથી] નિશ્ચિત કરાય છે.
[એ] ક્યો છે. મુખ્ય મ
[પણ] ને શ્રીહરિના સ
[ધન] કરતું, વિગેરે સમ
[ધા] કરી છે. એવા બ
[કરેલી] ટીકાની પ્રમા

માટે "આમાં મનઃકલ્પિત અર્થ કોઈ ક્યો નથી પણ પ્રયક્તો શતાનંદ મહામુનિનાં મુખ્યકી
સમક્ષ ને અર્થ સાંભળ્યો હતો તે થયાર્થ રહે અને વિપરીત થઈ જાય નહિ એવી કાળજી
રાખીને ક્યો છે." એમ આ ભાષાંજી 'અમિપ્રાયણુસારેણ શતાનંદમહામુનિઃ । કતુર-
સ્ય મુલાયોડ્યઃ સમક્ષ સંશ્રુતો મયા ॥ સ યથાવલ્લિષ્ટિષ્ટેજ યાયાદિપરીતતામ્ ।
પતદર્થે શ્રમેડસૌ મે પાણિદત્યજ્જતયે ન ચ ॥" આ રીતે પોતે જણાવે છે આવી
પ્રમાણજૂત હેતુ નામની સાથેક ટીકામાં સ્વામી અને નારાયણ નામનો અર્થ અનર્થ બહુ
સ્થળે ક્યો છે. સ્વામિનારાયણ નામનો સમાસ સાથે સાથેક અર્થ સ પ્ર. ૨ અ. ૨૪
મ્થે. ૪૬ની ટીકામાં નીચે પ્રમાણે ક્યો છે. મનધાર્યો નહિ પણ અપેક્ષિત અર્થને અનુસારેજ
સમાસ થાય છે. સ્વામિશબ્દાર્થ અને નારાયણશબ્દાર્થ બિન્નલિખિત વ્યક્તિમાં નહિ,
પણ એકજ ઉપાસ્ય ધૃષ્ટદેવ શ્રીહરિને વિષે ઘટાવવાનો હોવાથી 'સ્વામી' કાઠો નારાયણઃ સ્વામિ-
નારાયણઃ એવો કર્મધારય સમાસ (સ કાઠો કર્મધારયઃ એવો વ્યાકરણમાં સંકેત ક્યો છે)
બંને એકજ વ્યક્તિમાં બન્ને શબ્દો ઘટાવવાના હોય છે ત્યાં કર્મધારય સમાસ કરવામાં
આવે છે, જેમકે "નીલિત્પલ" (નીલ એવું કમળ તે નીલોત્પલ કહેવાય) સમાસને
અનુસારે 'સ્વામી-સકલજયસંપન્નઃ, નારાયણઃ-નરાણાં સમૂહો નાર, તદયજ-નિવાસસ્થાનં વંસ્ય
સ નારાયણઃ-અન્તર્યામીત્વયઃ' એવો અર્થ ક્યો છે. આ જોતાં સકળ એશ્વર્યે સંપન્ન તે
સ્વામી અને સર્વની અંદર બહાર વ્યાપીને રહેલા અંતર્ધામી તે 'નારાયણ' એવો. અવ-
યવાર્થ થયો. નારાયણ શબ્દનો અવયવાર્થ 'અન્તર્યામી' એવો ક્યો તે 'ચોડાન્તર્યામિતયા
રિયતઃ' આ શિક્ષાપત્રીવચનને અનુગુણ છે. એમ કરીને પ્રાચીન શાસ્ત્રોએ
તથા આચાર્યોએ બન્ને શબ્દના ને અર્થો ક્યાં છે તેની સાથે મેળવતે અકાર્યતા
સંપાદન કરી છે. 'સ્વામિ શબ્દઃ પતિપર્યાયઃ, નરસ્ય નરાકૃતેર્ધર્મસ્યાપત્ય' પુમાન
નારાયણઃ સ ચાસૌ સ ચ' એવો પતિરૂપ બીજો અર્થ 'સ ચ પતિઃ સ્વાદકુરોત્તમયઃ'
આ વચનને અનુસરે તો ક્યો છે પણ સમાસ તો એનો એજ રાખ્યા છે. આ ઉપરથી સુત્રાશ્રિત
ગુણ કે-સ્વામિશબ્દથી બીજી વ્યક્તિ અને નારાયણ શબ્દથી બીજી વ્યક્તિ નહિ
પણ એકજ વ્યક્તિ ધર્મનંદન શ્રીહરિજી છે. એમ બન્ને શબ્દોને મુખ્ય રાખીને એક
શ્રીહરિ વિષેજ રમ્ય રીતિએ ઘટાવ્યો છે.

આ ટીકામાં ટીકાકાર શુકાનંદે એવું અનુસંધાન આપ્યું છે કે સ્વામીશબ્દનો
વિશેષ અર્થ શ્રીરઘુવીરાચાર્યકૃત સર્વમંગલ જનમંગલ સ્તોત્રની ટીકા થકી જાણવો. આ
ઉપરથી નક્કી થાય છે કે સર્વમંગલ જનમંગલ સ્તોત્ર કે ને ત્રિશ્રાવણદર્શી શતાનંદમુનિ-
કૃત હોધને સત્સંગિજનમાંથી ઉધારેલાં (૧૦૮-૧૦૦૦) નામરૂપ છે તેની ઉપર
શ્રીરઘુવીરાચાર્યે ટીકા કરેલી છે. જનમંગલની ટીકાનું નામ ભાવાર્થપ્રકાશિકા અને
સર્વમંગલની ટીકાનું નામ ભાવપ્રબોધિની છે. આ ટીકાનું પુસ્તક આધુનિક નહિ પણ
સં. ૧૮૬૦ માં શુકાનંદમુનિના હસ્તાક્ષરથી લખાએલું બહુ જુનું છે. શુકાનંદ અને રઘુ-
વીરાચાર્ય બન્ને સમસમયી અને સહસમાગમી હોવાથી બન્નેની ટીકાનો અર્થ એક મળતોજ
આવે એ પણ સહજ છે.

સર્વમંગળમાં 'સ્વામી વ્રદ્ધા પરવ્રદ્ધા' એમ પ્રથમ નંબરે સખીજી મુકેલા સ્વામી નામનો
અર્થવિસ્તર તેની ટીકામાં પ્રથમાચાર્યે આ રીતે ક્યો છે- 'સ્વ- એશ્વર્ય જેમનું છે તે સ્વામી

કહેવાય. 'સ્વા મિત્રેશ્વર્યે' આ સતથી સ્વામિશબ્દ ત્રિવિધન કરવામાં આવ્યો છે.
અર્થાત્ સર્વ જગતનું સર્વવાપણું, આત્માપણે અંતર્ધામિપણું, સર્વાધારપણું, સર્વજ્ઞ-
દાતાપણું, વિગેરે બહુવિધ એશ્વર્યવાળા ને હોય તે ખરા સ્વામી કહેવાય. આથી જેમનું
એકનુંજ ઉપાસ્યપણું જણાવ્યું. બલે કોઈ મહારાજા આદિક મોટા શબ્દથી કહેવાતો હોય
પણ જો તે એશ્વર્યે રહિત હોય તો કોઈએ ઉપાસન સેવન કરાતો નથી. મારેજ સ્વામિ-
શબ્દ એક સર્વેશ્વર શ્રીહરિ વિષેજ ખરી રીતે પ્રવર્તે છે એમ. 'એક એવ હરિઃ સ્વામિશબ્દ-
વાચ્યોડસિત્ત સર્વથા' આ પુરાણવચન કહે છે આજ મુખ્ય અર્થે સર્વ નામોના બીજરૂપ
હોવાથી સદસ્ય નામો મધ્યે સ્વામી નામનો પહેલેજ નંબરે નિવેશ મહાશબ્દોએ ક્યો છે.
આથી એ નક્કી થાય છે કે-શ્રીહરિનાં હજાર નામો મધ્યે સ્વામી નામનું મુખ્ય સાથેક
છે. આ નામના ને અર્થ ક્યો તે સર્વ નામોના બીજરૂપ હોવાથી સર્વ નામોમાં અનુસારે
સમજ લેવાનો છે. (ભગવાન મારા સ્વામી છે અને હું એમનો સ્વ-સેવક છું. એમ બંદ
સમગ્રથા પછી ઉપાસના પ્રવર્તે છે એમ કહેવાતો મુદો છે)

નારાયણ નામના અનેક અર્થો શાસ્ત્રમાં ક્યાં છે તેમાં આ અર્થ મુખ્ય મુદત્તર છે-
નરો-જગદીશમક સમસ્ત વસ્તુઓનો સમૂહ તે નાર કહેવાય, તે નાર અવન-આશ્રય
જેમને છે (નારનો આશ્રય કરી રહેલા) અથવા નારના અવન-આશ્રય તે નારાયણ
કહેવાય. અર્થાત્ સમસ્ત ચિદચિત્ તત્ત્વમાં અંદર બહાર અંતરતાપણે વ્યાપી રહેલા
હોવાથી નારાયણ નામથી સાથેક નિર્દેશ છે. 'યજ્ઞ કિષિજગત્યસ્મિન્ દસ્યતે જ્યેષ્ઠેડપિ વાઃ
અન્તર્બહિષ્ તત્સર્વં વ્યાપ્ય નારાયણઃ સ્થિતઃ' આ જુતિમાં નારાયણ નામની નિરુક્તિ કરી છે.
'નારાયણાય વિદ્યહે' 'નારાયણઃ પરંવ્રદ્ધા' 'એકો હ વૈ નારાયણ આસીત્' ધ્યાદિ વેદશાખાઓમાં
ઉપાસ્ય પ્રાપ્ય પર વસ્તુનું બીજા ભવ બ્રહ્માદિક દેવો થકી નિવૃત્તિ કરનાર અસાધારણ
નામ નારાયણ નિરૂપ્યું છે. એટલે જમ જગતમાં પ્રત્યેક વસ્તુનું અસાધારણ નામ હોય છે
નેમ જગતકર્તા પરાપર વિષ્ણુ પરમાત્માનું અસાધારણ નામ મુખ્ય નારાયણ છે. તે
અન્યગામી કદાપિ હોઈ શકે નહિ.

ઉપર પ્રમાણે સ્વામિ શબ્દનો અને નારાયણ શબ્દનો જુદો જુદો અર્થ કરવામાં
આવ્યો છે. આને અનુસારે બન્ને સ્તોત્રની ટીકામાં સ્વામિનારાયણ સંયુક્ત નામનો
અર્થ આ રીતે ક્યો છે- 'એક એવ હરિઃ સ્વામિશબ્દવાચ્યોડસિત્ત સર્વથા' 'આત્મદાત્મ્ય' હરેઃ
સ્વામ્યમ્' 'સ્વત્ત્વમામ્મનિ સજ્ઞાત' સ્વામિત્વં વ્રદ્ધાણિ મિથતમ્' 'સ્વામિત્વં પરમેશ્વરશ્ચ' 'ત્વમેવેકઃ' સ્વામી
સકલજગતામિત્યપિ હરે' 'જયલેકઃ સ્વામી' ધ્યાદિ શાસ્ત્ર વચનોને અનુસારે સકળ એશ્વર્યે
સંપન્ન હોવાથી સ્વામી અને 'અન્તર્બહિષ્ તત્સર્વં વ્યાપ્ય નારાયણઃ સ્થિતઃ' 'અન્તર્યામિનૃતઃ'
'અન્તર્યામી ચ સર્વથા' આ વચનોને અનુસારે સર્વની અંદર બહાર આત્માપણે વ્યાપી રહેલા
હોવાથી નારાયણ અને તે બન્ને મળીને 'અન્તઃ પ્રવિષ્ઠઃ શાસ્ત્રા જનાનાં સર્વાત્મા' (સર્વ
જનોમાં આત્માપણે પ્રવેશ કરીને શાસન કરનારા) 'ચોડાન્તર્યામિતયા સ્થિતઃ' । જ્યેઃ સ્વતન્ત્ર
દેશોડસૌ' આ વચનોને અનુસારે સર્વની અંદર આત્માપણે પ્રવિષ્ઠ થયેને સર્વજનોને નિયમન
કરનારા હોવાથી 'સ્વામિનારાયણ' એવા સાથેક નામથી કહેવાય. અર્થાત્ સ્વામિ નામથી
સર્વનિયંતાપણું અને નારાયણ નામથી સર્વાન્તર્યામીપણું, એ બન્ને મળીને 'સ્વામિનારા-
યણ' એવું એક નામ અર્થવત્ થયું. 'જગત્પદાત્મક સમગ્ર વિશ્વમાં આત્માપણે વ્યાપીને

સ્વેચ્છાનુસારે નિયમન કરનારા એવા આખા નામનો ભાવાર્થ શાસ્ત્રાનુગ્રાહી થયો. રાંજનું રાષ્ટ્ર પ્રત્યે નિષ્ઠાપણ છે પણ કોઈની અંદર આત્માપણે પ્રવેશ કરવા પૂરવું નહિ પણ ઉપલેક અરૂપ છે. આકારાદિકનું આપકપણ છે પણ તે જડ હોવાથી નિયમનપૂર્વકનું નથી, અમથું અર્થશૂન્ય છે. પરમાત્મા પરમ ઇશ્વરમાં તો તે અનનાથી વિવક્ષણ પ્રકારનું નિયામકપણ અને આપકપણ હોવાથી ખરી રીતે એક પરમાત્મા પરમેશ્વરને જ સ્વામિનારાયણ નામથી નિરૂપી શકાય આવા ઉત્કૃષ્ટ અર્થાનુસંધાનવાળું નામ પરમાત્મા સીતલ ધીન કોઈનું પણ હોઈ શકે નહિ. આ રીતે સ્વામી તથા નારાયણ શબ્દ કરતાં પણ 'સ્વામિનારાયણ' નામમાં અર્થનું ગૌરવ ઘણું આવતું હોવાથી એ નામથી ઇષ્ટદેવ શ્રી રિના નિર્દેશ કર્યો છે અને જપ ભજનમાં એ નામથી પ્રશંતિ કરી છે તે અત્યંત ઉપયોગી ઉત્તમોત્તમ છે 'અમરં અમર' નામિત... યોગક્ષત્ર દુર્લભઃ' એમ છે. આ નામ ધર્મપુત્ર શ્રીકરિને વિશે શ્રીચરણ ગણ્યું, નામનો અવયવ અર્થ જણાવવામાં આવે એને યોગ કહે છે અને એવા અર્થાનુસંધાનથી એક મુખ્ય વ્યક્તિમાં સમુદાય શકિતને ઘટાવે તેને સ્વદ કહે છે પંકજ શબ્દની પેઠે ગણ્યું. સસંગિજનની ટીકાની પેઠે જ બન્ને સ્ત્રોતોની ટીકામાં એ નામનો 'સ્વામી ચાંતો નારાયણ' એવો અર્થાનુસારી સમાસ કરવામાં આવ્યો છે. સ. પ્ર. ૨ અ. ૨૮ શ્લો. ૧૬ 'શ્રીસ્વામિનારાયણઃ' આ શબ્દનો અર્થ તેની બીજી ટીકા ભાવપ્રભોધિનીમાં 'સર્વેષાં નિરૂપાધિકઃ સ્વામી નારાયણઃ' આ રીતે કર્યો છે અભિપ્રાય એ છે કે સર્વ કોઈના નિરૂપાધિક (જેનો કોઈ ઉપરી સ્વામી નથી) સ્વામી એવા નારાયણ તે સ્વામિનારાયણ કહેવાય. આમાં પણ ઉપર મુખ્ય જ કર્મધારક સમાસ સ્થાવ્યો છે. 'સ્વામી નારાયણો દણ્વા' (સ. પ્ર. ૩ અ. ૧૬) 'દૃત્ય' નારાયણઃ સ્વામી' (પ્ર. ૪ અ. ૫૪ શ્લો. ૨૨) 'સહિ નારાયણઃ સ્વામી' (પ્ર. ૪ અ. ૪૬ શ્લો. ૩૪) 'જય સ્વામિનારાયણ' (પ્ર. ૩ અ. ૧૭) 'સ્વામી નારાયણઃ સોડ્યં નિત્યં દૃદિ મયેહ્યતે' (૬ વા. સુધાસિંધુ તરંગ ૧૨૨). આ રીતે સ્વામિ શબ્દને આતે નિલક્યત પૃથક્ પણ નારાયણ શબ્દ સાથે રાખ્યો છે. કોઈ સ્થળે બન્ને શબ્દો પૃથક્ પણ છે પરંતુ અર્થ તો એનો એ જ સંગત સુંદર છે. જેમ આવા પૃથક્ પ્રસંગમાં બીજો અર્થ થાય નહિ તેમ સ્વા. ના. નામમાં પણ અરબો અર્થ થાય નહિ એ સિદ્ધાંત વાત છે. ઉપર મુખ્ય સ્વામી અને નારાયણ શબ્દનો અર્થ બહુ ઉપયોગી ઉત્તમ હોવાથી સંપ્રદાયમાં વચના પુતાદિ શાસ્ત્રોમાં એ બે શબ્દોથી બહુધા વ્યવહાર થયો જણાય છે. બન્ને સ્ત્રોતો સા. હરિજનવાસુકી ગુર્જરાનુવાસ સાથે નિષ્પાત્તે બહાર પડ્યા છે તેમજ ઉપરનો સંકળ અર્થ સવિવેચન છે.

ઉપર પ્રમાણે આ સર્વોપરી સંપ્રદાયમાં ઉપાસ્ય ઇષ્ટદેવ તરીકે અભિમાનેલા શ્રીહરિના અસાધારણ જ્ઞાનીય ભજનીય મંજળ સ્વામિનારાયણ નામનો શાસ્ત્રાનુસારી સંપ્રદાયનુસારી અન્ય અર્થ મહાજનોએ નહીં કર્યો છે. આવા શાસ્ત્રસિધ્ધ મહત્તમમાન્ય નિશ્ચિત અર્થને પણ સાવ ઉપરી કરને કોઈ વિમુખપ્રમુખોએ "સ્વામી એટલે ગુણાતીતાનંદ સાધુ અને નારાયણ એટલે શીલમહારાજ એમ સ્વામિનારાયણ નામ થયું છે. જેમ રાધા અને કૃષ્ણ, લક્ષ્મી અને નારાયણ, નર અને નારાયણ એમ સ્વામિનારાયણ નામ છે. એવો ઉપાસ્ય અર્થ કરવાનું કુમંડ બંડોરીયું, સ્મૃતવરીયું કે સામાવારીયું થયું છે. એક જ વ્યક્તિ ધર્મતત્ત્વ

મોસ્ટ
ગ્રામ
૧૯

ભગવાન શ્રી... અખંડિત સ્વા. ના. નામ હતું તેને ખંડિત કરીને તેમાં સ્વામી શબ્દથી બીજું અનુપાસ્ય તુચ્છ અક્રિત ગુણાતીતાનંદ સાધુને યુગારી દીધા. ગુણાતીતાનંદ તો પ્રત્યક્ષસ્વરૂપ હોવાથી ભજનમાં તે પડવું અનુચિત એવો તેમનો પાપાય છે. દેખાય છે મુખ્ય અક્ષરના ભજનમાં સ્વા. ના. નું ભજન આવી જાય છે એટલે સ્વા. ના. ના જુદા ભજનની જરૂર નથી એમ પણ જરૂર છે. એટલે આમાં ભગવાન શ્રીહરિ તો ગોણુ અને જી. જી. કે બીજા બંધી બાખતમાં ગુણાતીતાનંદ સાધુને સર્વોપરી મોટા ઉપાસ્ય પ્રાપ્ય કરાયા છે અને એને માટે અક્ષરપરિણામ સ્વામીશ્રીએ આદિક શબ્દો પણ બનાવવી (જે કોઈ છે અને એને માટે અક્ષરપરિણામ સ્વામીશ્રીએ આદિક શબ્દો પણ બનાવવી) જેટલી કાશ્યા છે અને તેમનું ભજન ગ્રંથમાં કે અવધારમાં કે હજાર નામોમાં પણ નથી) એટલી કાશ્યા છે અને તેમનું ભજન રૂટન પણ અક્ષરશીરથી એકતાનથી કરે કરાવે છે જનાં એટલેથી નહિ અટકતા મુખ્ય સ્વા. ના. નામમાં પણ પરાણે યુગારી દેવાની દૂરંત વિમુખપ્રમુખના વાપરી છે. આ તો શુદ્ધ સાશ્વતે પણ એક છેતરવાના અજ્ઞ છળ પ્રવચ્ચ કર્યો કહેવાય. 'વિમેલવચનદિગ્દા મ. પ્રતરિષ્યતિ' (વેદ પણ એવો ભૂય રાખે છે કે આ અરૂપ્યન અર્થનો અર્થ કરીને છેતરશે) શાસ્ત્રજ્ઞ તો શાસ્ત્ર સંપ્રદાયવાળાને આડા આવે પણ મુખો વિમુખાને તો આવેજ નહિ એટલે એ તેવો મનમાન્યો સમાસ અને ઉદાંત અર્થ કરે. અરુ. આ અન્ય માટે અર્થનો સંપ્રદાય સાથે કરો સંબંધ નથી એટલું જ તથ્ય કહેવાનું છે.

આવો અસદ્ય પાનગીમાં રાખ્યો નથી પણ શાસ્ત્રજ્ઞને અપ્રમાણ રાખવામાં થયા તથા એટલી કાટેલો જોવામાં આવે છે. પ્ર. ૬ ની એ. પી. તા. પ્ર. ૫ વાત ૪૨૭ 'સ્વામિએ કયું' જે મહારાજે શિક્ષાપત્રીમાં અવિદાન વાત કોઈ રાખી નથી. ત્યારે હરિ-શંકરસાહિબે પૃથક્ જે અવિદાન વાત કોઈ નથી ત્યારે મૂળ અક્ષરનું પ્રગટપણ શિક્ષા-પત્રીમાં શી રીતે છે તે કહો? ત્યારે સ્વામી કહે એ વાત શિક્ષાપત્રીમાં લખી છે પણ અતિમુદ્ધમપણે લખી છે એટલે કોઈના સમજવામાં આવતી નથી... અને અક્ષરનું તો શિક્ષાપત્રીના ૧૮૬ ને ૧૧૦ પ્રસંગમાં પ્રતિપાદન થયું છે. ભગવાન રાધાશ્રીએ યુક્ત હોય ત્યારે રાધાશ્રીએ એવો નામે જણાવ્યો તે રૂઢિભરીરૂપ જે લક્ષ્મી-તેણે યુક્ત હોય ત્યારે લક્ષ્મી-ત્યારે રાધાશ્રીએ એવો નામે જણાવ્યો. અને અજ્ઞને યુક્ત હોય ત્યારે નરનારાયણ એવા નામે નારાયણ એવા નામે જણાવ્યા. અને અજ્ઞને યુક્ત હોય ત્યારે નરનારાયણ એવા નામે જણાવ્યા. અને બળભક્ષાદિકના યોગે કરીને એવે એવે નામે કહેવાય છે. એટલે વર્તમાન કાળે પણ એમજ કહેવાય છે. કહેતાં સ્વામી જે અક્ષર અને નારાયણ જે મહારાજ એમ સ્વામિનારાયણ નામ છે. એમ સમજ્યા સારે ઉપર રાધાદિકનાં દર્શાવ દીધાં છે... માટે એમ લખવાના હેતુ એ છે જેમ રાધાશ્રી કહેવાય છે તેમજ સ્વામિનારાયણ કહેવાય છે. કહેતાં મહારાજે પોતાના મુખ્ય ભક્ત જે અનાદિ અક્ષર તેમના નામ સાથે પોતાનું પ્રતિપાદન કર્યું છે પણ કોઈ એ સમજતા નથી... (અક્ષરપરિણામ એવું નામજ કોઈ ગ્રંથમાં નથી) કિ બહુના શ્રીહરિનાં સહસ્ર નામો છે તેમાં પણ નથી) એટલા સારે એવા ભક્ત અને ભગવાનને વિષે ભેદ ન સમજવો એમ કહ્યું છે (શ્લો. ૧૩)... કહેતાં એવા અર્થે સહિત જે સ્વામિ નારાયણની ભક્તિ તે જે તે સર્વને કરવી

આમાં આ રીતે અવળા અધમ અર્થો અનેક કરીને શ્રીજીની અપરપ્રતિરૂપ મુખ્ય મુખ્ય શિક્ષાપત્રીના તત્ત્વપર રહસ્ય શ્લોકોને સાવ ગદન મારવાની ધૂતવૃષ્ટતા વાપરી છે

શિક્ષાપત્રી ઉપર આ કરી છે, જેને સાર એમ કહીને ટીકાન વળી આની ઉપર હોય છે. ગુર્જરાનુવ નહિ હોવાથી મનઃ પ્રમન્વમાંથી નાસ્તિ કરી અને તેને સ્વા કરી એ કયું વિચિ સ્વાત્મા કિંચિત સમગ્રાજી જાય તેવું ભક્ત અને ભગવા ઉદાંત ઉપરથી કે તેમાં નામભેદથી કે એમ કહેવાનો પ્રસંગ નહિ સમજનાર કલા છે. ઉપાસ્ય શિક્ષાપત્રીમાંથી કે મોટા વિષે અજ્ઞાનરૂ વિમુખયતુરાધ વાપ ઉપાસ્ય શ્રીહરિ સાં આપણે પણ અક્ષર ક્યો કે મુતિમાન આ જ પ્રકરણની નરીયાદના વકાલ જરૂર રહેતી નથી. V વળી સિધ્ધાં વાત ૨૪ "પ્રકૃતિ અમે છીએ એમ કૃષ્ણ તે અક્ષરને " આ પ્રગટ મૂળ સદિત નિશ્ચય છે લક્ષ્મીનારાયણ ને ભજન કરાવ્યું છે મુક્તના સ્વામી અમારાં નામ

ને તેમાં સ્વામી
 ગુણાતીતાનંદ
 મિત્રો પાપાચય
 રહે સ્વા. ના. ના
 રિ તે ગોણ અને
 સ્વ પ્રાપ્તિ દરાચા
 વાવરી (જે કાઈ
 મને તેમનું ભજન
 અટકતાં મુખ્ય
 પરી છે. આ તો
 સ્વચ્છતાદેવો મા.
 રાઈ કરીને
 માં વિમુક્તાને તો
 કરે. અસ્તુ. આ
 કહેવાનું છે.
 પ્રાપ્તિ પ્રમાણ (સાચ
 પ્ર. ૫ વાત ૪૨૭
 નથી. ત્યારે હરિ-
 પ્રગટપણ શિક્ષા-
 માં લખી છે પણ
 અને અક્ષરનું તો
 શિક્ષાએ યુક્ત હોય
 ત હોય ત્યારે લક્ષ્મી-
 નારાયણ એવા નામે
 એટલે વર્તમાન-
 મને નારાયણ છે
 પર રાધાદિકનાં દર્શન
 કહેવાય છે તેમજ
 ભક્ત જે અનાદિ
 કાઈ એ સમજતા
 હુના-શ્રીહરિનાં સહ
 વાનને વિષે ભેદ ન
 સહિત જે સ્વામિ
 અપરમર્તિરૂપ મુખ
 ધર્તવૃક્ષતા વાપરી

શિક્ષાપત્રી ઉપર અચકતો ચતાનંદમુનિએ જ અર્થદીપિકા નામની મહાટીકા શાસ્ત્રાનુસારી
 કરી છે. જેને સાંભળીને શ્રીજીએ 'અમારા સથળે અભિપ્રાય આમાં બરાબર આવ્યા છે'
 એમ કહીને દીકાની પ્રથમ સાચા ચતાનંદમુનિ સાથે કરેલી સ્તુતિગીતનમાં જ સુચકત છે.
 વળી આની ઉપર ભાષ્ય પણ સરીક આવ્યાયું છે. અર્થ માટે જ ભાષ્ય દીકાએ કરવાની
 હોય છે. ગુર્જરાનુવાદ પણ થયો છે. દાઢમાં આવે સાવ વિરહ અર્થ કરવામાં આવ્યો
 નહિ હોવાથી મનઃકલ્પિત બનાવવી વિમુખ હરે છે. શિક્ષાપત્રી જેવા મુખ્ય માન્ય પ્રામાણિક
 પ્રત્યક્ષમાંથી નાસ્તિક કટકટ યુક્ત પ્રયુક્તિથી નિરક્ષર અક્ષરની મનઃકલ્પિત ગોઠવણી ગામઠી
 કરી અને તેને સ્વા. ના. નામમાંના સ્વામિશબ્દાર્થમાં અડાવી દીધાની અંધ ઉન્મત અવગણ
 કરી એ કંવું વિચિત્ર છે? આ અર્થ મુખ્યમુખ્ય મંડળમાં જોએ તેવો છે પણ પંડિતોની
 મુશ્કેલીમાં વિચિત્ર પણ જોએ તેવો નથી. અર્થમાં દિવારાની જેટલું અંતર મંડોને
 સમજાઈ નહીં તેવું સ્પષ્ટ છે. શબ્દ જ કોણે કલ્પિત છે. અર્થની તો વાત જ આ છે? 'ભક્ત
 અને ભગવાનમાં ભેદ ન સમજવો' આ પણ કેવી શાસ્ત્રવિરુદ્ધ વાત ૧૧૩ શ્લોકથી
 ઉદાહરણથી કાઢી છે. સ્વયં અર્થ તો 'જે પ્રથમ રાધાકૃષ્ણ આદિક સ્વરૂપો કહ્યા
 તેમાં નામભેદથી ભેદ ન સમજવો' એવો શુદ્ધ છે. 'ભક્ત અને ભગવાનનો ભેદ નથી'
 એમ કહેવાનો પ્રસંગ નથી. એ પ્રકરણ તો પરબ્રહ્મના નિરૂપણપર છે. ભક્ત ભગવાનમાં
 ભેદ નહિ સમજનારાને તો લાંબા ૧૩ માં શ્રીહરિએ દુષ્ટમતવાળા અને અતિ પાંપિષ્ઠ દર્શનાયોગ્ય
 કહ્યા છે. ઉપાસન તો ભક્ત અને ભગવાનના ભેદથી જ પ્રવર્તે છે 'આવે અર્થ
 શિક્ષાપત્રીમાંથી કાઢી સમજતા નથી, અમે એકલા જ સમજીએ છીએ' એમ બીજા બધા
 મોટા વિષે અસાનરૂપ મહાદોષ અને તુચ્છ પોતાવિષે જ્ઞાનરૂપ મહાશય મનાવાની પણ વિચિત્ર
 વિમુખચતુરાઈ વાપરી છે. આવી કુલ્લપના કરવાનો પાપાચય એટલો જ છે કે એમ દરાવાને
 ઉપાસ્ય શ્રીહરિ સાથે અનુપાસ્ય કલ્પિત અક્ષરની ઉપાસના ધુસારી દેવી અને એની પાછળ
 આપણે પણ અક્ષરના અવતાર કે મુક્ત તરીકે દાખલ થઈને પૂજાઈ ખાવું. આ તે અર્થ
 ક્યો કે મૂર્તિમાન અર્થ? આવા અર્થ કરનારાને સંપ્રદાયના કહેવા કે સં. બહાર વિમુખ? આ
 જ પ્રકરણની કલ્પિત વાત છપાઈ ત્યારે છપાવનારાને વાલી જુદા મુખ્ય કોઠારીએ
 નડીપાદના વજીલ મારફત નોટીસ આપીને અપ્રમાણ દરાવી છે એટલે વિરોધમાં વધુ કહેવાની
 જરૂર રહેતી નથી. મુખ્ય ત્રથો આગળ વાતનું પ્રામાણ્ય હોઈ શકે નહિ
 V વળી સિધ્ધાંતસાગર નામની ચોપડીમાં ઉપરોક્ત સિધ્ધાંતાન્તર ઉપજળવી કાઢ્યો છે.
 વાત ૨૪ "પ્રકૃતિ યદી પર જે નરનારાયણ તથા વામુદેવનારાયણ તથા કૃષ્ણનારાયણ તેજ
 અમે છીએ એમ જ્યારે કહેતા હોઈએ ત્યારે એમ સમજવું જે નર તથા વામુદેવ તથા
 કૃષ્ણ તે અક્ષરને ઠેકાણે છે ને નારાયણ તે પુરુષોત્તમને ઠેકાણે છે" વાત ૨૫
 "આ પ્રગટ મૂળ અક્ષર જે મૂળજી ને અમે પ્રગટ પુરુષોત્તમ એ બેયનો જેને યથાર્થ મહિમા-
 સહિત નિશ્ચય છે તેને જ પુરો સ્તુતિગી કહીએ. કારણ કે જેમ રાધાકૃષ્ણ તે જેમ
 લક્ષ્મીનારાયણ તે જેમ નરનારાયણ કહેવાય છે તેમ તેઓએ પોતાના ભક્તે સહિત પોતાનું
 ભજન કરાવ્યું છે તેમજ અમે પણ આ પ્રગટ મૂળ અક્ષર મૂર્તિમાન ને અસંખ્ય અક્ષર-
 મુક્તના સ્વામી છે તે એ સ્વામી ને અમે નારાયણ એમ અમારા ભક્તે સહિત
 અમારાં નામ છે ને જે એમ જાણીને ભજન કરે તેને જ અમે પુરો ભક્ત કહીએ

છીએ... અને તમે સર્વેએ અમને પુરુષોત્તમ બંધા છે ને આ મૂળજીને મૂળ અક્ષર બંધા
 છે ને તે બેય નામસહિત આ સ્વામિનારાયણ નામ છે એમ સમજીને તમે ભજન
 કરો છો... તેમ સ્વામિનારાયણ ભજન તો કરે છે પણ સ્વામી જે આ મૂળ
 અક્ષર તે સહિત મહારાજે પોતાનું ભજન કરાવ્યું છે એમ નમ્યમંત્રે તો તેને
 બ્રહ્મવિદ્યાની પ્રાપ્તિ ન થાય ને તે પુરો ભક્ત ન કહેવાય" વિગેરે.
 આ વાત કેટલી બધી વિરોધી વંઠેલ અપસિધ્ધાંતવાળી છે તે ઉપરના સ્વા. ના. સંદર્-
 થના વિમર્શથી સુજોને વિદિત થશે. બીજા અસાધક મોટા ચતાનંદ મુક્તાનંદ જોપાલાનંદાદિ
 સમુદાયો નહિ પણ એક જ ગુણાતીતાનંદ સામાન્ય સાધુને મૂળ અક્ષર દરાવીને તેનું શીજી
 સાથે ભજન કરાવ કૈવી ધૂત અવિદ્યા વાપરી છે તે આ જીવન મુખના ઉપરથી જણાશે
 શીજીને નરનારાયણ વામુદેવનારાયણ કૃષ્ણનારાયણ કહ્યા હોય ત્યારે નર વામુદેવ કૃષ્ણ
 શબ્દથી મૂળ અક્ષર જ સ્વામીને સમજતા આવે અપસિદ્ધાંત કાઢ્યો છે. જેમ રાધાકૃષ્ણ
 લક્ષ્મીનારાયણ, નરનારાયણાદિ શબ્દો પરેક્ષ પ્રત્યક્ષ શબ્દોમાં છે તેમ અક્ષરપુરુષોત્તમ
 શબ્દ જ કોઈ શાસ્ત્રમાં નથી. કેવળ ઉદગ છે. જનમંજયસ્તોત્રના આરંભમાં
 'શ્રીકૃષ્ણઃ શ્રીવાસુદેવો નરનારાયણઃ પ્રમુઃ' એમ ત્રણેય શબ્દથી એક શ્રીરસિ ન
 નિરૂપ્યા છે અને એનો અર્થ પણ દીકામાં એવો સંજત કર્યો છે. આવા શ્રીહરિપર
 પ્રસિદ્ધ શબ્દોને પણ શ્રીહરિ આગળ તો અતિ તુચ્છ નિરક્ષર અક્ષરમાં લઈ જવાનો
 દુઃસિદ્ધાંત દુરંત કાઢ્યો છે. વળી વધારામાં સ્વામી શબ્દ કે જે ખાસ ઉપાસ્ય ઉદ્દેશ
 શ્રીજીમાંજ સર્વમંજળમાં આરંભમાં જ સહેતુક વપરાયો છે તેને તેની આગળ અત્યંત
 અનુપાસ્ય અનિદેવ કલ્પિત મૂળ અક્ષર જ સ્વામીમાં ઘસડી નર્મ, તેનું શીજી સાથે
 ભજન કરવાનું ઉદગ દરાવીને, એવું જુદું સહ ભજન કરનારાને જ પૂણું ભક્ત અને
 નહિ કરનારાને અપૂણું ભક્ત ઉપર સમજવાનો પણ દુઃસિદ્ધાંત દાખલ કર્યો છે. આમાં વધુ
 પડતો દુષ્ટ સિદ્ધાંત એ છે કે—'આ બધી વાતો શ્રીજીએ કરેલી' એમ એમને માથે સથળો
 લાર આરોપી દીધા છે. શ્રીજીની વાતોતો વચનામૃત સ્તુતિગીતન વિગેરેમાં બીજા શુદ્ધ
 રૂપમાં વ્યક્ત શત્ત્રીય છે તેમાં એવું કંઈ તુત નથી. તો આવી વંઠેલ વાતો લાંબા
 ક્યાંથી? નિરક્ષરમાંથી લાંબા હોય તો બંધનેસવું આવે. આ ચોપડી તો અક્ષર અક્ષર
 શ્રીજી મૂળ સિદ્ધાંત યદી જુદા કે અવળા-સિદ્ધાંતના સાગરરૂપ છે. આ ચોપડી છપાઈ
 ત્યારે જ આની અપ્રમાણતાનો ઉદાપોહ બહુજ ઉગ્ર સારામ સમાજમાં થયેલો પેપરોમાં
 પણ પ્રસિદ્ધ થયો હતો. એટલે અધિક કહેવાની જરૂર નથી. ન્યાં સપણું જ કલ્પિત હોય
 ત્યાં સાચું કંઈ જ ન હોય.
 ▲ વળી પ્ર. ૩ ની વાત ૨૭૮ માં 'સ રાધયા યુતો જ્ઞેયઃ' ઇત્યાદિ. શિક્ષાપત્રીના
 ૧૦૬ થી ૧૧૨ શ્લોકો લખીને ઉપરના અર્થને મળતો બંડીયો ભુડો લાવાઈ મેલ્યો
 કાઢ્યો છે. 'એ એકાંતિક ધર્મનાં બીજા મુક્યાં છે. તેમાં કહ્યું જે રાધાજીએ યુક્ત શ્રીકૃષ્ણ
 હોય ત્યારે રાધાકૃષ્ણ એવે નામે જાણવા, તેમજ આજ પણ મહારાજે પોતાના ભક્તે
 સહિત પોતાનું ભજન સ્વામિનારાયણ એવે નામે કરાવ્યું છે ઇત્યાદિ બીજા
 મુક્યાં છે તેનાં ઝાડ થશે ત્યારે સોના જાણવામાં આવશે' આ વાતનાં સ્વા.
 ના. નામનો વિપરીત અર્થ કરવાનો મોટાળો ગર્ભ વાળ્યો છે. મુખ્ય સ્વામિશબ્દને અન્ય

મહા અગ્રકર
માનુસંધાન વિના
રાખ્યું છે.

આ તો જૂની જાતના વાતોની અવળાઈ કહી હવે નવી વહેલ વાતોની પણ અવળાઈ પ્રસંગાત કહીએ. બોચાસણ પંથના પ્રધાન પુસ્તક યજ્ઞપુરુષદાસ કે જે સંપ્રદાયથી ભરણુ-
પોષણ પામીને શાસ્ત્રોના ન્યાંત્યાં અભ્યાસ કરીને શાસ્ત્રી મન્યા છે તેમણે પણ 'સ્વામિ-
નારાયણ' આ મંજળ નામનો અમંગળ અતિવિરુદ્ધ અર્થ કરવામાં લેશપણ શરમ કે સંકેત
રાખ્યો નથી. ગુણાતીત જ્ઞાનના વાણંતુલ્ય સ્વામિનારાયણપ્રકાશ નામના માસિકનો
ઉદ્દેશ અને તેનો બંડ અર્થ સમજાવવા પ્રથમ આરંભમાં એક લેખ—“શ્રીજીસ્વામીના
હાડીલા (એકલા ઉપાસ્ય શ્રીજી નહિ) અક્ષરપુરોષોત્તમોપાસક રા. ખેંગારજીભાઈ...આપે
શ્રીજીમહારાજ અને સ્વામિના અદ્વિત મહિમાનો પ્રકાશ કરવા સાર (એકલા શ્રીજી નહિ)
'સ્વામિનારાયણ પ્રકાશ' નામનું માસિક બહાર પાડી સ્વામિનારાયણ પ્રકાશ એટલે સ્વામી
મૂળ અક્ષર ગુણાતીતાનંદ સ્વામી અને નારાયણ એટલે પૂજ્યપુરુષોત્તમ સંહજાનંદ
સ્વામી તેમનો પ્રકાશ-જ્ઞાન તેનો દિગ્વિજય આખા બ્રહ્માંડમાં થાય અને
દિનપ્રતિદિન ઉપાસનાનો ડંકો વાગે એટલા સાર જ આ હાલુ કાઢવા નહીં કયું છે
તેથી મણી સમાસ થશે...અને આપ ઉપર શ્રીજીમહારાજ અને સ્વામી ને ભગતજી મહારાજ
તથા જગા ભગત (એકલા શ્રીજી નહિ) રાજ થશે” આ રીતે લખ્યો છે. આમાં સ્વા. ના.
નામના શાસ્ત્રીય મહત્તમમાન્ય ખરા અર્થનો અનર્થ અવલંબ કર્યો છે. નિરક્ષરો અક્ષર-
જ્ઞાનના અભાવે કે શાસ્ત્રના જ્ઞાનના અભાવે અર્થનો અનર્થ કરે એ હીક છે પણ આવા
સાક્ષર થઈને અનર્થ કરે તે બીલકુલ હીક કહેવાય નહિ. નિરક્ષર સાક્ષરમાં ભેદતો હોવો
જોઈએ. શું આ શાસ્ત્રીએ સંપ્રદાયનાં શાસ્ત્રો શિક્ષાપત્રી સતસંગિજીવન જનમંગલ સર્વમંગલ
વિગેરે સદીક અઘાપિ નહિ જ લેખાં હોય કે નહિ વાંચ્યાં, સાંભળ્યાં હોય? ભણેલાને તો
શાસ્ત્રો આડાં ફરવાં જોઈએ. એક પણ આડું કયું જણાતું નથી. સંપ્રદાયના શાસ્ત્રોના
શુદ્ધ અર્થો જાણવા છતાં પણ અવળા અર્થો હદ ઉપરાંત કરીને ભોળા લોકોને અવળે માર્ગે
ચલાવવાથી લેશ પણ આત્મકલ્યાણ કે લોકકલ્યાણ કદાપિ છે ખરું? આને વિદ્વાતાના અંતરયો
કહેવા કે અવિદ્વાતાના કહેવા કે સંપ્રદાયના કાંઈપણ શાસ્ત્રમાં જે અર્થનો ગંધ પણ નથી
એવો ઉટાંગ વિમુખ અર્થ આવા સાક્ષર શાસ્ત્રી મૂર્ખ માદક કલ્પી કાઢે અને વળી જગતને
જણાવવા ઉઘાડા બહાર પડે એ અત્યંત અપરોપની અને શ્રીજીના અનન્ય આશ્રિતોને રોષ
ઉપજાવનારી વાત છે. જપનીય ભજનીય સ્વા. ના. નામનો ઉટાંગ અર્થ કરવાથી આખો
બ્રહ્માંડમાં દિગ્વિજય નહિ પણ પિક્વિજય થયો અને દિનપ્રતિદિન વિમુખતાનો ડંકો વાગી
થયો તેની કાંઈ ખબર રહી કે 'નાસ્તિ નષ્ટે વિચારઃ' એમ છે. જવાબદાર વ્યક્તિએ
આવું અવળું જલ્પાય ખરું? અસ્તુ. બંધુજી ઉટાંગ ઉલાંગ કલ્પી કાઢ્યું છે તો નામનો
પણ ઉટાંગ અર્થ કરે એ શોભતું છે.

વળી અમદાવાદના જેઠાલાલ ચીમનલાલ કે જે જનતામાં ગણિતના પ્રિદેસર તરીકે પ્રસિદ્ધ થયા હતા અને સ્વામિનારાયણ અટક ધારી ખેડા હતા તેમણે પણ પદ્ધતિના કોશ ઉપયોગ સારો નહિ કરતાં બોચાસણુ બાલપથમાં પ્રવેશીને 'જ્ઞાતાનુગતિકો લોકો ન લોકઃ પારમાર્થિકઃ' એ લોક કહેવતે સ્વા. ના પ્ર. ના વર્ષ ૧ અને ૧ પાન ૬ ઉપર 'સ્વામિનારાયણ' એવા હેડીંગથી એક લેખ માસિકની મિથ્યા મહતા માટે ગ્રેસાને "ગુણાતીતાનંદ સ્વામી અને આદિ નારાયણ પુરુષોત્તમ

શ્રીગુણકારાજ એ બને નામેને એક બીજાની સાથે લખતા "સ્વામિ-
નારાયણ" એવો અમોઘ મંત્ર થયો. સ્વા. ના. સ્વામી અમોઘ મંત્રનો પ્રકાશ
કરવા માટે "સ્વામિનારાયણ પ્રકાશ" નામના પાસિકનો જન્મ થયો છે. આવા અવળા
ચન્દ્રો લખ્યા છે. આ મોટામાધી સ્વા. ના. અટકતો બોલાવ્યું બંડપંથમાં પ્રવેશ્યા પહેલાં
અને માસિકના જન્મ પહેલાં બહુ પૂર્વેથી હતી ત્યારે શું આવા અર્થ તે સમજાવે હતા ?
તે સમયમાં અમદાવાદ માદી તમે કવિવર શ્રદાનંદ મહાનુભાવાનંદ આદિક સ્વામિઓનાં
નામ શું નહિ સાંભળ્યાં હોય ? કોઈ યુગ પણ નહિ ક્યાં હોય ? મંદિરે પણ નહિ ગયા
હોય ? સંપ્રદાયનું કોઈ શાસ્ત્ર નહિ વાંચ્યું સાંભળ્યું હોય ? યુ. સ્વામી જેવા કે તેથી પણ
બહુ મોટા નંદ સ્વામીઓ તો શ્રીગુણ સાથેના સહઆચાર્ય હતા તેમાંથી કોઈપણ સ્વામી
સ્વા. ના. નામમાંના સ્વામિ સંબંધી ન કહેવાય અને એકલા યુ. સ્વામીના કહેવાય એવું
એકેથી જાણીયું જ્ઞાન તે વખતે હતું ? કે મંડપમાં લખ્યા પછી પેઠું ? સ્વા. ના. આ
પદ્ધતી મંત્ર તો અસામાન્ય અખંડત એક દિપાસ્ત્ર ઇજેવ શીઠરિતોજ છે એને સમાધાન
સમસ્ત સ્વામીઓએ નિહાળ્યા છે. તેમાં સ્વામિ સંબંધી બીજા અનુપાસ્ત્ર અમલ્ય બ્યક્તિની
નવી ગોઠવણ કરીને બનેના સ્વ. ભગવનો ભડેળ દારાઓ એથી "સ્વા. ના." એ અમોઘ
મંત્ર થયો કે મોઘ (નિષ્ફળ) થયો ? તેનું પણ કંઈ જ્ઞાન રહ્યું ? જો કે સ્વા. ના. આ
પદ્ધતિ મહાઅમોઘ નામમંત્ર છે પરંતુ સ્વામિ સંબંધ કે જે પાસ થયે શ્રીગુણ જ પ્રથમ
નંદરે સર્વમંત્રણમાં સર્વજ્ઞ સંપ્રદાયો છે તેને બીજા અપેક્ષા તુલ્ય બ્યક્તિમાં ઘટાડાથી
મોઘજ્ઞ બનાવી દીધા તેનું કંઈ જ્ઞાન રહ્યું ? જે સત્યાર્થના અનુસંધાનથી પદ્ધતી નામમંત્ર
સદા જપવા અદિતીય શ્રીગુણ માટે જ તેમના મહાપુરુષોએ સચાસ ગોઠવ્યા છે તેમાં જે
ભાગ પાડી દેતપણ કલ્પવાથી પદ્ધતી નંદ રહેતાં મોઘ જ કરી દીધા કહેવાય. આ રીતે
અમોઘને મોઘ કરનારા ભાષ્યને કેવું ગણત ગણ્યું રજો ? શ્રીગુણે તો સ્વચ્છિન્ન જ
અમોઘ કરાવ્યા છે તે કુસંજવશાત ન ગણ્યો. તો બન પણ તેની સામે બંડલાવથી બીજા
અક્ષરપુરુષોત્તમચરિત્ર નામના એકડા વિનાનાં માંડાં જેવો મોઘ અંધ યુગવા સુધીના
અવળે માર્ગે ચડી ગયા તેનું કંઈ જ્ઞાન રહ્યું ? અમલ્યેલ અમલ્યેલ અપ્રતિષ્ઠિત તો ગમે તેવું
બોલે કે લખે પણ આવા ભણેલ ગણેલ પ્રતિષ્ઠિતે આવું અસાક્ષીય અપ્રામાણિક મોઘાવ
લખાય ખરું ? આ ભાષ્યને પ્રશ્નપરંપરા કહે તો સૌ જવાબ આપે. મોતાને એ
તરફથી સ્વા. ના. સંપ્રદાયના સાચા સારા અનુયાયી તરીકે કહેવાયે અને બીજા તરફથી
તેના સર્વ અર્થને અનર્થ કરીને બધી સમોવડીયા કે સમાવાડીયા હરીફ જુદી જ નંદ
પ્રશ્નિત કરાય છે માટે જ એમને આ તથ્ય કહેવાનો પ્રસંગ આવે છે. આવા પ્રતિષ્ઠિતોને
આવાં ઇજેદવેદી બળદીખોમાં ધૂતધર્તિઓમાં ભળવું નેહ્યે નહિ એ ખરેખરી વાત છે.

ત્રણ સ્વા. ના. પ્ર. માસિકના તંત્રીવા તંત્રી મેઘારજલાધ્યે તે વર્ષ નં. ૨૦૬ ૧૦ વર્ષ
 ૨૪૩ દિવરના લેખમાં સ્વામિનારાયણસંપ્રદાય ચળદનો "શ્રીજનો તથા સ્વામીના
 પોતાનો સંપ્રદાય છે" એવો અત્યંત અચો અર્થ કરીને અવળો અર્થો કરવામાં આવ્યો
 પદ તંત્રી મેળવ્યું જણાય છે. એકલા શ્રીજનો સંપ્રદાય નહિ તેમ શ્રીજનો સમગ્ર ન કરેલા
 ગુરુવર ઉદ્ધવાવતાર રામાનંદનો પણ નહિ તેમ સ્થાપના માટે મોટી મહેનત કરનારા,
 સંપ્રદાયના સ્તંભભૂત મુકતાનંદાદિ સંદુરુચ્ચોનો અને આચાર્યશ્રીનો કે બીજા કોઈનો પણ

તેમની આત્મા
 પણ શ્રીમુખે બહુ
 દમદાર કે જેમને
 માંથી જન્મ ગળ
 જન્મમાં છે તેમને
 ૧૧ સદાય સદાય
 ૧૭ મળતું હતું
 અને સદાનંદની
 તો 'મૂળ અક્ષરો
 અવસ્થા લાગે જ.
 ૧૧ ક્યાં હતા અને
 હજી નહ મહા મુનિએ
 પણ બહુ બુદ્ધિ
 ડીએજ પણ જેડી
 ૧૧ પણ અસિદ્ધનું
 ૧૧ લાગે તેવો છે.
 ક્યા કરાવતા હતા
 મેળવતા હતા અને
 જ રીતે અજ્ઞાનંદ
 પ્રસન્ન કરનારા હતા
 પણ અનુગ્રહ છે.
 ના સદાય હોઇને
 શ્રીમુખે પદ્મપ્રભા
 સદાય સદાય
 જાનંદ અહુતનાં
 ૧ મહત્ત્વ હતા તેમ
 હતા. આ પછી
 અને સમારણ હક
 રે એક વિષયમાં
 મીને દર્શાવે તેને
 વે, તો બીજી મંડળી
 નિત્યાનંદને તો
 માં સ્વામિ શબ્દો
 કરાવે તો સ્વે ના
 થાય? સંપ્રદાયને બધી
 કનસિદ્ધ મુખે બધા
 જિનાં પણ બહુ મુખે

૧૧
 દયા ગુણ થઈ બધા. ફળેતાનો પાર ન રહે. જેમ જેને કારે તેમ કરવાનો અવિહાર મનસી
 મનાઇ નયો. એટલે કારે તેમ ગોઠવણી કરે એમાં કાંઈ ના કહેવાનો હક તો નથી જ. 'એલે
 તેનાં બેર વેચાય' એના જેવી વાત વામ આવી પડી. કોઈ સ્વામી એટલે જુ. સ્વામી અને
 નારાયણ એટલે નારાયણજી મહારાજ તે સ્વામિનારાયણ કહેવાય એમ પણ ગોઠવે કોઈ આધુનિક
 કહેવાતા બાપાએને આવે તો પણ ચાલે, કેમકે પાછળ ચક્રવર્તી પાખંડી મંડળી તો હોયજ,
 હલે બીજે સ્થળે સ્વામી શબ્દનો અવગો અર્થ મનમાન્યો કરે, પણ સ્વા. ના આ એક પક્ષર
 નામમંત્રમાંના સ્વામિ શબ્દનો અવગો અર્થ ન કરે તો બહુ સાર. જો કે શ્રીજીએ કે
 તેમના મુકતોએ એવા શ્રીજી કોઈને મારી આપેલા નહિ હોવાથી બધી ગોઠવણી ગ્રામ્ય
 બનાવડી વિમુખ હરે છે તથાપિ એકલા જુ. સ્વામીના જ શિષ્યો બાવુ ઉભાંમડ ધર્તીગ
 ક્યાંથી ક્યારે કેવી રીતે બહુ વર્ષે હાલમાં એકવીસ હાથાએ વિચારણીય વિસ્મયનીય વાત
 છે. સ્વા. ના નામની પ્રતિ તો ૧૮૫૮થી થઈ છે એમ બધા જ સ્વીકારે છે. આ વખતે
 ગુણાતીતાનંદજી તો ભાદ્રા ગામમાં મુદસ્ય મૂળજી નામથી ખેતી કરાવતા હતા.
 ૧૮૬૬માં સાધુ થતા ગુણાતીતાનંદ ગામ અપાએલ એટલે આઠ વર્ષ પછી એ નામના
 મુનિ બન્યા તો આ પહેલાં એમનાં દષ્ટિએ સ્વામી શબ્દ નિરર્થક પડી રહેલો? કે કોઈ
 બીજામાં વપરાયેલો? કે શ્રીજીમાં જ વપરાયેલો એ પણ એક વિચાર ઉપર આવીને નકડી
 કરવા જેવું છે. પક્ષરમાંથી બે અક્ષરોને બીજી કોનિષ્ઠ બ્યક્તિમાં લઈ જાય તો પક્ષર મંત્ર રહે
 નહિ એ પણ વિચારવા જેવું છે. જે ધામને આપેલા 'ગુણાતીત' વિશેષજાતથી 'ગુણાતીતાનંદ'
 એમ ફરતું હોય તો, ધામને તો અન્યુત અક્ષર અહુત અવિનાશી શ્રદ્ધા નિત્ય ગોલોક
 વેકુંદ આદિક અનેક વિશેષજો અપાએલાં છે, એ ઉપરથી અન્યુતાનંદ અક્ષરાનંદ, અહુતાનંદ,
 નિત્યાનંદ, અજ્ઞાનંદ, અવિનાશનંદ, ગોલોકાનંદ, વેકુંદાનંદ આદિક મુનિઓ પણ મૂળ
 અક્ષર કે તેના અવતારો સુખથી રહે. ધરને દરેક ગોઠવવાનો હોય ત્યાં ના કહેનારનું
 કયું ચાલે નહિ જુ. સ્વામી નામે જુ. ચાએલી પ્ર. ૧ વાત કેરુ 'મુસલમાન
 કોઈથી વરલાય નહિ તેમ વિમુખને કોઈ વાતનો વિચાર નથી.' એમ જે લલિયા
 લાખ્યું છે તે બરાબર મળતું આવે છે. આ વાત આટલેથી અટકતી નથી. એક જુ.
 સ્વામીની અને તેમની મંડળીની મિથ્યા મહત્તા માટે સંપ્રદાયના અધિષ્ઠાતા આચાર્યો,
 મુકતાનંદ, ગોપાળાનંદ, શુકાનંદ, જલ્લાનંદ, મહાનુભાવાનંદ આદિક મુખ્ય સતોને જે કોઈ
 એક મિથ્યા દોષ આપીને ઉતારી પાડવાની પાડખારતા વાતે વાતે વાપરેલી જોવામાં આવે
 છે. કલ્પિત વાતુની મોટાઈ મનાવા માટે સંપ્રદાયના શિક્ષાપત્રી સત્સંગિજન, વચનામૃત વિગેરે
 મુખ્ય માન્ય પ્રથોને પણ દોષારોપણ કરીને ઉતારી પાડવાની પાડખારતા વાપરી છે.
 ઉપરની બાબતને બહુજ મળતી આ પણ એક વાત પ્રસંગાત જણાવી દીધા જેવી
 સારી છે. આ ચર્ચો કાંઈ ખાનગી રહી નથી. બોરસદ કોર્ટમાં પણ સ્વા. ના નામના અર્થની
 રસપદ ચર્ચા વાદીપ્રતિવાદી તરફથી મંડુનમંડુનાત્મક બહુજ ચર્ચાઈ હતી. શા. હરિજન-
 દાસની જુનાનીમાં સ્વા.ના નામનો અર્થ પૂર્વોક્ત શાસ્ત્રપ્રણાલિકાએ સમાસ સાથે સપ્રમાણ
 થઈ ગયો હતો. આ બહુ તત્વ જાણના છતાં પણ શાસ્ત્રાકત મુખ્ય અર્થને પણ છોડા કે ખેડો
 કરીને ચોંટાનો બંડીયો અર્થ સામીત કરવાને દુરાચક દુરંત ન્યાય કોર્ટમાં પણ કરવામાં
 આવેલો. પ્ર. નં. ૧ ના ધંજા સાક્ષીઓ એવો અવગો અર્થ કરવા મટેલા પણ શાસ્ત્રાધાર
 અપૂર્ણ—

(મત અંક ૧૦ પાન ૧૬ પછીથી ચાલુ)
 પુછતાં, તે નહિ મળવાથી છેવટે ચાહીને 'પ્ર. નં. ૧' એવો અર્થ શીખવાડેલો' એમ
 સ્વ. વાત કરીને નિવૃત્ત થયેલા. છેવટે પ્ર. નં. ૧ ના કા. શ્રીજીસ્વપ્નપદાસ સાક્ષી તરીકે
 સાક્ષીમાં સોલ્યા આવેલા. તેમણે સરતપાસણીમાં એવો બંડાય સમઝાવવા પેરાં હ. "અક્ષર
 પુરુષોત્તમ એટલે એ સ્વામિનારાયણ કહીએ છીએ. સ્વામી નારાયણ એટલે અક્ષર-
 પુરુષોત્તમ. અક્ષર એટલે મુલાતીતાનંદ અને પુરુષોત્તમ એટલે શ્રીજીમહારાજ." પેરાં ૧૪
 "સ્વામિનારાયણ શબ્દનો હું એવો અર્થ કું છું કે—સ્વામી એટલે અક્ષર અને નારાયણ
 એટલે પુરુષોત્તમ. અક્ષરને સ્વામી કહીએ તો પુરુષોત્તમનો અર્થમાં વધે છે. જે
 સ્વામી શબ્દ નારાયણને સમાવીએ તો નારાયણનો અર્થમાં અક્ષર જેવો થાય છે.
 સ્વામી એટલે નિયંતા નારાયણ સ્વામી નથી તેમ નિયંત્ર નથી. નારાયણને સ્વામી
 શબ્દ લગાડી શકાય નહિ." આવા મના ઉઠાવના શબ્દો ઉપર અજાણ્યા છે
 સ્વામી શબ્દની તો એક શ્રીહરનેજ મુખ્યપણે પ્રથમ નંબરે સર્વમંજળમાં સનિ-
 દ્યા છે. નારાયણને નિયંતાવાચક સ્વામિ શબ્દ સમાવીને તેમના અર્થમાં અક્ષર
 સર્વમંજી વધારો જણાવ્યો છે. જે અક્ષરને નિયંતાવાચક સ્વામિ શબ્દ લગાડીએ તો
 નારાયણનો અર્થમાં ન વધતાં ઉચરે પડી જાય છે. નારાયણને સ્વામિ નિયંત્રણે વચના-
 મૃતમાં નિર્યા છે એટલે સમુલ નિમૂલ નથી એમ કહેવાય નહિ. 'નારાયણને સ્વામી
 શબ્દ લગાડી શકાય નહિ' એ કેટલું બંધુ વિરુદ્ધ પ્રવચન છે તે જોઈ લ્યો! આનું નામ
 ચોખ્ખો બંડ વિમુખલઈ. આ બધીજ બાબત બહુ રૂપરીત બક છે. સાંચ
 ઉભાંમડ છે.)
 ઉલટ તપાસમાં સ્વા. ના. શબ્દનો સમાસ પુછતાં પ્રથમ 'સ્વામી ચ નારાયણ
 સ્વામિનારાયણ' એમ ૬-૬ સમાસ ક્યો. ૬-૬ સમાસમાં તો 'રામચ કૃષ્ણચ રામકૃષ્ણો
 એની પેઠે સ્વામિનારાયણ' એમ દ્વિવચનાત પ્રયોગ થવો જોઈએ. એવો પ્રયોગ તો કોઈ
 સ્થળે જોવામાં આવતો નથી. 'સ્વામિનારાયણ' એવો એક વચનાત પ્રયોગ જોવામાં
 આવે છે. આવી શંકા કરતાં તેને પડી મુકીને, સમાહાર ૬-૬ સમાસ કહો. તેમાં તો
 એકવદ્ભાવ થતાં નપુંસક વિગે થવાનો બ્યાકરણનિયમ હોવાથી 'પાણિપાટ' એની પેઠે
 'સ્વામિનારાયણમ્' એમ નપુંસક વિગે થતાં અતે મ્ પ્રત્યય લાગવો બધાએ એવો
 પ્રયોગ તો સંપ્રદાયમાં ઉપવચ્ચ નથી. આવી આશંકા આવતાં વળી તેને પણ પડી મુકીને
 'રાયણ સહિત: કૃષ્ણ: રાવાકૃષ્ણ:' એની પેઠે મધ્યમપદલોપી સમાસ કરવા ધાંધો
 આવા સમાસનો સંપ્રદાયિક આધાર માગતાં તે નહિ મળવાથી તેને પણ પડી મુકીને
 છેક ચાહીને ન છુટકે સત્સંગિજનની હેતુડીકામાં તથા સર્વમંજળડીકામાં કહેલો 'સ્વામી ચાલો
 નારાયણ: સ્વામિનારાયણ:' એમ કમ્પારિય સમાસ સ્વીકારવો પડ્યો. સમાસ સ્વીકાર્યો
 એટલે અર્થ પણ સ્વીકાર્યો ગયો. એટલે સ્વામિ શબ્દનો 'અક્ષર' એવો અર્થ ઉઘાડ
 ફાંટા કહેલો છોડીને દેવો પડ્યો. છેવટે 'આવો અર્થ' સંપ્રદાયનાં કોઈપણ સાક્ષીમાં નથી
 આવો અર્થ મારા ગુરુ 'પ્ર. નં. ૧' સાક્ષીએ મને શિખવાડેલો' એમ સાચેસાચ કહીને
 છુટી પડ્યા. મોગેરથી પકડાય ત્યારે સાચુ બોલ્યા વિના ચાલે નહિ. બહુ ક્યાં સુધી નહિ
 ઉલટ તપાસમાં ટકી શક્યા નહિ. ખોટા જુઠા પાછા પડી ગયા.

વ્યત્તાવવાનો કોઈ સંપ્રદાયનો પ્રાંત નથી. વ્યત્તાવ્યત્ત ઉપરથી તે એ જુદા શબ્દો છે એમ સાબીત થાય તેમ છે. સ્વામી અને નારાયણ એ શબ્દો જુદા છે એવું કોઈ વ્યત્તાવ્યત્તમાં કહ્યું છે કે કેમ? તેમને યાદ આવ્યું નથી. પેરા ૧૦ “સ્વામી એટલે અક્ષર અને નારાયણ એટલે શ્રીગમહારાજ એ સ્વામિનારાયણનો અર્થ છે એવું હું પ્ર. ૧ પાસેથી શીખ્યો.” આ રીતે જુમાનીમાં શબ્દો શાસ્ત્રીય સારા છે.

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાના આશ્રયે. આ રીતે જુગાનીમાં શાસ્ત્રી શાસ્ત્રીના આશ્રયે. આ ઉપરથી સર્વને સત્ય સમજાવે કે સ્વા. ના. નામની અંદરનો સ્વામિ શબ્દ અવર જનુપાસ્ય મુખ્યતીતાનંદનો વાચક નહિ, પણ ઉપાસ્ય પરમાત્મા શ્રીહરિનો મુખ્ય વાચક છે. પ્ર. નં. ૧ મુકે શાસ્ત્રીએ શિષ્ય શાસ્ત્રીને અર્પણે અર્થ' તો અતેક દૂર મુકિતથી શાખાપરોલો પણ તે ભગિરથા હોવાથી શાસ્ત્રીજી આખત સ્વીકારી મા. 'શાસ્ત્ર વિતા ખોલે ન સરવે ખોલે' તે પામનું' ખોલું' કાળ પ્રમાણ' એમ દેવાનંદ વદે છે. પ્ર. ૩ વાત ૧૦૦માં એકલો પોતાના હુખનો કિંકાર કામ ન આવે, શાસ્ત્ર પણ નોંધે' પ્ર. ૩ વાત ૨૭૧ 'કાંતથી અમને એમ વિચાર થયો જો શાસ્ત્ર વિતા તો સર્વે અકુરિયું છે.....કાંતથીયો પંથ ને નાસ્તિકનો પંથ એલું છે' પ્ર. ૩ વાત ૫૭૭ 'જેનું' દશ જાણ પ્રમાણ કરે તે ખરા કહેવાય પણ એકનું' કહું' પ્રમાણ નહિ' એમ મ. સ્વામી પણ શાસ્ત્રની અને શાસ્ત્રના પ્રમાણિકની જરૂર જણાવે છે. ઉપરનાં અક્ષરપર્યાં શાસ્ત્રીનાં વાક્યોને વિચારે તો તેના અનુપાધિઓને હવે અવગણી આપનાવીયો અર્થ કરવાનો રહેતો નથી. અંધાર' ક્યાં સુધી હોયયો ?

હવે અવગણા સામાજીકીયો અર્થ કરવાની રહેતા નથી. હવે નિષ્ક્રિય
આ તો સાક્ષીઓની વાત થઈ. પરંતુ વિવાદિ બામનનો ન્યાય કોર્ટ કેવો નિષ્ક્રિય
આપો છે એ પણ ખાસ જાણવાની જરૂર છે. કોર્ટ પણ શાસ્ત્રાનુસારે એવો જ નિષ્ક્રિય
આપો છે. આ તેમના ગુજરાતીમાં શબ્દો-પેરા ૧૦૨ 'સંસ્થા માને છે અને પ્રચાર
છે તેમ 'સ્વામિનારાયણ' એટલે શ્રીજીમહારાજ એકલા જ એવો અર્થ નથી પણ એ
અર્થ 'સ્વામી' અને 'નારાયણ' એટલે કે 'અક્ષર' અને 'પુરુષોત્તમ' અથવા 'ગુણાતીતાનંદ'
અને 'શ્રીજીમહારાજ' એવો છે એમ પ્રતિવાદીઓએ શોધી કાઢ્યું છે. પ્ર. ૧ ના કેટલા
સાક્ષીઓ જણાવે છે કે-તેઓ પ્ર. નં-૧ના પરિચયમાં આપ્યા પછી કોપર
અર્થ જણાવતા થયા છે. પ્ર. નં એકે આવો અર્થ ક્યાંથી એમન હેઠવાય કે ભગ
અને ધ્યાન. વરના તેમણે ભગવાનનું દ્વૈતપણું સ્થાપ્યું છે. આ સંજયમાં
૨૮૦ (શ્રીજીસ્વરૂપદાસ) કમ્પ્યુટ કરે છે કે-આ શબ્દ (સ્વા ના.) સ્વમિજીવન, સ્વમિ
સ્તોત્રમાં શ્રીજીમહારાજ એકલા જ માટે વપરાયેલ છે. (પેરા ૬૪) સમુદા. તે કમ્પ્યુટ
કે 'સ્વામિનારાયણ' શબ્દનો 'ગુણાતીતાનંદ' અને શ્રીજીમહારાજ એવા અર્થ સાત
જીવનમાં કયાંય કરી શકાય એમ નથી. અને તેમની જુનાતીના પેરા ૬૪
જણાવે છે કે-બે વ્યક્તિઓના સમાવેશની આ રીતને ટેકો આપી શકાય
નથી. કદાચ તેમનાથી વધારે નહિ તો તેમના જેટલાજ વિદ્વાન અને પવિત્ર મા
૭૫ વર્ષથી વધારે સમયમાં જે ઉકેલી ન શકયા તે વસ્તુ પ્રતિવાદીઓ
રીતે જોળી શકયા એ વિચાર છે. સં. ૧૯૬૦ સુધી કોર્ટ અક્ષરપુરોષોત્તમ
ક્યાં જણાવું ન હોય આ પ્રમાણે નિષ્ક્રિય આપો છે. હવે ક્યું બાકી રહેલું નથી
ગુ. પ્રિનિંદે જૂન અક્ષર ઠરાવવા મટે ન્યાય કોર્ટમાં મોટા ભારીસરો રાહને
ખોટી દલીલો અને વિદ્યંગ ફાંગ પુરાવા પણ કોપલેક ઉભા કરી અને એને માટે

બુદ્ધા શબ્દા જ
નું કોઇ વચના-
રહે અક્ષર અને
પ્ર. ૬ પાસેથી

વામિ શબ્દ અવર
મુખ્ય વાયક છે.
તેથી શીખાડેલો
પ્ર. બોલે તે સરવે
તે ૧૦૦માં એકલો
તે ૨૦૧ "કાલથી
...કાંચળીયો પંથ તે
કરે તે ખરો કહેવાય
અક્ષર પ્રામાણિકની
તેના અનુયાયિઓની
બી હલેયરો ?

૧. કોઈ કહેવા નિર્ણય
રે એવા જ નિર્ણય
૧ છે અને પ્રચાર ક
ર્થ નથી પણ એ
અથવા 'ગુણાતીતાનંદ'
પ્ર. ૧ ના કેટલા
વ્યા પછી ઉપર
જ કહેવાય કે ભગ
વા સંભવમાં જ
સંમિલન સંપ્રદાય
મધુમાં તે કબૂતર
એવા અર્થ સારો
ગુણાતીતાનંદે
તે આપી શકાય
અને પવિત્ર મા
રુ પ્રતિવાદીઓ
પ્ર. અક્ષરપરથી
પાછા રહેવું નથી
મારીસરો રોકાને
અને એને આ

ખંડો કર્યો પણ કશું જ પ્રમાણ નહિ હોવાથી તેમાં કશું જ વળ્યું નહિ, ફોન્ટ મહેનત થઈ.
જન્મેન્દમાં (૬૮) 'અથાને લાગે વળગે છે ત્યાં સુધી તેમાં કયાંય મુજાતીતાનંદ
સ્વામી અક્ષર ધામનો અવતાર હતા એમ કહેવામાં આવ્યું નથી. એ એમ
હોય તો પછી બીજા ઘણા સાધુઓ ગુ. સ્વામીના મોલાના હોવાનો દાવો કરે
(અમે બધા જ મૂળ અક્ષરો છીએ એમ) આંક ૨૮૦ (શ્રીજીસ્વરૂપદાસ) પેરા ૫૬ અને
૬૦ વાંચતાં જણાય છે કે-પ્રતિવાદી નં ૧ ના શા. ને એ વસ્તુ છોડી દેવી પડેલી
અથવા તેને એ રોકે આપી શકેલા નહિ (પ્રમાણ વિના ઉદાંત તે કયાં સુધી નબે)

નિયેની બીજી વસ્તુઓ કશું કરવામાં આવે છે. (આંક ૨૮૦ ના પેરા ૧૨૨-
૧૨૫) (૧) શ્રીજીમહારાજ ધામમાં ગયા તે પહેલાં તેમણે પોતાના સાધુઓ અને
અનુયાયિઓને ગોપાલાનંદ સ્વામીની આજ્ઞા મુજબ વર્તવા આજ્ઞા કરેલી. (સ.
પ્ર. ૫ અ. ૫૫) (૨) તે વખતે શ્રીજીમહારાજે સત્સંગના મુખ્ય સાધુઓને બોલાવેલા
(સ. પ્ર. ૫ અ. ૬૮) અને તેમાં ગુણાતીતાનંદ ન હતા (સર્વોપરી મહતા હોય
તો તેમની આજ્ઞામાં વર્તવાની આજ્ઞા કરી હોય અને અંતર્ધાન સમયે તેમને ખાસ બોલાવ્યા
હોય) (૩) હરિલીલામૃતમાં ચાર સાધુઓ સત્સંગના સ્તંભરૂપે જણાવેલા છે. (કળશ ૭
વિશ્રામ ૭૪) તેમાં ગુ. સ્વામીનું નામ નથી (મૂળ અક્ષરપણાની મહતા મુખ્ય હોય તો
તેમને જ મોટા ક્યાં હોય) (૪) શ્રીજીમહારાજે અમુક સાધુઓને આદર્શ સાધુઓ
કહ્યા છે અને વધુમાં તેમને અનુસરવા જણાવ્યું છે અને એમાં પણ ગુ. સ્વામીનું
નામ નથી (વચ. અંત્ય ૨૮) એ ગુ. સ્વામીનું શ્રીજીમહારાજથી બીજા
નંબરનું અગત્યનું સ્થાન હોત તો હું ધારું છું કે-ઉપર જણાવેલી હકીકતોમાં
તે વિષે જણાવવામાં આવ્યું હોત. આ વસ્તુના આટલેવાળું અંત આવતો નથી, કારણ કે
પોતાની સાથે જન્મેલા સુજાતા એ. ગામ (હું પૂર્વે અમુક હતો એમ) કોઈએ પણ ન
જાણવી એવી આજ્ઞા શ્રીજીમહારાજે કરેલી (સ. પ્ર. ૨ અ. ૩૨) અને જે હકીકત
લોકોએ નહીં જાણવી એમ ભગવાને ઇચ્છા રાખેલી અને દરાવેલું તે હકીકત પ્રતિવા-
દીઓ કેમ ઉઠેલી શક્યા એ વિચિત્ર છે (એમની અત્યંત અવગણના ખોટી છે) મારે તો
દક્ષા એજ સવાલ સાથે નિસ્પત છે કે-વડતાલ સંસ્થા ઉપરની માન્યતાને અનુસરે
છે કે નહિ? અથવા સ્થાપકે તેવા ઉપદેશ કરેલાં કે નહિ? (એમાંનું કશું જ
નથી) પ્રતિવાદીઓના સૂચન પ્રમાણે આજીમહારાજે કદી કહ્યું નથી અથવા
લખ્યું નથી એ ચોક્કસ છે એને ગુ. સ્વામીના ધામમાં ગયા પછી ઘણાં વરસો
સુધી કોઈને એવા કંઈ જ વિચાર નહોતો (અહીં પાછળથી તું ઉભુ થઈ છે.)
(૧૦૦) 'નર ભાવિક ભક્ત હતા અને ગુણાતીતાનંદ પણ ભાવિક ભક્ત હતા. એને
આધારે પ્રતિવાદીઓ નરનારાયણમાંના નરને કોઈએ ગુણાતીતાનંદને મુકે છે એમ મને લાગે
છે. એ વિચાર કદાચ સારો હોય અથવા વધારે ઉમદા હોય તો પણ અથાના પ્રમાણ
સિવાય કંઈ જ ફરફાર કરી શકાય નહિ (પ્રમાણ વિનાનું બધું ખોટું જ છે) પ્રમાણ
આ રીતનો કોઈનો ચુકાદો ચોખ્ખોયમ છે. 'મલ' નાસ્તિક કુત: શાખા' એમ છે. શ્રીજી
સાથેના જે મુકતા હતા તેનો બદલીકામનાસી મરીચ્યાદિક મહર્ષિઓ હતા. એજ કુરીસાના
ગાપયા અહીં અવતરીને સાધુ થઈને રહ્યા હતા. એટલે મૂળ અક્ષરનો દાવો કરવાને

કોઈને પણ હક નથી પણ 'હું' અમુક અર્થે હતો એ વાત પણ પૂર્વેની જાણવાની
છજીદે મના કરી હતી. (પ્ર. ૨ અ. ૩૨)

સ. પ્ર. ૩ અ. ૭ માં ૪૨૬ સાધુઓનાં નામોનો નિર્દેશ થયો છે તેમાં પણ ગુ. સ્વામીનું
નામ નથી. આ ઉપરથી તેમની તે વખતે કોઈ જાણના મહતા હશે તે જણાઈ આવે છે.
નહિ ત્રણમાં અને નહિ તેમાં અને નહિ અપ્પના એમનાં એવાને માટે કશું હક હક
જુદું ધર્તીય પક્ષપાતી પરદોહી ગાંમડી ગોઠવી કાઢ્યું છે. હિંજોર હીમતીયો જેની વાત છે.
'હું મૂળ અક્ષર છું' અને સ્વા. ના. નામમાં સ્વામી નામથી અને જાણવો' એમ ગુ. સ્વામીએ
કદાપિ કહ્યું નથી અને જ્યાં મોટા મોટાઓની સનિધિ હતી ત્યાં તેવા મોટા ધર્તીયને
સ્થાન ન હતું. આતો તેમનું ખોટું નામ લઈને પાયાત્ય પોતાને મોટા થઈ પડવાના
અધમ ધમપજાડ છે. જે વસ્તુના સ્વ છે તેને સ્વામી દરાવા જાય છે એ કેટલી બધી
અવગણના છે. સ્વા. ના. નામના જ કોઈ અર્થમાં બહુ વર્ષે અવતરી આવ્યા છે. સ્વામી
શબ્દ કે જે સ્વા. ના. ના મુખ્યાર્થે હોઈને બીજા બધાં નામોના બીજરૂપ છે તેને બીજા
કનિષ્ઠ પામરમાં લઈ મેંસા ત્યારે વર વિનાની જાન, કે એકા વિનાનાં મીડાં, કે પ્રાણ વિનાનાં
પિડા જેવી અવસ્થા થાય. પાંચે પણ નહિ કરે વિચાર, તે સમયે નહિ સમજો સાર. એના
જેવું છે. બીજા બધાં બાબતમાં જુદો તક વાડો કે અખારો પાડ્યો હતો એવું સ્વા. ના.
નામમાં પણ જુદો વાડો કે તક પાડ્યું. 'માલ' ખાવો માંડોનો અને ગીત ચાવો ગીરનો
એવી વ્યભિચારી વાત કહેવાય. આવી એકદેશી અર્જુના પક્ષપાતી વહેલ વાતને સંપ્રદાય-
નિષ્ઠ સહન કરી શકે ખરા કે કોઈનો મુકાદો ચોખ્ખો થઈ ગયો છે અને સંપ્રદાયનું કશું
પ્રમાણ ચોખ્ખું નથી છતાં પણ 'મીમાં પડ્યા તોય ટાંચ હચી' એના જેવી અવગણના અજારિ
કરે છે. વેરાંની નાડાની પેઠે પડ્યા તોય પૂંચ પકડેલું નાડું છોડતા નથી. હંમે તો 'નાચો
પાદશાહથી આલો' એના જેવી નામદ કરવા માંડી છે. અધા જ વિમુખો. પડિતો અને
લેખકો થઈ પડ્યા છે. એટલે પંથના હાથમાં પણ વાત રહી નથી. જેમ જેને શાવે તોય
ભરડ્યા ભયર્યા કરે છે. પોતાને બંધન થશે કે પરસ્પર વિરોધ આવશે એની પણ પરવ
કે સારમ રહી નથી. 'ધન્ય છે આરા' ધર્ણને જેમ હંમે એમ અર્થ જાય' એવી અવસ્થા
છે. 'નાસ્તિક નપ્તે વિચાર' એમ છે સ્વા. ના. સંપ્રદાયના કહેવાવવા મથે છે તેથી કહ્યું
પડે છે. લોકોને ઉતારવા પુરતા રાખેલા સ્વા. ના. નામને જ મુકી દે તો કશું કોઈ કહેશે નહિ.

ઉપરના ઉદાંત અર્થમાં ચિકાપરી સત્સંગિજીવન વચનામૃતનો પ્રમાણ નથી એ
નિર્વિવાદ વાત છે. જે એક ગુ. સ્વામીના મોટા નામે પાછળનાએ પોતાની જ મિથ્યા
મોટાઈ મૂખ મંડળીમાં મનાવા માટે જેમ તેમ જુદી જુદી વાત ગોઠવી કાઢી છે. તેવું
પ્રમાણ્ય પ્રથમથી સંપ્રદાયે કે કોઈ પણ સ્તીકાર્યું નથી. એમાં શ્રીજીસ્વરૂપદાસની જુગાનીના
શબ્દોની નોંધ લઈને જણાવ્યું છે કે-(૧) પ્રતિવાદી નં-૧ ગુ. સ્વામીની વાતોને વચના
મૃત જેવી જ ગણે છે અને બોચાસજીના સાધુઓ પારાયણ કરે છે તેમાં આ વાચવામાં
આવે છે. (આ. ૨૬૮) તેમાં કેટલીક વાતો કે જે શ્રીજીમહારાજે કહ્યું હતું તેની
વિરુદ્ધની હતી તેમાંની કેટલીક વાંચે છે અને બાકીની નકારે છે. (રામચંદ્રાદિ
અવતારોને જીવાદિ તુચ્છ પદે ઉતારી પાડનારી વાતો કોટમાં વળોલોએ વચાવેલી ત્યારે એ
સાક્ષીએ એવી વિરુદ્ધ વાતોને અમે વાંચતા નથી એમ કહેલું) એટલે હવે ઉપરની ઉદાંત

નેમાં
(આ
...

દેવિજ
વિભાગ
ચરણની
પ્રત્યક્ષી
કુચી

શા મા.
અગ્રવાન
તે હુર-
તેમને
વિમુખ

તોનાં નથી
ક્રોધવાદીયા
પાપાગદિને
જુ કરે છે
ને પ્રાણને
કે કીક છે.
વધુ એમ)

તે શ્રીજનો
એ અમર
કોઈ રીતે
કે એમાં કંઈ
ગ્ની ઉપસના
માટે સંસંજના
રીતે ચરના

તે આ શ્રુતિ
નુસધાન લેતાં
એત્તમ જેહ,
ii પુરુષોત્તમને
શ્રીજનો એવું
એત્તમ એવું
અમર થીએ

પર શબ્દને કાઢી નાંખવાનું કુલંક કરીને ('અક્ષર પુરુષોત્તમ' ઉટાંગ નામને પ્રામાણિક કરાવવા
જા. વિ. ની એક આદતિમાં પર) શબ્દ કાઢી નાંખવાનું પણ કાવતું ખાનગી કયું છે)
ખન્નેની અદ્વિતતા જણાવીને ખન્નેનું સદ ભજન ખાસ કરાવવા આ 'અક્ષર પુરુષોત્તમ' શબ્દ
ઉટાંગ બીડીયા ગેણવી કાઢ્યો છે. આ બાબત કેટલે પ્રજા 'પ્ર. નં. એકે એવો અર્થ ક્યાંથી
એમજ કહેવાય કે ભજવા અને ધ્યાન ધરવા તેમજ ભગવાનનું દ્વિતપણું સ્થાપ્યું
છે' આવા શબ્દ શબ્દોમાં જણાવી છે. જે અ. પુ નામમાં કંઈપણ તાત્પર્ય હોય તો
શ્રીજનાં ૧૦૮ અને ૧૦૦૦ નામો છે તેમાં એવું નામ કેમ ન હોય ? નથી એ ઉપરથીજ
એ નામ ઉટાંગ કહી કાઢેલું તુચ્છ અનુપયુક્ત છે એમ સાબીત થાય છે. આ અ. પુ
શબ્દ રાખીને મનમાનો વહેવ વહીવટ જુદો ચલવ્યો હોત તો કાંઈ નહિ, પરંતુ એવો અંકાર્ય
'સ્વામિનારાયણ' શબ્દ કે જેનો વિભાગ યર્થ શબ્દ નહિ, એક શ્રીજનોજ વાચક અસાધારણ
અખંડ છે તેમાં 'સ્વામી' એટલે અક્ષર ગુ. સ્વામી અને નારાયણ એટલે પુરુષોત્તમ
એવો અંકાર્ય અજાતકારથી ઘુસાડવા મળ્યા છે તે તો દરેક રીતે વિરૂધ્ધ છે એમ વર્ણવેલું
વધુ છે તે થયાં છે. સ્વા. ના નામનો એવો અવજો અર્થ કરવાનો ન હોતો
એમ કહેવાનું તાત્પર્ય છે. બીજે સ્થળે ગમે તેમ કરે પણ સ્વા. ના. શબ્દ કે જે ઉપાસ્ય
કુદ્દેવ એક શ્રીહરિનો અખંડ વાચક છે તેનો સામાવાદીએ બીજે 'અ. પુ.' શબ્દ
ઉટાંગ ઉભો કર્યો છે તે તો સ્વા. ના. શબ્દના તદ્દન વિનાશ માટે છે એમ વર્ણવેલું કહે
છે તે પણ યથાસ્થિત છે. એ તો હરીફ સામાવાદીયા શબ્દ થયો. વહીવટ વિ. માં 'સ્વા. ના.
યાને અક્ષર પુરુષોત્તમ' એમ સ્વા. ના. શબ્દની પાછળ અ. પુ. શબ્દને અડાવિને તેમાંજ
પરમ તાત્પર્યને ચોખ્ખું જણાવીને સ્વા. ના. નામને ગોણ ગણે છે. જે સ્વા. ના.
નામમાં પરમ તાત્પર્ય સાચા મનથી માન્યું હોય તો તેની સામે 'અ. પુ.' અવર નામ
અડાવવાની કશી જરૂર નહિ. એટલે તાનતો અ. પુ. નામમાં છે પણ સ્વા. ના. નામમાં
નથી એ પાછળના વિમુખ પ્રચારથી પરિપૂર્ણ પ્રતીત થાય છે. એટલેથી અરક્યા નથી,
સ્વા. ના. નામના વિનાશક વિમુખોએ અ. પુ. દાસ, અ. પુ. ઉપાસક, જૂન અક્ષર
અક્ષરમંડળ, ગુણાતીતજ્ઞાનમંડળ, અક્ષરમંદિર, ગુણાતીતઆમ, ગુણાતીતઅક્ષરજ્ઞાન, સ્વામી
શ્રીજ, ઈમાદિ અનેક ઉટાંગ શબ્દો સામાવાદીયા કે સમોવડીયા હારખંધ ખડા કરી દીધા
છે. અને એમ કરીને પોતાના પંથની કે નડ વાડાની સાવ જુદાઈ જણાવી દીધી છે. કેટલે
પણ પોતાના પંથને સંસ્થા તરીકે ઓળખાવે છે. સત્સંગને બદલે ગુણાતીતજ્ઞાનમંડળ
મુકદ્દમાં આવે છે. ફક્ત ગુણાતીતજ્ઞાનમંડળમાં માન્યતા વાળાએનેજ મોક્ષ મળે. આ માન્યતા
તદ્દન જુદી છે આ રીતે ચોખ્ખા શબ્દમાં સામાવાદીયાપણું જણાવ્યું છે.

'શ્રીમાં અને મહાદેવને બને નહિ' (એવા વિરોધો હિંદુસ્થાનમાં પૂર્વે પણ અનેક બન્યા
છે) 'શ્રીમાં નમે આયમતા સ્થપને અને હિંદુ નમે ઉગતા સ્થપને' એવી જુની કહેવત છે
હાલમાં નવી કહેવત 'હિંદુસ્થાન પાકિસ્તાન' નીપજ છે. તાત્પર્યથી તો એટલે જ છે
એમને કાંઈ બાબતમાં બને નહિ. સાહજક વિરોધ આલ્પતિક હરીફ સાહસિક હોય છે
જેમ પાકિસ્તાન એ કારસ્તાની વિળતીય હોઈને જુદા પડીને હિંદુસ્થાન સાથે કદો વિરો
વિવેક વિચાર વિનાનો કાયમી કર્યો કરે છે તેમ અ. પુ. બાળા પણ કારસ્તાની વિમુખ હોઈ
સ્વા. ના. નામ આદિક સર્વોથ સાથે કદો વિરોધ વિવેક વિચાર વિનાનો કર્યો કરે છે એ

કહેવાનો મુદો છે. જેમ પાકિસ્તાનની પાકી હરીફાઈ હિંદુસ્થાન સાથે જરૂર જણાય છે તેમ
અક્ષરથીના પણ સ્વા. ના. સંના સર્વોથ સાથે છે. એટલે સ્વા. ના. નામ કે તેનો સંપ્રદાય
કે તેની વ્યવસ્થા, મર્મોદા કે પારોપિત્રાણ કે અજ્ઞો સાથે કરી જ સંબંધ રજો નથી.
ન્યાય કાટે પણ 'પ્રતિ. નં. એકે સર્વોથ વસ્તુ લીધેલું અને મહુ કરીને સંસ્થાની તે
ચખતની માન્યતાની વિરુદ્ધી વસ્તુઓનો ઉપરોક્ત કરતો હોતો ખન્ને પક્ષોમાં કઈ વસ્તુનું
સામ્ય છે તે હું સમજ સકતો નથી. એથી જણાય છે કે—એ હરીફ પંથ છે કે
જેમાં બધું જ જુદું છે. પ્ર. નં. ૧ નો જુદી મુર્તિઓ, જુદા સિદ્ધાંતો અને જુદી
ક્રિયાઓ સાથે જુદો પંથ છે. પ્ર. નં. ૧ નો જુદો મંદિરો અને મરી સંકલ્પના કરી
મંદિરો સ્થાપ્યા છે, સિદ્ધાંતો બદલાયા છે, ક્રિયાઓ બદલી છે, પ્રતિ. નં. એકે મંદિરો
રાજની નકલ કરવા પ્રયત્ન કર્યો છે. જે માર્ગસો સત્સંગિજનન, સિદ્ધાંતો અને વસ્તુઓ
અતો ફક્ત શોખ ધરાવતા હોય તેમને માટે સંસ્થામાં કંઈ સ્થાન છે કે કેમ કે હું મીડ
જુ કે ન હોય એવો સ્પષ્ટ શબ્દોમાં ચુકાદો આપ્યો છે. પુસ્તકો ગંધુગોળો અમીઝા નથી

જેમ હિંદુસ્તાનીઓ સહી પાકિસ્તાનીઓને એક બાબતમાં મળતાપણું નથી. દેવ, જેવ
ભાષા, માન્યતા, સિદ્ધાંત, ક્રિયા આદિક સર્વજા બાબતમાં દિવા રાત્રિ એટલું અંતર છે તેમ
સ્વા. ના. સંપ્રદાય સાથે અક્ષરથીઓને એક બાબતમાં મળતાપણું નથી. બીજા
બાબતમાં અત્યંત અંતર છે. તે પણ દુપરોપમરી હરીફાઈપણું અન્યતઃમર્મિત છે એમ
કહેવાનો રહસ્યાર્થ છે. 'તદ્દન વિનાશક' છે પણ કોઈ રીતે હેતુ નથી' એમ ઉચરતું
નિષક નિવેદન કરીને સ્વા. ના. શબ્દને અ. પુ. શબ્દ કરીજ પુષ્ટિ કે ઉપકાર કરનારો નથી

પણ સ્વા. ના. શબ્દને તદ્દન સર્વોથે વિનાશ કરનારો છે એમ ચોખ્ખું, ખુલ્લું અને ખુલ્લું
છે 'તે શ્રીજનો તથા સ્વામીનો પણ દોહ કરનાર આચરણ છે' આ વાક્યો પણ
વિવરણ કરવા યોગ્ય સાહે છે. સ્વા. ના. નામનો તદ્દન ખોટો અર્થ કરવાનું વિભાગ
આચરણ છે. તે કુદ્દેવ શ્રીજનો અને ગુરુ ગુ. સ્વામીનો પણ મહાદોહલ્લ છે. એવી
દુરાચરણથી શ્રીજ કે સ્વામી રાજ થાય નહિ પણ અત્યંત કુરાજ થાય. જેમ કોઈ રાજા
ન હોય તેને રાજા કરાવે તે રાજાનો દોહી કહેવાય તેમ અનુપાસ્ય ગુ. મુનિને સ્વા. ના.
અખંડ નામમાંના સ્વામી શબ્દથી કરાવા બધ તો તે સ્વા. ના. ના. પાકો દોહીજ કરે
ગુ. મુનિ તો શ્રીહરિના પરમેષ્વર સ્વ હોવાથી એમને એવા સ્વામી થવાની વાત પ્રસન્ન
નજ હોય. એટલે એ પણ એવાને દોહીજ માને. જેઓ આ રીતે શ્રીજના અને ગુ.
સ્વામીના મહાદોહી હોઈને મહાપરોધી દરતા હોય એવા વિમુખોને સંસર્ગ નેવ પ્રકારનો
કાંઈ રીતે ન રાખવો એ સિદ્ધાંત મુદ્દાનો સંપ્રદાયનો જુનો છે. મુસલમાન જેમ હિંદુમત
અસ્પૃશ્ય અભાષ્ય અદ્વિત્ય મનાય છે તેમ આ દોહી વિમુખો સન્મુખે અસ્પૃશ્ય અભાષ્ય
અદ્વિત્ય છે. એવો અવજો અર્થ કરનારને 'જ્ય સ્વામિનારાયણ' કહેવા કે જીવતા
તે પણ મહાપરાધ અપરિહાર્ય છે. આ બધો ભાવાર્થ વર્ણવેલો કહેવાનો છે. તે બહુવાર
પૂર્વે વ્યક્ત અવ્યક્ત કહ્યો છે. જેઓ શબ્દોના ખોટા અર્થો કરતા હોય તેવા પામડીઓનો
સંગ કરવો એવું પણ શાસ્ત્ર છે. 'એમાં કોઈપણ સંશય નથી' એમ લખીને
ઉપરની વિરોધી બાબત નિહાળી હોવાથી સંશય કરવા જેવાજ નથી એમ દક્ષતા માટે

જેમ્યાં હિંદુસ્તાન પાકિસ્તાનના વિદ્યુત સંપર્કથી સ્વા. ના સંપ્રદાય અને અક્ષરપત્ર વચ્ચે આપત્તિઃ અધિક સાદૃશ્ય વિરોધ દિવાનિ જેટલો બદરમા બેરબેર બનાવવા હતા તેવો કમીલ સામીઆતના બે વચ્ચે પડતો હિંદુસ્તાની અવાજો દાવા હતા અવાજ પાકિસ્તાની બની ગયા હોય એમ અક્ષરપત્રોએ સંપ્રદાયની સાખા પ્રણામ તરફ નયની બગાડ કરવા તૈયાર થયા છે એ કેવું આશ્ચર્ય ? પાકિસ્તાન હિંદુસ્તાનની બેઠા માનવા જેવું કે પાકિસ્તાનીને હિંદુસ્તાની માનવા જેવું વિરુદ્ધ આચરણ કેમ ન કહેવાય ? ને વિરોધો દર્શાવ્યા છે તે તેમણે ઊંઘા નથી, ઉઘટા વધાયા છે, તો પછી તેમને હિંદુસ્તાની કહેવાય નહિ વધુને કહેવાનું પૂર્વે કહેનાઈ ગયું છે. હવે વધારે કહેવું નથી. આજુ સાદિસ અને સપાદન કરી આપ્યું છે. જેથી એમના અમે અપત નથી છીએ કે જેમ પ્રવાસી અક્ષરપત્રોએ કરેલા સ્વા. ના નોમનાં અવળા અર્થનું હિંદુસ્તાન કાલમું હવે આપાપત્રોએ કરેલા એ નોમના અવળા અર્થનું હિંદુસ્તાન કરીએ ને વધુનાસવલ ગુરનારામજી અનારામજી વિષ્ણુનારામજી કહેવાનાં વારે

કલ્પિત એમાં અલગ પડુ અર્થ નથી. અવતારોની ગણના
 વચનામતે ઉપર સ્વસ્થપ્રતિષ્ઠા નામની સહસ્રાચંસંગના અવતારોની અનુમતિથી
 શત્રુ દીકા અપાપને બહાર પડતાં બને આચાર્યોએ સંપ્રદાયના અંતરંગરોની અનુમતિથી
 બહારમાં બહારમાં સુધારણ કર્યો છે. પ્ર. ૮ વચ. ની દીકામાં 'અને સ્વામી એટલે નિવંતા
 વાચક છે, જે સ્વતંત્ર એકાધિવાન હોય તેને સ્વામી કહેવાય, તે મૂળ અક્ષરોમાં સર્વે
 અવતારો (રામકૃષ્ણાદિ બધા અવતારોને મૂળ અક્ષરોમાં સર્વેમાં એવાવાનો પાપાચય છે) તથા
 મુક્તો તેમના સ્વામી છે. આટલે સ્વામિનારાયણ એવું શ્રીહરું મુખ્ય નામ છે' આ રીતે
 ઉપાધિ દીધું છે. મધ્ય ૩૧ ની ૨-૬ દીકામાં તથા બાપાપંથી વાતોના પ્રથમ ભાગની વાત
 ૧૬-૧૭-૨૦ વિચારેમાં સાચ નીચે નીચે શ્રીહરું, (જેમને શ્રીહરું સંપ્રદાય સિદ્ધાંત
 ઉપાસના કહેવે સર્વે પરી અવતારી અક્ષરધાની પરતપર પરબંધ ભવવાન પુરુષોત્તમ માન
 છે) તેથી પર મહાકાળ, (જે અવર જડ તત્વ છે. જડ અવસ્થા જરાપણુ ભાન નહિ હોવા
 એવું જણે છે) તેથી પર નરનારાયણ, (જેમને પરબંધ પુરુષોત્તમ અવતારી અક્ષરવા
 કહેવે જણે શ્રીહરું અવતારના પશુ મૂળ તરીકે કહ્યું છે) તેથી પર મૂળ અક્ષરોના મુક્ત
 મૂળ પરબંધ અવતારી સર્વોપરી વરદિ સ્વીકાર્યા છે) તેથી પર મૂળ અક્ષરોના મુક્ત
 મૂળ અક્ષરોની કાટીએ કહીને તેના મુક્તને બુદ્ધિ કહેવાનો બંધાચય છે) તેથી પર
 અક્ષર (જેને અક્ષરપંથીએ કહેવે પડ્યા છે તે) તેથી પર એકાંતિક, તેથી પર પરમ એકાંતિક
 તેથી પર અમાદિ મુક્ત (મુક્ત અવસ્થામાં અને તેમને ઉપાસનારી મંડળી) અને તેથી
 શ્રીહરું મહારાજ' આ રીતે સર્વધર્મોના કયોળકલિપત હોવાને સ્વસ્થપ્રતિષ્ઠા
 બીજા ભાગની વાતો ૭-૮-૯-૧૦-૧૧-૧૨-૧૩-૧૪-૧૫-૧૬-૧૭-૧૮-૧૯-૨૦-૨૧-૨૨-૨૩-૨૪-૨૫-૨૬-૨૭-૨૮-૨૯-૩૦-૩૧-૩૨-૩૩-૩૪-૩૫-૩૬-૩૭-૩૮-૩૯-૪૦-૪૧-૪૨-૪૩-૪૪-૪૫-૪૬-૪૭-૪૮-૪૯-૫૦-૫૧-૫૨-૫૩-૫૪-૫૫-૫૬-૫૭-૫૮-૫૯-૬૦-૬૧-૬૨-૬૩-૬૪-૬૫-૬૬-૬૭-૬૮-૬૯-૭૦-૭૧-૭૨-૭૩-૭૪-૭૫-૭૬-૭૭-૭૮-૭૯-૮૦-૮૧-૮૨-૮૩-૮૪-૮૫-૮૬-૮૭-૮૮-૮૯-૯૦-૯૧-૯૨-૯૩-૯૪-૯૫-૯૬-૯૭-૯૮-૯૯-૧૦૦-૧૦૧-૧૦૨-૧૦૩-૧૦૪-૧૦૫-૧૦૬-૧૦૭-૧૦૮-૧૦૯-૧૧૦-૧૧૧-૧૧૨-૧૧૩-૧૧૪-૧૧૫-૧૧૬-૧૧૭-૧૧૮-૧૧૯-૧૨૦-૧૨૧-૧૨૨-૧૨૩-૧૨૪-૧૨૫-૧૨૬-૧૨૭-૧૨૮-૧૨૯-૧૩૦-૧૩૧-૧૩૨-૧૩૩-૧૩૪-૧૩૫-૧૩૬-૧૩૭-૧૩૮-૧૩૯-૧૪૦-૧૪૧-૧૪૨-૧૪૩-૧૪૪-૧૪૫-૧૪૬-૧૪૭-૧૪૮-૧૪૯-૧૫૦-૧૫૧-૧૫૨-૧૫૩-૧૫૪-૧૫૫-૧૫૬-૧૫૭-૧૫૮-૧૫૯-૧૬૦-૧૬૧-૧૬૨-૧૬૩-૧૬૪-૧૬૫-૧૬૬-૧૬૭-૧૬૮-૧૬૯-૧૭૦-૧૭૧-૧૭૨-૧૭૩-૧૭૪-૧૭૫-૧૭૬-૧૭૭-૧૭૮-૧૭૯-૧૮૦-૧૮૧-૧૮૨-૧૮૩-૧૮૪-૧૮૫-૧૮૬-૧૮૭-૧૮૮-૧૮૯-૧૯૦-૧૯૧-૧૯૨-૧૯૩-૧૯૪-૧૯૫-૧૯૬-૧૯૭-૧૯૮-૧૯૯-૨૦૦-૨૦૧-૨૦૨-૨૦૩-૨૦૪-૨૦૫-૨૦૬-૨૦૭-૨૦૮-૨૦૯-૨૧૦-૨૧૧-૨૧૨-૨૧૩-૨૧૪-૨૧૫-૨૧૬-૨૧૭-૨૧૮-૨૧૯-૨૨૦-૨૨૧-૨૨૨-૨૨૩-૨૨૪-૨૨૫-૨૨૬-૨૨૭-૨૨૮-૨૨૯-૨૩૦-૨૩૧-૨૩૨-૨૩૩-૨૩૪-૨૩૫-૨૩૬-૨૩૭-૨૩૮-૨૩૯-૨૪૦-૨૪૧-૨૪૨-૨૪૩-૨૪૪-૨૪૫-૨૪૬-૨૪૭-૨૪૮-૨૪૯-૨૫૦-૨૫૧-૨૫૨-૨૫૩-૨૫૪-૨૫૫-૨૫૬-૨૫૭-૨૫૮-૨૫૯-૨૬૦-૨૬૧-૨૬૨-૨૬૩-૨૬૪-૨૬૫-૨૬૬-૨૬૭-૨૬૮-૨૬૯-૨૭૦-૨૭૧-૨૭૨-૨૭૩-૨૭૪-૨૭૫-૨૭૬-૨૭૭-૨૭૮-૨૭૯-૨૮૦-૨૮૧-૨૮૨-૨૮૩-૨૮૪-૨૮૫-૨૮૬-૨૮૭-૨૮૮-૨૮૯-૨૯૦-૨૯૧-૨૯૨-૨૯૩-૨૯૪-૨૯૫-૨૯૬-૨૯૭-૨૯૮-૨૯૯-૩૦૦-૩૦૧-૩૦૨-૩૦૩-૩૦૪-૩૦૫-૩૦૬-૩૦૭-૩૦૮-૩૦૯-૩૧૦-૩૧૧-૩૧૨-૩૧૩-૩૧૪-૩૧૫-૩૧૬-૩૧૭-૩૧૮-૩૧૯-૩૨૦-૩૨૧-૩૨૨-૩૨૩-૩૨૪-૩૨૫-૩૨૬-૩૨૭-૩૨૮-૩૨૯-૩૩૦-૩૩૧-૩૩૨-૩૩૩-૩૩૪-૩૩૫-૩૩૬-૩૩૭-૩૩૮-૩૩૯-૩૪૦-૩૪૧-૩૪૨-૩૪૩-૩૪૪-૩૪૫-૩૪૬-૩૪૭-૩૪૮-૩૪૯-૩૫૦-૩૫૧-૩૫૨-૩૫૩-૩૫૪-૩૫૫-૩૫૬-૩૫૭-૩૫૮-૩૫૯-૩૬૦-૩૬૧-૩૬૨-૩૬૩-૩૬૪-૩૬૫-૩૬૬-૩૬૭-૩૬૮-૩૬૯-૩૭૦-૩૭૧-૩૭૨-૩૭૩-૩૭૪-૩૭૫-૩૭૬-૩૭૭-૩૭૮-૩૭૯-૩૮૦-૩૮૧-૩૮૨-૩૮૩-૩૮૪-૩૮૫-૩૮૬-૩૮૭-૩૮૮-૩૮૯-૩૯૦-૩૯૧-૩૯૨-૩૯૩-૩૯૪-૩૯૫-૩૯૬-૩૯૭-૩૯૮-૩૯૯-૪૦૦-૪૦૧-૪૦૨-૪૦૩-૪૦૪-૪૦૫-૪૦૬-૪૦૭-૪૦૮-૪૦૯-૪૧૦-૪૧૧-૪૧૨-૪૧૩-૪૧૪-૪૧૫-૪૧૬-૪૧૭-૪૧૮-૪૧૯-૪૨૦-૪૨૧-૪૨૨-૪૨૩-૪૨૪-૪૨૫-૪૨૬-૪૨૭-૪૨૮-૪૨૯-૪૩૦-૪૩૧-૪૩૨-૪૩૩-૪૩૪-૪૩૫-૪૩૬-૪૩૭-૪૩૮-૪૩૯-૪૪૦-૪૪૧-૪૪૨-૪૪૩-૪૪૪-૪૪૫-૪૪૬-૪૪૭-૪૪૮-૪૪૯-૪૫૦-૪૫૧-૪૫૨-૪૫૩-૪૫૪-૪૫૫-૪૫૬-૪૫૭-૪૫૮-૪૫૯-૪૬૦-૪૬૧-૪૬૨-૪૬૩-૪૬૪-૪૬૫-૪૬૬-૪૬૭-૪૬૮-૪૬૯-૪૭૦-૪૭૧-૪૭૨-૪૭૩-૪૭૪-૪૭૫-૪૭૬-૪૭૭-૪૭૮-૪૭

અવતાર-પરના
૧૬૩ 'રામકૃષ્ણ
કોઈ પણ પરના
અનેક શાસ્ત્રશ
કૃષ્ણાદિ અવતા
અક્ષરાર્થિક મુક
આ અપદ્ધિથી
કૃષ્ણનારાયણ વ
સસ ગિજવનની
ચાલે કરેલા સમ
વિરુદ્ધ છે. આ
પરમેશ્વર કરાવીને
એકલાતુંજ પદ
સમસ્ત આસ્તિક
જવાદિ તુચ્છ પદ
અધમાધમ છે. અ
નારાયણ
મન કે જે દીક્ષા
આસીત્ 'અથ
'અન્તર્વેદિશ્ચ તા
અનુસંધાન લક્ષને,
'જ્ઞેયો નારાયણઃ'
(સસ ગિજવન) 'રા
નારાયણ છે' તથા
સર્વ અવતાર નાર
નારાયણના દર્શન
ત્યારે અક્ષરધામ દે
(શિક્ષાપત્રી) 'શ્રીજી
(૬ વા. સુધાસિંહ)
અનુસંધાન લક્ષને
પર લેવા માટે
વિષેન બટાલ્યો છે
ધારણ વાચક હોષ
ખીજ જવાદિ તુચ્છ
પરના અપરિહ
નારાયણ શબ્દ

જીવ છે. જ્યારે
સમાસ કરેલો
તેમને સ્વામી
શ્રી નારાયણ
તાવના, ૨. ૬.
ઉપાસ કરીને
ચલુ શબ્દને જ
તેવે છે. માન્ય
એ તો અવશ્ય
પાડ્યા છે એમ

નારોદે નારાયણ-
રાત્રી અનુસંધા
ની એટલે નિર્વા-
ન અક્ષરોદિ સર્વે
પાપાશ્રય છે તથા
નામ છે આ રીતે
પ્રથમ લાગતી વાત
સંપ્રદાય સિદ્ધાંત
નુસારોત્તમ માન્યા
કુલાન નહિ હોવાથી
સ્વતારી અક્ષરધારી
દેવ બ્રહ્મ, (જેમને
અક્ષરોદિ મુકતો
છે) તેથી પરમ
પરમ એકાંતિક
(જી) અને તેથી
પરમ એકાંતિક
ના મુકત પણ મોક્ષ
જીતે સર્વોપરી અવ-
સ્થાતારાદિનો અહિ
અવત, રામાયણુદિ
પણ અમલપા
૧૬૬ બીજા અવત
૧૨ ને ઉપર
રામાયણુદિ કાષ

અવતાર પરના નથી પણ અવતારીના છે એમ કહેવાનો આશુર અભિપ્રાય છે વાતો
૧૬૩ 'રામાયણુદિ અવતાર કલા હોય તે મુકતને કલા છે એમ બાણુ' (રામાયણુદિ
કાષ પલુ પરના નહિ પણ કાષ મુકતોના અવતાર કહેવાનો પાપાશ્રય છે) ઇત્યાદિ
અનેક શાસ્ત્રયુગ્મ અવતારોદી વડેલ વાયક વાતોનો મયકુર મરોડ મેળવતા રામ-
કૃષ્ણાદિ અવતારોનો જીવ હથુર કે બહુતો ઉપરના ત્રણ મુકત વર્ગમાં નહિ પણ પચાસ
અક્ષરોદિ મુકતોમાં સમાવેશ કરવાનો આશુર આશય દેખીને તરી આવે છે.
આ અવદૃષ્ટિથી બાપાપંથીઓનો અસદાશય વિશદ થયો કે—લક્ષ્મીનારાયણ નરનારાયણ
કૃષ્ણનારાયણ વાસુદેવનારાયણ આદિક સર્વ નારાયણોના સ્વામી તે સ્વામિનારાયણ છે
સત્સંગિજીવનની દીકામાં શુકાનંદ મુનિએ તથા જનમંગળ સર્વમંગળની દીકામાં રઘુવીરા-
ચાર્ય કરેલા સમ્રાજ્ય સંચત અર્થથી આ અત્યંત અવળો અર્થ મહાસાદરો સર્વ શાસ્ત્રો
વિરુદ્ધ છે. આ બંને મંડળોના દૃષ્ટાંતો દુરંત છે કે—શ્રીહરિને સર્વથી પર જુદા તદ્દન
પરમેશ્વર દરાવીને, તેમના એકાંતિક, પરમ એકાંતિક અને અનાદિ મુકત તરીકે પોતાનું
એકલાનું પદ રાખીને, અક્ષરપંથીમાન્ય રૂળ અક્ષરોદિ મુકતો અને સર્વશાસ્ત્રપ્રતિપાદ
સમસ્ત આસ્તિકમાન્ય રામાયણુદિ સમગ્ર અવતારોને અક્ષરોદિ મુકતો યજ્ઞપથ સાવ નીચે
જીવાદિ તુચ્છ પદે ઉતારી પાડીને પોતાને સર્વોપરી અવતારી મનાવીને પૂજાર્થ બાવના
અધમાધમ છે. આ પ્રસંગે કહેવાનું મનતા બહુ થાય છે પણ અપ્રકૃત થતું હોવાથી કહેતા નથી.

નારાયણ શબ્દ કે જે સંપ્રદાયના જ્ઞાનજ્ઞોએ 'નારાયણાય વિષ્ણુ' (વિષ્ણુમાયત્રી
મંત્ર કે જે દીક્ષામાં આપવાનો નક્કી કર્યો છે) 'નારાયણઃ પરંબ્રહ્મ' 'પરો હૈ વૈ નારાયણ
આસીત્' 'અથ વિદ્યો દેવ પૃથો નારાયણ' ઇત્યાદિ પ્રત્યેક શાખાઓની શ્રુતિઓ અને
'અન્તર્વિદ્ય તત્સર્વં વ્યાપ્ય નારાયણઃ સ્થિતઃ' આ નારાયણ નામની શ્રોત નિરૂપિત
અનુસંધાન લઈને, તેમજ 'શ્રીકૃષ્ણોયઃ પરંબ્રહ્મ...નારાયણઃ મગવાન્' 'નારાયણ વાસુદેવઃ'
'દેવો નારાયણઃ' 'સાક્ષાત્ નારાયણપ્રમુઃ' 'ઇત્યં નારાયણંદેવ સાક્ષાત્ શ્રીપુરુષોત્તમાત્'
(સત્સંગિજીવન) 'તેમ નારાયણ પાતાનં એર્થ' કરીને સર્વોપરી વર્તે છે. નારાયણ જેવા તો એક
નારાયણ છે 'તથા ભગવાનના ઘણાક જે અવતાર થયા છે તેને એમ બાણુએ છીએ જે એ
સર્વ અવતાર નારાયણના છે...તેની ઉપર દિવ્યશ્રુતિ એવા જે શ્રી નારાયણ પુરુષોત્તમ...તે
નારાયણનાં દર્શન કરે છે' 'તમા તો નારાયણ છો માટે અમને તમારે અક્ષર ધામ દેખાડો
ત્યારે અક્ષરધામ દેખાડુ' 'નારાયણપરા વેદાઃ' (વંચનાશ્રુત) 'શ્રીમદ્નારાયણસ્મૃત્યા'
(શિક્ષાપત્રી) 'શ્રીકૃષ્ણો મગવાન્સ્ત્ર સદા સ્વામી વિરાજતે...નારાયણો વાસુદેવઃ'
(૬ વા. સુધાસિંહ) 'નારાયણ હરે શ્રીમદ્નારાયણ હરે' (ધન્ય) ઇત્યાદિ સાંપ્રદાયિક શાસ્ત્રોનું
અનુસંધાન લઈને 'સ્વામિનારાયણઃ' આ નામનો સંગત અર્થ કરતાં ધર્મપુત્ર ભગવાન શ્રીહરિ-
પર લેવા માટે 'સ્વામી વાલ્મેય નારાયણઃ' એવો ધર્મધારય સમાસ કરીને એક શ્રીહરિ
વિશેષ ઘટાવ્યો છે. આ જપનીય ભજનીય નામ કે જે પરતપર પરમાત્માનું મુખ્ય અસા-
ધારણ વાયક હોઈને ભવ બ્રહ્માદિ સર્વથકા નિવૃત્તિ કરનાર સર્વમાન્ય સર્વોપરી છે તેને
બીજી જીવાદિ તુચ્છ વ્યક્તિમાં લઈ જવાનો દુરાશય દર્શાવ્યો છે તે તદ્દન આશુર હોઈને
પરના અપરિહાર્ય અપરાધવૃત્ત છે એક સ્વામી શબ્દ અવરમાં લીધો તો બીજાએ
નારાયણ શબ્દ અવરમાં લીધો, એમ કરીને આખો સ્વામિનારાયણ શબ્દાર્થ જુદ-

માન્ય હોતો તેને ઉડાવી દઈને હપેયવામી ધર્મપુત્રને તો નનામા નકામો કરી દીધા.
બહુ શુરી દયા લાગ્યા છે. 'કિં તેન ન કૃત પાપં ચોરેણાત્માપહારિણં' એનો જણા
પ્રમાણ તાત્વિક અર્થનો પ્રસક્ત એરોએ શુ પાપ ન કયુ કહેવાય? ચોરો પણ એવો
જ્ય રાખે છે તે મને આ ચોરો અર્થનો અનર્થ કરીને છેતરશે. જપનીય સ્વા ના નામનો તો
શુ? પણ શાસ્ત્રોના પ્રત્યેક પદ વાક્યોના અવળા અર્થે કરવામાં આ બે અગ્રેસરો બહેરમાં
પંડાએલા છે અને તેની પાછળ બીજા પણ પ્રચંડનો પુષ્પ છે. એમનો એક ધર્મ
થઈ પડ્યો છે.

બાપાપંથી તો બહુધા અભણ અમણ અનવક હોવાથી એવો ઉગ્ર અર્થ કરી એ બહુ
દમકાને પાત્ર ન કહેવાય. પરંતુ આ બાળકુળાનંદજી કે જે પોતે સાચી પ્રકારક છે તેમણે
પણ બાપાપંથીએ કર્યો એવો અવળો અર્થ કર્યો છે. કોતો તેમનાં વડો બાપાપંથી
શિષ્યા હોમ કે બાપાપંથી થકી તે શાસ્ત્રી શિષ્યા હોય, સ્વયં તો તેઓ રહેવામાં બહુ
એક તરફથી સ્વામિ શબ્દનો સવળો અર્થ કરનારા અક્ષરપંથીને પારાવાર નિંદા છે અને
બીજી તરફથી પોતે નારાયણ શબ્દનો અર્થ કરવામાં બાપાપંથીને અનુસરે છે. આ રીતે
આશય? બધી બાબતમાં બાપાપંથીને પારાવાર પરિવેદ છે, પણ મુખ્ય નારાયણ નામનો
અવળો અર્થ કરવામાં ક્યાંથી સહોદર સહભાગી થયા? એ કાઈને સમજાતું નથી.

હવે એમનું જાનું પ્રસંગાત ઉકેલીએ—સુધા ૧-૫-૩૬ના અંકમાં 'તારુ વિચાર'
એવા શીષ્યકથી લખેલા તત્ત્વવિનાશક લેખના અંતમાં "તથા પોતાનું નારાયણસ્વામી નામ
ન આપનાં 'સ્વામિનારાયણ' નામ સ્વી લકતોને ભજન કરવા આપ્યું ને પોતે પણ
સલામાંથી ઉઠતી વખતે 'ન્ય સ્વામિનારાયણ' કહી શિખવ્યું' આમ કરવાનો હેતુ એમને
એમ દેખાય છે કે—'નારાયણસ્વામી' નામ રાખવાથી એક સાધુ સંન્યાસીને રૂપાન
થાય અને કેવળ નારાયણ નામ રાખવાથી ત્યા નારાયણ ઘણા કહેવાય છે તેમના
અંતર્ભાવ થઈ બ્ધય. માટે પોતાની અધિકતા બતાવવા સાદ સર્વે નારાયણના
સ્વામી તરીકે 'સ્વામિનારાયણ' એવું નામ રાખ્યું અને એ નામનું સજન
કરાવીને પ્રવર્તવ્યું. માટે શ્રીજીને સર્વોપરી અને અવતારી માનવા બેખોએ આત્મવિષયક
વિચાર વિરહિત વાક્યો લખ્યાં છે. સુધાના તેમના તંત્રીએ પણ દેખાદેખી આ
વર્ષ ૧૮ અને ૧૯ માં ની (ગુણાતીતાનંદ સાધુ) અને નારાયણ (સદગાનંદ) એ
અક્ષરપંથીમાન્ય ઉગ્ર અર્થના ખંડન પ્રસંગથી એનો અર્થ તો પોતેજ સમજાવ્યો છે કે
બીજા બધા અવતારો નારાયણ છે અને આ અવતાર તો સર્વના સ્વામી છે માટે આમ
નામ "સ્વામિનારાયણ" એમ સદ્ગુરુઓએ પણ સમજવ્યું છે ને એમ સમજાવ્યામાં
શ્રીજીનું સર્વોપરીપણું રહી ચકે છે. પણ બે કરવાથી સર્વોપરીપણું રહેતું નથી એના
અપવાદયો વર્ણીજના વાક્યોને અનુસરતાં લખ્યાં છે.

આ ઓદવ સંપ્રદાયના ઉપાસ્ય હૃષ્ટિદેવ શ્રીહરિનું અસાધારણ નામ જપનીય સ્વા-
ના છે અને તે પોતેજ સ્વી લકતોને ભજન કરવા આપ્યું અને 'ન્ય સ્વામિનારાયણ'
કહીને શિખવ્યું અને તેનો અપાર મહિમા કહ્યો એ બધી બાબતમાં કાષ અધિકારી
વિવાદ કે વિશય નરાય નથી. પરંતુ જ્ઞાનજ્ઞોએ એ નામનો જે અર્થ સમ્રાજ્ય સુસંગત
ભાષ્યમાં કરેલો ઉપર જણાવ્યો છે તે જોતાં વર્ણીએ શાસ્ત્રના જ્ઞાતા પ્રકારક પ્રચારક શોધક

લેખક યદુની મિથ્યા મહિમાને મિત્રે સ્વા. ના. નામનો જે અર્થ ક્યો તે અજ્ઞાતવિચિત્રિત હોધને સાર ઉઠાંચ છે. જેમ શિક્ષાપત્રોમાં સહજનન્દસ્વામી ના. એક શ્રીહરિનેજ નિરૂપ્યા છે 'હરિકૃષ્ણો હરિઃ કૃષ્ણ' (સ. પ્ર. ૨ અ. ૨૪) 'હરિકૃષ્ણ ! કૃષ્ણ ! સ્વામિન્ હરે ! નારાયણ !' (પ્ર. ૨ અ. ૨૮) 'સ્વામિનારાયણે નીલકણ્ઠે નારાયણો હરિઃ' (સ. મા. અ. ૪) એમાં જેમ સ્વામિનારાયણ, નારાયણ, હરિ, કૃષ્ણ, હરિકૃષ્ણ દ્વિત્યાદિ નામેથી એક શ્રીહરિનેજ નિરૂપ્યા છે તેમજ 'સ હિ નારાયણઃ સ્વામી' (પ્ર. ૪ અ. ૪૬) 'હૃત્ય' નારાયણઃ સ્વામી' (પ્ર. ૪ અ. ૫૪) 'હરે નારાયણ સ્વામિન્' (પ્ર. ૧ અ. ૩૬) 'સ્વામી નારાયણો દ્વૃષ્ટવા' (પ્ર. ૩ અ. ૬૬) 'જય સ્વામિનારાયણ' (પ્ર. ૩ અ. ૧૭) 'સ્વામી નારાયણઃ સોડય' નિત્ય' હૃદિ મયેદ્યતે' (હ. વા. મુધાસિધુ તરંગ ૧૨૨) એમ 'નારાયણ સ્વામી' કે સ્વામી નારાયણ' પૃથક્ સ્પષ્ટથી એક શ્રીહરિનેજ નિરૂપ્યા છે. વર્ણીછતી પેઠે કશો ભેદ પાડ્યો નથી આ વચનો. 'શ્રીમન્નારાયણ સ્વામિન્' આ શ્રીરામાનુજેકત મન્ત્રાંતરને મળતાં છે, એટલે 'નારાયણ સ્વામી' નામ રાખવાથી એક સાધુ સંન્યાસીને હોવાન થાય માટે સ્વા. ના. નામ રાખ્યું છે' એવા ભયનું કારણ નથી જે ભય પ્રચક્રતાં સ્તાનંદાદિક સદ્ગુણોએ રાખ્યો નથી તેવા ખોટા ભય રાખવાની તેમને એકલાને શી જરૂર ? સાધુ સંન્યાસીઓ 'નારાયણ સ્વામી' કહે છે તે પોતાની જાતને નહિ પરંતુ પોતાના છટ્ટેવ સ્વામી પરબ્રહ્મ નારાયણને તે તે પ્રચને સ્મૃતિમાં લે છે. બીજા લોકો તેમને 'નારાયણસ્વામી' કહે છે એનો પણ એવોજ અર્થ છે જેમ આપણે કોઈને જય સ્વામિનારાયણ કહીએ કે બીજો આપણને જય સ્વામિનારાયણ કહે તેમ લેવા ૧૮ માં શ્રીહરે જય સ્વામિનારાયણ કહ્યા છે પણ જેમ બીજા વચ્ચામૃતોમાં 'જય-સચ્ચિદાનંદ' કહ્યા છે તેમ મૂળ ઉપાસનીય પરમાત્મા નારાયણને કહ્યા છે પોતે પોતાને એમ કહેવું તે ઠીક ન ગણાય, એવે પોતે પોતાને તેમ કહ્યા છે એમ લખે તો પણ કહી હકત નથી, અર્થ તો એજ છે. નારાયણ સ્પષ્ટને આજણ મૂકીને સ્વામી સ્પષ્ટને પાછળ મૂકવામાં આવે તો પણ સ્વા. ના. કહેતા જે આમ સ્વામી એવા નારાયણ' ક્યો છે એજ 'નારાયણ સ્વામી' એવોજ રૂપમાં આવ્યો છે પણ સુદી આકા નહ એ મુખ્ય મુદ્દે સાચવવામાં આવ્યા છે વર્ણીની પેઠે નારાયણ સ્પષ્ટને કોઈ દીધો નથી કે અન્ય અવરમાં લીધો નથી. મને તેમ મટારીને સ્વા. ના. વિશેજ રાખ્યો છે.

શ્રીકૃષ્ણે સર્વોપરી અવતારી પશુઓને મહિમા સમજાવવા એમ કરતા હોય તે તેમ પશુ નથી. મૂળ અનાદિ પરાતપર પરમાત્માનું જ વાચક અસાધારણ મંગળ જપનીય નામ 'નારાયણ' હોવાથી તે નામથી જ શ્રીકૃષ્ણે નિરૂપવાથી તેમને સર્વાધિક મહિમા આવે છે. માટે જ શ્રીહરિને અવતારી તરીકે નિરૂપવાને ખાસ પ્રસંગે પશુ 'મત્સ્ય' કૃમિ વગર... ધૃતપુરુષવુને નૌમિ નારાયણત્વામ્' (પ્ર ૩ અ ૧૭) એમ કેવળ નારાયણ નામથી જ નિરૂપ્યા છે. નારાયણનાં સ્વામી એ અધિકારણ (નારાયણ શબ્દથી અન્ય વ્યક્તિ અને સ્વામિ શબ્દથી બીજી વ્યક્તિ) કરવાથી તે શ્રીકૃષ્ણની અવિકતા આવતી નથી પશુ અને શબ્દોને સમાનાધિકારણ (એક શ્રીહરિના જ આશ્રયવાળા) ગંખવાથી મનમાની અવિકતા આવે છે. શાસ્ત્રીય સંભવતી અધિકતા આવે એ દૃષ્ટિયા યોગ્ય છે પશુ અશાસ્ત્રીય અસંભવિત ઉદાર્ગ અધિકતાથી કરીને અર્થ નથી વર્તે. 'નારાયણનાં સ્વામી' એવો અશાસ્ત્રીય ઉભાંચ અર્થ કરવા જતાં 'નારાયણોડ્ઠઃ પ્રથમ' (પ્ર. ૨ અ ૪૨), 'નારાયણાવતારં તે' (પ્ર. ૧ અ. ૩) 'નારાયણાવતારોડ્ઠ હરિરસ્તિ ગુરુર્હ નઃ' (પ્ર. ૪ અ. ૩૫) એવો અર્થ અત્યંત વિપરીત થશે કેમકે આમાં તે જેને વર્ણો સેવક ચાકર હરાવા મથે છે તે નારાયણને જ અવતારી મૂળ પરાતપર જણાવવા પૂર્વક શ્રીકૃષ્ણે તેમના અનન્ય અવતાર તરીકે નિરૂપ્યા છે. નારાયણ શબ્દથી મૂળ પરમાત્માને લ્યો અને તેના અનન્ય અવતાર તરીકે કૃષ્ણે લ્યો તે પશુ અવતારોને તે વર્ણો સેવક કિંકર હરાવા મથતા હોવાથી શ્રીકૃષ્ણ પશુ નારાયણના સેવક જ દર્શી. એ અનર્થ અતદપ આવશે તે વિચારી જોશે. અવતાર અવતારીનું સ્વરૂપથી એક માનતા હોય તે કરી અનર્થ ન આવે. પરંતુ વર્ણને તે માનવ નથી. એ વાક્યોને શ્રીકૃષ્ણે બંદીયો અર્થ મળે શકે તેમ નથી.

નાથી. એ વાક્યાંતી બાળ નહીંના હોય. નારાયણ સદ્ગતે તે વેદ વેદાંતવેદ અનાદિ જગદંકાં પરમાત્માનોજ મુખ્ય વાયક અસાધારણ અનન્યશ્રી છે. તેમના રામ કૃષ્ણાદિ અવતારો પણ અનન્યત્વ હોવાથી તેમનામાં પણ નારાયણ સદ્ગતો પ્રેમીય તેવે શાસ્ત્રોએ નહુયઃ ઉદ્દેશીયીને ક્યો છે. અવતાર પૂત શ્રીહરિને પણ નારાયણ નામથી નહુયઃ નિરૂપ્યા છે એ જાગત ઉપર સપ્રમાણ કહી દીધા છે. અર્થ તો એનો એજ સ્વ ન પડાઓ છે. એવા નારાયણ પશુ કહેવાય તેમાં અતલકાંઈ વધુ નહય. એમ વર્ણ્યે લખ્યું છે પણ તેમનો અહો નામથી નિરૂપ્ય ક્યો નથી પણ એમની માન્યતા અને અલ્પ લેજોના સદ્ગત અને તેનો મયકર મેળવતાં લક્ષ્મી નારાયણ, વરનારાયણ, વસુદેવનારાયણ, કૃષ્ણનારાયણ, વેરાટનારાયણ આદિકને કહેવાનો અભિપ્રાય જણાય છે. એની સ્પષ્ટતા અનુશ્રી તંત્રીએ 'બીજા ભાગે' અવતારી નારાયણ છે ને આ અવતારનો સર્વેના સ્વામી છે મારે સ્વામિનારાયણ નામ છે. આ વાક્યથી ક્યો છે એટલે 'નરનારાયણાદિક અવતારનારાયણોના સ્વામી તે 'સ્વામિનારાયણ' એવો અર્થ સમજવવાનો અભિપ્રાય નિશ્ચિત થાય છે. આ અર્થ' પણ ઉપર ઉદાંત છે. એનો એનો અર્થ' મુખ્ય માન્ય શાસ્ત્રો અને સદ્ગુરુઓએ ક્યો નથી, એ ઉપર જણાવી દીધું છે.

अथ मुख्य मान्य शाला अनन्तरैः
 भजवान् श्रीहरिनाम नरनारायण, वन्दनीनारायण, वन्दनीनारायण
 वेराटनारायण, अष्टिभञ्जन भवनीय नामथी तत्त्वतः निम्नोक्तैः—नरनारायण, प्रभु
 (नमभञ्जन), नारायणो नरसखो बहरीशः (खञ्जभञ्जन) नारायणाय नमः (प्र
 अ. ३२) मूर्तौ वृषात्त्वमभवः खलु मानवानां नारायणः (प्र. ३. अ. ४३)

હોય તો તેમ
જનનીય નામ
હેમા આવે છે.
કર્મ વરાહ...
પણ નામથી જ
ન્ય વ્યક્તિ અને
નથી પણ અને
નમાની અવિકતા
શાસ્ત્રીય અર્થભ-
એવો અશાસ્ત્રીય
'નારાયણાવતાર'
(અ. ૩૫) એના
પાવા મથે છે તે
અનન્ય અવતાર
અનન્ય અવતાર
હતા હોવાથી શ્રીજી
ને જોશે. અવતાર
પણ તે માનવું
તોજ મુખ્ય વાચક
નન્યત્વ હોવાથી
કોઈ છે. અવતાર
કર સપ્રમાણ કહી
કેવો કહેવાય છે
તામથી નિર્દય કોઈ
જોજાનો ઘડમાં
આદિને કહેવાનો
અવતાર નારાયણ
આ વાક્યથી કરી
નારાયણ એવો અર્થ
મ છે. એનો એવો
ધારી દીધું છે.
પણ, નારાયણ
નરનારાયણ પ્રમુ-
ખ કાવ્યે (પ્ર. ૧
અ. ૪૪)

‘નરનારાયણરૂપ’ (પ્ર. ૨ અ. ૪૪) ‘નારાયણકપિરિતિ નૌ નિશ્ચયોઽસ્યેવ ચિત્તે’
‘જાનીત વદરીપતિ’ (પ્ર. ૪ અ. ૪૦) ‘નારાયણ નરનારા દિગ્દુષ્ક તનુધારી’ (આરતી)
‘લક્ષ્મીનારાયણાત્મકઃ’ (સર્વમંગલ) ‘લક્ષ્મીનારાયણ મજેત’ (પ્ર. ૫ અ. ૫૧) ‘દેવશો
વ્રહ્મતેજઃસ્થં લક્ષ્મીનારાયણં હૃદિ’ (પ્ર. ૧ અ. ૧૪) ‘યસ્તુ શ્રી દ્વારિકાધીરો લક્ષ્મી-
નારાયણઃ સ હિ । મેઢોઽય નૈવ વિજેયઃ સત્યં હિ વચનં મમ’ (પ્ર. ૪ અ. ૨૭) ‘યદં મ્વયં
સ મગવાન... નાતો જ્ઞેય તયોર્મિદા’ (પ્ર. ૪ અ. ૩૨) ‘શ્રીમદ્નારાયણસ્મૃત્વા’ (શિક્ષાપત્રી)
‘સર્વપેરો યો હ્યવતારી... શ્રીલક્ષ્મીનારાયણમીડે તમહં સ્વામ્’ (અચિત્પાનંદ વર્ણી)
‘કુંઠ્યો નારાયણો હૃદિઃ’ (જનમંગલ) ‘નારાયણોઽક્ષરે ધામ્મિ વાલુદેવો દ્યવરાજતે’
(પ્ર. ૫ અ. ૫૩) દયાદિઃ ‘જગદે પૌરુષ રૂપં’ ‘યત્તદાનાવતારાણાં નિધાનં વીજમુલમમ’
(માગ ૨૨. ૧ અ. ૩) આમાં કહ્યા મુજબ શ્રીહરિને પણ ‘સ્વામિસ્ત્વં જગદેશ્વર-
પુત્રવાદૌ પુરુષાકૃતિઃ’ (પ્ર. ૩ અ. ૪૩) એમ વેરાટ નારાયણપણ અસંકાયથી નિરૂપ્યા
છે. આ અર્થ ‘નાભિ ઉડીરે રૂપાણી, ઘણાં મેસે ત્યાં જાસત વળી’ આ પદ્યથી પણ પ્રદર્શાવ્યો
છે. મહામંદિરામાં સ્થાપેલી નરનારાયણ, લક્ષ્મીનારાયણ, વાલુદેવનારાયણ, કૃષ્ણનારાયણ
આદિકૃતિઓને પણ અક્ષરધામાધિપતિપણ કહેવા પૂર્વક તેમની સાથે શ્રીહરિનો તત્ત્વથી
અભેદ બહુશઃ વર્ણવ્યો છે. ‘નરનારાયણ એજ સ્વામિનારાયણ છે’ એવો તે આમાં
સાંપ્રદાયિક ઉપોદ્ધાત છે. કે બહુના નરનારાયણ લક્ષ્મીનારાયણ નામથી સંપ્રદાયોના સમગ્રો
વહીવટ છે. ‘નરનારાયણ તો આમારો હૃદયમાં પ્રગટ બિરાજે છે’ (મયતીમૃત) એમ પણ
શ્રામુખે કહ્યું છે. કૃષ્ણનારાયણને તો ઉપાસ્ય ઇષ્ટદેવ અવતારી કહેવાપૂર્વક તેમના અવતાર
તરીકે શ્રીહરિને નિરૂપવાનો એખખો અભિપ્રાય પડેપડે છે. આ સમગ્રો સંવિચાર વિવેક
કરતાં શ્રીહરિનો પણ આ નારાયણોમાં અંતર્ભાવ આપેઆપ થઈ જાય છે. શ્રીહરિને
વિષ્ણુનારાયણના અનન્ય અવતાર તરીકે નિરૂપેલા હોવાથી નારાયણમાં કે તેમના તદનન્ય
અવતારોમાં અંતર્ભાવ થાય એવો વધારે સાર સંગત સપ્રમાણ છે. અંતર્ભાવ થઈ જવાથી
અનર્થનો ભય કોઈ શાસ્ત્ર સદ્ગુરુઓએ રાખ્યો નથી તો એકલા વર્ણીએ રાખવાની જરૂર
શી ? વેદાંત તો સર્વ શબ્દોથી સર્વશરીરી એક પરમાત્માને જ ઉત્તમ વાચ્ય કહે છે એવો
અભિપ્રાયથી જ શ્રીહરિને સહસ્ર નામથી નિરૂપ્યા છે. આ દૃષ્ટિએ પણ ‘નારાયણોના સ્વામી તે
સ્વામિનારાયણ’ એવો અર્થ કોઈ રીતે ધટિત નથી. એના સ્વામી તરીકે વર્ણી
કહેવા જાય છે તે નારાયણોને પણ સર્વસ્વામી તરીકે શ્રીહરિએ જ નિરૂપ્યા છે.
ભલે નરનારાયણાદિકને શ્રીહરિના અવતાર તરીકે માનો તો પણ તત્ત્વથી અભિન્ન હોવાથી
એવો અત્યંત અવગો અર્થ કોઈ રીતે સંગત સંમત નથી.

△ હિ બહુના શ્રીજી બધી બાજોને અને પ્રમાણેને પણ બાજુ પર કરીને વર્ણીએ
બહુ માત્ર આપેલા શિક્ષાપત્રીના હૃદયસ્થાનરૂપ મધ્ય ભાગનું પ્રમાણ લખ્યે તો અત્રં યશઃ.
‘સ રાંધયો યુતે જ્ઞેયો રાધાહૃણ્ણ ઇતિ પ્રમુઃ । સક્ષિમ્પળા રમયોવેદો લક્ષ્મીનારાયણઃ
સહિત જ્ઞેયોઽંજુનન યુક્તોઽસૌ નરનારાયણઃ પ્રમુઃ’ આ રીતે અંતર્ધામી સર્વેશ સર્વકર્મકૃણ
પ્રેદ પરબ્રહ્મ ભગવાન પુરુષોત્તમ શ્રીગણ ઉપાસ્ય ઇષ્ટદેવ સર્વાવતારકારણ છે એજ રાધાએ
યુક્ત હોય ત્યારે રાધાકૃષ્ણ કહેવાય, જ લક્ષ્મીએ યુક્ત હોય ત્યારે લક્ષ્મીનારાયણ કહેવાય
અને નરે યુક્ત હોય ત્યારે નરનારાયણ કહેવાય એમ કહીને છેવટે ‘અતઃશાસ્ત્ર સ્વરૂપે

(વર્ષ ૧ અંક ૨૨ પાન ૩૨ પછીથી ચાલુ)

મેઢો જ્યો ન સર્વથા’ એમ શ્રીકૃષ્ણનાં શ્રીકૃષ્ણનારાયણ નરનારાયણ લક્ષ્મીનારાયણ
આદિક સ્વરૂપોમાં તત્ત્વથી બીજકુલ ભેદ નહિ જાણવાનું શુદ્ધ સંદેહમાં કહે છે. આટલું જ
સ્પષ્ટતાયે વાક્ય લખ્યે તો ‘બીજ નારાયણોના સ્વામી તે સ્વામિનારાયણ’ એવો ઉત્તરૂપલ
ખળ અર્થ કરીને જે અવતાર અવતારી વચ્ચે આત્મતિક વાસ્તવિક સ્વામિસેવક ભેદની કુકરપના
કરી છે તેને કિંચિત પણ સ્થાન રહેતું નથી. શિક્ષાપત્રીમાં કહેલી આ અભેદની વાત સ.
પ્ર. ૨ અ. ૨૭ ના ૬૬ થી ૬૮ સુધીના શ્લોકોમાં પણ કરી છે બીજ પ્રમુખોમાં પણ એમજ છે.

જેમ સર્વશાસ્ત્રવિરુદ્ધ અર્થ કયો તેમ સમાસ પણ વ્યાકરણ વિરુદ્ધ કયો છે ‘અમુક
શબ્દનો અમુક અર્થ થાય’ એમાં વ્યાકરણજ પ્રથમ પ્રમાણ છે. ‘નારાયણાનાં સ્વામી’ એવો
પછી તત્પરૂપ સમાસ કરતાં ‘નારાયણસ્વામી’ એમજ થાય પણ ‘સ્વામિનારાયણ’ એમ ન
થાય, કારણ કે એવા સમાસમાં સ્વામિ શબ્દનો પૂર્વ નિપાત થાય એવું સ્પષ્ટ વ્યાકરણ સૂત્ર
નથી આપેલું. વિજ્ઞાનવૃદ્ધો વ્યાકરણના નિયમને જાણતા હોવાથી એવો સમાસ ઉઠાંગ
નહિ કરતાં કર્મધારય કયો છે તે વ્યાકરણના નિયમથી અવિરુદ્ધ છે અને અર્થથી તો
અત્યંત અવિરુદ્ધ છે. ‘મહાજનો યેન ગતઃ સ પચ્યા’ એ પ્રમાણે વર્તવું જોઈએ.

બીજ ખાસ બાળત સમજતા જેવી એ છે કે- ‘નારાયણ’ એ યોગરુદ્ધ સંજ્ઞા છે
તે એક મૂળ પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ વિષ્ણુનીજ અસાધારણ છે તે સંજ્ઞા જે અરર ભવ બ્રહ્માદિકમાં
લેવાય તો ‘નારાયણ’ એમ નકાળ નહે પણ ભૂલાર થાય નહિ. પુરુષોત્તમમાં લખ્યે તોજ
‘નારાયણ’ એમ ભૂલાર થાય ‘પૂર્વપદાત્સંજ્ઞાયામગઃ’ એવો વ્યાકરણનો નિયમ છે. આ
કારણથી અનન્યગામી એ શબ્દનો પ્રયોગ બ્યારે ભવ બ્રહ્માદિક ઇશ્વરોમાં થઈ શકે નહિ તો
પછી બીજ અવર છત્ર મુક્તાદિકમાં ન થાય એમાં કહેવું જ. શું ? આ ખાસ કારણથી પણ
એ શબ્દનો પ્રયોગ પરબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ અને તેમના અનન્યતત્ત્વ રામકૃષ્ણાદિ અવતારો સીવાય
બીજમાં થઈ શકે નહિ બ્યારે નારાયણ શબ્દનો અવરપર અર્થ લીધો ત્યારે તેનો વેદાદિ
શાસ્ત્રોએ અને મહાસદ્ગુરુઓએ કરેલો મુદ્દાનો સર્વાનંતર્માં સિપણારૂપ અર્થ અને તદર્થવાળું
નારાયણ નામ પણ તેમાં ખરી રીતે સંભવે નહિ એ પણ વિચારવા જેવું છે. જો પરબ્રહ્મત્વ
કે તેમનું સાક્ષાત્ અવતારત્વ ન લખ્યે તો અવરને ખરી રીતે નારાયણ નામથી કહેવાય
નહિ એ સપ્રમાણ છે. એમ અવરમાં નારાયણ શબ્દને લેવાનાં અંક નિર્દાય વિરોધી
આવે છે. આ વ્યાકરણના નિયમને વર્ણી જાણતા દશે કે નહિ ? એ નાક મોટો સવાલ
વિદ્વન્મતે આવે છે. અક્ષરપદ્યોએ સ્વા ના નામમાં પ્રથમ ૬૬ સમાસ અને પછી
સમાહાર ૬૬ સમાસ કરવા જતાં, તેમ ઘરામાં વ્યાકરણનો નિયમ પુછતાં કોટમાં પાછા
પડ્યા હતા તેમ વર્ણી શાસ્ત્રીને પણ પાછું પડવાનો આ પ્રખર પ્રસંગ છે. સમાસતો
અપેક્ષિત અર્થને અનુસારે થાય એ શાસ્ત્રીજીથી અબલધું ન હોતું જોઈએ. આપાપ થના
પ્રવર્તકો તો અભણ હોવાથી સ્વચ્છંદી સમાસ કે અર્થ કરે એ નવાઈની વાત નહિ,
પરંતુ વ્યાકરણના વિજ્ઞાતા અધ્યાપક અર્થજ શાસ્ત્રી થઈને એવો સમાસ કે અર્થ કરે તે
અત્યર્થ નવાઈની વાત કહેવાય. આતો ‘યેષાં પ્રકાશસ્તિમિરં હિ તેષાં’ (જેની આગળ
પ્રકાશ જોઈએ તેની આગળ જ અધિકાર) એના જેવું અવગું થયું. આ વાક્ય સ્વલેખમાં
સામાને અડાવ્યું છે તે પોતે સમજ્યા હોત તો ઘણું સારું.

આ સ્થળે આલેખી વિશેષ ખાસ બોલવા જેવો છે-ભગવાનનાં નામે અર્પન છે, તેમાં વ્યાપક અવ્યાપક એવા નિર્દેશ પ્રકાર છે, ભગવાનના ગુણ કર્મને કહેનારાં જે નામે તે અવ્યાપક અને સ્વરૂપતઃ વ્યાપ્તિ પ્રતિપાદનારાં જે નામે તે વ્યાપક કહેવાય છે. અવ્યાપક નામોની અપેક્ષાએ વ્યાપક નામોનું શ્રેષ્ઠપણું 'નારાયણાય વિદ્યહે, વાસુદેવાય ધીમહિ, તન્નો વિષ્ણુઃ પ્રચોદયાત્' આ ગાયત્રીમંત્રમાં નારાયણ વાસુદેવ અને વિષ્ણુ આ ત્રણ વ્યાપક નામોના નિર્દેશથી સિદ્ધ થાય છે. ત્રણેય નામનો અર્થ 'વ્યાપક' એવો થાય છે. આ ત્રણ નામોમાં જે વિષ્ણુ નામ છે તે ફક્ત વ્યાપ્તિને કહે છે, એમાં વ્યાપ્તિનો પ્રકાર કહ્યો નથી, વ્યાપ્તિનો પ્રકાર તો સર્વાધારપણે અંતઃસામિરૂપ માન્યો છે. 'ક્રમાં વ્યાપે છે' એ પદાર્થ પણ વિષ્ણુ શબ્દ ગમ્ય નથી. પરંતુ 'અમુકમાં વ્યાપે છે' એમ અધ્યાહારથી લેવો પડે છે ફક્ત સ્વરૂપમાત્ર પ્રતિપન્ન થાય છે પણ ગુણગુણપણું પ્રાપ્ત થતું નથી. એમ હોવાથી વિષ્ણુમંત્રમાં અર્થની પુષ્કળતા નથી વાસુદેવ મંત્ર પણ 'ક્રમાં વ્યાપે છે' એ વ્યાપ્ય પદાર્થ તો અધ્યાહારથી ગમ્ય છે પણ વાસુદેવ શબ્દથી ગમ્ય નથી. 'એ આવા ગુણવાળા છે' એના લાલ માટે તો 'મગવતે વાસુદેવાય' એમ સાથે ભગવદ્બોધનો પ્રયોગ કરવો પડે છે. એમ હોવાથી વાસુદેવ મંત્રમાં અર્થની પુષ્કળતા બેઠકે તેવી નથી નારાયણમંત્રમાં તો નાર શબ્દથીજ 'ક્રમાં વ્યાપે છે' એ વ્યાપ્ય પદાર્થ (ચિદચિત્સમુદાય) ઉઘાડા કહ્યા છે. ફરી રીતે વ્યાપે છે એનો પ્રકાર પણ 'નારાયણનં વસ્ય' એમ બહુવ્રીહિ વ્યુત્પત્તિથી અંતઃપ્રવેશ કરીને ધારકપણે વ્યાપ્તિરૂપ કહ્યો છે. એમ વ્યાપ્ય વ્યાપક બન્ને પદાર્થો નારાયણ સંજ્ઞામાં આવી જાય છે એને વિષ્ણુ વાસુદેવ શબ્દની પેઠે વ્યાપ્ય પદાર્થની અધ્યાહારથી અપેક્ષા પડતી નથી. આ રીતે વિષ્ણુ વાસુદેવ શબ્દ કરતાં પણ નારાયણ નામમાં અર્થની પુષ્કળતા છે. વળી વિષ્ણુગાયત્રી મંત્રમાં નારાયણ નામ પહેલું મુકયું છે. સ પ્ર. ૪ અ. ૨૩ માં 'નારાયણ વાસુદેવ વિષ્ણુ' એમ આચમન વિધિમાં ત્રણ નામોનું સ્મરણ કરવાનું કહ્યું છે. એમાં પણ નારાયણ નામ પ્રથમ છે. આ કારણથી નારાયણ નામની નિરતિશય શ્રેષ્ઠતા સાબીત થાય છે.

આવા ખાસ કારણથીજ શ્રુતિ-સ્મૃતિમાં જગત્કર્તા પરમાત્માનો નારાયણ નામથી મુખ્ય નિર્દેશ અને સર્વોપરી મહિમા ઉદ્ઘોષીને મુકતકંઠે અત્યાદરથી આપ્યો છે. 'નારાયણપરા વેદાઃ' (માગ. ૨) સર્વ વેદો નારાયણપર છે એમ સર્વ વેદોના માને છે. વેદમાં જે નારાયણનુવાક આપ્યો છે તે સર્વ અંતરિષ્ઠા વડે વેદ કાણુ છે? તો નારાયણનું જે એમ સ્પષ્ટ કહે છે. 'एको ह वै नारायण आसीत् न ब्रह्मा नेशानः' (મહોપનિષદ) આ શ્રુતિ નારાયણનું સર્વકારણ છે એમ મુકતકંઠે કહે છે. 'एष सर्वभूतान्तरात्माऽपहतपाप्मा दिव्यो देव एको नारायणः' (સુ-શા. ૩.) આ શ્રુતિ નારાયણનું સર્વાંતરાત્માપણું, દિવ્યપણું અને અદિતીય દેવતાપણું સ્પષ્ટ કહે છે. આ ઉપરથી ભવ બ્રહ્માદિ દેવતાન્તર થકી જુદું પાડનાર પરમાત્માનું અસાધારણ નામધેય નારાયણ છે એમ નિશ્ચિત થાય છે. આ નામ વેદની સર્વ શાખાઓમાં પરબ્રહ્મનું મહાપ્રસિદ્ધ છે. ચિત્વાદિક શબ્દો આવે છે તે તો યોગિક હોઈને સામાન્ય શબ્દો છે. તેનો પ્રયોગ યોગાર્થની પુષ્કળતાને લીધે નારાયણ વિષેનું મુખ્ય વૃત્તિથી તેને શ્રુતિ સ્મૃતિમાં કર્યો છે. વળી આ નામની નિરૂકત 'अन्तर्बहिष् तत्सर्वं व्याप्य नारायणः स्थितः' આ શ્રુતિએ જ કરી છે. 'સર્વ વસ્તુઓમાં વ્યાપક'

એવો અર્થ છે. નારાયણ એટલે 'નારાયણ નામવાળા છે' એવો અર્થ બાળવો. 'तत्त्वमेको महायोगी हरिर्नारायणः परः' (ભાર. શાં. મો.) એમ નારાયણનેજ મુખ્ય ઉપાસ્ય પ્રાપ્ય પરમ તત્ત્વતરીકે નિરૂપે છે 'आलोक्य सर्वशास्त्राणि विचार्य च पुनःपुनः । हृदयेकं सुनिष्पन्नं ध्येयो नारायणः सदा' (ગ. પુ.) એમ સર્વ શાસ્ત્રોના સામર્થ્યતરીકે એક નારાયણનું જ ધ્યાન કરવાનું કહે છે. 'નારાયણાત્પરો દેવો ન ભૂતો ન મરિચ્યતિ'। एतद्ब्रह्मस्य वेदानां पुराणानां च सत्तमम् (વારાહે) એમ નાનાંજુના પારમ્યને વેદ પુરાણાદિ સર્વ શાસ્ત્રોના સ્વસ્થતરીકે કહે છે. 'आपो नारा इति प्रोक्ता आपो वै नरस्तनवः । ता यदस्यायनं पूर्वं तेन नारायणः स्मृतं' (મનુઃ) એમ સકારણ નારાયણ નામનો નિર્દેશ કર્યો છે 'નારાયણઃ પરોઽવ્યક્તઃ પદમવ્યક્ત મમ્મયમ્ । अण्डाद्ब्रह्मा समवर्त्तेन स्रष्टुमिदं जगत्' (મહસ્વતિઃ) એમ નારાયણનું મમ્મયમ્ છે. 'ध्यायेन्नारायणं देवं स्तनादिषु च कर्मसु' (દક્ષઃ) એમ પારમ્ય કહે છે. 'ध्यायेन्नारायणं देवं स्तनादिषु च कर्मसु' (દક્ષઃ) એમ સ્તનાદિ સર્વ કાર્યમાં નારાયણનું જ ધ્યાન કરવાનું સંદેશુક કહે છે 'येऽन्यं देवं परत्वेन यदन्यजानमोहिताः । नारायणाज्जगन्नाथास्ते वै पागण्डिनः स्मृताः' (કૃ. પુ.) એમ નારાયણજીવી બીજા દેવને પરપણે કહેનારને પામડીતરીકે કહે છે. 'नमो नारायणायेति नमः सर्वार्थसाधकः । किं तस्य दानैः किं तीर्थैः किं तपोभिः किमर्चनैः । यो नित्यं ध्यायते देवं नारायणमनन्यधीः । ये नृशंसा दुरात्मानः पापाचारस्तस्तथा । तेऽपि यान्ति परं स्थानं नारायणपरायणाः । आचारहीनाऽपि... किं तस्य नारायणश्चन्द्रमात्रतो विमुक्तपापा विशतेऽच्युतां गतिम्' (ભાર. આનુ.) એમ નારાયણ નામ મંત્રની ધર્માદિ સર્વોર્થ સાધકતા કહી છે. 'નારાયણસમો દેવો ન ભૂતો ન મરિચ્યતિ' (ભાર. શાં.) એમ નારાયણનું પરતરપણું કહે છે. ભાગ-સ્કં ૬ માં આવેલા અર્જુનલોપાખ્યાનમાં નારાયણનું પારમ્ય અને તેમના નામનો મહિમા નિરતિશય નિરૂપ્યો છે. શિક્ષાપત્રી-સ્વચંચિજીવન નારાયણ શબ્દનેજ બીજા અવર જીવ હૃદય મુકાદિકમાં લઈ જવાય ખરો? એ સુઝ નારાયણ શબ્દનેજ બીજા અવર જીવ હૃદય મુકાદિકમાં લઈ જવાય ખરો? એ સુઝ શાસ્ત્રવેતાઓએ વિચારી બેનું. 'વાંચે પણ તકિ રે વિચાર તે સમજે નહિ સુઝે સાર' એમ છે.

હવે સારી અને સાચી સમજણનો ધર્મરો લઈ બેઠેલા શાસ્ત્રી વર્ણી ઉપરનો સામ દાયિક શાસ્ત્રાર્થ પૂર્વાપરના અનુસંધાનથી વાંચી વિચારી જોશે તો નારાયણના સ્વાસ્તી તે સ્વામિનારાયણ એવો સમાસ અને અર્થ કર્યો છે તે તદન અશાસ્ત્રીય ઉઠાંગ સ્વયં સમજ શકશે સર્વાધિક મહિમા લાવવા એવો અર્થ કરતા હોય તો શું તેઓ અધિક મહિમા સમજતા ન હતા? અને તેમણે કરેલા શાસ્ત્રીય અર્થથી અધિક મહિમા આવતો ન હતો નેથી એમને એમણે કરેલા અર્થમાં ઉધક આપ કહાપણની જરૂર પડી. વળી એક લેખકે 'द्वैतादौ भयं भवति' એમ લખીને અક્ષરપંથીઓની કડક ટીકા કરી છે તો સ્વા. ના નામમાં આવેલા બન્ને શબ્દોને એક શ્રીહરિમાં ઘટાવારુપ અદેવને ઓડીને દેવ કરવા છે તે શું બ્યાનબી છે? અક્ષરપંથીને એ વિભાજ કરવાની ઉદ્ઘોષીને ના કહે છે. એ રીતે એ વિભાજ કરે છે એ શું કદતોઆવાત ન કહેવાય? આ બધું સમજ્યા બેનું સ્વયં

વધાં
પદક્ષરો
કહ્યો છે
જવાથી
વર્ણી
ગાયત્રી
વળી લે
ધરાવ્યું
મુનિ' એ
નારાયણ
ગાય છે.
નારાયણ
તેમ એ
અર્થે રાત
'નારાયણ
નામે છે
પણ વિચ
હોડતા ન
હોત તો
કહેવું પડે
વળ
અક્ષરપંથી
અશાસ્ત્રીય
જણાવ્યું છે
વળી સુધા
લેખમાં અ
મુકું છે)
શાસ્ત્રી અ
સ્વા. ના
કુસંગી વિઃ
પંથીઓ, પ
ચકે છે. કે
અન્ય સ્થળે
અનેનો સગ
સ્વામી' ના:

થર્ જાણવો.
નારાયણનેજ
મે વિચાર્યું જ
સર્વ શાસ્ત્રોના
દેવો ન મૂનો
રાહે) એમ
પો નારાદિતિ
મુનિ (મનુઃ)
જન્મકાલે
એમ નારાયણનું
દક્ષઃ) એમ
'યોગ્ય' દેવ
કેવલઃ સ્મૃતાઃ
પિતૃકે કહે છે.
કેવલક્રિં તથોમિઃ
ત્વા દુરાત્માનઃ
ચારુતીનોઽપિ...
ગતિમ્' ભાર.
'નારાયણસમો
હતુઃ પરાતરપણુઃ
, નારાયણનું
ત્રી સ્વરૂપિયવન
નામથી કરવાપૂર્વકે
, મહામહિમાવાળા
જય ખરો? એ સુઘ
વર્ણો સાર' એમ છે.

હુંજી ઉપરનો સાંપ-
રાયણોનાં સ્વામી તે
ઉઠાંગ સ્વપ્ન સમજ
પો અધિક મહિમા
આવતો ન હોતો ?
વળી એક લેખમાં
દી છે તો સ્વા. ના.
પિને દેવ કરવા મથા
તે ના કહે છે અને
મહાવાં જેવું સ્વપ્ન છે

બીજું-હિંદીલાયત્ કલશ પ વિશ્રામ ૩ માં 'જે સ્વામિનારાયણ નામ લેશે, તેનાં
વધાં પાતક વાલી દેશે...પદ્મશરી મંત્ર મહાસમર્થ, જેથી થશે સિદ્ધ નમસ્ત અર્થ...
પદ્મશરી છે પદ શાસ્ત્ર સાર તેલો કતારે મવસિન્ધુ પાર' હિંદી અધિક મહિમા
કહો છે તે પદ્મશરી રહેવાથી આવે ? કે તેમાંથી 'નારાયણ' આ ચાર અક્ષરો અવરમાં લઇ
જવાથી આવે ? ચાર અક્ષરો અવરમાં ઘટાવે તો પદ્મશરી રહે કે ન રહે ? એનો પણ
વર્ણીએ એકાંતે સદ્બુદ્ધિથી વિચાર કરશે. વળી વર્ણીદીક્ષામાં 'નારાયણાય વિદ્મહે' આ
ગાયત્રીમંત્ર આપવાનો કહીને તેનો જપ કરવાનો કહો છે તેનો હવે કેવો અવગણો અર્થ કરશે ?
વળી વૈષ્ણવી દીક્ષાના અગમૂત 'નારાયણમુનિ' એવું નામ ગુરુ રામાનંદજીએ વર્ણીને
ધરાવ્યું છે અને એ નામથી બહુધા જ્યવહાર ગ્રંથોમાં પ્રવર્ત્યો છે તેનો પણ 'નારાયણનાં
મુનિ' એવો અવગણો અર્થ કરવો પડશે. 'શ્રીનારાયણ સર્વકારણ સદા' એમ 'ત્રેમાનંદમુનિ'
નારાયણને સર્વકારણ કહે છે. 'શ્રીનારાયણ દિવ્યમૂર્તિ' એમ મુક્તાનંદ મુનિવર 'પોદે પ્રભુ' પદમાં
ગાય છે. વળી વચનામૃતમાં આપણે તો 'શ્રીકૃષ્ણનારાયણના દાસ છીએ' (પ્ર. ૭૪) 'એવી રીતે
નારાયણના સાધન પશુને પામ્યા એવા જે મુક્ત અને નારાયણ તેને વિષે કેમ બેઠે સંજરો...
તેમ એ નારાયણ પોતાને ઐશ્વર્ય કરીને સર્વોપરી વર્તે છે...નારાયણને પ્રસન્ન કરવાને
અર્થે રાત દિવસ ઉત્તમ કરીએ છીએ...નારાયણ જેવા તો એક નારાયણ જ છે (લે. ૧૩)
'નારાયણપરા વેદાઃ' (વર. ૨) 'નારાયણાનંદ વર્ણી નારાયણદાસ આદિક વર્ણી સાધુનાં
નામો છે' એ સર્વેનો અવગણો અર્થ નહિ કરવો પડે ? શાસ્ત્રી થયેલા વર્ણીએ કિંચિત્
પણ વિચાર કર્યો છે ? 'વૃષ્ણેઃ કલમનાગ્રહ' એમ સર્વને સમજાવે છે પણ પોને આગ્રહ
હોડતા નથી. વળી બીજે સ્થળે ગમે તેવું મનસ્વી કુટાલું ચુંચાણુ અવગણા અર્થનું ક્યું
હોત તો કોઈ નહિ એક સ્વા. ના. નામમાં કરવાનું ન હતુ તે ક્યું છે તેથીજ વિષમ
કહેવું પડે છે.

વળી 'તત્ત્વવિચાર' લેખમાં 'યન્ત્રારમૂતં તદુપાસનીય' એક વાક્ય લખીને
અક્ષરપંથી અને આપાપંથી થઈ પણ સારનું પ્રદણ કરવાનું જણાવ્યું છે તે આવું જ
અશાસ્ત્રીય ઉઠાંગન દર્શને ? વળી એક લેખમાં 'શાસ્ત્ર નહીને એક પગનું પણ આગળ નહિ જવાનું
જણાવ્યું છે' આતો એક નહિ પણ હજારો પગના શાસ્ત્રો નહીને આગળ ચાલ્યા ગયા છે તેનું શું ?
વળી મુધાના ૧-૨-૪ પના અંકમાં 'સારી અને શાસ્ત્રી સમજણ' આ મથળાથી લખેલા
લેખમાં અક્ષરપંથીઓની સદીક દીકા કરી છે. (એનું મૂળ અને વિવેચન ઉપર આવી
મથું છે) એમાં પાછીસ્તાનના ફિઝિ દર્શનથી કરેલી દીકા બે કે સ્વા. ના. સંપ્રદાયનાં
શાસ્ત્રો અને શાસ્ત્રોની દૃષ્ટિએ સાવ સાચી અને સારી છે, પરંતુ વર્ણીએ પણ
સ્વા. ના નામના બે વિભાગ કરવારુપ અત્યંત અવગણો અર્થ કરેલો હોવાથી જેની દીકા
કુસંગી વિમુખ વિદ્રોહી પાકિસ્તાની આદિક દુનિસ શબ્દોથી બહુધા કરી છે, તે અક્ષર-
પંથીઓ, પણ વર્ણીની ઉલટી દીકા એનાએજ પ્રતિપન્દી અપશબ્દોથી સારી રીતે કરી
શકે છે. કેવીમૂર્તિ ? તો 'સ્વામિનારાયણ' એ અખંડ શબ્દમાં બીજકુલ નહિ પણ
અન્ય સ્થળે આવતા નારાયણ શબ્દને અવરમાં લઇને શીલરિને તેના સ્વામી કહે, પછી
બન્નેનો સમન્વય કરીને (અમે જેમ અક્ષરપુરુષોત્તમ દીપીએ છીએ તેમ) એક 'નારાયણ
સ્વામી' નામ કહે તે કંઈક અંશે દીક છે, પણ સ્વા. ના. શબ્દનો વિભાગ (નારાયણ

એટલે અમુક ભુદા અને એના સ્વામી અમુક ભુદા) કરીને 'સ્વામિનારાયણ' અર્થ એસાડે
છે એ તો દરેક રીતે વિરુદ્ધ છે અને શીલનો તથા તત્ત્વરૂપ નારાયણનો પણ દ્રોહ કરનાર
આચરણ છે. એટલું જ નહિ પણ એવો શબ્દાથે સ્વા. ના. નાં ખરા શબ્દાથેનો તદ્દન
વિનાશક છે પણ કોઈ રીતે હેતુ નથીજ. જેમ હિંદુસ્તાનનો વિનાશક પાકિસ્તાન શબ્દ
છે તે પ્રમાણેજ છે એમાં કોઇપણ સંશય નથી તે કેટલેક દિવસે સોને જણાઈ આવશે
આ રીતે કરી શકે છે વર્ણીએ કર્યો એવો અર્થ આપાપંથીઓએ પણ કર્યો છે અને
વળી સ્વામી શબ્દથી અક્ષર ગુણાતીતાનંદને દરાવનારા અક્ષરપંથીઓની પણ પુષ્કળ
ખાદશી કરી છે તો આપાપંથીની પણ અક્ષરપંથીઓ કડક દીકા સુએથી કરી શકે તેમ છે.
દીકા કરવાનો લાગ તો સરો આપ્યો છે. પરંતુ બન્ને 'ધોળી એ ધોળા' કે 'ખેરી ત્રી ચૂપ
અને તેરી બી ચૂપ' કે 'આવ્ય બાઈ તું પણ મારા જેવી થા' એવો અપન્ન્યાવ ન કરીકારે નો સાર.
અમને તો એવી દીક એક બીજા એક પ્રલ કરે તે અત્યંત અબીજ છે ઉપરનો તત્ત્વવિચાર
પૂર્વપરના અનુસંધાનથી કરીએ તો બન્ને શુદ્ધતાન પંથીઓ અને એકને નિંદતા અને એકને અનુ-
સરતા વર્ણીએ અને તેને ઉધાડા કે છાના અનુસરનારા બીજા બધાજ ખજ પાખંડીઓ સ્વા. ના.
નામના તદ્દન વિનાશક પાકા પરિદ્રોહી પાછીસ્તાની કારસ્તાની નાસ્તિક નિવડ્યા છે, એમાં હવે
સંશયને લેશ સ્થાન નથી અને સ્વા. ના. સંસ્થાપિત ઉદ્ધવસંપ્રદાયમાંતો બીલકુલ સ્થાન નથી.

એક વાત પ્રસંગાત્ જણવા જેવી જણાવવા જેવી તાજ છે. સ્વા. ના. નામના
અક્ષરપંથીજીત અવગણો અર્થના વિરોધમાં તો હજુપણ વર્ણીએ અડગ રહ્યા છે. સુધા વર્ષ
૨૮ અંક ૧૮ માં 'એક નવું પત્ર' એવું હેડીંગ દીપીને "સત્સંગમાં એક નવા
વર્તમાન પત્રનો જન્મ થયો છે જેનું નામ "શ્રીસ્વામિનારાયણ વિજય" છે, તે નાશાજાલ
નારાયણદાસ ધલભટ્ટ (યોગિના) વાડી, ભાટવાડા-વડોદરા છે. આ પત્રના પહેલાજ વર્ષનો
બીજો અંક અમને મળ્યો છે. એમાં બે પાનાં છે ને વાર્ષિક રૂ. એ લવાજમ છે.
સંપ્રદાયમાં વ્યક્ત થોડી પણ વાંડા ઝાઝા એટલે પત્ર પણ ઝાઝા બેઠ્યોને ? એના બધુ
દીક પણ સ્વામિનારાયણ નામમાં 'મિ' હસ્ત કરતાં શિખરું જોઈએ તંત્રી મુધા" આ રીતે
દીપ્યું છે. આ કડુ કટાક્ષ અક્ષરપંથી સામે છે. આ પત્ર જેગી નામના જેગી સાધુના
વિલાસના વાળંતરુપ હતું. અને બોચાસણ પક્ષની સત્યતા માટે શિખર ઉપરથી પડવા
મુધીલી પ્રતિજ્ઞા કરેલી અને સંચાલકો સામે કાયદેસર પગલાં ભરવા માટે નંદાસાહેબ અને
ચોકમી હરિપ્રસાદભાઈ એટલેકેટલી સલાહ લેવાની લેખો ધમકી આપી હતી. એવો પ્રયત્ન
પક્ષ માથા સાટે રાખનારા હતા અને વડોદરામાં તે પક્ષના પ્રચારમાટે જ્યાં ત્યાં પાટીયાં
લખનારા હતા તો પણ તેને અક્ષરપંથી પ્રમુખે તેમના માસિકમાં ઉઘાડી નોટીસ આપેલી કે
"આ પત્રને બોચાસણસંસ્થા સાથે કોશ સંબંધ નથી" એ ઉપરથી એ બિચારા અલ્પહતને
કરી મદદ નહિ મળવાથી ઉઠેલો સ્વપચેજ વિરોધ કરવાથી અધવચ નવમે મહિને બંધ
કરવું પડ્યું માન ખાતર "સ્વા. ના. પ્રકાશ સાથે જોડી દીધું છે" એમ લખીને તેના
ગ્રાહકોને પાછીના તણ અકો આપવાની કબજાત કરી છે. આ બધી ચર્ચા તેના અક્ષરપ્રકાશ
માસિકમાં 'યોગિના' નામની યોગી સાધુને મળતી અટક ધરનારા પણ
આ બિચારા સ્વા. ના નામમાં "મિ" હસ્ત જોઈએ એવી ખબર નહિ હોવાથી દીધાં
'મી' લખ્યા છે. એ બિચારાએ અક્ષરપંથીજીત અર્થના અનુસંધાનથી 'મી' દીધાં કરેલાં

વર્ણીત શાસ્ત્રી પ્રકાશક તરીકે યદન કૃમિ જાતા નથી. એક તરફ તો એક અક્ષર માટે પણ વર્ણીત એ 'અક્ષર પુરોહિતમ' આ કદિપતિ ખંડે શબ્દ મધ્યે ફક્ત અક્ષર માટે પણ કહ્યું છે. પણ પુરોહિતમ માટે કયું કહ્યું નથી તે કહેવાની પ્રસંગિક બરદ છે. પુરોહિતમ શબ્દ તો ગીતા વિગેરેમાં શ્રીકૃષ્ણપર સ્થળ ધરાવ્યો છે શ્રીકૃષ્ણે પણ એમજ કયું છે. 'એમે એવાસાધુતાળા શ્રીકૃષ્ણને માનતા નથી' એમ શ્રીહસ્તસ્વરપદાંસે સાક્ષીમાં કાઢે' મધ્યે કહેલું એ ઉપરથી જનમેન્ટમાં પણ તેની લાંબી નોંધ થઈ છે. શ્રીકૃષ્ણને તો અક્ષર થકી પણ સાવ પ્રાકૃત માણસ કરતાં પણ નીચે નંબરે મુ.સ્વામીના નામથી ગુલાએથી વાતેમાં મોઢાંબ્યા છે. એક બંડ લેખક એમ લખેલું યાદ આવે છે કે પુરોહિતમતો શ્રીકૃષ્ણને કહ્યા છે માટે તે શબ્દથી શ્રીકૃષ્ણને ન કહેવાય. એક વિષુખે એમ પણ કહેલું છે કે શ્રીકૃષ્ણ વાચક શબ્દોતો ધનસ્વામ સહજનંદ સ્વામી વિગેરે છે પણ પુરોહિતમ નારાયણ આદિક નહિ. એટલે અક્ષર પંથીએએ નારાયણ શબ્દ અને પુરોહિતમ શબ્દથી બ્યવહાર કરી શકાય નહિ. કરતા હોય તો તે લોકોને છેતરવા પરતું જ હશે. સાચા તિહાંતામાં તો પુરોહિતમેય નથી ફક્ત એક અક્ષરજ છે. અક્ષર સાથે પુરોહિતમ શબ્દ સ્વયં રાખ્યો છે તેતો સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયથી જુદો વાડો જણાવવાના વડીલટ પૂરોતો છે. ધૂન્ય ભજનતો 'ગુણાતીતાનંદ મળ અક્ષર સહજનંદ એક પરમેશ્વર' એવું કરતામાં આવે છે. પુરોહિતમ શબ્દથી કયુંજ ભજન થતુ નથી એ એમાં ખાસ સ્પષ્ટ છે. એટલે એમને મતે બન્ને મંમળ શબ્દો નિરર્થક છે. લોકોને છેતરીને-જુદા પોતાના વાડામાં પાડવા માટેના એ શબ્દો સાક્રેતિક રાખ્યા છે. એકાંત તાનતો મનઃકલ્પત નિરક્ષર અક્ષરમાં છે પણ અક્ષરાતીત પુરોહિતમમાં નથી. અપ્રકૃત યદુ જન હોવાથી હવે ખંધ કરીએ

હવે જ્યારે નાસિકીય વર્ણીત એ 'નારાયણતા સ્વામી' એવા અર્થ ઉદાંત કપો, તો તે ઉપરથી તેમના વચ્ચે સેવક સ્વામિભાવ આવ્યો. એટલે લક્ષ્મીનારાયણ નરનારાયણ

કૃષ્ણનારાયણ આદિક અધાજ નારાયણો સેવક ચાકર છે અને શ્રીજી તેમના સ્વામી ધણી છે.
ન્યારે એવળ સખ-ધ આચો ત્યારે તે વચ્ચે આચ-આપકનાં, આગ્રયાવારલાન, નિયામ
નિયામક ભાવ અને પાટપાલકભાવ સખ-ધ એની મેં આવી ગયા. એટલે આત્મા
પરમાત્મા વચ્ચે જેવો તદ્દન પૃથક્ સખ-ધ કૃત્યાદિ સાક્ષીને નિશ્ચિત કર્યો છે તે નારાયણો
અને શ્રીજી વચ્ચે આચો. એટલે અક્ષરપંથી અને આપાપંથી વિગેરે અર્થમાં આમે તેમની
મનઃકલ્પિત વડેન શસ્ત્રચતુ અવતારદ્રોહ વાનોમાં જે પૂજ્ય ધ્યેય અવતાર-અવતારી વચ્ચે
આત્મિક વાસ્તાવિક બેદ પાડવા માટે દુષ્ટ દર્શનો, જ્યાં કે—ચાકર ને આન્દાદ, પગરખાં
બખરખાં અપરખાં ને શેરખાં, પાંચશેર દશશેરને; પત્થર ને ચમકતા આખો પર્વત, તીર ને
વહવાયો ને સરકાર, વહવાયો ગર રોથો ને ચકર્ની બરાલીયા, ઉમર ને રાત્ર, પૂતરાવી ને
ગારીરીવાદી, કડી લીંગણી ને મીસી રણ, થોડીયા-ઘાવળીયા ને મુલતખ મોગરા, આકડા
ફળ અને આંખાનું ફળ, ગુંદાં અને સાકર, કંચાદિ અનેક આપાં છે તે વર્ણિતો
પણ આવશે. આ અપદ્ધતો સંપ્રદાયના કાઈ મુખ્ય પ્રથોમાં અપાયાં નથી. સત્સંગિજી
વચનામત શિક્ષાપત્રીલાખ વિગેરેમાં તો નડ, સૂર્ય, શુક્ર સોભી વિગેરે યોગિઓ
અને યોગેશ્વર પુરોહિતમ શ્રીકૃષ્ણ અધિકનાં સંગત દર્શતો તદ્દન અભિનતા સાવતાને
પ્રસંગે સવિવેચન અપાયાં છે. સા. ના નામનો સંપ્રદાયમાન શાસ્ત્રીય શુદ્ધ અર્થ
થકી અવગો અર્થ અશાસ્ત્રીય ખંડીયા કરવાથી દેવો અનર્થ પરંપરા આચાર્યનીય આવે છે
તેને વર્ણી શાસ્ત્રીજી શાંતિથી વિચારશે. આ તેમના અપસિધ્ધાંતનું ખંડન શાસ્ત્ર પદ્ધતિએ
ઉ. સં. માસિકના સાતમા વર્ષના અંગેમાં સવિસ્તર આપ્યું છે. આ પ્રસંગથી એક એવા
વિચાર ઉદભવે છે કે—અક્ષરપંથી આપાપંથી વિગેરે વિમુખો જે આ અવતારદ્રોહી શાસ્ત્રજનુ
નરકમાં મોટી મહેનત કરી રહ્યા છે તે તો કૃષ્ણનારાયણ નરનારાયણ લક્ષ્મીનારાયણ આદિકને
સાવ નીચે જવાદિ પુનઃ પદે ઉતારી પાડીને અને તેમના ઉપધ્વાદિક ભક્તોને પણ અધ્ધસ-
જાતીય પદે ઉતારી પાડીને અને શ્રીજીના સન્નિધાનવાળા મુક્તાનંદાદિકોને પણ અમુક મન-
કલ્પિત દોષનું આરોપણ કરીને પોતાને તે સર્વેના ઉપરી અવતારી મૂળ અક્ષર કે આનાદિ
મુક્ત થઇને કે શ્રીજીસ્વરૂપ થઇને બોળા લોકમાં સર્વોપરી મિથ્યા મહિમા માંછીને પૂજા
ખાવાનો અધમાધમ ભોગવિલાસ પર્વસાનવાળો સ્વાર્થ ઉઘાડો છે. આ વર્ણીજીને તો
તેવો કશો સ્વાર્થ નથી તો એવો અવતારદ્રોહી શાસ્ત્રવિરુદ્ધ અર્થાન્તર કરવાની જરૂર શી ?
એ કાંઈ સમજાનું નથી એવા અસમીપીન વાદોના નિરસનથી હવે અલં છે.
સંપ્રદાયના પ્રથમાર્થ અને પ્રથમ સદ્ગુરુએ કરેલા સ્વા. ના નામના શાસ્ત્રીય શુદ્ધ
નિર્બાંધ અર્થની દ્રષ્ટિએ દેખીએ તો એક ઉપાસ્ય દર્પદેવ વિષેન યોગસ્થ અખંડિત સ્વા
ના. નામનો મનસ્વી વિભાગ (અમુક સ્વામી અને અમુક નારાયણ) કરીને ભુદાણ
અનર્થમૂર્તિ અર્થમાં દુરન્ય કરનાગ અક્ષરપંથી તથા આપાપંથીએ ઉપરના લેખમાં
કરેલી કડક દીકાથી શરમાવાનું કે સંકોચાવાનું કે ખંડીતાનું કાંઈ કારણ નથી. કેમકે જેમ
આખી ખોદણી મુધાદારા સંસંગ સમાજમાં ખડી કરી છે ને શાસ્ત્રી પ્રકાશક વર્ણિત
તમારી પરિપુષ્ટિમાં મસ્તકાંપણ ઉઘાડ કર્યું છે અને મુધા માસિકને મુધા કુધા રીતે મહામહે
જેમતેમ ચલવે છે તે પણ તમારે માટેજ છે. કાંઈ ક્ષિત્યુ કાંઈ સુવના કરે છે તે ખીખી
સામા આમે છે અને અપવં અવળું બોલે છે એ એમાં નિદર્શન છે. વળી સ્વાર્થથી

વળી મારી ઉપરના તા. ૨૦-૫-૪૧ ના રોજના રાજકોટથી લખેલા હસ્તાક્ષરી પત્રમાં
“હવે આપે જેમ જેક “અક્ષરપંથ”ની ઉત્પત્તિ કહી તે હાલ સુધીની તથા તેમના સાહિત્યનું
પણ વર્ણન કરું” હવે તેમણે “અક્ષર પુરુષોત્તમની” મૂર્તિઓ ચિત્રની તથા ધાતુ
વિગ્રહેની પધરાવવા પ્રવૃત્તિ કરીને પધરાવી તેહું પણ વર્ણન યથાર્થ કરવાની
જરૂર છે. પછી તેઓ “સ્વામિનારાયણ” એ નામમાં એ વ્યક્તિનો સમાવેશ
કરે છે તેનું પણ ખંડનામક સવિસ્તર લખાણ કરવાની જરૂર છે. યુ. સ્વામી સાથે
શ્રીજીની મૂર્તિઓ જેતપુરમાં પધરાવવી એવી સદ્ગાલમુખદ્દાસજી સ્વામીની ઈચ્છા ખરી
અને તેથીજ આખા સપ્રદાયમાં કોઈ સ્થળે નહિ તેવી “સ્વામિનારાયણ” એવું તેમણે
મખ મંદિરમાં રહેલી શ્રીજીની મૂર્તિનું નામ રાખ્યું છે. તેઓ તેમને “સ્વામી વિશિષ્ટ
નારાયણ” માને છે. “સ્વામી” સ્વરૂપ છે અને ‘નારાયણ’ સ્વરૂપી છે તે વિષે કરમશદના
કોહટર નાચાલાલભાઈ પાળરલાલએ છાપાવેલ બાગવતધર્મ” રહસ્યનો ખીન્ને ભાગ મેળવીને
વર્ણવેા. જુનાગઢમાં યુ. સ્વામીની મોટી જીખી સિંહાસનને પડખે લક્ષ્મીપ્રસાદજીના વખતમાં
પધરાવી તેમાં ‘જૂજાક્ષર’ લખેલું હતું. ને તે સમયે જુનાગઢના કોહટરી સુંદરીયાલાવાળા

આપાસાવ જગનનાથ હતા તેણે કહાવી નાખ્યું હતું. તે પાછું દાખવે ચક્ર છે, તે
જેનામાં સ્વામી નારાયણદાસજીએ ધર્મશાળાના સિદ્ધાસનમાં જમી યુ. સ્વામી શ્રીજી સાથે
પધરાવી છે તે 'મળ અક્ષર' એમ લખાવેલ છે. જુનાગઢ અક્ષરચારીની જગ્યામાં શ્રીજીની
જમીને કોઢાણે સ્વામિની જમી ખેસારી હતી તે તમારા પત્રથી (કા ચતુર ભગવતના સમયમાં)
કાઠી ત્યારથી જુનાગઢી અક્ષરિઓએ આગ્રહ કરી ઝામેઝામ સિદ્ધાસનેમાં સ્વા. યુ. ની
મૂર્તિ ખેસારવા માંડી. આ કામમાં કા. પુ. હરિનારાયણદાસજી પણ ખાનગી અનુમોદન
આપનારા છે અને એ કામ કરવામાં શાસ્ત્રી ધર્મજીવનદાસજી પણ છે અને બીજા
મૂર્ખાઓ તો ઘણા છે. મને તેમ હો અને કરતા હો પણ આ કાથે હવે પછી પણ ન
ચાલે તેવો આચાર્યશ્રી તરફથી લુકમ નીકળવો જોઈએ. હમણાં જ ગોંડળ પાસે એક દેહરી
પત્રે જામમાં શાસ્ત્રી ધર્મપ્રસાદદાસજીએ ચિત્ર પ્રતિમા પધરાવી તેમાં એકજ સાથે ઉપર
સમ જામે શ્રીજી અને યુ. સ્વામી છે તે નીચે સ્વા. ત્યાગ. તથા સ્વા. નારા. પણ
ખેસારા છે. આ સાંભળવા પ્રમાણે પ્રપટસ્વરૂપ સ્વા. નિરુપ્પદાસજી અને સ્વા.
ત્યાગરાવદાસજી અને સ્વા. નીલકંઠદાસજીની મૂર્તિઓ કે ફોટાઓ પણ પધરાવાય છે.
યુ. સ્વામી સાથે પૂજાવામાટે ઘણા આધુનિક જોષ્ટ થયા છે. સ્વામિનારાયણ એ નામથી
હજુ સુધી કોઈ મંદિરમાં ધાતુપ્રતિમા પધરાવેલી જોઈ કે સાંભળી નથી તે જોતપુરમાં
પધરાવી. પધરાવનારા કે સાથેના પણ એ પ્રસંગે કશી સમજણ મેળવ્યા વિના કે ચર્ચા
કર્ચા વિના પધરાવી દીધો. (આ કટાક્ષ આચાર્યોદિક પ્રત્યે કરેલો છે) આપણા મંદિરમાં
ધાતુ પાણાણની મૂર્તિઓને માથે કેશપાશ જેમ મસ્તકની ઉપર તથા પાછળ પણ હોય છે
તે જોતપુરમાં નથી. આપણા મસ્તક જવાળ છે. અસ્તુ ગમે તે કારણથી હો પરંતુ સંપ્ર-
દાયમાં અત્યાર સુધી કોઈ સ્થળે ન હોય તેવું તો છે. આ બધી ચર્ચા પણ લેશો"
આ રીતના અંતરના બળાપાના શબ્દો લખ્યા છે. આ જોતાં જુનાગઢની પુષ્ટિ જુની
જળણીતી જગજાહેર છે (જેનો વળ્લિએ નામથી નિર્દેશ કર્યો છે એવા ગુરુકુળ પ્રણેતા શાસ્ત્રી
ધર્મજીવનદાસજીએ યુ. સ્વામીની વાતો છપાવાની જાહેરાત કરતાં, તે જણતાં આચાર્યશ્રી
તરફથી ના લખી હતી. છતાં તેને નાંદ ગણીને છપાવીને જાહેરમાં મુકી છે. એટલે વળ્લિ
કહે છે તે બરાબર છે વિવાદીયોને પણ એનું અક્ષરવિચાર લેવાવું) વળી નારાયણજી
ભાઈને શ્રીજીસ્વરૂપ મહારાજ તરીકે માનનારી ભગનારી મંડળીનો ગોચાસણવાળામાં સમાવેશ
છે. આમાં સંયવળાએ તેમના ગ્રિથ્યા નામે ગોઠવેલું જામી મુનરાતી ભાગવત અને
તેવી ગીતા અને તેની પ્રસ્તાવના વાંચી લેવી. એથી જ એ ભાગવતના બન્ને આચાર્યોએ
લેખીત અનાદર જાહેરમાં જણાવ્યો હતો. ભાદરજીવાળા પુરુષોત્તમની મંડળીનો પણ એમાં જ
સમાવેશ છે. આ પણ એક પુષ્ટિમાં વધારો છે. વિદરાજીવાળાએ તો પ્રથમ અક્ષર-
પુરુષોત્તમને મંદિરમાં પધરાવ્યા હતા પણ પાછળથી બહુ ઉદાપોહ વિમુખપણાના મોહ
દરબાર વિગેરે તરફથી જતાં નામ ફેરવો નાખ્યું હતું. (આ ચોગ્ર નથી) અને જાહેરમાં તેનો
અનાદર જણાવી દીધો હતો. છતાં પ્રચલ્લપણે પુષ્ટિ આપનારા તો ત્યાગી ગૃહસ્થો હશે.
કે ખંડેના-એમદાવાદના ચાલુ થ ધુ. આચાર્યશ્રીએ તો પરિપુષ્ટિની હજાર વાળી દીધી
છે. છપેમાં લાંબા મંદારાંજ અને કારભારી રાવજીભાઈ તથા કોઠારીને મોઢલીને બેચા-
સણીયા સ્પેશીયલ ગઈ તે વખતે મંદિરમાં ઉતારીને સારી સંભાવના કરાવી હતી. વળી

આદિકા મોંઝાસામાં નવા મંદિરમાં અક્ષરપુરુષોત્તમની. મૂર્તિ પધરાવાના પ્રસંગે પુષ્ટિમાટે આદિકાવાસી સમસ્ત સત્સંગીઓ પ્રત્યે ભારે ભલામણનો પત્ર પોતાની સદી શિક્ષાવાળો દાહલાઈ હરમાનલાઈને લખી આપેલો (જે છપાઈને બહાર પડ્યો છે) બોચાસણવાળાએ પણ પાંચ હજારની સેવા લાલજી મહારાજની અને જોષ્યા મંદિરને પાંચ હજારની સેવા કરીને તેમનો બહોળો વાહવાની વાત તેમના માસિકમાં જાહેર કરી છે. એ રીતે આચાર્યની પુષ્ટિ તો બહુ કીમતી કહેવાય તે બોચાસણવાળાને મળે છે. કાશીએ બોચાસણીયા સ્પેશીયલ મર્ઝ ત્યારે તેના મહંત ગવૈયા લક્ષ્મણવનદાસ અને શાસ્ત્રી સ્વેતવેદકુંદાસે જોષ્યા ગોરાળા વાહ્યા હતા. વધુમાં તે અને મહંતે યત્ન શાસ્ત્રી, જોગી વિગેરે વિમુખોનો હદમતી પ્રશંસાના પત્રો લખેલા. આ બધો ઇતિહાસ બંડ માસિકમાં છપાઈને બહાર આવ્યો છે છતાં આચાર્યે કયું કયું નહિ અને કયું નહિ. આ બધી પ્રવૃત્તિ પરિપુષ્ટિ સમજાવી. હાઈકોર્ટના સરકારી એડવોકેટ રા. રા. હરિપ્રસાદભાઈ મંહુલાઈતો તેમની પાછળ ફર્મા કરેલું. આવી પુષ્ટિ મળતી હોવાથી તેમને શરમાવાનું કે સકાચવાનું કારણ નથી. હોંઠ્યા રાખો. અંદર પેસવાની શી જરૂર છે?

હવે બાપાપંથીનું પ્રકરણ ઉકેલીએ—તેમણે પણ શરમાવાનું કે બહીવાનું કયું કારણ નથી. ભલે લોકો એ તે કહે. જો કે જાહેરમાં બાપાપંથી જ ગવાય છે પણ બીજા જટારાંકરભાઈ, સ્વામી હરિચરણદાસજી, પા. દેશાઈભાઈ વિગેરે ઘણા બાપાઓ એમાં જોડાઈ છે. તેમાં ત્રણ જણની ત્રિકુટી મનાય છે. ત્રણેયના ફોટા બેંગા કે જુદા મંદિર કે ઘરે સાથે રાખીને ભજવામાં આવે છે (કારવણગામના સ્વા. ના. મંદિરમાં ત્રણેયના ફોટા પધરાવ્યા છે, તેને પ્રણામ, સ્તુતિ, પ્રાર્થના પહેલી કરવામાં આવે છે અને એમની જય બોલવામાં આવે છે. કેવું મંદિર? અને કેવું ઉપાસન પ્રવર્તે છે? સ્વામિનારાયણ તો ગૌણ જ. આ ભક્ત ત્રિકુટીના ઉપદેશ માટે ગામડાંમાં પણ ફરે છે. કેવું અવળું ચલવે છે? તેને કોઈ ત્રિકુટીના ઉપદેશ માટે ગામડાંમાં પણ ફરે છે. કેવું અવળું ચલવે છે? તેને કોઈ પુજાર જ નથી. આ બધું એમાં નિદર્શન છે.) ગુરુભેદ હશે પણ માન્યતા તો એકજ મળતી છે. “અચારે એ ત્રણજ શ્રીજીનાં બાળ યોવન શુદ્ધ સ્વરૂપ લોકોના આત્મિક કલ્યાણ કરવા સંપ્રદાયમાં બિરાજે છે, શ્રીજી તો પરવારીને ધામમાં પાછા પરતરી ગયા છે તે કોઈનું કલ્યાણ કરી શક્યા નથી અને તેમણે કંઈકે કયું છે તે કયા કામમાં આવ્યું નથી. આ ત્રિકુટીના આગમન પછીજ ખરે કલ્યાણ શરૂ થયું છે” વિગેરે તેમનો ખાનગી ઉપદેશ છે. પંથમાં જે કોઈ પેસે તેને અનાદિ મુક્તિ કહેવામાં બધાજ એકમતીયા છે. જટારાંકરને નામે ગોઠવેલી તેમનો મહિમા પરચા વિગેરેની ગેલણીવાળી વાતો કારવણના મંદિરમાં રહેતા સોમા ભક્તે એ ભાગમાં છપાવી છે અને સ્વામી હરિચરણદાસજીની વાતોતો સંપ્રદ લણાવાડાના રમણલાલ ભરે છપાવ્યો છે તેવાંચાં ઉપરનો દરાશ્ય સંગ્રહને સમજાય છે. આ પંથને રુચિમંડળ કહેવામાં આવે છે. એમાં સ્ત્રીપુરુષોની સેળમેળ સર્વાંગે હોવાથી વામપંથીનુંજ એક મંડળ કહીએ તો ચાલે. ઉપરના સંપ્રદાય બહાર કરેલા એવું પણ લખાય તેમની વાતોમાં વિવેચનથી છે. આ જોતાં હુડાની જે એકલા માણનગરવાળા બાપાપંથી ગવાય છે. પણ પ્રસિદ્ધ પ્રવૃત્તિ સાથે તો બહુ છે. પેટલાદી ખંભાતી વિગેરેની ગળગુથી પણ ઉપરનાને મળતી દેખાય છે. માનેલા ગુરુનેજ ભજવાથી કમ્યાણ થાય એ એમનો સર્વેનો મુદ્દાવેષ છે. આ દૃષ્ટિએ જોઈએ તો બાપાપંથીને પણ પુષ્ટિ સારી મળે છે. જેથી સંકેતવાણી કે બહીવાની જરૂર નથી. કોઈ અંદરનાં બાપાપંથના અચારના પ્રમુખ મુક્તિજનદાસજીનું મુક્તિજનન કે મુક્તિજનન બોધાણું છપાવીને ભલે

બહાર પાડે તેથી પણ શકવાની જરૂર નથી. સ્વા. ના. નામનો અવળો અર્થ કરનારા તો ઉપરના બધાજ હોય. તેમને ચાર્જ લેવા પડ્યા છે કે. બહુના-અમદાવાદ દેશ આખો કહીએ તો ચાલે તેમના વચનામુજોની મધી પ્રસ્તાવનામાં શ્રીદર્શના અવતારના હેતુએ કહેતાં ‘સ્વકીયાવતારાસ્તદીયાદ્ય મત્તાઃ’ આ ચતુર્થ હેતુમાં (અર્થ-પોતાના અવતારો અને તેમના ભક્તોને પોતાની ઉપાસના અને જાતનો બોધ આપીને તેમને સ્વચામ પ્રત્યે તેડી જવાના વિચારથી અન્ધા છે) આ રીતે ચોખ્ખો જણાવ્યો છે. તરખ મુખ્યુદિ સાદાવ અવતારો અને તેમના હિત્તારિક ભક્તો બહુ વાંધી કલ્યાણ ચિનાના જે કોઈ અતકર્ષ અવાચ્ય સ્થળે અઘાપિ રજળતા હતા તેમનું કલ્યાણ કરવાના ખાસ કારણે સ્વામિનારાયણ આવ્યા છે) આ જોતાં ‘નારાયણના સ્વામી’ એજ અર્થ સ્વતઃ આવ્યો. ત્યારે આજોજ અર્થ આવ્યો ત્યારે અમદાવાદના મુખ્ય નરનારાયણ દેવની સર્વોપરી મહત્તાનું અને મહેનતનું યુગ્મશે? બાપાની વાતમાં નીચે સાતમે નંબરે તેમને જોડ્યા છે. અને આચાર્યોને તો ધર્મ આચાર કે કોઈ જાનની કે વ્યવસ્થા મર્યાદા કે બધારણની કશી અપેક્ષા નથી. ‘નાનાવાદાનુરોધાય’ જાનની કે વ્યવસ્થા મર્યાદા કે બધારણની કશી અપેક્ષા નથી. ‘નાનાવાદાનુરોધાય’ એના જેવું આચાર્યને અર્થ મેળવવામાં કૃતકલ્પતા માની હોય એમ ભાસે છે. એટલે ઉપરના બધાજ એકજ પકિતના કહીએ તો બહુ ખોટું નથી. ઉપરના અંદાજ ઉપર જોઈએ તો બહુ સંપ્રદાય અવળા અર્થમાંજ મર્યાદા, રચ્યા, પચ્યા થઈ રહ્યા છે ઉપરોક્ત પરા અર્થને સમજતા હોય એવા ભણેલા પણ ઉપરના વિમુખ વાનારણની વચિત થઈને ઉપરના બાલપંથીઓ જેવુંજ. જલ્પવા લખવા મંડી જાય છે ખરે કંઈએ તો ‘વચિત વેતિ તત્ત્વતઃ’ ‘સ મહાત્મા સુદુર્લભઃ’ એમાં કહ્યા પ્રમાણે ઉપરોક્ત સ્વા. ના. નામનો અન્યથે અપાધ અર્થ સમજનારાઓ કોઈ એક વરજાજ મળી આવે. ‘નાસ્તિ નષ્ટે વિચારઃ’ એમ છે.

દુકામો કયીએ તો અન્યાર અવતારી વચ્ચે તત્ત્વતઃ બેઠને ભણનારી બધીજ બાલ અપાલ મંડળીઓ અંતે એવાજ દુરભિપ્રાયમાં દાખલ થતારી છે. મુધાના તંત્રી અને વર્ણીના શબ્દોમાં કહીએ તો તેમને ત્રીજા ચોથા નંબરના અંદરના નના વધારાના કુસંગીજ કહેવા પડે તેમજ શ્રીજીનો તથા તત્ત્વરૂપ નારાયણનો અસલ મહાદ્રોહ કરનારા તેમજ ઉપાસ્ય હિંદુત્વના વાચક સ્વા. ના. નામનો વિનાશ કરનારા ચોખ્ખા આસુર કહેવા પડે. થીહરતો શિક્ષાપત્રીમાં ‘કૃષ્ણ અને કૃષ્ણના અવતારોનું યુકતથી (શુ. સ્વામી અને અમળજાપા વિગેરેની વાતોમાં ઉઠાંચ બતાવેલી) ખંડન કરનારાં શાસ્ત્રોને નહિ માનવાનું શ્રીમુખે કહ્યું છે તે આજ ભણવું. વળી શ્રીહરિએ સં. પ્ર. ૨ એ. ૧૭ માં ‘મૂળચમો’ (શુ. સ્વામી) ના પુજવાથી ‘કૃષ્ણ તથા તેમના અવતારો તથા તેમના ભક્તોના દ્રોહ કરવો તે અસુરોનું મુખ્ય લક્ષણ છે.’ એમ કહ્યું છે તે આજ ભણવું. રામકૃષ્ણદિ અવતારોની અનવધિ અવગણના કરાજ સ્વા. ના. નામનો ખોટો અર્થ કરવામાં આસુરભાવ વાપર્યો છે. જો આ બધી બાબતની આસ્તિક વૈષ્ણવી જનતા કે જે કોઈએ પણ અવતારને પરિપૂર્ણ માનીને ભજનારી ભાવિક છે તેમને ખચર પડશે તો ઉપર ગણેલી તોફાની બંડ ટોળીને કોઈ સંપ્રદાયમાં તો નહિજ પણ હિંદુ જાતિમાં પણ શલ સ્થાન નહિ રહે એવા ભયંકર અનર્થ હલક સંપ્રદાયને ધવાનો બાણીનેજ અને ચેતવણી લાગણીથી આપી છે. અને કેટલાક લોકોમાં સારખ રાખવાના સ્વભાવવાળા કહે છે કે માતું વિષમ ન. કહેવું જોઈએ. પરંતુ તે શ્રીજીનો મત નથી. વિમુખને વિષમ કહેવું જ જોઈએ. વાંચો

વચનામૃતોને - 'સત્સંગનો દોહી હોય ને પરમેશ્વરને મોટા સંતનું ધસાતું બોલતો હોય ત્યારે તેને તીખા બાણ જેવું વચન મારવું પણ વિમુખની આગળ નિર્મોતી થવું નહિ તેજ કહું છે' (પંચા-૫) અને જેને સત્સંગથી કંઈક પાછો પચ પડી ગયો હોય તેને આગળ માન રાખવું પણ તેથી દબઈ જવું નહિ ને પ્રસ્ન ઉત્તરમાં તેના વેણ ઉપર વેચ લાવવું' (લો. ૬) 'તેમ આ સંસારને વિષે જે એવો પુરુષ હોય જે આપણે તો બધાય સાથે સરખા છે કોને સારો નસો કહીએ? તો તે સત્સંગી કહેવ તો હોય તો પણ તેને વિમુખ બાણે (સત્સંગમતે સંપ્રદાયની દીક્ષાવળાનેજ સાધુ કહેવાય) અને જે પુરુષ એમ બાણે જે 'આપણે કાંઈક અવળું સવળું બોલીએ તો આપણે માણસ અવગણ્ય લેશે' એવી રીતે ધોતાની સારખ રાખ્યા સાર જનવાનનું કે ભક્તનું કાંઈક ધસાતું બોલે ને તેને સાંભળી રહે તે સત્સંગી કહેવાતો હોય તો પણ તેને વિમુખ બાણે' (મખ ૬૦) (સંપ્રદાયમાં એવી સારખ રાખનારી ઘણી વ્યક્તિઓ છે.) 'અતિશય શરીર ચક્રને જવાન દેવો પણ પાછપસારની છાયામાં ભગવાનના ભક્તને દયાતું નહિ..... અને લોકમાં એમ કહે છે જે સાધુને તો સમદષ્ટિ જોઈએ' પણ એ શાસ્ત્રનો મત નથી. કેમ જે નારદ સનકાદિક ને કૃત્વ પ્રહલાદિક તેમણે ભગવાનનો ને ભક્તનોજ પક્ષ રાખ્યો છે. પણ વિમુખનો પક્ષ કોઈએ રાખ્યો નથી. અને જે વિમુખનો પક્ષ રાખતો હશે તે આ જન્મે અથવા બીજે જન્મે જનો જરૂર વિમુખ થશે' (મખ. ૫) ઇત્યાદિ. સ્વા. ના. નામનોજ ઉદાંત અર્થ કરનારા તો સર્વોપરી વિમુખ કહેવાય એમ જે અક્ષરપંથી માટે ખંડનાત્મક લખાણ કયું તે સ્વતઃ નથી. પણ વર્ણીતની બહુ ભુની આજ્ઞાને અનુસરીને કયું છે. જે પ્રસંગથી એમણે અને બાપપંથીએ સ્વા. ના. નામનો અત્યંત અવળો અર્થ કર્યો છે તેનું પણ ખંડનાત્મક લખાણ કયું છે તેપણ સ્વતઃ ન કહેવાય. એકનું કહેતાં એના જેવા બીજાનું પણ કથન થાય એ સહજ છે. સંપ્રદાયના શાસ્ત્રાર્થના સમર્થનમાં તદ્વિરુદ્ધ અર્થનું પ્રથમ ખંડન કરવાની પદ્ધતિ પ્રાચીનોત્તરી છે. શ્રીજીએ એજ પ્રમાણે વચનામૃતાદિકમાં કું છે, એટલે અમને દોષ નથી.

છેતરે તત્ત્વ કહેવાનું એ છે કે-ઉપરના સર્વ ઉપાધિયાએ પોતે જેને ઉપાસ્ય અધિષ્ઠાતા માન્યા હોય તેના પ્રથમ નામથીજ પંથ ચલવવો અને તે નામથીજ ધૂન્ય ભજન કરવું. એમાં સ્વા. ના. નામનું વગેરે ન કરવું. જ્યારે પાટલો બદલ્યો છે ત્યારે ચથેચ કરવાની છુટ છે. મનમાન્યા ગુણુદીન દોષપૂર્ણ અશુદ્ધ દાંભિક દરિદ્રોની સહ ઉપાસના ભજન કરાવા માટેજ સ્વા. ના. નામમાંજ અર્થાતરના જંડ મરબડ ગોટાળા જેઝારા ગમકાન્યા છે. એવા અવળા અભિપ્રાયવાળા મહાદોહીએને વાતચિતમાં પણ સાચા અનુયાયીઓએ જપ સ્તામિનારાયણ કહેવા કે તેણે કહેલા કીડવા જોઈએ નહિ. એનો સંગ સરથા ત્યાગ કરવો જોઈએ, આવી ઉપાસ્ય ઈશ્વરના અસાધારણ નામનોજ મહા દોહ થાય છે તે સામાન્ય નથી પણ સર્વાધિક છે.

એમ જે ઉપરોક્ત સ્વયં શાસ્ત્રાર્થને કહેવાતા પ્રસંગથી જેને તેને લાગણીવશ થઈ કહ્યું છે તે ગુણુદીઓ સર્વે ક્ષમા કરશે અને બધી અવળાઈ મુદ્રાને 'સ્તામિનારાયણ' અખંડ મંગળ નામને સાચા લાવથી સાચા અર્થના અનુસંધાનથી સર્વકાઈ જપશે અને મોક્ષ મેળવશે એમ જીવંતિ આ મહામહેનત લીધી છે તે સર્વે સફળ કરશે એવી આશા છે. આ રીતે અંત્યે સુધાના તંત્રી બનેલા બ્ર.શા. બાળકુખ્યાનંદજી નાશિકવાળાની અંત્ય અવસ્થાએ ઉદ્ભવેલી સાવ વિપરીત મતિનું આ દિગ્દર્શન કરાવ્યું છે. બીજું તો પ્રસંગપ્રાપ્ત છે.

લી. શા. હરિભુવનદાસ